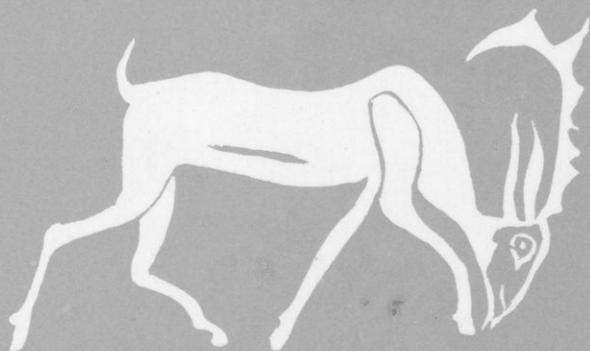

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ, ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1964

18088

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ, ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1964

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1. ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΤΥΡΤΑΙΟΥ: ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΡΙΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ

Τί τιμή στο πάλληκάρι, όταν πρώτο στή φωτιά
σκοτωθῆ για τὴν πατρίδα με τὴ σπάθα στή δεξιά.
Πόσο λυπηρὸ ν' ἀφήνῃ τὴν πατρίδα τὴ γλυκιά,
τὰ καλά του τὰ χωράφια καὶ νὰ ζῆ με διακονία,
μὲ γονιὸ νὰ παραδέονῃ, με γυναίκα ἰμορφοιά,
μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιά.
Κι ἀπ' τὴ στέρῃση καὶ φτώχεια ἔπου πάη, ἔπου σταθῆ,
νὰ γνωρίζῃ ὅτ' εἶναι σ' ὅλους ἡ ζωὴ του μισητῆ.
Νὰ ντροπιάζῃ τὴ γενιά του, νὰ ντροπιάζεται κι αὐτός,
καὶ ποτὲ νὰ μὴν τοῦ λείπῃ ἀπ' τὰ στήθη ὁ στεναγμός.
Τέτοιον ἄνθρωπο καθένας ζωντανὸ καταφρονᾷ,
μὴδ', ἀφοῦ στὸν τάφο πέσῃ, τ' ὄνομά του μελετᾷ.
Μὲς στὴ μάχῃ ἄς χυθοῦμε ὅλοι μ' ἀφοβῆ καρδιά,
στὴ φωτιά, παλληκαράδες, γίνετ' ὅλοι ἓνα κορμί,
στὴ φωτιά μὴν ντροπιαστῆτε σὰ φυγάδες, σὰ δειλοί.
Λεοντόκαρδο τὸ στήθος καθενός σας ἄς φανῆ,
τοὺς ἐχθρούς σας πολεμώντας μὴν ψηφᾶτε τὴ ζωὴ.
Τί ντροπὴ! ντροπὴ μεγάλη! ἀπὸ πίσω νὰ ἴναι ὁ νιός
κι ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νὰ πεθάνῃ μπροστινός,
ποὺ ἔχει ἀτάσπρα τὰ γένια, ἀτάσπρα τὴν κεφαλή,
καὶ στὰ χόματα ν' ἀφήσῃ τὴν ἀδούλωτῃ ψυχῇ.
"Ὅλ' οἱ κίνδυνοι, οἱ πολέμοι, ὅλοι πρέπουνε στὸ νιό,
ναί, στὸ νιό πολέμοι πρέπουν, ποὺ τὸ σῶμα ἔχει ἀνθηρό.
"Ἄς ριχτῆ μπροστὰ στὸ γέρο κι ἄσειστος ἄς στυλωθῆ,
καὶ τὰ δόντια του ἄς σφίξῃ, μες στὸ αἷμα ἄς κυλιστῆ.

Μειάφρασις Σπ. Τρικοῦπῃ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ἦ ΝΕΟΙ τοῦ Γένους, σεῖς, τοὺς ὁποίους ἐπαράβαλαν με τὴν ἐα-
ρινὴν ὥραν τοῦ ἔτους, διότι καὶ ἀληθῶς τῆς ἡλικίας σας τὸ ἄνθος ὁμοιά-
ζει τὸ ἀνθηρὸν ἔαρ.

Ἄλλὰ τὰ ἄνθη ὑπόσχονται καὶ καρπούς, καὶ τούτους ἀπαιτεῖ, τούτους ἐλπίζει ἀπὸ σᾶς ἢ ἐρημωθεῖσα ἀπὸ τὸν ἄγριον τύραννον πατρίς σας. Μὴ ματαιώσετε τὴν ἐλπίδα τῆς.

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς νέους, ὅσοι ἕως τώρα ἐδράματε εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, οὐδ' ἐφοβήθητε νὰ κενώσετε τὰς φλέβας σας ἀπὸ τὸ αἷμα, διὰ νὰ ἐκδικήσετε ὅσα αἵματα ἀθῶων ἔχυσε καὶ χύνει καθ' ἡμέραν ὁ παράνομος καὶ ἀνανδρος τύραννος τῆς Ἑλλάδος...

Οἱ ἕως τῆς ὥρας ταύτης ἀγῶνές σας εἶναι λαμπροί· τὸ ἐλευθερωθὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐγεύθη τοὺς ἐλπιζομένους ἀπὸ τὴν ἡλικίαν σας γλυκεῖς καρπούς καὶ καυχᾶται ἡ πατρίς σας εἰς τὴν γέννησιν τοιούτων τέκνων.

Ἄλλὰ σᾶς μένουν ἄλλοι ἀσυγκρίτως ἐνδοξότεροι τούτων ἀγῶνες, ὧ γενναῖα τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῶν παρόντων ἡλευθερώσατε τὴν Ἑλλάδα, τῶν δὲ νέων ἀγῶνων σκοπὸν πρέπει νὰ προβάλετε τὴν φύλαξιν τῆς Ἑλευθερίας, φύλαξιν δύσκολον καὶ διὰ τοῦτο προσοχῆς πολλῆς ἀξίαν.

Οἱ πρότεροί σας ἀγῶνες ἐκαθάρισαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ τυράννου, σᾶς μένει τώρα ὁ μέγας ἀγὼν, νὰ τὴν καθαρῶς ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀδικίας του, βάλλοντας εἰς τόπον αὐτῆς τὴν Δικαιοσύνην, τὴν μητέρα τῆς Εὐρήνης...

Ἄδ. Κοραῆς

ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ — ΜΕΓΑΛΟΙ ΛΟΓΟΙ — ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν Ἰψασιν, ἐξηκριβώσεν, ὅτι πρὸς Δ. τοῦ ποταμοῦ εἶναι χώρα μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὅτι αὐτὴν κατοικοῦν λαοὶ πολεμικοί, ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἐλέφαντες πολλοί, μεγαλύτεροι καὶ ἀγριώτεροι τῶν ἄλλων.

Καὶ ἠγχαριστήθη πολὺ, διότι διέβλεπε νέον στάδιον πολεμικῆς δόξης. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν καὶ νὰ προχωρήσῃ.

Ἄλλ' οἱ στρατιῶταί του, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμουν συνεχῶς ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη, εἶχον ἀποκάμει. Καὶ ἐπιθυμία κατέλαβε τὴν ψυχὴν αὐτῶν νὰ ἐπαλέθουν πλεόν εἰς τὴν πατρίδα, πλησίον τῶν γονέων, συζύγων καὶ τέκνων αὐτῶν.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατενόησε καλῶς τὸ πρᾶγμα καί, πρὶν γίνῃ ἢ ταραχὴ καὶ ἢ ἀθυμία τῶν στρατιωτῶν μεγαλύτερα, ἐκάλεσε τοὺς στρατηγούς εἰς συνεδρίασιν καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς :

—Ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, βλέπω ὅτι τώρα πλέον δὲν με ἀκολουθεῖτε εἰς τοὺς κινδύνους με τὴν ἰδίαν προθυμίαν. Σᾶς ἐκάλεσα λοιπὸν ἐδῶ με σκοπὸν νὰ σᾶς πείσω, ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν πόλεμον· ἐάν, ὅμως, πεισθῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ τοῦτο, θὰ σταματήσωμεν ἔως ἐδῶ καὶ θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Πατρίδα.

Ἔσοι καταρωθῶσαμεν με τοὺς μέχρι τοῦδε κοινούς μας ἀγῶνας, σᾶς εἶναι γνωστά. Κατέχομεν τὴν Ἰωνίαν, τὸν Ἑλλάσποντον, τὴν Φρυγίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Παφλαγονίαν, τὴν Λυδίαν, τὴν Καρίαν, τὴν Λυκίαν, τὴν Παμφυλίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Λιβύην, μέρη τῆς Ἀραβίας, τῆς Συρίας, τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Σουσιανῆς, τῆς Περσίας καὶ ὅλας τὰς χώρας μέχρι τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ καὶ πέραν τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου.

Τώρα διατί διστάζετε νὰ προσθέσετε εἰς τὸ κράτος μας καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια ἐκτείνονται πέραν ἀπὸ τὸν Ὑφρασιν ποταμόν; Ἡ φοβεῖσθε, μήπως προβάλλουν ἀντίστασιν οἱ βάρβαροι; Δὲν βλέπετε, ὅτι ἄλλοι μὲν ἔρχονται καὶ ὑποτάσσονται ἐκουσίως, ἄλλοι δὲ συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι, ἄλλοι δὲ φεύγουν καὶ ἀφήνουν εἰς ἡμᾶς τὴν χώραν τῶν ἔρημων, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς δίδομεν εἰς τοὺς συμμάχους ἢ εἰς ὄσους μᾶς παραδίδονται ἐκουσίως;

Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες νομίζω ὅτι ἔχουν πάντοτε τοὺς κόπους ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των. Διὰ μεγάλων κόπων κατορθώνονται τὰ καλὰ καὶ μεγάλα ἔργα.

Ἐάν, ὅμως, σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ἐκστρατείαν μας, φοβοῦμαι μήπως μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μας οἱ ἐλεύθεροι ἐκεῖνοι λαοὶ παρακινήσουν εἰς ἀποστασίαν τοὺς ὑποτεταγμένους. Καὶ τότε ὅλοι οἱ ἀγῶνες θὰ ματαιωθοῦν. Τότε θὰ παραστῇ ἀνάγκη πάλιν ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐπιχειρήσωμεν νέας ἐκστρατείας καὶ νὰ ὑποβληθῶμεν πάλιν εἰς νέους ἀγῶνας καὶ νέους κινδύνους.

Ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὴν ζωὴν, εὐχαριστοῦνται νὰ κοπιᾶζουσιν καὶ ὅταν ἀποθάνουσιν, ἐγκαταλείπουν δόξαν ἀθάνατον.

Ἡ δὲν ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁ Ἡρακλῆς, ὁ πρόγονος ἡμῶν, οὐχὶ μένων εἰς τὴν Τίρυνθα ἢ εἰς τὸ Ἄργος ἢ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἢ εἰς τὰς Θήβας ἐφθασεν εἰς τοιαύτην δόξαν, ὥστε νὰ γίνῃ ἢ νὰ νομίζεται θεός;

Καὶ ἡμεῖς τί καλὸν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν, ἐὰν ἐκαθή-

μεθα εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐθεωροῦμεν ἀριετὸν μόνον νὰ φυλάσσω
μεν τὰς οἰκίας ἡμῶν;

Καὶ ἐὰν μὲν σεῖς μόνον ἐκοπιάζετε καὶ ἐκινδυνεύετε, ἐγὼ δὲ ὁ
ἀρχηγὸς σας ἀπέφευγον πάντα κίνδυνον, τότε θὰ εἴχατε δίκαιον νὰ πα-
ραπονήσθε.

Ἄλλὰ τώρα βλέπετε ὅτι ὅλοι ἐξ ἴσου ὑποβαλλόμεθα εἰς τοὺς ἰδίους
κόπους καὶ εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους, τὰ δὲ βραβεῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ
μέσον ὅλων, ὅσοι ἀγωνίζονται. Καὶ ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν κατελάβομεν,
εἶναι ἰδική σας, καὶ σεῖς σατραπεύετε αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τὰ χρήματα τὰ
περισσότερα δίδονται εἰς σᾶς.

Καὶ ὅταν θὰ κυριεύσωμεν ὅλην τὴν Ἀσίαν, τότε σᾶς ὀρκίζομαι
ὅτι θὰ σᾶς φορτώσω μὲ ἀγαθὰ τόσα, ὅσα δὲν φαντάζεται κανεὶς ἀπὸ
σᾶς. Καὶ ὅσους μὲν θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των, θὰ
φροντίσω νὰ τοὺς ἀποστείλω ἢ καὶ θὰ τοὺς ὀδηγήσω ἐκεῖ ἐγὼ ὁ ἴδιος,
ὅσους δὲ θέλουν νὰ μένουν, θὰ τοὺς καταστήσω ζηλευτοὺς εἰς τοὺς ἀπερ-
χομένους.

II. II. Οἰκονόμου

ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΕΑΙ

« Ἄμμες ποκ' ἤμες ἄλκιμοι νεανίαι. »

Ἄμμες δέ γ' εἰμές, αἱ δὲ λῆς, πεῖραν λάβε.

Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεθα πολλῶ κόρορες. »

Γενιά, πὺ χρόνους καὶ καιροὺς εἶχες πιστὰ συντρόφια
στὰ κορφοβούνια τοὺς αἰτούς, στὰ πέλαγα τοὺς γλάρους,
κι ἀπὸ τῆς κούνιας τὸ φιλι κι ὡς τὸ φιλι τοῦ τάφου
διπλὴ λαχτάρα σ' ἔθρεψεν : ἡ Πίστη καὶ ἡ Πατρίδα !
Καὶ σύ, γενιά, πὺ ἐβλάστησες στὸ γέρικο κορμό της
καὶ δὲν ψηφᾶς φθινόπωρο τὰ φύλλα σου νὰ ρίξῃ,
γιατὶ τὰ μαρμαρόδεσε μαρμαροχέρα ἡ Δόξα !
Καὶ σύ, γενιά νιοφτέρουγη, δειλὸ ξεπεταρούδι,
πὺ παραιτώντας τὴ φωλιά πετᾶς ὀλόγυρά της,
γιὰ νὰ 'σαι πάντοτε κοντὰ στῆς μάνας σου τὰ χάρδια !

ᾠ τρεῖς γενιὲς καλότυχες καὶ χρονοκαταλύτρες,

ἡ χθεσινὴ κι ἡ σημερινὴ κι ἡ αὐριανή, σὰς εἶδα
 τίς τρεῖς μαζί στὸν ὕπνο μου, στὴν ὕπνοφαντασιά μου.
 Λαγκάδια, βράχοι καὶ βουνά καὶ πέλαγα καὶ κάμποι,
 σὰν νὰ ἔχαν σμίξει ὅλες μαζί τίς χάρες των καθένα
 κι ἔκαναν κάτι ἀγνώριστο, σὰν ἔξω ἀπὸ τὴν πλάση.
 Κι ἐκεῖ — ξάστερο τ' ὄνειρο — κι οἱ τρεῖς γενιὲς ἀντάμα
 τριπλὸ τραγοῦδι ἐλέγανε, τριπλὸ χορὸ εἶχαν στήσει.

Κι ἔλεγ' ἡ χθεσινὴ γενιά μὲ μιὰ φωνὴ καθάρια :

— Ἦμαστε κάποτε κι ἐμεῖς καὶ νιοὶ καὶ παλληκάρια,
 κι ἂν σκλάβοι ἐγεννηθήκαμε, δὲν ἦμαστε καὶ δοῦλοι.
 Τὸν ὕπνο δὲ χορτάσαμε· τὴ νύχτα καραοῦλι,
 τὰ ξημερώματα χορὸ καὶ τὴν ἡμέρα μάχη
 ἀπὸ κλεισούρα σὲ γκρεμὸ κι ἀπὸ κορφὴ σὲ ράχη.

.....
 Ὡς ὅτου πιά μὲ τὸ αἷμα μας, ποὺ γύνονταν πλημμύρα,
 τὸ σάβανο τῆς Λευτεριάς τὸ κάναμε πορφύρα,
 κι ἀφοῦ τὴν ἀναστήσαμε σ' ἀφθαστο μετερίζι
 μὲ τὸ νερὸ τ' ἀθάνατο, ποὺ ἡ Πίστις ἀναβρῦζει,
 κορόνα τῆς φορέσαμε στ' ἀχτινωτὸ κεφάλι,
 κορόνα, ποὺ ὁμορφότερη στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλη.
 Ζαφείρια τὴ στολίζουσε καὶ τὰ ζαφείρια ἐκεῖνα
 ἔχουν μπριλάντι ἠλιόφωτο στὴ μέση, τὴν Ἄ θ ἡ ν α.

Κι ἔλεγ' ἡ σημερινὴ γενιά μὲ μιὰ φωνὴ καθάρια :

— Εἶμαστε σήμερα κι ἐμεῖς καὶ νιοὶ καὶ παλληκάρια.
 Σκλάβοι δὲ γεννηθήκαμε σὲ θλιβερά κρεβάτια,
 στ' ἄπλετο φῶς τῆς Λευτεριάς ἀνοίξαμε τὰ μάτια,

.....
 Ἡ ξενοιασιά μᾶς ἔριχνε τὰ δολερά της βρόχια.
 Γοργὰ ξεγνοῦν οἱ νιόπλουτοι τὴν πρωτινὴ τους φτώχεια.
 Πρωτότοκοι τῆς Λευτεριάς καὶ πρῶτοι κληρονόμοι,
 γοργὰ κι ἐμεῖς ξεχάσαμε πῶς μένουν κι ἄλλοι ἀκόμη.
 Ὡς ὅτου ἀκούσθη μιὰ φωνὴ καὶ δεύτερη καὶ τρίτη
 μέσ' ἀπ' τῶν ἁγίων τάφων σας· τὴν ἱερὴ τὴν κρύπτη.

Ἔτσι στὸ θεῖο πρόσταγμα ποῦ ἔκαμ' ἡ ψυχὴ σας,
φωτιὰ ἦταν τὸ ἀνασῆκωμα κι ἄνεμος ἡ φωνὴ σας.

Καὶ νὰ ἡ γενιὰ ἡ αὐριανή, δειλὸ ξεπεταροῦδι,
χορεύει ἀναθαρρεύοντας καὶ τέτοιο λέει τραγοῦδι :

— Φιλῶ τὸ χέρι σου, παππού, τὸ χέρι σου, πατέρα,
μὰ ἐμεῖς καλύτεροι ἀπὸ σᾶς θὰ γίνουμε μιὰ μέρα.
Ὅ,τι γενναῖο κι ὅ,τι ἱερὸ στὸ νοῦ μας σᾶς ὑψώνει
θ' ἀστράφτη ἐμπρὸς στὰ μάτια μας καὶ θὰ μᾶς τὰ θαμπώνει.
Κι ὅ,τι μικρὸ καὶ ταπεινὸ ἢ στὴν ψυχὴ ἢ στὴ σκέψη
κακοὶ καὶ δίσεχτοὶ καιροὶ σᾶς ἔχουν δασκαλέψει
στὰ θαμπωμένα μάτια μας θὰ χάνεται, θὰ σβήνη,
καὶ δάσκαλός μας κι ὁδηγὸς ἡ νίκη σας θὰ γίνη.

Κι ὄρκο σᾶς κάνουμε βαρὺ, κι ὄρκο ζωῆς, θανάτου,
πὼς γρήγορα μὲ τὸν καιρὸ, στὸ γοργοκύλισμά του,
θὰ φέρουμε καὶ μεῖς στερνὸ στολίδι στὴν κορόνα
χρυσὸ δικέφαλον αἰτὸ νὰ λάμπη στὸν αἰῶνα!

Ἰω. Πολέμης

ΑΙ ΔΙΧΟΝΟΙΑΙ ΔΕΝ ΦΕΡΟΥΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Πρὸς ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΝ

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824

Υἱὲ τῆς Ἑλλάδος, ἀγαπητὲ καὶ γενναῖε τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολὴ σου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν 7ην Ἰουνίου τοῦ παρόντος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλέους ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης, ὅτι ὅλα τῆς τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσεά, ἀλλ' εὐρίσκονται τινες μεταξὺ σας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ καταλάβωσιν ὅτι αἱ διχόνοιαὶ δὲν θέλουσι φέρει ποτὲ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, τὴν ὁποία ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θαυμαστήν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστήν, στολίζοντές τὴν μὲ τὴν παιδείαν, ἣτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν καὶ νὰ ἀνάγκασῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνεογλήτους νὰ ὀργανώσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχύσατε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρὶς τὴν ἱεράν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητὲ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ ὀνομασθῆς υἱὸς μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἕως τώρα ἥρωικά σας ἀνδραγαθήματα δεῖξετε ἀκόμη ἥρωικότερα εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖτε ἀνεξαρτησίαν.

ὦ, Θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσοις ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Λεωνίδας καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελαν θαυμάσει, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μὲ τὴν διχονοίαν σας τοὺς ξένους νὰ ὀργανώσωσι τὴν πολιτείαν σας! Ἐσεῖς νὰ φυτεύσετε καὶ μὲ τὰ αἵματά σας νὰ ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, καὶ νὰ ἔλθωσιν ἔξωθεν ἄλλοι νὰ σᾶς διδάξωσι πῶς καὶ πότε νὰ γεύεσθε τοὺς καρπούς των!

Στρατιῶται, Στρατηγοί, Νομοθέται, Κυβερνηταί, πάσης τάξεως πολῖται, ὑποφέρετε νὰ πάθῃ τόσῃν κατασχύνῃν ἢ κοινή σας μήτηρ, ἢ Ἑλλάς; Καὶ ποίαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς χρεωστῇ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσατε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμοιοίας;

Ὅσα λέγω, φίλε Ὀδυσσεῦ, περὶ ὁμοιοίας δὲν ἀποβλέπουσιν κατ' εὐθείαν ἐσέ· ἐδειξες μὲ τὴν ἕως τώρα διαγωγὴν σου ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. Ἐνδέχεται, ὅμως, νὰ εὐρίσκωνται μεταξὺ σας τινές, ὅχι κακοὶ στρατηγοί, ὄχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ φαρμακερὰς συμβουλὰς ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος· ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι, ὅστις κρατεῖ ὄπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὄπλα.

Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι.

Μόνῃ ἢ δικαιοσύνῃ φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ὄπλα χωρὶς δικαιοσύνην, γίνονται ὄπλα ληστῶν, ζώντων εἰς

καθημερινόν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν.

Ἡ ἀνδρεία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετε ἀπὸ ἔλους, οὐδὲ χρεῖαν ὄλωσ εἶχε τῆς ἀνδρείας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἔνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος: «Οὐδὲν ἀνδρείας χρῆζομεν, ἂν πάντες ὦμεν δίκαιοι». Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ' εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦταν ἐνωμένη μὲ τὴν ἄπειρον δικαιοσύνην του.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, υἱὲ τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογῆσῃ τὰ ὄπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύσῃ εἰς μὲν ἐσᾶς τὸ «εἰς διώζεται χιλιούς», εἰς δὲ τοὺς ἐχθρούς σας τὸ «γεννηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσθημα, καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς!».

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος.

«Ἐπιστολαί», τ. Γ'.

Ἄδ. Κοραΐς

Ἡ ΔΙΧΟΝΟΙΑ

Παλληχάρια μου! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὄλοι εἶναι χαρὰ
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

Ἄπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλὰ ἀνίκητη μιὰ μένει
ποὺ τὲς δάφνες σᾶς μαδεῖ.

μία, ποὺ ὅταν ὡσὰν λύκοι
ξαναρχόστανε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη,
ἄχ! τὸν νοῦν σᾶς τυράννεϊ.

Ἡ Διχόνοια ποὺ βαστάει
ἓνα σιῆπτρο ἢ δολερή·
καθενὸς χαμογελάει,
«πάρ' το» λέγοντας «κι ἐσύ».

Κεῖδ' τὸ σκῆπτρο ποῦ σᾶς δείχνει
ἔχει, ἀλήθεια, ὠραία θωριά·
μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

Ἄπὸ στόμα ὀποῦ φθονάει,
παλληκάρια, ἄς μὴν ἴπωθῃ
πῶς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλῆ.

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά·
ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν « Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν »

Α. Σολωμὸς

2. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱερὸ πανί, τὸ γαλανὸ καὶ τ' ἄσπρον,
κομμάτι ἀπ' ἀνοιξιότικο καὶ ζάστερο οὐρανὸν,
ποῦ εἶναι λευκὸ σὰν τὸν ἀφρὸ τοῦ κύματος ποῦ ἀνθίζει
σὲ περιγιάλι ὀλόγλυκο, σὲ πέλαο μακρινό.
Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱερὸ πανί, ποῦ ἔταν περνᾶη μπροστά μας,
ὕγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπαρταρᾶ ἡ καρδιά μας.

Δὲν εἶναι ἡ αὔρα, ποῦ ἔρχεται γλυκὰ νὰ τὸ χαϊδέψη,
δὲν τ' ἀνεμίζει πρόσχαρα ἡ αὔρα ἡ σιγανή,
εἶναι μιὰ ἀθάνατη πνοή, ποῦ ὀρμάει νὰ ζωντανέψη
μὲ ἀνατριχίλα ἀνέκφραστη τὸ δίχρωμο πανί.
Τὸ πῆρε κάποια μάγισσα καὶ τὸ 'καμε χλαμύδα
καὶ ζῆ σ' αὐτὸ καὶ πάλλεται ὀλόκληρη ἡ Πατρίδα.

Εἶναι ἡ Σημαία! Τῆ βλόγησαν παπάδες μ' ἄσπρα γένια
μὲς στῆς σκλαβιάς τὸ τρίσβαθο κι ἀπόκρυφο σχολεῖό,
ἔκλαψαν μάτια καὶ καρδιές ἐπάνω της, κι οἱ κόρες
τῆ νύχτα τὴν ὑφαίνανε κρυφὰ στὸν ἀργαλειό.
Σὰ βόρειο σέλας ἄστραψε στὴ Λαύρα μιὰν ἡμέρα
κι ἀπλώθηκε ὡς τὸν ἔβδομο οὐρανὸ κι ἀκόμη πέρα.

« Διάπλασις τῶν Παίδων », 1917

Στ. Δάφνης

ΑΥΤΟ ΗΤΟ ΤΟ ΠΙΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ 1940 - 1941

Οὐδέποτε εἶδον τοιαύτην ἀπόφασιν, τοιαύτην ἀυθόρμητον καὶ φυσικὴν πειθαρχίαν καὶ τοιαύτην καρτερικότητα. Καὶ ἦτο τότε, ἔταν ἓνας ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀξιοματικῶν, ὁ ὁποῖος διοικοῦσεν ἓνα φρουριον εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον, ἐκάλεσε τοὺς τριακοσίους ἀ ν ο μ ο ι ο γ ε ν ε ῖ ς ἄνδρας του καὶ τοὺς εἶπεν :

— Οἱ Γερμανοὶ εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους πρὸς βορρᾶν. Πιθανὸν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ φρουρίου μας. Πόσοι ἀπὸ σᾶς εἴσθε ἐγγαμοὶ;

Ἐνενηκόντα περίπου ὕψωσαν τὰς χεῖράς των.

Ἐκ τῆς αὐτῆς τῆς στιγμῆς δίδω εἰς ὅλους τοὺς ἐγγάμους δίμηνον ἄδειαν ἀπουσίας, ἐὰν τὴν ἐπιθυμοῦν, καὶ θὰ τοὺς ἀναπληρώσω μὲ ὅσους εἶναι ἄγαμοι. Πόσοι ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖτε νὰ πάρετε ἄδειαν;

Ὁ ὕδεις ἀπήντησε, καὶ ὁ ὕδεις ἐδέχθη νὰ λάβῃ ἄδειαν.

Βραδύτερον τὸ φρούριον ὑπέστη ἐπίθεσιν. Οἱ Γερμανοὶ τὸ προσέβαλλαν ἀδιαλείπτως καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ἐφρονεῦθησαν. Ἀλλὰ τὸ φρούριον δὲν ἔπεσεν. Οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κανέν σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ φρούρια δὲν ἐκυριεύθη.

Ἀὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, ἓνα πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶναι δύσκολον ν' ἀναλυθῇ καὶ δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ. Γενικῶς, ὅμως, οἱ Ἕλληνες ὄλοι μετεῖχον τῆς παραδόξου καὶ ὑπερόχου ταύτης ἀποφασιστικότητος. Καὶ ἦτο αὕτη τὸ πλεόν ἐμψυχωτικὸν προῆγμα, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισα μέχρι τοῦδε.

Στάνλεϋ Κάσον

Ἀπεσταλμένος ἀγγλικῆς ἐφημερίδος
εἰς τὸ ἑλληνικὸν μέτωπον

ΟΙ ΝΕΟΙ ΤΡΙΑΚΟΣΙΟΙ

Τὸ ἀνακρινωθὲν ἔλεγεν: «Ἡμετέρα πυροβολαρχία ἔβαλε τὴν πρωϊαν σήμερον ἀπὸ προκεχωρημένης θέσεως ἐπιτυχέστατα κατὰ τῶν βουλγαρικῶν θέσεων».

Ἀθόρυβα, σιωπηλά, τεχνικὰ ἡ πυροβολαρχία προῆρει μέσα ἀπὸ τὶς χαράδρες. Περνᾷ ἀπὸ τὰ χαρακώματα τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ οἱ ἄγρυπνοι φαντᾶροι, ποὺ φρουροῦν ἐκεῖ μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι, ἀνταλλάσσουν μιὰ βουβή, θερμὴ χειραψία μὲ τοὺς ἀδελφούς πυροβολητάς.

Τώρα ἡ πυροβολαρχία μας προχωρεῖ ἐπὶ τοῦ ἀδеспότου ἐδάφους, ποὺ χωρίζει τὶς δυὸ ἀντίπαλες γραμμές. Βῆμα πρὸς βῆμα, γιὰ νὰ μὴν ἀκουσθοῦν τὰ πατήματα. Γύρω βαθιὰ σιγή. Μόνον τὸ μονότονον τραγούδι τοῦ τριζονιοῦ, ποὺ μοιάζει σὰν ἓνας ὕμνος πρὸς τὴ σιωπὴ, καὶ κάπου - κάπου, σὰν ἓνα μακρινὸ γάβγισμὰ σκυλιοῦ, ὁ ὑπόκωφος κρότος τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ μας...

Θὰ εἶναι τρεῖς ἢ ὥρα, ὅταν ἡ πυροβολαρχία μας φθάσῃ στὸ σημεῖο ποὺ τῆς εἶχε ὀρίσθῃ. Οἱ ἀξιωματικοὶ δίδουν ψιθυριστὰ σχεδὸν τὰς διαταγὰς τῶν. Τὰ κανόνια τοποθετοῦνται εἰς τάξιν μάχης κατὰ μῆκος τῆς χαράδρας. Γρήγορα - γρήγορα οἱ ἄνδρες ἐτοιμάζουν ἓνα πρό-

χειρο «καμουφλάζ» ἐπάνω ἀπὸ τὰ κανόνια μὲ μερικὰ χαμόκλαδα. Ἐπειτα κάθονται ὅλοι χάμω ἀκίνητοι καὶ περιμένουν ἀνυπόμονα τὴν ὥρα.

Δὲν ἀργεῖ! Οἱ κορυφογραμμὲς τοῦ σκοτεινοῦ ὄγκου τοῦ Παγγαίου ἀρχίζουν νὰ διαγράφονται ἐπάνω στὸν ὀλιγώτερο μαῦρο ὀρίζοντα. Καὶ σιγά - σιγά ὁ ὀρίζων αὐτὸς παίρνει ἀνοικτότερες ἀποχρώσεις.

Ἄπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ ἀξιωματικοὶ βγάζουν τὰ ρολόγια τους. Τὰ συννεφάκια ἐπάνω ἀπὸ τὸ βουνὸ γίνονται κρέμ, ἔπειτα κίτρινα, ἔπειτα πορτοκαλιά, ἔπειτα πορφυρά.

Ἡ χαραυγὴ ζύπνησε τοὺς πτερωτοὺς κατοίκους τοῦ κάμπου. Τὸ φαιδρὸ τραγούδι τους ἀντηχεῖ σὰν ἓνα ὠραῖο ἑθιμὸ.

Καὶ τώρα μία κατακόκκινη φωτεινὴ γλῶσσα ξεπροβάλλει ἐπάνω ἀπὸ τὸ Παγγαῖο. Ὁ ἥλιος! Εἶναι 5 καὶ 25'. Ἀκόμη λίγα λεπτά...

Ἐξαφνα τὴ γαλήνη τοῦ κάμπου διακόπτει ἀπότομα ἡ ὁμοβροντία τῶν κανονιῶν μας. Καὶ ἀμέσως κατόπιν ἄλλη. Καὶ ἔπειτα ἄλλη. Ἀλλεπάλληλοι αἱ ὁμοβροντίαι ζυπνοῦν τὴν κοιμισμένη ἡχὴ τῆς κοιλάδος. Καὶ ἐρχεται ἀδύνατη, σβησμένη ἢ ἀντήχηση ἀπὸ πέρα, ἀπὸ τὴ σκλαβωμένη γῆ τῶν Σερρῶν, σὰν μία ἀπελπισμένη ἰκεσία πρὸς τοὺς ἐλευθερωτάς της, σὰν ἓνα πνιγμένο «ἐλάτε, παιδιά, ἐλάτε»!

Κρατεῖ μιὰμισὶ ὥρα ὁ βομβαρδισμός. Ρίχνει ἡ πυροβολαρχία μας ἐπάνω ἀπὸ 300 βλήματα. Καὶ ὁ παρατηρητὴς ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ του θέση ἀναφέρει :

« Πανικὸς εἰς τὰ βουλγαρικὰ χαρακώματα. Αἱ ὀβίδες μας πέφτουν σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰ χαρακώματά των. Οἱ Βούλγαροι τρέχουν ἄσκοπα ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰν ξαφνιασμένες μέλισσες κυψέλης ».

Οἱ πυροβοληταὶ μας ρίχνουν ἀκούραστοι. Μεγάλες σταγόνες ἰδρώτος βρέχουν τὰ ἡλιοκαμένα πρόσωπά των... Ἄλλ' ἰδοὺ ἐπὶ τέλους καὶ τὸ βουλγαρικὸ πυροβολικόν. Ἀπὸ τρεῖς διευθύνσεις οἱ Βούλγαροι κτυποῦν τοὺς δικούς μας.

Δυὸ γερμανικὰ ἀεροπλάνα μὲ τὸν μαῦρο σταυρὸ στὰ πτερυγία τους σηκώνονται καὶ ἐρχονται νὰ ἐπισημάνουν τὴ θέση τῆς πυροβολαρχίας. Εὐτυχῶς ὅμως τὰ κανόνια εἶναι σχετικῶς κατὰ καμουφλαρισμένα· καὶ οἱ ἀεροπόροι δὲν μποροῦν νὰ σημειώσουν ἀκριβῶς τὴ θέση τους.

Ἐν τούτοις αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες ἀρχίζουν νὰ σπάζουν γύρω ἀπὸ τὴν

χαράδρα και ύψώνουν θεόρατα σύννεφα σκόνης. Πέντε βουλγαρικοί πυροβολαρχίαι, βαρέος και πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἔχουν τώρα συγκεντρῶσει τὸ πῦρ τους ἐναντίον τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν τοὺς ὑπέδειξαν τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα μὲ τὸν ἀσύρματό τους.

Ὁ διοικητὴς τῆς μοίρας διατάσσει τότε τοὺς ἄνδρας του νὰ ἀφήσουν τὰ κανόνια καὶ νὰ πᾶνε νὰ κρυφθοῦν σὲ μιὰ συστάδα θάμνων λίγο πρὸ πίσω. Κανείς, ὅμως, δὲν ὑπακούει.

— Ἔσεῖς γιατί δὲν φεύγετε, κύριε μοίραρχε; ρωτᾷ ἓνας πυροβολητής.

— Ἐγώ, παιδί μου, δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω τὰ κανόνια μου.

— Τότε γιατί νὰ τ' ἀφήσωμε ἐμεῖς, κύριε μοίραρχε; Ἐδῶ θὰ μείνωμε!

Καί, σὰν ἄλλοι τριακόσιοι-τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ γενναῖοι αὐτοὶ πυροβοληταὶ μένουν ἀπτῶητοι στὶς θέσεις τους, ἐνῶ αἱ βουλγαρικαὶ ὀβίδες βουίζουν γύρω τους.

Ἐνα θραῦσμα ὀβίδος πληγώνει τὸν ἀρχισκοπευτὴ δεκανέα Πατσᾶν Νικ. κάτω ἀπὸ τὸ μάτι. Ὁ μοίραρχος διατάσσει τοὺς νοσοκόμους νὰ τὸν πᾶνε πίσω καὶ νὰ τὸν περιποιηθοῦν. Ὁ γενναῖος ὅμως Λαρισινὸς ἀρνεῖται:

— Θὰ μείνω στὴ θέση μου, κύριε μοίραρχε.

Δὲν ἀφήνει καν οὔτε νὰ ἐπιδέσουν τὸ τραῦμα του, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ρεῖ ἀφθονο τὸ αἷμα. Ἀρκεῖται μόνο νὰ τὸ ἀλείψῃ μόνος του μὲ λίγο ἰώδιο. Καὶ μένει στὴ θέση του.

Ἐνα ἄλλο θραῦσμα πληγώνει σοβαρὰ στὸ στῆθος τὸν ἀνθυπίατρο Κωστάκη καὶ τέσσερεις πυροβολητὰς καὶ φέρνει κάποια μικρὴ βλάβη σ' ἓνα κανόνι.

Ὁ ἀνθυπίατρος ἐπιβλέπει μόνος του τὴν ἐπίδεση τῶν τραυμάτων καὶ ἔπειτα ἀφήνει τοὺς νοσοκόμους νὰ τὸν μεταφέρουν, σχεδὸν ἀνίσθητο πιά, πρὸς τὰ πίσω.

Ὅλη τὴ μέρα οἱ γενναῖοι μας, ἀπτῶητοι, γαλήνιοι, μειδιῶντες, ἀστενεύομενοι ἔμειναν στὶς θέσεις τους, χωρὶς εὐτυχῶς νὰ ὑποστοῦν καμία ἄλλη ἀπώλεια ἢ ζημία. Καὶ μόνο κατὰ τὶς 9 τὸ βράδυ ἡ πυροβολαρχία, σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς ποὺ εἶχε, μπῆκε εἰς τάξιν πορείας καὶ ἤσυχα - ἤσυχα, σὰν νὰ ἐπέστρεφε ἀπὸ γυμνάσια, ἐγύρισε πίσω στὴ θέση τῆς. Ἡ γενναία πυροβολαρχία ἐγράφη μὲ ἄσβεστα γράμματα στὴν ἐθνικὴ βίβλο τῶν ἀφανῶν ἡρώων.

Η ΝΙΚΗ

Ἐδῶ στὸ ἑλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ στοιχειωμένο κι ἱερό,
πού τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρό,

στὸ χῶμα τοῦτο πάντα ἀνθοῦνε
κι ἔχουν ἀθάνατη ζωὴ
καὶ μᾶς θαμπώνουν, μᾶς μεθοῦνε
νεράιδες, ἥρωες, θεοί.

Ἐδῶ στὸ ἑλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ στοιχειωμένο κι ἱερό,
πού τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρό,

εἶδα τῆ Νίκη τῆ μεγάλη,
τῆ Νίκη τὴν παντοτινὴ,
τὴν εἶδα ἐμπρός μου νὰ προβάλλῃ
μὲ φορεσιὰ ὀλοφωτεινὴ.

« Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », 1888

Κ. Παλαμῆς

Η ΓΑΛΑΝΟΛΕΥΚΗ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

...Νωρίς τὸ πρωὶ ξεκίνησε ἡ « Ὀλγα » γιὰ τὸ ταξίδι πρὸς τὴ Λέρο. Σύμφωνα μὲ τὶς διαταγὲς τοῦ Ναυαρχείου ἔπρεπε νὰ ὑπολογίσῃ ἔτσι τὴν ἐκκίνηση καὶ τὴν ταχύτητά της κατὰ τὸν πλοῦν, ὥστε νὰ βρεθῆ κοντὰ στὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Κρήτης κατὰ τὸ σούρουπο. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἄρχιζε ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη διαδρομὴ, μέσα σὲ μιὰ περιοχὴ, ὅπου κυριαρχοῦσαν ἀπόλυτα τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα, οἱ τροπιλλάκατοι καὶ τὰ ὑποβρύχια, καὶ ὅπου ὁ κίνδυνος καταδοκοῦσε σὲ κάθε μίλι.

Ἄρχιζε νὰ πέφτῃ τὸ σκοτάδι, ὅταν ἀντίκρισαν ἀπὸ μακριὰ τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης. Ὅσοι ναῦτες δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, ἀνέβηκαν νὰ δοῦν,

για μια στιγμή έστω, το θέαμα αυτό. Βαθιά συγκίνηση τους συνείχε όλους. Ήταν η πρώτη φορά, έπειτα από χρόνια ολόκληρα έκπατρισμού και σκληρού αγώνος, που αντίκριζαν έλληνικά βουνά. Και ξυπνούσε μέσα τους αυτό το θέαμα τόσους πόθους, τόσες νοσταλγίες! 'Αλλά το σκοτάδι έπεσε πολύ γρήγορα και έκρυψε έντελώς από τὰ μάτια τους τὰ έλληνικά βουνά. Το ίδιο, όμως, σκοτάδι βοήθησε τή « Βασίλισσα "Ολγα » και το άγγλικό άντιτορπιλικό «'Ιντρέπιντ », που τήν συνόδευε με ανάλαφρο φορτίο, να περάσουν χωρίς άπεικταίο τὰ τόσο επικίνδυνα νερά του Αιγαίου, να διαφύγουν τήν άγρυπνη προσοχή των Γερμανών και να φτάσουν στο λιμάνι τής Λέρου.

Για πρώτη φορά, έπειτα από δύομισι χρόνια, ή «'Ολγα » ήταν πάλι σε έλληνικό λιμάνι. "Εβλέπαν γυμνούς λόφους με τις χαρακτηριστικώτατες έλληνικές γραμμές, ώραϊα καταπράσινα περιβάλλια, που τους θύμιζαν τήν Αίγινα και τόν Πόρο, σπιτάκια ολόασπρα με τήν έλληνική νησιώτικη άρχιτεκτονική, που δέν μπορούσαν ν' άλλιώσουν οι άτέλειωτες Ιταλικές αποθήκες και τὰ άλλα πολυάριθμα στρατιωτικά κτήρια. Και έπειτα ήξεραν ότι είναι στα Δωδεκάνησα, τὰ άξέχαστα και πολυαγαπημένα έλληνικά νησιά, που τόσον καιρό περίμεναν μάταια τήν άπελευθέρωσή τους. Και κανείς από τους ναυτικούς αυτούς, που ήξεραν τώρα ότι οι αγαπημένοι τους στα άλλα έλληνικά νησιά και έλληνικά άκρογιάλια τραβοῦσαν τὰ βεσανιστήρια τής σκλαβιάς, δέν μπορούσε να κρύψη τή συγκίνησή του μπροστά στο θέαμα και τις σκέψεις αυτές.

•
 'Η Λέρος είχε καταληφθῆ δυο μέρες νωρίτερα από τους « κομμάντος », "Ελληνες και "Αγγλους, που μετέφεραν οι άτρόμητες « ήμιολιες ». 'Η «'Ολγα » μαζί με το «'Ιντρέπιντ » ήταν τὰ πρώτα καθαυτό πολεμικά των συμμαχών, που ήρχοντο να στεριώσουν τήν κατοχή αυτή, τόσο επισφαλῆ και άνεπαρκῆ, άλίμονο !

Λίγοι, ελάχιστοι ήταν οι κάτοικοι που είχαν άπομείνει από τους άμείλικτους διωγμούς στο νησί. Κι αυτοί ήταν τόσο φοβισμένοι από τήν τρομοκρατία δεκαετιών ολόκληρων, είχαν τόση άγωνία ότι θα διαλυθῆ γρήγορα το άπίστευτο όνειρο που έβλεπαν τώρα, ώστε να μὴν τολμοῦν να έκδηλώσουν ακόμα τή χαρά και τόν ένθουσιασμό τους.

Δυο παιδάκια πλησίασαν μόνο με μιὰ βαρκούλα, και με καθαρά, περιποιημένα έλληνικά έζήτησαν από τόν άξιωματικό που ήταν κοντά στη σκάλα να τους δώσει τήν άδεια να άνέβουν στο καράβι. "Ετρεμαν από τή συγκίνηση τὰ παιδάκια αυτά, που είχαν γεννηθῆ μέσα στην

ιταλική τρομοκρατία, πού δὲν εἶχαν δεῖ ποτὲ τὴ Γαλανόλευκη νὰ κυματίζει ἐλεύθερα στὸν ἀέρα, πού μόνο ἀπὸ τὸν παππού καὶ τὴ γιαγιά τους θὰ εἶχαν ἀκούσει γιὰ τὴ μακρινὴ Πατρίδα, πού δὲν τοὺς ζέχασε ποτὲ καὶ θὰ ἔφτανε μιὰ ἡμέρα νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ.

Σὰν ὑπνωτισμένα ἀπὸ τὸ θέαμα πού ἔβλεπαν ἐμπρὸς τους, προχώρησαν πρὸς τὸν μικρὸ ἰστό, ὅπου κυμάτιζε ἡ σημαία τῆς «Ὀλγας». Γονάτισαν πρῶτα, ἔμειναν κάμποση ὥρα, σὰν νὰ ἔκαναν τὴν προσευχή τους καί, ἀφοῦ σηκώθηκαν, ἔπιασαν τὴν ἄκρη τῆς σημαίας καὶ τὴν ἔφεραν εὐλαβικὰ στὰ χεῖλη τους. Ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ναυτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς «Ὀλγας», πού τὰ παρακολουθοῦσαν, μάτια πού εἶχαν ἀντιμετωπίσει ἀδίστακτα τόσους κινδύνους καὶ τόση φρίκη, τὰ δάκρυα ἀργοκύλησαν — γιὰ πρώτη φορὰ — ἐπάνω στὰ ἡλιοκαμένα μάγουλα.

Δὲν εἶπαν τίποτ' ἄλλο τὰ δυὸ παιδάκια. Φίλησαν μόνο τὸ χέρι τοῦ ἀξιωματικοῦ, πού τοὺς εἶχε ἐπιτρέψει νὰ ἀέβουν, καὶ κατέβηκαν πάλι στὴ βαρκούλα τους.

«Βασίλισσα Ὀλγα», 1946

Ἀχ. Κύρου

ΣΤΗ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟ

Μὲ τίς φωνές τῶν ἀηδονιῶν καὶ τίς ἀνάσες τῶν ἀνθιῶν
τὸ πλέκει ὁ Μάης μήνας
τὸ παλυκέλαδο ἄγγελμα, τὸ εὐωδιασμένο μήνυμα
στοὺς κήπους τῆς Ἀθήνας.

Τ' ἀκοῦς, κυρούλα τῶν κυρῶν; Τ' ἀκοῦς, μητέρα Ἑλλάδα μας;
Ἔλα καὶ πάλι ὀρθώσου
καὶ βάλε τὰ λαμπριάτικα τὰ ροῦχα σου, γιὰ νὰ δεχτῆς
τὴ Δωδεκάνησό σου.

Εἶναι κι αὐτὴ ἀπ' τίς πιὸ ἀκριβές τίς κόρες σου. Στὰ σίδερα
δεμένη σιλόβα αἰῶνες,
ἀπὸ τὸ πικροπότηρο τῶν θυσιῶν ἐρούφηξε
καὶ τίς στερνές σταγόνες.

Μὰ οἱ τύραννοι δὲν μπόρεσαν τὸ αἷμα τῆς νὰ μολέψουνε
 κι Ἑλληνοπούλα ἐστάθη
 ἀμόλευτη, ἄσπιλη, λευκὴ μέσα στῆς πολυκύμαντης
 τῆς Ἱστορίας τὰ βάρη.

Κι ἔρχεται τώρα! Κι ἔρχονται μαζί τῆς ὅλες οἱ χαρές,
 μαζί τῆς ὅλοι οἱ πόθοι!...

Ἄχ, τέτοια, ἀλήθεια, Πασχαλιά, ἄχ, τέτοια, ἀλήθεια, Ἀνάσταση
 κάθε καρδιά τῆ νιώθει.

« Δωδεκάνησος », 1945

Σωτ. Στίσις

Ο ΠΙΝΙΓΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΔΗ

(Ἡ 5η μεραρχία ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ματθαίουπουλον κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912, ἀφοῦ ἔδωκε νικηφόρον μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους εἰς Λαζαράδες, κατήρχετο πρὸς τὸν Ἀλιάκμονα, ἵνα ζεύξη τοῦτον καὶ βαδίση πρὸς τὴν Κοζάνην, διὰ τὴν ἀνακώφην τοῦ ἐχθροῦ τὴν ὑποχώρησιν ἢ παρεμποδίσῃ ἐπιθεσιν ἐχθρικών ἐκ Σόρβιτς κατερχομένων δυνάμεων).

Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσημέρι διετάχθησαν τὰ σώματα νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἀφοῦ εἶχεν, ἐννοεῖται, προηγηθῆ τὸ μηχανικὸν τῆς μεραρχίας καὶ ἀπεπειράτο τὴν ζεύξιν. Ἡ γέφυρα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀκριβῶς εἰς κάποιον πόρον εὐρισκόμενον ἐκεῖθεν τοῦ χωρίου Λαζαράδες.

Πρὸ τοῦ πόρου ὑπάρχει μιὰ γραφικωτάτη κοιλάς μὲ δάσος ἀπὸ ὑπερύψηλα δένδρα, τοὺς κορμούς τῶν ὀπαίων, ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ἐθέριζαν οἱ πελέκεις τῶν γεφυροποιῶν καὶ τὰ κτυπήματά των ἀντηχοῦσαν ρυθμικὰ καὶ μονότονα.

Οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλιται, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν ὄχθην, ἦσαν ἐκτάκτως συγκεινημένοι. Πρὸ δύο λεπτῶν εἶχε πνιγῆ ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια των μαζί μὲ τρεῖς ἵππεῖς ὁ ἀνθυπίλαρχος Κορδῆς, ἓνας πρόθυμος καὶ θαρραλέος ἀξιωματικὸς, χωρὶς νὰ ἠμπορέσουν νὰ τοῦ δώσουν τὴν παραμικροτέραν βοήθειαν. Ὁ Κορδῆς τὴν προηγουμένην νύκτα, ἐπιχειρῶν τολμηρὰν ἀναγνώρισιν, εἶχε διαβῆ ἔφιππος

τὸν πόρον, ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ κάμουν τὴν γέφυραν. Ἡ-θελε λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐπομένην. Δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὴν ραγδαίαν βροχὴν ἐνὸς ὀλο-κλήρου ἡμεροφυκτίου εἶχε πλημμυρίσει ὁ ποταμός, εἶχε φουσκώσει, καὶ ὁ πόρος δὲν ἦτο πλέον βατός.

Πραγματικῶς ἡ περίφημος Βίστριτσα, τὴν ὅποιαν εἶχαμεν ἐμπρός μας, ἦτο πολὺ ὠργισμένη. Τὰ νερά της, δικαιολογοῦντα τελείως τὸ ὄνομα «Καρὰ σοῦ» — μαῦρα νερά—, τὸ ὅποιον τῆς ἔδωσαν οἱ Τοῦρκοι, ἐκό-χλαζαν καὶ ἐβούιζαν μέσα εἰς τὴν πλατεῖαν τεναγώδη κοίτην, ὡσάν μυριάδες τεράστια φίδια, ποὺ φεύγουν ἀκράτητα, κυνηγημένα, δὲν γνωρίζω ἀπὸ ποῖον μυθολογικὸν ἥρωα. Ματαίως οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ συνάδελφοί του συνέστησαν ἐπανειλημένως εἰς τὸν Κορδῆν νὰ προσέ-ξῃ. Ἐσπηρούνισε τὸ ἄλογόν του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν. Ἐκεῖ εἰς τὸν πόρον, ὅπου ἡ κοίτη γίνεται ὀλιγώτερον βαθεῖα καὶ εἶναι στρω-μένη μὲ χαλίκια μεγάλα καὶ βράχους, τὰ φίδια ὑψώνονται, συστρέφον-ται. Γίνεται δίνη. Μόλις ὁ ἀνθυπὶλαρχος ἐπλησίασεν ἐκεῖ, αὐτὰ τὰ φίδια τὸν ἔζωσαν, τὸν περιεκύκλωσαν, τὸν ἤρπασαν ἀπὸ τὴν σέλαν τοῦ ἀλόγου του καὶ τὸν ἐρρούφησαν. Ἀπὸ τὴν ὄχθην δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἰδοῦν παρὰ μόνον τὰ χέρια του, ποὺ ἐπάλαισαν δι' ὀλίγα λεπτά.

Τὸ ἄλογον μὲ τὸν τράχηλον καμαρωτόν, τὰ ρουθούνια κατακόκ-κινα, τὴν χαίτην ἀνεμιστήν προσπαθοῦσε νὰ δαμάσῃ τὴν ὄρμην τοῦ νεροῦ. Ἐβγαζε διὰ μίαν στιγμὴν τὰ ποδάρια του ἀπὸ τὸν ποταμόν, ἐχρεμέτιζεν, ἐρρουθούνιζε καὶ προχωροῦσε μὲ αἰφνίδια κυλίματα ὡσάν τὸ δελφίνι, μέχρις οὔ ἔφθασεν εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἔμειναν δι' ὀλίγα λεπτά σάν ἀπολιθωμένοι. Δὲν ἤθελαν νὰ πιστεῦουν ὅτι ἐχάθη ἓνα παλληκάρι ἔτσι γρήγορα, εἰς μίαν στιγμὴν!

Σπ. Μελάς

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας, μὰ φτάνει πέρα ὡς πέρα,
ποὺ κλαῖν οἱ σκλάβοι ἀδερφοί
στὸ σκλαβωμένο ἀγέρα.

Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
φτάνει μακριά καί γύρα,
ὡς τῇ μεγάλῃ ἐκκλησιά
μέ τῇν κλεισμένη θύρα.

Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
μά φτάνει πέρα ὡς πέρα,
πού τὸ σπαθί μας κι ὁ σταυρός
θὰ φτάσουνε μιὰ μέρα!

Κ. Μάνος

ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟΝ

Ἡ ἀμαξοστοιχία πλήρης πυροβολητῶν ἐξεκίνησεν ἀργά - ἀργά ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης καί, ἀφήνουσα ὀπίσω τῆς πυκνὰ σύννεφα μολυβένιου καπνοῦ, ἐχύθη ὡς πελώριος ὄφις πρὸς τοὺς Μύλους Ἀττικῆς.

Ἐπροχωροῦσε θορυβωδῶς μέσα ἀπὸ τὴν μικρὰν λαϊκὴν συνοικίαν, ἡ ὁποία εἶχε παρατάξει λευκοὺς οἰκίσκους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς γραμμῆς. Εἰς ἐν ὕψωμα γυναῖκες συγκεντρωμέναι ἐφαίνοντο ὅτι προσεπάθουν νὰ συλλάβουν τὰς φυσιογνωμίας τῶν στρατιωτῶν. Ἐκεῖνοι κρεμασμένοι εἰς τὰ παράθυρα ἔσειον τὰ πηλῆκιά τῶν, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ὕψωμα μερικὰ ἄσπρα μανδῆλια ἐκινήθησαν σπασμαδικά. Μία βροντώδης ζητωκραυγὴ ἤκούσθη ἀπὸ τὰ βαγόνια τῶν στρατιωτῶν, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ὕψωμα μία εὐχὴ ἐσκέπασε τὸν θόρυβον τοῦ σιδηροδρόμου :

— Στὸ καλό!...

Ἡ πόλις ἔχανετο ἤδη ὀπίσω μας. Ἐπὶ τέλους ἡ ἀτμομηχανὴ ὤρμησεν εἰς τὸν στενὸν λαϊκὸν τῆς Πάρνηθος καὶ αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἐφαίνοντο πλέον. Γύρω μου ἐβομβοῦσεν ὁ εὐθυμὸς θόρυβος τῶν στρατιωτῶν. Ἐκλεισα τὰ μάτια μου. Εἶναι καὶ αὐτὸ εἰς τρόπον νὰ μὴ ἀκούῃ κανεὶς. Ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτὸ εἶναι εἰς τρόπον νὰ συγκεντρωθῇ κανεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ μείνῃ μόνος του μετὰ τὰς σκέψεις του.

Καὶ ἐσκεπτόμεν.

Ἀφῆνα ὀπίσω μου μίαν πόλιν, τὴν ὁποία ἔτρωγεν ὁ ὑψηλὸς πυρετὸς τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν πού ἐψιθυρίσθη ὅτι ἡ Ἑλλάς συνω-

μολόγησε συμμαχίαν με τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη, μόλις εἶχον περάσει ὀλίγαι ἑβδομάδες.

Καὶ εἰς τὸ μεταξὺ αὐτὸ αἱ ἑτοιμασίαι, μυστικαὶ καὶ φανεραί, ἐβροντοφωνοῦσαν ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἤμπορεῖ ν' ἀκουσθῇ τὸ « τουφέκι ». "Ὀλη ἡ Ἑλλάς εἶχε σκεπασθῇ ἀπὸ χακί. Κάτω ἀπὸ τὸ πληθῆκιον τοῦ ἐφέδρου ἐφαίνοντο πλέον ὅλα τὰ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα πρόσωπα, καὶ ἐκάστην νύκτα οἱ κοιμισμένοι δρόμοι ἐξυπνοῦσαν ἀπὸ τὸν βαρὺν ἤχον τῶν τροχῶν τῶν τηλεβόλων, ποῦ ἔφευγον ἀτελείωτα διευθυνώμενα πρὸς τὰ σύνορα.

Μοῦ ἤλθε ζωντανώτατα εἰς τὴν μνήμην μου τὸ ἐπεισόδιον τοῦ καλοῦ συναδέλφου, με τὸν ὁποῖον χρόνια εἶχον ἐργασθῇ εἰς τὸ ἴδιον γραφεῖον, εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν μάλιστα. Μόλις ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὁ συνάδελφός μου ἐπῆγε καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐθελοντῶν. Ἄλλὰ μία σκέψις τὸν ἐτρόμαξε. Πῶς θὰ ἀνήγγελλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πατέρα του, ἓνα σεβαστὸν καὶ ἔρημον γέροντα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἄλλον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ αὐτὸ τὸ παιδί. Ἦτο βέβαιον, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀγγελία θὰ ἐφόνευε τὸν γέροντα ἐκεῖνον.

Ἐν τούτοις ὁ συνάδελφός μου ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν καὶ μίαν ἐσπέραν, ὅταν ὅλα πλέον ἦσαν ἑτοιμα καὶ οἱ ἐθελονταὶ συνεκεντροῦντο εἰς τὸν στρατῶνα, ὁ συνάδελφός μου ἐξωμολογήθη τὸ διάβημά του εἰς τὸν πατέρα του καὶ τοῦ ἐζήτησε τὴν εὐχὴν του.

Ἄδακρυτος ὁ γέρον, κρύπτων τὴν συγκίνησίν του, ἀπεχαιρέτισε τὸν υἱὸν του με λόγια, τὰ ὁποῖα θὰ ἐζήλευε Σπαρτιάτης τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου :

— Πήγαινε, παιδί μου, στὴν εὐχὴ μου, εἶπεν. Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν πατέρα. Κοίταζε νὰ κάμης τὸ καθήκόν σου. Ἄν μάθω πῶς ἐσκοτώθης, πιθανὸν νὰ μὴ πεθάνω. Ἄν μάθω ὅτι ἐδειλίασες, θὰ πεθάνω ἀπὸ ἐντροπὴν.

Καὶ πῶς νὰ λησμονήσω τὴν ἄλλην σκηρὴν, ποῦ εἶδα μίαν ἐσπέραν, ὅταν τὸ πρῶτον σκότος τῆς νυκτὸς κατέβαινε πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν θύραν ἑνὸς οἰκίσκου μιὰ μάνα ἀποχαιρετοῦσε τὸ παιδί της, ποῦ ἔφευγε διὰ τὰ σύνορα :

— Στὸ καλὸ, τοῦ εἶπε. Κοίταζε νὰ γυρίσῃς, ὅπως σὲ θέλομεν ὅλοι. Ἄν σκοτωθῆς, πάλι θὰ ἰδωθοῦμε γρήγορα.

Ἡ μάνα, ποῦ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ τὰ λόγια, δὲν ἦτο Λάκαινα σύγχρονος τοῦ Λεωνίδου. Ἦτο γυναικοῦλα τῶν Ἀθηνῶν, ἀπ' ἐκείνας, ποῦ

ἀπαντῶμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν δρόμον μας, χωρὶς νὰ ὑποπτευώμεθα ὅτι κρύπτεται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των ὁ ἥρωισμός, πού ἀναφέρεται παραδειγματικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπιστράτευσις, αὐτὰ τὰ παραδείγματα τῆς προθυμίας τῶν νέων, τοῦ ἥρωισμοῦ τῶν γονέων, ἤρχοντο ἀτελείωτα καὶ ἀλληλένδετα, ὡς κρίκοι μιᾶς χρυσῆς ἀλύσειως, νὰ σκορπίσουν ἐλπίδας, νὰ ἐμπνεύσουν τὸ θάρρος.

Ἡ ἱστορία τῶν πολέμων 1912 - 1913 δὲν θὰ γραφῆ βεβαίως συντόμως. Μία ἱστορία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη οὔτε θὰ ὑπάρξουν γρήγορα. Ἄλλ' ὅταν ἡ ἱστορία αὐτὴ θὰ γραφῆ, θὰ ἀποτελέσῃ ἕνα τόμον ἄξιον νὰ ταχθῆ εἰς τὴν βιβλιοθήκην παραπλεύρως τοῦ τόμου, πού περιγράφει τοὺς μηδικοὺς πολέμους, καὶ τοῦ ἄλλου, πού διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ 1821...

« Ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν », 1913

Γ. Τσοκόπουλος

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

— Καλέ μου, οἱ Ἄι - Δημήτρηδες ἔχουν ἀνθίσει ὅλοι,
καὶ ἀσπρολογᾷ, σὰ νὰ 'πεσε χιόνι, τὸ περιβόλι.

Ἵσοι περνοῦν στὴ γειτονιά καὶ ὅσοι τοὺς ἀντικρίζουν,
ὅλοι τοὺς καμαρώνουνε καὶ μᾶς κακοτυχίζουν.

Περνοῦνε τ' ἄγουρα παιδιὰ καὶ ἀνθὸ κοιτᾶν νὰ κλέψουν,
ἔρχονται οἱ νιὲς καὶ μοῦ ζητοῦν κλωνάρι νὰ φυτέψουν.

Μὰ ἐγὼ δὲ δίνω κανενός. Καὶ μοναχὰ στεφάνι
γιά τ' Ἄι - Δημήτρη κάτασπρο τὸ εἰκόνησιμα εἶχα κάνει.

Ἄνήμερα τῆς χάρις του τὸ πῆγα μοναχὴ μου
καὶ τὸν ἐπαρακάλεσα θερμὰ στὴν προσεύχῃ μου,

— πού εἶναι στρατιώτης σὰν καὶ σὲ — οἱ φλόγες τοῦ πολέμου
νὰ μὴ σοῦ 'γγιάξουν οὔτε μιὰ τριχούλα σου, καλέ μου!

« Καιρὸς Πολέμου » 1919

Γ. Ἀθάνας

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἀξιολημονεύτου ἡμέρας, τῆς Παρασκευῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν παρουσίασε θέαμα, ὅμοιον τοῦ ὁποῖου σπανίως ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς ἱστορικοὺς νὰ περιγράψουν.

Ἡ ἡμέρα ἀπὸ πρωΐας ἦτο βροχερά. Ὁ πνέων ἄνεμος ἐσκόρπιζε τὰς ψεκάδας, αἱ ὁποῖαι διαρκῶς κατέπιπτον ἀπὸ τὰ σκεπάζοντα τὸν οὐρανὸν θολὰ σύννεφα. Ἐν τούτοις ἡ κίνησις εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐπειδὴ συνέπιπτε καὶ τὸ ἑορτάσιμον τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, πανηγυρίζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ἐξηκολούθησε ζωηροτάτη, ἐπιταθεῖσα ἰδίως κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας.

Ἦδη ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἐκυκλοφόρει ἡ φήμη, ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη κατελήφθη ἢ ἐπρόκειτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ νικηφόρου ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος προῆλαινε παρὰ τὸν Ἀξιὸν μετὰ τὴν ἔνδοξον μάχην τῶν Γιαννιτσῶν. Ἡ ἀγωνία ὀλονὲν ἠϋξάνεν. Οἱ ἐπίσημοι κύκλοι ἐτήρουν σιγὴν σφιγγός. Αἱ πρωινὰ καὶ αἱ ἑσπερινὰ ἐφημερίδες, τῶν ὁποίων αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκδόσεις ἐξηντλοῦντο ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, περιεῖχον εἰδήσεις συγκεκαλυμμένας ἢ ἀντιφατικάς. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ διαδόσεις ψιθυριζόμεναι κρυφίως ὑπὸ τινων, οἱ ὁποῖοι δισχυρίζοντο ὅτι διετέλουν ἐν γνώσει τῶν συμβαινόντων, διότι ἐλάμβανον τὰς πληροφορίας των ἀπὸ φίλους των ξένους διπλωμάτας, ἐβεβαίωων τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Διαδόχου.

Εἰς τὰ καφενεῖα, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπῆρξαν τὰ κέντρα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατηγικῶν συζητήσεων, ὁ συνωστισμὸς ἦτο ἀσφυκτικός. Ἐπὶ τῶν ἀνεπτυγμένων εἰς τὰ τραπέζια χαρτῶν περιεφέροντο ἀκούραστοι οἱ δάκτυλοι καὶ αἱ ἄκραι τῶν μολυβδοκονδύλων. Ἐσημειοῦντο αἱ διευθύνσεις τῆς πορείας τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, ὑπελογίζοντο αἱ ἀποστάσεις καὶ ἐξήγοντο τὰ πιθανὰ συμπεράσματα. Ἀλλ' οἱ μᾶλλον ἀνυπόμονοι μεθ' ὅλην τὴν κακοκαιρίαν περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς, διὰ νὰ κορέσουν τὴν ἄβυστον αὐτῶν περιέργειαν. Ἡρώτων τοὺς συναντωμένους γνωρίμους των, ἐσχημάτιζον ὁμίλους εἰς τὰ πεζοδρόμια μετὰ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἢ συνωθοῦντο παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν γραφείων τῶν ἐφημερίδων καὶ ἀπεγίγνωσκον καὶ ἐσχολίαζον τὰ ἐκεῖ τοιχοκολλώμενα τηλεγραφήματα.

Κατὰ τὴν τετάρτην μετὰ μεσημβριαν ὥραν, ὅτε ἡ ἀγωνία εἶχε κορυφωθῆ, διεσπάρη αἴφνης ἡ φήμη, ὅτι ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ἰμπουρ

γείου ή εϊδήσις, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι παρεδόθη εἰς τὸν Διάδοχον ὁ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑπάρχων ὀθωμανικὸς στρατὸς ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐκυκλοφόρησεν ἀδεία τῆς κυβερνήσεως τὸ πρῶτον παράρτημα ἐφημερίδος, τὸ ὁποῖον ἐπεβεβαίωνε τὴν φήμην.

Πάραυτα οἱ κώδωνες πάντων τῶν ναῶν τῆς πόλεως, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπὸ πρῶιας ἀνεμένετο τὸ σύνθημα, ἤρχισαν νὰ κρούωνται χαρμωσύνως καὶ νὰ διαλαλοῦν μέχρι τῶν ἄκρων τῶν Ἀθηνῶν τὸ αἴσιον ἄγγελμα. Αἱ σημαῖαι ὑψώθησαν θριαμβευτικῶς εἰς τοὺς ἐξώστας. Ἡ ὁδὸς Σταδίου, αἱ δύο πλατεῖαι, πολλαὶ οἰκίαι καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα ἐφωταγωγήθησαν ἀμέσως, διότι εἶχεν ἐπέλθει ἤδη τὸ νυκτερινὸν σκότος. Ἡ ἔως τότε συγκρατουμένη συγκίνησις ἐξέσπασεν εἰς μίαν μυριόστομον κραυγὴν ἀνακουφίσεως, ἀγαλλιάσεως, θριάμβου. Καὶ ἀπὸ τὰ πέρατα τῶν συνοικιῶν, ἀπὸ πάσης ὁδοῦ τὰ πλήθη, ἐξορμήσαντα ὡς χεῖμαρροι, κατέκλυσαν τὰ κέντρα τῆς πόλεως.

Ἦδη ἡ βροχὴ ἐνδυναμωθεῖσα κατέπιπτε κρουνηδόν. Ἄλλ' ἡ καταιγὶς δὲν ἠδύνατο νὰ κατασβέσῃ τὴν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊὰν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Πάντες ἐγκαταλείψαντες κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸ ἔργον των, τὴν ἀσχολίαν των τὰς κοινωνικὰς των ὑποχρεώσεις, τὴν ἀνάπαυσίν των, πρεσβῦται καὶ ἀσθενεῖς ἀκόμη, ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, πολλῆται καὶ στρατιῶται ἀπετέλεσαν τεραστίαν συγκέντρωσιν πλήθους. Ἡ κίνησις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ὥρας εἰς τὰς πλημμυρισμένας ἐκ τοῦ ἔμβρου ὁδοῦς, ἐνῶ ἀντήχουν διαρκῶς αἱ ζητωκραυγαί, τὰ πατριωτικὰ ἄσματα, τὰ ἐνθουσιώδη ἐμβατήρια τῶν μουσικῶν καὶ οἱ χαρμόσυνοι καὶ πανηγυρικοὶ πυροβολισμοί.

Ἡ αἴγλη τῆς νίκης ἔλαμπεν εἰς τὰ πρόσωπα. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξεχειλίζεν. Αἱ κραυγαὶ ἐξεφέροντο μὲ ἰδιαιτέρον τόνον παιᾶνος. Οἱ περισσότεροι ὀφθαλμοὶ ἦσαν ὑγροί. Μεταξὺ ξένων καὶ ἀγνώστων ἀντηλλάσσοντο χειραψίαι καὶ ἀσπασμοί. Νηφάλιος ἐδείχθη ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τόσας ἡμέρας, καθ' ἃς ἀδιακόπως ἀνηγγέλλοντο εἰς αὐτὸν τόσα ἀλλεπάλληλα κατορθώματα τῶν ἑλληνικῶν ὄπλων καὶ τόσα εὐτυχῆ γεγονότα, σεμνὸς εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς του, ὥστε νὰ ἀποροῦν οἱ ξένοι. Ἄλλ' αἴφνης κατελήφθη ἐκ τῆς μέθης τοῦ θριάμβου καὶ μὲ σπασμούς νευρικῆς, ἀλλὰ χαρμωσύνου κρίσεως, ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐτέλει ἐορτὴν πατριωτικῶν Διονυσίων.

« Νῖκα κατὰ βαρβάρων »

Χαρ. Ἄρνινος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ Σαλονίκη πού ἔσβηνε μὲ τοῦ καιροῦ τὸ διάβα
— καντήλι πού τρεμόφωτο γιὰ λάδι λαχταρᾶ —
ἀποβραδὶς κοιμήθηκε δυστυχισμένη σκλάβα,
καὶ τὴν αὐγούλα ξύπνησεν ἀρχόντισσα κυρά.

Τί νὰ ἴβλεπε στὸν ὕπνο της, τί νὰ ἴταν τ' ὄνειρό της;
— Τὸν Ἄι - Δημήτρην ἔβλεπε στ' ἄτι του τὸ γοργό,
πού ροβολώντας ἔκραζε μὲ τὴ φωνὴ τῆς νιότης :
« Ἄνοιξε, πόρτα τῆς σκλαβιάς, ἡ Λευτεριά εἶμ' ἐγώ ! »

Κι ἄνοιξ' ἡ πόρτα ὀρθάνοιχτη μπροστὰ στὸν καβαλάρη
καὶ μπῆκ' ἐκεῖνος κι ἔλαμψε σὰν τὸν αὐγερινό,
κι ὑψώνοντας καὶ παίζοντας τ' ἀστραφτερό κοντάρι
ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ Ὀλύμπου τὸ βουνό.

Κι ἔστρεψ' ἐκεῖ τὰ μάτια της ἡ σκλάβα ἡ πονεμένη
κι ἀγνάντεψε ἀστραπόλαμπρη τοῦ Ὀλύμπου τὴν κορφῆ
κι εἶδε ἀπ' τὴ ράχη στὴν πλαγιὰ γοργὰ νὰ κατεβαίνει
ἡ ὄμορφη, ἡ πεντάμορφη τοῦ ἡλίου ἡ ἀδερφή.

Ἡ κόμη της ἀνέμιζεν, ἰτιά χρυσοκλωνάτη,
τὰ στήθη της χιονόλευκα, τὰ μάτια γαλανὰ,
στὸ χέρι της τὴ φλογερὴ γυμνὴ ρομφαία ἔκρατει,
κι ὀλόχρυσα ἀντιφέγγιζαν τ' ἀπόμακρα βουνά.

Κατέβηκε καὶ διάβηκε τὴ διάπλατη τὴν πόρτα
ἡ ὄμορφη, ἡ πεντάμορφη τοῦ ἡλίου ἡ ἀδερφή
κι ὕπου πατοῦσε εὐώδιαζε, καὶ τ' ἄνανθα τὰ χόρτα
ρόδα καὶ κρίνους ἀνθίζαν σὲ κάθε της στροφῆ.

Κι ἔπεσε ἡ σκλάβα ταπεινὰ μπρὸς στὴν ὠραία Παρθένια
γονατισμένη, ἀμίλητη, σκυμμένη, ντροπαλή
κι ἐκεῖνη τὴν ἀνάγειρε μὲ χέρια ἀντρωιωμένα
καὶ τὴν ἐσφιχταγαλιάσασε μ' ἀτέλειωτο φιλί.

Καί τῇ στιγμῇ πού σμίξανε γιά τὸ φιλή τὰ χεῖλια,
 ἔπεσαν, βροντοκόπησαν τὰ σίδερα βαραιά,
 οἱ ἀλυσίδες ἔσπασαν, στόματ' ἀγγέλων χίλια
 ἀθώρητα τραγούδησαν τὸ « Χαῖρε Ἐλευθεριά! ».

Κι ἡ σιγὰ ζύπνησε μεμιάς· πετιέται ἀπ' τὸ κρεβάτι,
 τὰ ξαφνιασμένα μάτια τῆς στὰ κάστρα τῆς κολλᾷ.
 Ὅχι, δὲν ἦταν ὄνειρο, νά τῆ ἦ Παρθένα νά τι!
 ὄμορφη, γαλανόλευκη μὲ τὸ σταυρὸ ψηλά.

« Διάπλους τῶν Παιδῶν »

Ἰ. Πολέμης

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα
 μάτια πολλὰ τὸ λένε,
 μάτια πολλὰ τὸ λένε,
 ὅπου γελοῦν καὶ κλαῖνε.

Τὸ λέν πουλιά τῶν Γρεβενῶν
 κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου,
 πού τὰ ἴσνιαζεν ἡ παγωνιά
 κι ἀνατριχίλα φόβου.

Τὸ λένε χτύποι καὶ βροντές,
 τὸ λένε κι οἱ καμπάνες,
 τὸ λένε καὶ χαρούμενες
 οἱ μαυροφόρες μάνες.

Τὸ λένε κι οἱ Γιαννιώτισσες,
 πού ζοῦσαν χρόνια βόγγου,
 τὸ λένε κι οἱ Σουλιώτισσες
 στὶς ράχες τοῦ Ζαλόγγου.

Γ. Σουρῆς

Ο ΠΑΠΑΣ

Ἦσαν ἑννέα. Τοὺς διεκρίνομεν καθαρὰ ἀπὸ τὰς θέσεις μας, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις. Ὁ ἕνας πρηνής, ὁ ἄλλος ὑπτίος, κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἕνα κομμένον κορμὸν δένδρου. Ὅλοι μὲ τὴν παγερὰν ἀκαμψίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ μέλη ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄταφοι. Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐβλέπομεν σμῆνος κοράκων νὰ περιύπτταται ἀνυπόμονον παρ' ὄλας τὰς σφαίρας καὶ τὸν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καὶ οἱ ἑννέα κατὰ τὴν πεισματώδη συμπλοκὴν, ἣ ὅποια ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λόφου δύο ἡμέρας πρὶν. Ἐκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῆ καὶ ἐγκατελείφθη μὲ τοὺς ἑννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχῶδους κορυφῆς του.

Μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς βροχῆς καὶ ομίχλης, εἶχεν ἐπικρατήσῃ αἰθρία καὶ ἕνας γλυκύτατος καὶ γαλήνιος οὐρανὸς ἐστέγαζε τοὺς ἐξακολουθοῦντας νὰ μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τῶν ἰδίων θέσεων ἐκατέρωθεν τοῦ λόφου.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι νεκροὶ εἶχον περισυλλεχθῆ μέσα εἰς τὰς χαράδρας, τὰς πλαγιάς τῶν λόφων, ἀπὸ ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καὶ εἶχον ταφῆ τὴν παραμονὴν μὲ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἑννέα ; Δὶς καὶ τρεῖς ἐπεχείρησαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἔρποντες νὰ τοὺς τραβήξουν κάτω, καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των τὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ· οἱ ἑννέα εἶχον γίνῃ δώδεκα !

— Καί, ὅμως, πρέπει νὰ ταφοῦν ! Ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφήνω στὰ ὄρνια, ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ διοικητοῦ. Νὰ ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω ! Νὰ ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νὰ πάη ἐκεῖ καὶ ὁ παπάς.

Νὰ πάη ἐκεῖ καὶ ὁ παπάς ! Ὁ ἀγαθώτατος παπα - Γεώργης, ὁ ὅποιος ἀπὸ ἀπλοῦς καὶ εἰρηνικὸς ἐφημέριος κάποιου ὄρεινου χωρίου τῆς Ρούμελης εὐρέθη ἕνα πρωὶ ἱερεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν μεγάλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη : Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ τάγμα ἦσαν ἀπὸ τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τοὺς ἐγνώριζε μὲ τὰ ὀνόματά των. Ἦξευρε τὰς μητέρας των, τὰς γυναῖκας των, τὰς ἀδελφάς των. Καὶ ὅλοι αὐταὶ τὸν εἶχον προτρέψει νὰ δεχθῆ, διὰ νὰ προστατεύῃ τὰ παιδιὰ μὲ τὸ σχῆμα του καὶ νὰ ἀποτρέπῃ τὸν κίν-

δυνον με την δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπερνηκίσει τοὺς διαταγμούς του καὶ πρὸ πάντων εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ τὴν παπαδιὰ ὅτι αὐτὸ ποὺ κάμνει εἶναι θέλημα καὶ εὐχὴ Θεοῦ.

Ἐκτοτε ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους ἠκολούθει τὸ τάγμα, ἐσυνήθισεν εἰς τὰς στερήσεις με ὅλα τὰ πενήντα ἔτη του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πείναν, εἰς τὸ ψῦχος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς ἓν πρᾶγμα δὲν ἠδύνατο νὰ συνηθίσῃ.

Τοῦτο ἦτο, νὰ συκρατῇ τὰ δάκρυά του καὶ μίαν φρικίασιν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νὰ εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν ἐπάνω εἰς κάποιαν τάφρον ἀπὸ τὰς ἀνοικμένας εἰς κορυφὴν ἢ χαράδραν καὶ μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα, ὁ εἰς παραπλευρῶς τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι καὶ ἀγνώριστοι οἱ γνωστοί του τῆς χθές, διὰ τοὺς ὁποίους τὴν ἴδιαν νύκτα ἔγραφεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ σύνθημα καὶ τακτικὸν του : « νὰ πῆς με τρόπον στὴ γυναίκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός, καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πὼς δὲν θὰ τὸν ξαναἰδῇ ».

— Νὰ πάῃ καὶ ὁ παπὰς ἐκεῖ, εἶχεν ἐπαναλάβει ὁ ταγματάρχης.

Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, ἐξεκίνησαν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγραείας ἕκαστος με ἓνα πτύον καὶ μίαν σκαπάνην ἐπ' ὤμου. Διέβησαν κάτω ἀπὸ τὴν δασώδη χαράδραν βαδίζοντες ἀραιά, ὁ εἰς ὕπισθεν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπλησίασαν τὴν πλαγιὰν τοῦ ἀπαισίου λόφου. Τελευταῖος ἠκολούθει με ἓνα μικρὸν σκοῦφον φέροντα τὸ στέμμα, χωρὶς κάπαν, με τὰ ξεθωριασμένα καὶ σχισμένα ράσα ὁ ἱερεὺς, κρατώντας εἰς τὸ ἓνα χέρι τὸν σταυρὸν καὶ εἰς τὸ ἄλλο ὑπὸ μάλης διπλωμένον τὸ πετραχήλι του.

Ὅπως κάθε πρωί, πυκνὴ ὀμίγη ἐκάλυπτεν ἀκόμη τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὅλοι ἐτάχυναν τὸ βῆμα, διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν. Ἐβάδιζον κατ' ἀρχὰς ὄρθιοι. Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτησε, τὸν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ παπὰς.

Ὅταν ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ μικρὸν πλάτυσμα τῆς κορυφῆς, ἔπεσαν ἄλλοι πρηνεῖς, ἄλλοι εἰς τὰ πλάγια, καὶ βοηθούμενοι με τὰς χεῖρας, με τὰ γόνατα, ἔρποντες ἐπλησίασαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ἔσυραν ἓνα ἓνα ὀπίσω ἀπὸ μίαν προεξοχὴν βραχώδη, ἢ ὁποία ἠδύνατο νὰ τοὺς προκαλύψῃ γονυπετεῖς τουλάχιστον. Ἐκεῖ συγκεντρωμένοι ἤρχισαν νὰ σιάπτουν μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηνεῖς, ἕκαστος ὅπως ἠδύνατο τὴν τάφρον, ἢ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ τὰ πτώματα τῶν συντρόφων των.

Ἡ ὀμίγη εἶχεν ἀραιώσει ὀλίγον καὶ ἤρχισε νὰ διαφαίνεται ἕνας

ἥλιος κατέρυθρος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε-πότε ἐσφύριζε καμιά σφαῖρα τυχαία καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ σκύβουν ἀκόμη περισσότερον.

Ἄφου ἔτοποθέτησαν τὸν ἕνα πλῆσιόν τοῦ ἄλλου τοὺς νεκρούς, εἰς γραμμὴν θλιβεράν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, προτοῦ νὰ ρίψουν πάλιν ἐπάνω τὰ χῶματα, ἐκάλεσαν ἕλοι μαζί τὸν παπὰν μὲ φωνήν, ἣ ὁποία ἀντήγησεν εἰς τὰ ὄτα του ὡς κραυγὴ θανάτου, προερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάφρου :

— Ἐμπρός, τώρα, πατεράκη, ἣ δουλειὰ ἣ δικὴ σου.

Ἐρπων καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ ἐκαλύφθη ὀπισθεν ἑνὸς τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο-τρεῖς ἀπὸ ἡμᾶς παρηκολούθουν περίεργοι μὲ τὰ δίοπτρα ἀπὸ τὸν ὀπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν, ἐσύρθη σιγά - σιγά μὲ μυριάς προφυλάξεις καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμὴν, ὡσὰν νὰ ἐσκέπτετο κάτι, ὡσὰν νὰ ἐδίσταζεν, ἐξεδίπλωσε τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν, ἔκαμαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἐξαφνα διακρίνομεν ἕνα μαῦρο ράσον νὰ σηκώνεται ὄρθιον, καὶ τὸ χρυσίζον πετραχήλι νὰ λαμποκοπᾷ εἰς τὰς ἀκτῖνας ἑνὸς λαμπροῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαλύσει τὴν ὁμίχλην καὶ, ὡς ἐὰν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, ἤρχισε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη γενικὸν πῦρ. Αἱ βολίδες συρίζουν καὶ τὰ μικρὰ νέφη τῶν διακρήξεων τῶν ὀβίδων σχίζουν τὸν γλαυκὸν οὐρανόν.

— Κάθισε κάτω, παπά ! Θὰ μᾶς δοῦν ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι. Ἄλλ' αὐτὸς ἐφαίνετο, ὡς νὰ μὴ ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τὴν στιγμὴν. Ἀνεστύλωσε περισσότερον τὸ μικρόν του ἀνάστημα, ὕψωσεν ὅσον ἠδύνατο ὑψηλὰ μὲ τὸ δεξιόν του χέρι τὸν σταυρόν καὶ ἣ λευκάζουσα γενειάς του ἤρχισε νὰ κινῆται, διότι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα του ἀργὰ-ἀργὰ αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου του !

Οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας, ἀφου ἐσκέπασαν ταχέως τοὺς νεκρούς, ἤρχισαν νὰ τρέχουν εἰς τὴν κατωφέρειαν καὶ ἐξηφανίσθησαν κάτω εἰς τὴν χαράδραν.

Αὐτὸς ἀτάραχος, ἀναστυλωμένος, ἐξηκολούθει νὰ μένη εἰς τὴν

στάσιν εκείνην ἕως ὅτου καὶ ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἄφροῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, συνέπτυξε τὸ πετραχήλι του ὑπὸ τὴν μασχάλην καὶ μὲ βῆμα βραδύ καὶ σταθερὸν κατῆλθε τὴν κλιτύν, πάντοτε ὄρθιος, ῥίπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, ἕως ὅτου ἔφθασε κάτω εἰς τὴν χαράδραν ἀσφαλῆς καὶ ἐκτὸς κινδύνου.

“Ὅταν τὸ βράδυ μετὰ τὴν μάχην ἐπῆγα νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου, τὸν εὖρον νὰ κάθεται σταυροπόδι εἰς τὸ ἀντίσκηρόν του καὶ νὰ γράφῃ τὸ συνηθισμένο πρὸς τὴν παπαδιά :

— «Νὰ εἰπῆς μὲ τρόπον στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός, καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πὼς δὲν θὰ τὸν ξαναἰδῆ».

N. Πειμεῖας

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἦρχισε συστηματικὴ καὶ ἐπίμονος ἡ μάχη εἰς τὰ πρῶτα ὑψώματα τῆς εἰσόδου τῶν Πέντε Πηγαδίων. Οἱ ἄνδρες τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 15ου συντάγματος εἶχον καταπονηθῆ, διότι τὸ πῦρ ἐξηκολούθησε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μετὰ τῶν ἀντιπάλων ὑψωμάτων σφοδρὸν καὶ ἀκατάπαυστον καὶ τοὺς ἠνάγκαζε νὰ μένουν διαρκῶς χωμένοι εἰς τὰ προχώματα, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ μετακινουῦνται οὔτε κατὰ τρίχα διὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων.

Συνέβη τότε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης ν' ἀναπαύωνται μερικὸι δι' ὀλίγα λεπτά, διὰ νὰ στρίψουν ἓνα τσιγάρο ἢ διὰ νὰ τανύσουν τὰ μουδιασμένα πόδια των. Ἄλλωστε τὴν προηγουμένην νύκτα τὴν εἶχαν περάσει χωρὶς ἀντίσκηνα· καὶ τὸ ὅτι κατῶρθωσαν τώρα νὰ κρατοῦν μάνλιχερ καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν ἀποτελεσματικῶς ἦτο ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ θαύματα, πού ἐπέδειξεν ἡ ἑλληνικὴ ἀντοχή.

Τότε εἰς τὸ ἄκρον τῆς μαχομένης γραμμῆς ἐθεάθη ὁ στρατιώτης Μαυροδῆμος βγάζων ἀπὸ τὴν τσέπην του χαρτί, φάκελον καὶ μολύβι. Τοῦ εἶχεν ἔλθει ἡ ὄρεξις νὰ γράψῃ ἓνα γράμμα λίγων λεπτῶν ἀπορροφημένος ἀπὸ τὰ γραφόμενά του, κατήντησε νὰ μὴν ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ὀλίγον ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ τὸ ἐχθρικὸν πολυβόλον περνοῦσε δρεπάνι κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς τῶν προχωμάτων τους. Ὁ Μαυροδῆμος ἔγραψε τὸ γράμμα του ἡσυχὰ καὶ ἀργά, ὡσὰν νὰ εὐρίσκετα

εἰς τὴν σειρὰν τῶν λαϊκῶν γραφείω· τοῦ Ταχυδρομείου Ἀθηνῶν, τὸ ἐδιάβασε μὲ εὐχαριστημένῃ ὄψιν καὶ ἐπέγραψε τὸν φάκελον. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὸν κλείσῃ καὶ ὅπως εὐρίσκετο γονατιστὸς ἔκλινεν αἰφνιδίως τὸ κεφάλι πρὸς τὸ στήθος, ἀκούμπησε μὲ τὸ πλευρὸν εἰς τὰς πέτρας, αἱ ὁποῖαι ὠρθοῦντο δεξιὰ του, ἐκρέμασε τὰ χέρια κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ καὶ παρουσίασε τὸ θέαμα ἀνθρώπου γονατισμένου καὶ καταληφθέντος ἑξαφνα ἀπὸ ὕπνου. Ὁ εὐρισκόμενος πλησίον τος ἐσώθη μέχρι τῆς θέσεώς του. Ὁ Μαυροδῆμος εἶχε φρονεῦθῃ. Τὸ χιτῶνίον του, αἱματωμένον ἔμπρός, ἐμαρτύρει ὅτι ἡ σφαῖρα τὸν εἶχεν εὖρει κατὰκαρδα. Ἐμπρός του ὑπῆρχε λοφίσκος ἀπὸ κάλυκας καὶ τὸ γράμμα ἀνοιχτόν, ἀπευθυνόμενον εἰς τὸν πατέρα του·

«Ὁσον διὰ τὴν ζωὴν μου μὴν ἀνησυχήσῃς, πατέρα, τοῦ ἔγραφεν· εὐρίσκομαι πάντοτε εἰς μέρος ἀσφαλέςστατον καὶ δὲν διατρέχω κανέναν κίνδυνον. Περνῶ ὠραῖα καὶ θὰ ἰδῆτε τί καλὰ θὰ εἶμαι, ὅταν θὰ ξαναγυρίσω».

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἐστάλη εἰς τὸν πατέρα τοῦ καλοῦ παλληκαριοῦ, ποῦ δὲν ἤθελε ν' ἀνησυχήσῃ τὴν οἰκογένειάν του μὲ περιγραφὰς μαχῶν καὶ ἥρωισμῶν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστολὴν ἐγνωστοποιήθη ὁ θάνατός του, ὁ εὐγενέστερος ἀποχιρρετισμὸς ἑνὸς ἥρωος υἱοῦ.

Δ. Κόκκινος

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΟΥ, ΦΤΕΡΟΥΓΙΣΕ

Τώρα ποῦ τόσο σ' ἐνωσα χαρούμενο γιὰ νὰ 'σαι,
τραγούδι μου, φτερούγισε καὶ στὸ χωριό μου φτάσε.
Φτάσε, ὁ σκοπὸς μαγιάτικος νὰ μοῦ καλημερίσῃ
τὸ φτωχικὸ σπιτάκι μας μὲ τὴν παλιά του βρύση.

Πάρε ἀπ' τὰ δάση, ὡς θὰ περνᾷς, τοῦ πεύκου ὅλα τὰ μύρα
καὶ πήγαινέ τα, σκόρπα τα μὲς στὴν αὐλή, πλημμύρα,
ζωὴ καινούργια οἱ γλάστρες μας νὰ πάρουν, ποῦ ποιὸς ξέρει
ἂν βρέθηκε ἓνα σπλαχνικὸ νὰ τὶς ποτίζῃ χέρι.

Κι ἂν δῆς γυρτὴ στὴν πόρτα μας μιὰν ἀκακία ν' ἀνθίζη,
βάλ' τὴ χαρὰ μου ἀπάνω της, ἀνθὸς κι αὐτὴ ν' ἀσπρίζη.
Κι ἂν, δίχως νὰ τὸ νιώσωμε, πῆρες μαζί ἕνα δάκρυ,
δρσοσύλα ἄς πέση ἀθόρυβη καὶ κεῖνο σὲ μιὰν ἄκρη.

Στὸ χαμηλὸ μπαλκόνι μας ἂν βρῆς τοῦ Μάη στεφάνι,
μιὰ πεταλούδα γίνε του καὶ στόλισέ το. Φτάνει.
Κι ἂν μιὰ χελιδονοφωλιὰ στὴ στέγη συναντήσης,
γίνου πουλι καὶ κάθισε καὶ σὺ νὰ τραγουδήσης.

«Γαλάζιες ρίμες», 1947

Στ. Σπεράντας

Η ΣΗΜΑΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Εἶχαν πολεμήσει οἱ φαντᾶροι τῶν ὀχυρῶν τοῦ Ροῦπελ τέσσερα μερόνυχτα χωρὶς στιγμή νὰ σταματήσουν. Εἶχαν κατανικήσει ὅλες τὶς ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν, ὅταν κατὰ τὶς τέσσερεις τὸ ἀπόγευμα τῆς 9ης Ἀπριλίου 1941 οἱ Γερμανοὶ — μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ σερβικοῦ μετώπου καὶ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης — ἔστειλαν μπροστὰ σὲ κάθε φρούριο ἀπὸ ἕνα τᾶνκ νὰ γυροφέρνῃ σιγὰ κρατώντας λευκὴ σημαία.

Οἱ Ἕλληνες δὲν τὰ πυροβόλησαν, παρὰ τὰ ἔφησαν νὰ πλησιάσουν, γιατί τὰ ἔβλεπαν νὰ κουνοῦν ἐπιδεικτικὰ τὴν ἄσπρη τους παντιέρα.

Ἀπὸ τὰ τᾶνκς κατεβαίνουν σὲ λίγο κήρυκες, ποὺ ἀπαιτοῦν τὴν παράδοση τῶν ὀχυρῶν, ἐπειδὴ ὁ Ἕλληνας διοικητὴς εἶχε συνθηκολογήσει στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἀξιωματικοὶ καὶ φαντᾶροι δὲν μποροῦν νὰ πιστέψουν τ' αὐτὰ τους. Ἀπὸ τὴν καύχηση ποὺ εἶχαν γιὰ τὴν ἥρωικὴ ἀντίστασή τους, ὡς τὴν καταστροφὴ ποὺ τώρα μαθαίνουν, εἶναι δρόμος ποὺ δὲ δρασκελίζεται σὲ μιὰ στιγμή.

Ὡς τώρα αὐτοὶ ἔδερναν τὸ Γερμανό, ὄχι μόνο πίσω ἀπὸ τὶς πολεμίστρες, ἀλλὰ κι ἔξω στ' ἀνοιχτά, στῆθος μὲ στῆθος. Πῶς νὰ παραδώσουν φρούρια, σπίτια, πατρίδα χωρὶς νὰ νικηθοῦν;

Σὲ λίγο τοὺς ἔρχεται γραπτὴ ἢ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ τους νὰ παραδώσουν τὰ ὀχυρά. Τότε ξεσπάει μαῦρη ἀπελπισία. Ἄλλοι κλαῖνε δυνατὰ, ἄλλοι ἀγκαλιάζουν καὶ φιλοῦν τὰ πολυβόλα μὲ πάθος, τόσο αὐθόρμητα, ποὺ σφίγγει τὴν καρδιά ὅσων τοὺς βλέπουν.

Ὡστόσο ὑπακούουν στὴ γραπτὴ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ τους, παραδίδουν τὰ ὄχυρά καὶ ἀναχωροῦν μὲ κατεῦθυνα πρὸς τὰς Σέρρας.

Καθὼς προχωροῦν πρὸς τὰς Σέρρας, βλέπουν ἐπάνω σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανόν. Ἐπειδὴ ἡ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὀλίσις πρὸς τὸν ὄμιλο ἐκεῖνο.

Σὰν ἀνέβηκαν στὴν κορφή τοῦ λόφου, εἶδαν ἔτοιμη Θρακιά.

Ἐκεῖ γύρω στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, ποὺ ὑπερασπιζόταν τὸ φρούριο Λίσσε καὶ εἶχε τσακίσει ὀλόκληρη μεραρχία Ἀλπινῶν.

Νά ὁ διοικητὴς περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νά ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποὺ βάζει τὰ ἱερά ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, λέει κάποιος καὶ ἡ ἰδέα πὼς θὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὰ θεῖα τοὺς παρηγορεῖ.

Βγάζουν τὰ πληρήμιά τους, σταυροκοπιοῦνται κι ἀκοῦνε μὲ κατάλυξη τίς εὐχές ποὺ ἀρχίζει νὰ ψάλλῃ ὁ παπάς. Ὑστερα προβάλλει στὸ κέντρο ὁ ὑπασπιστὴς κρατώντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος.

Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ἡ ἴδια, ποὺ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ - Βερὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ τότε συνταγματάρχης του καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἔξοδο κατόρθωσε νὰ διασπάσῃ τὸν τουρκικὸ κλοιὸ καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμα του, χωρὶς ὅμως ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ ἀπὸ τὸ θρυλικὸ κατόρθωμα, γιατί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῆ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε κρατώντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή! διατάζει ὁ διοικητὴς.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κουρασμένα κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστὴς τότε κατεβάζει τὰ ἱερὰ λάβαρα στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπάς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν υπερήφανο πολεμικὸ ὁδηγόν. Τὸ μεταξύ ἀργεῖ νὰ καῖ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά.

Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης ποὺ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντας νὰ ριγῆσουν. Οὔτε ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι καθὼς ἀντικρίζουν τοὺς φρουράρχους τους, ψημένους πολε-

μιστές, νά κλαῖνε, τοὺς θαυμάζουν ἀκόμη περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ παιδιάτικα στόματά τους σὲ λυγμοὺς κι ἀναφιλητά.

Μὰ τὸ κλάμα τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκῶστε τὸ χέρι νά ὀρκισθῆτε, τοὺς λέει.

Τὸν ὑπακούουν, κι ἐκεῖνος ἀρχίζει :

— Ὁρκίζομαι...

— Ὁρκίζομαι...

— Ὅτι δὲν θὰ ἡσυχάσω...

— Ὅτι δὲν θὰ ἡσυχάσω...

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμα μου...

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου...

— Διὰ νά ἐκδικηθῶ καὶ νά ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα...

— Διὰ νά ἐκδικηθῶ καὶ νά ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα! βροντοφωνοῦν ἀξίωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τὶς πονεμένες τους καρδιές. Κι ὅταν ξαναπαίρνουν τὸ δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰν ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρεῖ πάλι σκοπὸ ἢ ζωὴ τους.

Χρ. Ζαλοκώστας

ΤΟ ΑΤΙΜΗΤΟ ΜΟΥ ΦΥΛΑΧΤΟ

Ἄν κάποτε ξενιτευτῶ, γιὰ μένα

λίγο σας χῶμα θησαυρός, ὦ μέρη ἀγαπημένα.

Ἄπὸ τὸ χῶμα τῆς κορφοῦλας τοῦ βουνοῦ

τοῦ ἀντικρινοῦ

κι ἀπὸ τὴν ἄμμο τοῦ γιालοῦ λίγα σπυριά ἔχω πάρει

καὶ τὰ κλεισα σὲ φυλαχτό, σὰν τὸ μαργαριτάρι.

Ἄν κάποτε ξενιτευτῶ,

τὸ ἀτίμητό μου φυλαχτό

στὸν κόρφο μου δυὸ μυρωδιές θὰ χύνη,

πού δὲ θὰ βρίσκω ἄλλοῦ:

μοσκοβολιά τοῦ θυμαριοῦ ἀπ' τὴν κορφοῦλα ἐκείνη,

καὶ μιὰ ἄλλη τοῦ καθάρου μου γιालοῦ.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες », 1922

Στ. Σπεράντζας

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
τὸ κοινότερο χορτάρι
γίνεται τὸ πιὸ ὄμορφο
τοῦ Μαχιοῦ λουλούδι.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
τὸ χειρότερο πουλὶ
λέει τὸ πιὸ γλυκὸ τραγοῦδι...

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
καὶ τοῦ φεγγαριοῦ τὰ χάρδια
μάγισσες τίς κάνουνε
τίς γριές μουριές τὰ βράδια!

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
μιὰ βρυσούλα μοῦ μιλεῖ
γιὰ δροσιές, γιὰ δίψες.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
τὴν ἀγάπη κάποιου χέρι
ἔσπειρε καὶ τάγισε
τῆς ψυχῆς τὸ περιστέρι.

« Πρωινὸ ξεκίνημα ». 1918

Γ. Ἀθάνας

ΜΗΤΡΙΚΗ ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΙΣ

Ἦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μήτηρ μας εἰργάζετο διὰ νὰ θρέψῃ τὴν θετὴν ἀδελφὴν, καθὼς καὶ ἡμᾶς. Ἐγὼ τὴν συνώδευον κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, παίζων πλησίον αὐτῆς, ἐνῶ ἐκεῖνη ἔσκαπτε ἢ ἐξεβοτάνιζε. Μίαν ἡμέραν διακόψαντες τὴν ἐργασίαν ἐπεστρέψαμεν ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς φεύγοντες τὸν ἀφόρητον καύσωνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιποθυμήσῃ ἡ μήτηρ μου. Καθ' ὁδὸν κατελήφθημεν ὑπὸ ραγδαιοτάτης βροχῆς, ἐξ ἐκείνων αἵτινες συμβαίνουνσι παρ' ἡμῖν συνήθως μετὰ προηγηθεῖσαν ζέστην ἢ λαύραν, καθὼς τὴν ὄνο-

μάζουν οι συντοπιῖτάι μου. Δὲν ἤμεθα πλέον πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ διαβῶμεν ἕνα χεῖμαρρον, ὅστις πλημμυρῆσας ἐκατέβαιεν ὀρμητικώτατος. Ἡ μήτηρ μου ἠθέλησε νὰ με σηκώσῃ εἰς τὸν ὄμῶν της. Ἄλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην.

— Εἶσαι ἀδύνατη, τῆς εἶπον. Θὰ με ρίψῃς μὲς στὸν ποταμὸν.

Καὶ ἐσῆκωσα τὰ φορέματά μου καὶ εἰσῆλθον δρομαίως εἰς τὸ ρεῦμα, πρὶν ἐκείνη προφθάσῃ νὰ με κρατήσῃ. Εἶχον ἐμπιστευθῆ εἰς τὰς δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι ἔπρεπε. Διότι πρὶν σκεφθῶ νὰ ὑποχωρήσω, τὰ γόνατά μου ἐλύγισαν, οἱ πόδες μου ἔχασαν τὸ στήριγμά των καὶ ἀνατραπείς παρεσύρθην ὑπὸ τοῦ χεῖμαρρου ὡς κέλυφος καρύου.

Μία σπαρακτικὴ κραυγὴ φρίκης εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα. Ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός μου, ἣτις ἐρρίφθη εἰς τὰ ρεύματα, διὰ νὰ με σώσῃ.

Πῶς δὲν ἔγινα αἰτία νὰ πνιγῆ καὶ ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα. Διότι ὁ χεῖμαρρος ἐκεῖνος ἔχει κακὴν φήμην παρ' ἡμῶν. Καὶ ὅταν λέγουν περὶ τινος « τὸν ἐπῆρε τὸ ποτάμι », ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν χεῖμαρρον.

Καὶ ὅμως ἡ μήτηρ μου, κατάκοπος καθὼς ἦτο, βεβαρημένη ἀπὸ ἐπαρχιακὰ φορέματα, ἱκανὰ νὰ πνίξουν καὶ τὸν δεξιώτερον κολυμβητήν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκθέσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο νὰ με σώσῃ.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν οἶκον καὶ με ἀπέθεσε χαμαὶ ἀπὸ τὸν ὄμῶν της, ἤμην ἀκόμη παραχαλισμένος. Διὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ αἰτιαθῶ τὴν ἀπρονοησίαν μου διὰ τὸ συμβάν, ἀπέδωκα αὐτὸ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς μητρός μου.

— Μὴ δουλεύῃς πιά, μάνα, τῆς εἶπον, ἐνῶ ἐκείνη με ἐνέδουε στεγνὰ φορέματα.

— Ἄμ ποιός θὰ μᾶς θρέψῃ, παιδί μου, σὰν δὲν δουλεύω ἐγώ; ἠρώτησεν ἐκείνη στενάζουσα.

— Ἐγώ, μάνα, ἐγώ! τῆς ἀπήντησα τότε μετὰ παιδικοῦ στόμφου.

— Καὶ τὸ ψυχοπαίδι μας;

— Κι ἐκείνην ἐγώ!

Ἡ μήτηρ ἐμειδίασεν ἀκουσίως διὰ τὴν ἐπιβλητικὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον προφέρων τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην. Ἐπειτα διέκοψε τὴν ὁμιλίαν ἐπειποῦσα :

— Ἄμ θρέψε δὲ πρῶτα τὸν ἑαυτό σου καὶ ὕστερα βλέπουμε.

Ἡ μήτηρ βεβαίως οὐδ' ἐσημείωσε κἄν τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην.

Ἐγὼ ὅμως ἐνεθυμούμην πάντοτε ὅτι ἡ αὐταπάρησίς της μοὶ ἐχάρισε διὰ δευτέραν φοράν τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν τῆς ὤφειλον. Διὰ τοῦτο εἶχον τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην ἐπὶ τῆς καρδίας μου καὶ ὅσον ἐμεγάλωνα, τόσον σπουδαιότερον ἐνόμιζα τὸν ἑαυτὸν μου ὑποχρεωμένον πρὸς ἐκπλήρωσίν της.

— Μὴ κλαίγῃς, μητέρα, τῆς εἶπον ἀναχωρῶν. Ἐγὼ πηγαίνω πιά νὰ κάμω παράδες. Ἔννοια σου! Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα θὰ σὲ τρέφω καὶ σένα καὶ τὸ παραπαίδι μας. Ἄλλ' ἀκούεις; Δὲν θέλω πιά νὰ δουλεύῃς.

« Τὸ ἀμάχημα τῆς μητρός μου », 1912
(Ἀπόσπασμα)

Γ. Βιζυηνός

ΣΥΖΥΓΟΥ ΕΓΚΑΡΤΕΡΗΣΙΣ

(Ὁ στρατιωτικὸς σύζυγος Γεώργιος Δοριδῆς καταστρέφεται οἰκονομικῶς ἀπὸ τὴν χαρτοπαιξίαν καὶ καταλήγει εἰς ἀπόγνωσιν. Εἶναι ἔτοιμος νὰ προβῇ εἰς ἀπονεομημένον διάβημα. Ἡ καλὴ του σύζυγος τὸν ἐνθαρρύνει καὶ τὸν συγκρατεῖ εἰς τὴν κοκὴν ὥραν... Ἐνα τυχερὸν λαχεῖον ἐπάνω εἰς τὴν κρίσιμον ὥραν ἔσωσε τὴν κατάστασιν καὶ διεφύλαξε τὴν ὑπόληψιν τοῦ Γεώργη).

« Μὴν ἀνησυχῆς διὰ τίποτα, Γεώργη μου », τοῦ ἔλεγε. « Θὰ πεινάσουμε, θὰ στερηθοῦμε ἴσως γιὰ καιρὸ, ἀλλὰ θὰ σηκωθοῦμε πάλιν ὀρθοί. Εἶδες ἐκεῖ; Εἴμαστε ὅλοι γεροί· δοξασμένος νὰ εἶναι ὁ Θεός. Λοιπὸν ξερὸ ψωμί, ὀλίγο προσφαί καὶ τὸ κέρδος θὰ εἶναι διπλό. Θὰ μοῦ μένη ὅλη ἡ μέρα γιὰ τὸ βελόνι, μὰ ὅλη. Ὅσο γιὰ τὴ νύχτα, εἶναι καὶ ἄλλες δουλειές, νὰ μὴ κουράζωνται τὰ μάτια. Τὰ βλέπεις αὐτὰ τὰ χέρια, Γεώργη μου; Δὲν τὰ τρομάζει καμιὰ δουλειά. Θὰ δουλέψω γερά· νὰ δῆς. Καὶ ποῦ εἶσαι ἀκόμη! Σὲ τρία χρόνια θὰ δουλέψῃ καὶ τὸ βελόνι τῶν κοριτσιῶν μας. Μὰ κάηκε τὸ σπίτι μας; μὰ ἔγινεν ὅλο στάχτη; τίποτε δὲν ἀπόμεινε; Πάλι τὰ θεμέλια, ἡ γῆς μένουσ' ἡ δουλειά, ἡ οἰκονομία. Θὰ τὸ σηκώσουμε πάλι τὸ σπιτάκι μας· νὰ δῆς. Θὰ τὸ ξαναχτίσουμε καὶ ἄς ματώνουν τὰ δάχτυλά μας· καὶ ἄς πέφτουν τὰ νύχια μας. Τότε θὰ τὸ πονοῦμε πιὸ πολὺ· τότε θὰ εἶναι πιὸ γλυκιά ἡ εὐτυχία, γιὰτὶ πρῶτα τὴν εἶχαμε, ἔτσι νὰ ποῦμε, χάρισμα καὶ δὲν τὴν ψηφούσαμε. Νὰ δῆς, Γεώργη μου, σὲ τρία χρόνια τὸ πολὺ, αὐτὰ τὰ χρέη, ποῦ σοῦ τσιτσιρίζουν τὴν καρδιά, θὰ τὰ πληρώσουμε ὅλα, ὡς στὸ λεπτό· δὲ θέλουμε νὰ μᾶς χάριση κανένας τίποτα· καὶ ἔπειτα θὰ ἀρχίσουμε νὰ βάνουμε κατὰ μέρος πάλι γιὰ τὰ κορίτσια μας. Ἐγὼ γιὰ χρόνια δὲ θέλω ἔξοδο γιὰ ροῦχα. Δὲ θὰ βγαίνω· ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλη-

σία, ὁ Μεγαλοδύναμος θὰ καταδεχτῆ νὰ ἀκούη ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν ταπεινὴ μου παράκληση, ὅταν θὰ τοῦ ζητῶ ὑγεία καὶ θάρος. Ἄλλὰ τὴ στέρηση, τὴ φτώχεια νὰ τὴν δεχτῆς παλληκαρῖσια, μὲ τὸ στῆθος μπρός, μὲ τὴ χαρὰ στὴν καρδιά καὶ μὲ τὸ γέλιο στὸ στόμα. Ἐσὺ δὲν μοῦ ἔλεγες πὼς ἔτσι ἀντίκριζες πάντα τὸ στόμα τοῦ τουφεκιοῦ; Τί νομίζεις; Μιὰ παντοτινὴ μάχη εἶναι καὶ ἡ ζωὴ, Γεώργη μου».

Ἐλάλει μετὰ τόσου σθένους, ὥστε ἤθελέ τις νομίσει ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς τελείας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀποκαρτερήσεως ἡ γυνὴ τοῦ στρατιώτου εἶχε λάβει ἀνὰ χειρὰς τὴν σάλπιγγα σαλπίζουσα ἡρωικὴν κατὰ τῆς συμφορᾶς ἐπέλασιν.

Καὶ οἱ λόγοι τῆς ἐξήρχοντο τοῦ στόματός της, ὡς χειμάρρος. Ἦσαν τραχεῖς, ἀσύνδετοι, ἀκαλαίσθητοι, ἀλλὰ στιβαροί, στερεοὶ καὶ ὑγιεῖς.

Ὁ δὲ Γεώργης ἐκυριεύετο κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν παραμυθητικῶν τούτων λόγων. Ἐδέχετο σταγόνα πρὸς σταγόνα τὴν δρόσον των, ὡς ὁ θνήσκων ἐκ δίψης εἰς ἀύχμηρὰν ἔρημον! Ἐλησμόνησε πρὸς στιγμὴν τὴν πραγματικότητα καὶ ὕψωσε δειλὸν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἐλπίδα!

«Ὁ διαχειριστὴς τοῦ συντάγματος»

Ἐμμ. Λυκοῦδης

ΤΗΣ ΚΟΚΩΝΑΣ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Δὲν ἦτον δρόμος πλέον περαστικός εἰς ὄλον τὸ χωρίον. Ἀδύνατον νὰ μὴν ἐπερνοῦσε κανεὶς ἀπ' ἐκεῖ, ὅστις θὰ ἀνέβαινε εἰς τὴν ἐπάνω ἐνορίαν ἢ ὅστις θὰ κατέβαινε εἰς τὴν κάτω. Λιθόστρωτον ἀνηφορικόν, ἀπὸ κάτω ἀπ' τῆς Σταματριζαῖνας τὸ σπίτι ἕως ἐπάνω εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Σαλονικιάς. Χίλια βήματα, κάθε βῆμα καὶ ἄσθμα. Ἐφρούσκωνεν, ἐκοντανάσαινε κανεὶς διὰ νὰ ἀναβῆ, ἐγλιστροῦσε διὰ νὰ καταβῆ.

Ἄμα ἐπάτει τις εἰς τὸ λιθόστρωτον, ἀφοῦ ἄφηνεν ὀπίσω του τὸ μαγαζὶ τοῦ Καψοσπύρου, τὸ σπίτι τοῦ Καφτάνη καὶ τὸ παλιόσπιτον τοῦ γερο - Παγούρη μὲ τὴν τοιχογυρισμένην αὐλήν, εὐρίσκετο ἀπέναντι εἰς τὸ σπίτι τοῦ Χατζη - Παντελῆ, μὲ τὸν αὐλόγυρον σύρριζα εἰς τὸν βράχον. Κάτω ἔχασκε μέγας κρημνός, μονότονος, προκαλῶν σκοτοδίνην, σημειούμενος ἀπὸ ὀλίγους ἔρποντας θάμνους ἐδῶ κι ἐκεῖ, οἱ ὅποιοι θὰ ἐφαίνοντο εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐκείνης, ὡς νὰ ἦσαν κακοποιοὶ ψηλαφούντες καὶ ἀναρριχώμενοι ἢ καὶ καλικάντζαροι ἔλλοχεύοντες καὶ

καρταδοκῶντες, ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ εἰσβάλουν εἰς τὰς οἰκίας διὰ τῶν καπνοδόχων. Τὸ κύμα ὑποκώφως ἐφλοίσβιζεν εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ κρημνοῦ, καὶ ἀκούραστος βορρᾶς, φυσῶν ἀπὸ προχθές, μαλακώσας τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἐξήπλωνε τὲς ἀποθαλασσιές του ἕως τὸν μεσημβρινὸν τοῦτον μικρὸν λιμένα, ὁ παγκρατῆς χιονόμαλλος βασιλεὺς τοῦ χειμῶνος.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου, ἀριστερὰ εἰς τὸν ἀνερχόμενον, δίπλα εἰς τὸ σπίτι τοῦ γερο - Παγούρη καὶ ἀντικρίζουσα μὲ τὸ τοῦ Χατζη - Παντελῆ, ὑψητοῦ ἀτελείωτος οἰκοδομή, μὲ τέσσαρας τοίχους ὀρθοὺς μέχρι τοῦ πατώματος, μὲ τὰς ξυλώσεις χασκούσας ἕως τῆς ὀροφῆς, μὲ τὴν στέγην καταρρέουσας, μὲ φαιούς καὶ φθειρομένους τοὺς τοίχους, τὴν ὁποίαν ἡ ἐγκατάλειψις, ὁ ἄνεμος καὶ ἡ βροχὴ εἶχον καταστήσει ἐρείπιον καὶ χάλασμα. Τὰ παιδιά, ὅσα κατήρχοντο τὴν μεσημβρίαν ἀπὸ τὸ ἐν σχολεῖον καὶ ὅσα ἀνέρχοντο τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τὸ ἄλλο, διὰ νὰ ἀφήσωσι τὰ βιβλία εἰς τὴν οἰκίαν, κλέψωσι τεμάχιον ἄρτου ἀπὸ τὸ ἐρμάριον καὶ τρέξωσιν ἀκράτητα, διὰ νὰ παιζῶσιν εἰς τὸν αἰγιαλόν, τῆς ἔρριπτον ἀφθόνοους πέτρας, διὰ νὰ τὴν ἐκδικηθῶσι τὴν ἡμέραν δι' ὅσον τρόμον τοὺς ἐπροξένει, ὅταν ἐτύχαινε νὰ περάσωσι τὴν νύκτα.

Οἱ παπᾶδες, ὅταν ἐπέστρεφαν τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων ἐν σώματι ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ δημάρχου, μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ τὰς φωτιστήρας των, ἀγιάζοντες οἰκίας, δρόμους καὶ μαγαζιά καὶ διώκοντες τοὺς καλικαντζάρους, ἐλησμόνου νὰ ρίψωσι μικρὰν σταγόνα ἀγιασμοῦ καὶ εἰς τὴν ἄτυχον ἐγκαταλειμμένην οἰκίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε χαρῆ ὁ οἰκοκύρης, ὅστις τὴν ἔκτισε, καὶ ἥτις δὲν εἶχεν ἀξιοθῆ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν της. Τοιαύτῃ οἰκίᾳ ἐπόμενον ἦτο νὰ γίνῃ κατοικητήριον τῶν φαντασμάτων, ἄστυλον ἴσως τῶν βροικολάκων, καὶ ἴσως ὀρμητήριον καὶ τόπος συγκεντρώσεως τῶν τυράννων τῆς ὥρας ταύτης, τῶν καλικαντζάρων.

Δὲν εἶχεν ἀξιοθῆ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν της. Ὁ καπετὰν Γιαννάκος ὁ Συρμαῆς, ἀνὴρ αἰσθηματικὸς καὶ γενναῖος, «μερακλῆς» ὅσον κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν συγχρόνων του, εἶχεν ἐρωτευθῆ ποτὲ εἰς τὸ Σταυροδρόμι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Κοκκώνα — Ἀννίκαν, ὠραίαν, ὑψηλὴν, μὲ χρυσοξανθα μαλλιά, λευκὴν καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ λεπτοτάτους. Ὁ πλοίαρχος ἠρραβωνίσθη ἐν τῇ Βασιλευούσῃ καὶ κατῆλθε μὲ τὸ καράβι εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου παρήγγειλε νὰ τοῦ κτίσουν, μὲ σχέδιον κομψὸν καὶ ἀσύνηθες ἕως τότε εἰς τὴν πόλιν, τὴν μικρὰν ὠραίαν οἰκίαν, σκοπεύων μὲ τὸ πρῶτον ταξίδιον νὰ φέρῃ ἐπιπλα ἀπὸ τὴν

Βενετιάν, διὰ τὴν εὐπρεπίση, τὴν στολίση τὴν νεόκτιστον οἰκίαν καὶ τὴν κάμη ἀξίαν τῆς ἀβροῦς Κοκκίνας, τὴν ὁποῖαν ἐμελέτα νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Πόλην.

Ἄλλ' ἡ οἰκία δὲν ἔμελλε νὰ τελειώσῃ καὶ ἡ Κοκκίνα δὲν ἔμελλε νὰ κατέλθῃ. Ἡ Κοκκίνα, ὀκτὼ μῆνας μετὰ τὴν μνηστείαν, ἀπέθνησκε φθισικὴ εἰς τὸ Σταυροδρόμι, καὶ ἡ οἰκία ἔμεινε ἀτελειώτη, ἔρημη καὶ ἄχαρη ἀνά τὸν λιθόστρωτον ἀνηφορικὸν δρόμον, σιμὰ εἰς τὸν κρημνώδη βράχον. Ὡς ἀόρατος δὲ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς καταρρευούσης οἰκίας, ὡς ἀόριστος τραγικὴ εἰρωνεία ἐπὶ τῆς τύχης τῆς, ἔμεινε τὸ ὄνομα « Τῆς Κοκκίνας τὸ σπίτι ».

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 185..., δύο παιδάκια κατήρχοντο μὲ ζωηρὰ βήματα τὸ λιθόστρωτον, καὶ οἱ πόδες των, ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πέδιλα, τὰ ὁποῖα εἶχον φορέσει ἴσως ἐκτάκτως τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἔκαμνον μέγαν κρότον ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀμφότεροι ἐκράτουν ἐλαφρὰς ράβδους. Ὁ εἰς ἐκράτει φανὸν μετὰ τὴν ἄλλην χεῖρα. Ἦτο ἐβδόμη ὥρα. Νύξ ἀστροφεγγῆς καὶ ψυχρά. Σφοδρὸς ἄνεμος κατήρχετο παγετώδης ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά. Ὁ ἄνεμος ἔκαμνε τὰ σφικτοκλεισμένα παράθυρα καὶ τὰς κλειδομανδαλωμένας θύρας νὰ στενάζωσιν ὑπὸ τὴν ψυχρὰν πνοήν του. Τὰ παιδία ἐμάλωναν ὡς δύο γνήσιοι φίλοι.

— Ἐγὼ εἶδα π' σῶδακε ἓνα εἰκοσιπενταράκι, βρὲ Ἀγγελή, ἔλεγε τὸ ἓν.

— Ὁχι μὰ τὸ θεριό, ἔλεγε τὸ ἄλλο, μιὰ πεντάρρα μῶδακε. Νά τηνε.

Καὶ ἐδείκνυε μετὰ τῶν δακτύλων του μιάν πεντάραν.

— Ὁχι, ἐπέμενε τὸ ἄλλο, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τὸ φανάριον. Τὸ εἶδα ἔγωγ πού ἦταν εἰκοσιπενταράκι· δὲ μὲ γελᾶς.

— Ὁχι, βρὲ Νάσο. Μιὰ πεντάρρα, σοῦ λέω.

— Μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω ;

— Θὰ σ' πέση τὸ φανάρι.

Διὰ μιᾶς ὁ Νάσος ἀφῆσε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ψάξῃ τὸν Ἀγγελήν. Εἶχον λάβει τὸ μέτρον, ἐπειδὴ δὲν ἐνεπιστεύοντο ἀλλήλους (ἦσαν δεκαετῆς τὴν ἡλικίαν), εὐθὺς ἅμα κατήρχοντο ἀπὸ ἐκαστῆν τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἀνέβαινον καὶ ἐτραγουδοῦσαν τὰ Χριστούγεννα, νὰ κάμνωσιν εὐθὺς μερίδιον πεντάρρα καὶ πεντάρρα, καὶ κανεὶς ἐκ τῶν δύο νὰ μὴ εἶναι « κάσσα » μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν φορὰν ὁ Νάσος εἶχεν ὑποπτευθῆ τὸν Ἀγγελήν.

Ἐν τῇ θέρμῃ τῆς λογομαχίας των, εἶχον λησμονήσει ὅτι ἔφθασαν ἤδη εἰς τὸ στενὸν τοῦ λιθοστρώτου, τοῦ ἄγοντος εἰς τὴν ἐπάνω συνοικίαν, καὶ εὐρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸ σπῆτι τῆς Κοκκίνας, ὅπου ἔβγαιναν φαντάσματα. Ἐκεῖ εἶχον σταματήσει, καὶ ὁ Νάσος ἤρχισε νὰ ψάχνῃ τὸν Ἀγγελῆν.

Ὁ Ἀγγελῆς, ἐνόσῳ ὁ ἄλλος ἠρεύνα τὰ θυλάκια τῆς περισελίδος του, ἴστατο ἀδιάφορος, ἀλλ' ἅμα ἡ χεὶρ ἀνῆλθε καὶ ἤρχισε νὰ ψάβῃ τὸν κόλπον, ἔπιασεν ὁ ἴδιος τὸ γιλέκον του ἀριστερὰ πρὸς τὴν μέσῃν καὶ τὸ ἔσφιγγε μὲ ὄλην τὴν δύναμίν του ἐμποδίζων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ.

— Δὲν μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω !

— Ἀφῆσέ με ! Δὲν ἔχω τίποτε.

— Εἶσαι ψεύτης !

Ὁ Ἀγγελῆς ὕψωσεν ἀπειλητικὴν χεῖρα.

— Εἶσαι ψεύτης καὶ κλέφτης !

Ἐλαφρὸς κόλαφος ἠκούσθη καὶ συγχρόνως φωνὴ παραδόξου ὄντος μελανοῦ τὴν ὄψιν, μὲ μαλλιά ἀνατσουτσορωμένα, μὲ ἀλλόκοτα ράκη ὡς ἐνδυμασίαν, ἀντήχησε :

— Τί μαλώνετε, βρέ ;

Τὰ δύο παιδιὰ ἀφῆκαν συγχρόνως διπλὴν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἐδοκίμασαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἀφήνοντα τὸ φανάριον κατὰ γῆς. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον ὅν μὲ τὸν πόδα ἀνέτρεψε τὸ φανάριον, τὸ ὅποιον ἔσβησεν εὐθύς, καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας συνέλαβεν ἀπὸ τοὺς βραχίονας τὰ δύο τρέμοντα παιδιὰ.

— Ποιὸς εἶναι κάσσα, βρέ ;

Τὰ δύο παιδιὰ ἤσπαιρον κι ἐδοκίμαζον νὰ φύγουν.

— Μὴ φοβᾶσθε, δὲν σᾶς τρώω. Δῶστε μου τοὺς παράδες σας, γιὰ νὰ μὴ μαλώσετε καὶ σκοτωθῆτε. Καλὰ ποὺ βρέθηκα καὶ σᾶς γλύτωσα.

Ἐψαξε τίς τσέπες τῶν δύο παιδιῶν καὶ συγχρόνως τὰ ἔσυρε πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου τῆς κατηρειπωμένης οἰκίας, ὑπόθεν εἶχεν ἐξέλθει, ὡς φαίνεται, τὸ παράδοξον ὄν. Ἐκεῖ ἔβαλε τὸν Νάσον ὑπὸ κράτησιν ὑπισθεν τῆς θύρας, ὠχύρωσε τὸ ἀνοιγμα μὲ τὸ ἴδιον σῶμά του καὶ ἔψαξε ἐν ἀνέσει τὸν Ἀγγελῆν. Εὔρε δεκαπέντε ἢ εἴκοσι πεντάρες καὶ δεκάρες εἰς τὰ θυλάκια. Εἶτα ἔψαξε τὸν Νάσον, εὔρεν ἄλλα τόσα καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ θυλάκιον. Ἀκολούθως ἀπέπεμψε τὰ δύο παιδιὰ.

— Πηγαίνετε τώρα καὶ μὴ φοβᾶσθε. Ἄλλη φορὰ νὰ μὴ μαλώνετε.

Ὁ Γιάννης ὁ Παλούκας δὲν εἶχε πῶς νὰ μεθύσῃ καὶ πῶς νὰ ἐορτάσῃ τὰ Χριστούγεννα ἐκείνην τὴν χρονιά. Ἦτο συνήθως ἄεργος, καὶ οἱ τεμπέλικες μικροδουλειές, τὰς ὁποίας ἐξετέλει κάποτε, κουβαλῶν νερὸ μὲ τὴν στάμναν ἐκ τῆς οἰκίας, πότε ὑπηρετῶν τοὺς κηπουροὺς, τοὺς ἀλωνιστὰς καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν ἐλαιοτριβείων, πότε βοηθῶν τοὺς γριπάρηδες εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τοῦ μακροῦ ἀτελειώτου γρίπου ἐπὶ τῆς μεγάλης ἄμμου εἰς τὸν αἰγιαλόν, δὲν τὸν εἶχαν « σηκώσει » κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τί νὰ κάμῃ; Πῶς νὰ περάσῃ τέτοια χρονιάρα μέρα; Τί ἐσοφίσθῃ;

Τῆς Κοκκίνας τὸ σπίτι, τὸ ὅποσον ἐφοβοῦντο τὰ παιδιὰ τῆς πολίχνης καὶ τὸ ὅποσον δὲν ἀγίαζαν οἱ παπὰδες, ὅταν κατήρχοντο ἀπὸ τὴν ἄνω συνοικίαν μὲ τοὺς σταυροὺς, ἦτο κατάλληλος σταθμὸς διὰ νὰ κρυβῇ κανεὶς καὶ νὰ περάσῃ ὡς καλικάντζαρος, ἐπειδὴ τὸ ἐκαλοῦσαν οἱ μέρες, ἀφοῦ μάλιστα χάριν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θὰ τὸ ἔκαμνε καὶ ὁ Παλούκας. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπερνοῦσαν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς κάτω ἐνορίας, δηλαδὴ τὰ δύο τρίτα τῶν παιδιῶν τοῦ χωρίου, εἰς τὸ γύρισμά των ἀπὸ τὴν ἐπάνω ἐνορίαν, ὅτε θὰ εἶχαν ἰκανὰ κέρματα εἰς τὰ θυλάκιά των.

Ὁ Παλούκας δὲν ἐσκέφθη περισσότερον. Ἔλαβε παλαιὸν σιδηροῦν τηγάνιον, ἐμουντζουρώθη ὅλος εἰς τὸ πρόσωπον — μετέθεσε δηλ. δύο μῆνας πρῶμιώτερον τὴν ἀποκριὰν — ἐφόρεσε παλαιὰ ράκη, τὰ ὅποια ἐπρομηθεύθη κάπου, καὶ ἀπελθὼν, ἅμα ἐνύκτωσεν, ἐξεκάρφωσεν ἀθορύβως τὰς παλαιὰς σκινίδας, τὰς σχηματιζούσας χιαστὶ πρόχειρον φραγμὸν εἰς τὸ ἰσόγειον τῆς ἐρήμου οἰκίας τῆς Κοκκίνας, καὶ ἐχώθη μέσα. Μίαν ὥραν ὕστερον κατῆλθε διὰ τοῦ λιθοστρώτου ἢ πρώτη συνωρίς τῶν ἀδόντων παιδιῶν, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς. Εἶδομεν πῶς ἦλθαν βολικὰ τὰ πράγματα καὶ πῶς ὁ Παλούκας κατῶρθωσε μάλιστα νὰ περάσῃ ὡς εἰρηνευτῆς μεταξὺ τῶν παιδιῶν ποὺ ἐμάλωναν.

Ἀφοῦ ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, αἰσθανόμενοι φεῖγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας των, κατῆλθον ἄλλα παιδιὰ, εἶτα ἄλλα. Ὁ Παλούκας ἤκουε μακρόθεν τὸν κρότον τῶν βημάτων των, τὰς εὐθύμους φωνὰς των καὶ ἐψιθύριζε:

— Μᾶς ἔρχεται ἄλλη ζυγιά.

Ἡ τελευταία ζυγιά, ἣτις κατῆλθε, συνίστατο ἀπὸ τὸν Στάμον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀργύρη, δύο φρονίμους παῖδας. Οὗτοι δὲν ἐμάλωναν, ἀλλ' ἐσχεδιάζαν μεγαλοφώνως τί νὰ κάμουν τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἐμάζωναν ἐκείνην τὴν βραδιάν.

- Νὰ φτιάσωμε κι ἓνα σκερπανάκι, βρέ.
- Νὰ κόψουμε μιὰ λεύκα.
- Νὰ πάρουμε φλαμούρι, νὰ κάμουμε καράβι.
- Νὰ βγάλουμε ἀπὸ τὸν πεῦκο τ' Ἀλμπάνη τὴν καρίνα καὶ τὰ στρα-
βόξυλα.

— Ἐσὺ θὰ εἶσαι μαραγκός, κι ἐγὼ πρωτομάστορας.

— Βρέ ! Καλῶς τοὺς μαστόρους, ἤκούσθη ἔξαφνα μία φωνή.

Ὁ Παλούκας εἶχεν ἐξορμήσει, τρίτην ἢ τετάρτην φορὰν, ἀπὸ τὴν κρύπτῃν του. Ὁ Στάμος καὶ ὁ Ἀργύρης ἀφῆκαν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἠθέλησαν νὰ φύγουν. Ἀλλ' ὁ Παλούκας ἐφῆρμωσε τὴν μέθοδόν του καὶ τοὺς ἐλήστευσε.

— Εἶναι ἄλλη ζυγιά ; ἠρώτησεν εἶτα.

Τὰ παιδιά τὸν ἐκοίταζαν μὲ ἀπλανῆ ὄμματα, ἀπολιθωμένα ἀπὸ τὸν φόβον. Ἀλλ' ὁ Στάμος, ὅστις ἦτο δωδεκαετής καὶ ζυπνητός, ἐνόησεν ἐν τῷ μεταξῷ ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα. Ὁ φόβος του ἐμετριάσθη καὶ μετέδωκε θάρρος καὶ εἰς τὸν Ἀργύρη.

— Εἶναι κι ἄλλη ζυγιά ; ἐπανέλαβεν ἀκαταλήπτως ὁ παράδοξος ἀν-
θρωπος.

— Τί ζυγιά ; ἠδυνήθη ν' ἀρθρώσῃ ὁ Στάμος.

— Εἶναι ἄλλα παιδιά νὰ κατεβοῦν ἀπ' τὸν ἀπάνω μαχαλά ;

— Δὲν ξέρω, εἶπεν ὁ Στάμος.

Τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Παλούκας εἶχεν ὀλιγορῆσει νὰ σβῆσῃ τὸν φανόν, διότι ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας του ἐπέισθη ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀνε-
γνώριζαν τὰ παιδιά. Ἀλλ' ὁ Στάμος τὸν ἐκοίταξε τόσον καλά, ὥστε « ἐγύριζε μὲς στὸ νοῦ του » ὅτι κάποιος ἦτο καὶ δὲν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ.

— Πέστε μου, βρέ, ἂν εἶναι κι ἄλλη ζυγιά, ἐπέμεινεν ὁ Παλούκας.

— Δὲν ξέρουμε, ἐπανέλαβεν ὁ Στάμος.

Τέλος ὁ Παλούκας ἀφῆκε τὰ παιδιά ἐλεύθερα.

Παρήλθον δέκα λεπτά τῆς ὥρας καὶ γενναῖον πετροβόλημα ἤρχισε νὰ δέρῃ τὴν στέγην, τὰς ξυλώσεις καὶ τὰς δοκοὺς τοῦ ἀφατνώτου πατώματος τῆς ἐρήμου οἰκίας. Πολλοὶ λίθοι, μὲ ὑπόκωφον δοῦπον, διερχόμενοι διὰ τῶν δοκῶν, καὶ ἄλλοι διὰ τῆς θύρας, ἐπιπτον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ ἰσογείου.

Στράτευμα παιδίων εἶχεν ἐξορμήσει ἀπὸ τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ τῶν

Τριῶν Ἱεραρχῶν, τριακόσια ἢ τετρακόσια βήματα ἀπέχοντος, καὶ ἐξετέλει φοβερὰν ἔφοδον κατὰ τοῦ ἀσπίλου τοῦ καλικαντζάρου.

Τὰ πρῶτα ληστευθέντα παιδιά, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς, ἀφοῦ ἔφθασαν ἀσθμαίνοντα εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τὴν ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, μὴ ἔχοντα πλέον διὰ τί πρῶγμα νὰ μαλώσουν, ἔκαμαν ἀγάπην. Μετὰ φιλικωτάτην δὲ συζήτησιν ἐκ συμφώνου ἀπεφάνθησαν ὅτι τὸ παράδοξον ὄν, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐπῆρε τὰ λεπτά, ἀφοῦ δὲν τοὺς ἐπῆρεν οὔτε τὴν φωνὴν οὔτε τὸν νοῦν των, θὰ εἰπῆ ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα, οὔτε βρικόλακας, καὶ ἀφοῦ δὲν ἐδοκίμασε νὰ τοὺς φάγη, θὰ εἰπῆ ὅτι δὲν ἦτο οὔτε καλικάντζαρος. Τί ἄλλο θὰ ἦτο λοιπόν; Ὁ δὲ ἄνθρωπος, χωρὶς ἄλλο.

Ἡ δευτέρα ζυγιά τῶν παιδίων ἔφθασε μετ' οὐ πολὺ, εἶτα ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη. Ὅλα τὰ ὁμοιοπαθῆ παιδιά δὲν ἤργησαν νὰ συνεννηθῶσιν ὁμοῦ. Τέλος ὁ Στάμος, ὅστις ἦλθε τελευταῖος μετὰ τοῦ Ἀργύρου, ἐπρότεινε, καὶ ὅλοι ἐφῆφισαν, νὰ ἐκτελέσωσι τακτικὴν νυκτερινὴν ἔφοδον κατὰ τῆς οἰκίας.

Ὁ Παλούκας τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐδίσταζε καὶ εἶχεν ἀποφασίσει πλέον ν' ἀποσυρθῆ, ἀφοῦ εἶχε κάμει ἀρκετὴν λείαν, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ μεθύσῃ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν τῶν Ἐπιλοχιῶν καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀκόμη. Ἐνῶ δὲ ἦτο ἔτοιμος νὰ φύγῃ καὶ πάλιν ἔμενεν, ἐπῆλθεν ἡ πρώτη πυκνὴ χάλαζα τῶν λίθων.

— Νά μιὰ ζυγιά! ἐφώναξε φιλέκδικος ὁ Στάμος.

— Νά μιὰ ζυγιά! ἐπανελάβον ἐν χορῶ τὰ παιδιά.

Πέντε δευτερόλεπτα πρότερον, ἂν ἀπεφάσιζεν ὁ Παλούκας νὰ φύγῃ, θὰ ἦτο ἐκτὸς βολῆς. Δυστυχῶς ἦτο ἀργὰ τῶρα.

Ἀπεφάσισε ν' ἀρπάξῃ μίαν σανίδα καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὡς σπάθην ἄμα καὶ ὡς ἀσπίδα νὰ ἐκτελέσῃ ἔξοδον, διασχίζων τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ δευτέρα, ραγδαιοτέρα χλαζα λίθων τὸν ἔκαμε νὰ ὀπισθοδρομήσῃ μὲ δύο πληγὰς, εἰς τὴν κνήμην καὶ εἰς τὸν βραχίονα.

— Νά κι ἄλλη ζυγιά! ἐφώναξεν ἀδιάλλακτος ὁ Στάμος.

— Νά κι ἄλλη ζυγιά! ἠλάλαξαν τὰ παιδιά.

Ὁ Παλούκας ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἐσωτέραν γωνίαν τοῦ ἰσογείου, στηρίζας τὰ νῶτα εἰς τὸν τοῖχον, ζωωμένος ὑπὸ τινὰ δοκὸν τοῦ πατώματος, σύρριζα εἰς τὸν τοῖχον βαλμένην. Ἀλλὰ κι ἐκεῖ μέγας λίθος κτυπήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐλόξευσε καὶ τὸν ἐπληξε, μετὰ μετρίας βίας, εἰς τὸν ὦμον.

— Βρέ! ἀ π ὀ σ π ὄ ν τ α ! ἐμουρμούρισε, γελῶν ἀκουσίως, ὁ Παλούκας.

Εὐτυχῶς δι' αὐτόν, οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσιν ἕως τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Λείψανον φόβου ὑπῆρχεν ἀκόμη, φαίνεται, εἰς τὸ βᾶθος τοῦ παιδικοῦ θράσους.

Τέλος, ἐπειδὴ ἡ μάχη παρετείνεται, ὁ Παλούκας, μετὰ φρόνιμον σκέψιν, ἀπεφάσισε ν' ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν τοῖχον (ἐγνώριζε τοῦ ὑπῆρχαν ὀπαὶ ἀπὸ τὰ ἱκρία καὶ τὲς ζυλωσιές τῆς οἰκοδομῆς), πατῶν ἀπὸ ὀπὴν εἰς ὀπὴν. Τὸ ἔκαμε ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς, καὶ ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ πᾶτωμα, ἀόρατος εἰς τὸν ἐχθρὸν ὄπισθεν λειψάνου ζυλοτοίχου, ἀποφασιστικῶς ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς τοῦ γερο-Παγούρη.

Ἦτον ὡς δύο μπόγια ὑψηλά, ὄχι περισσότερον. Διότι τὸ ἔδαφος ἦτο ὑψηλότερον κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας σπιθαμὰς ἔσωθεν τοῦ αὐλογύρου.

Ἐο Παλούκας ἔπεσε βαρὺς, ἐκτύπησεν εἰς τὸ γόνυ, ἀνετράπη, ἀνωρθώθη, ἔψαυσε τὰ μέλη του, καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι δὲν τοῦ εἶχε σπάσει κανὲν κόκαλον, ἐτράπη εἰς φυγὴν, τρέχων πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ αὐλογύρου, ὅπου ἤξευρεν ὅτι ὁ περιβόλος ἐκλείετο ἀπὸ ἀπλοῦν φράκτην, συγκοινωνῶν πρὸς αὐτὴν συγγενικῆς οἰκίας.

Ἐο δούπος τῆς πτώσεώς του ἠκούσθη ἐκεῖθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς.

Ἐο Στάμος ἐφώναζεν « ἐμπρός ! » καὶ δοκιμάσας τὸ μάνδαλον τῆς θύρας τοῦ αὐλογύρου εἶδεν ὅτι ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτή. Εἰσώρμησε πρῶτος καὶ τὰ παιδιά τὸν ἠκολούθησαν.

Ἐο πτώσις τοῦ Παλούκα συνωδεύθη, ἐκτὸς τοῦ δούπου τῆς καὶ ἀπὸ ἄλλον κρότον, κρότον μεταλλικόν. Λεπτὰ τοῦ εἶχον πέσει ἀπὸ τὴν τσέπην.

Ἐο Παλούκας δὲν ἐγύρισεν ὀπίσω νὰ τὰ μαζέψῃ.

Ἐο Ἀγγελῆς, ἐν τῶν παιδίων, ἤκουσε ζωηρότατα τὸν μεταλλικὸν κρότον, ἀγρίκησε πολὺ καλὰ τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιον εἶχον πέσει τὰ κέρματα καὶ, κύψας καὶ ψηλαφῶν, ἤρχισε νὰ τὰ μαζώνῃ μετὰ τὴν φούχταν, ἐνῶ τὰ ἄλλα παιδιά ἔτρεχαν κατόπιν τοῦ φεύγοντος Παλούκα, ρίπτοντα λίθους καὶ κρᾶζοντα :

— Νά κι ἄλλη ζυγιά ! Νά κι ἄλλη ζυγιά !

Κρότος παραθύρου ἀνοιγομένου ἠκούσθη ἤδη εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ γερο-Παγούρη, ὅστις ἀκούσας τὴν ἀκατανόητον ἔφοδον, τὴν γενομένην τὴν νύκτα ἐκεῖνην εἰς τὸν αὐλόγυρόν του, ἤνοιγε τὸ παράθυρον καὶ ἠρώτα ἐκπληκτος :

— Τί εἶναι; Τί τρέχει;... Ποιός εἶναι;... Ποιοί εἴστε;... "Ε! δὲν ἀκοῦτε;
 Ἐνῶ ὁ Ἄγγελος εἶχε μαζέψει ἤδη ὅλα τὰ λεπτά ὅσα ἤρρε καὶ
 ἔφευγεν ὀπίσω διὰ τῆς μεσημβρινῆς θύρας, καὶ τὰ ἄλλα παιδιά κατεδί-
 ωκον πέραν τοῦ βορεινοῦ φράκτου εἰς τὸν βρόντον τὸν Παλούκιαν, ὅστις
 εἶχε γίνει ἄφαντος ἤδη, ἐπαναλαμβάνοντα :

— Νά κι ἄλλη ζυγιά ! Νά κι ἄλλη ζυγιά !

« Χριστουγεννιάτικα διηγήματα », 1912

Ἄλ. Παπαδιαμάντης

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΑ

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκοθῆκαν τὰ βουνά !
 Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινά,
 κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή,
 παιδί μου, ὦρα σου καλή !

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
 σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρί, ποῦ στέκ' ἀντίκρυ στὸ χιονιά,
 καὶ εἶναι ξέβαστο πολὺ,
 παιδί μου, ὦρα σου καλή !

Βοῖζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τῆ βοή !
 Ξηράθηκαν τὰ χεῖλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
 σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φίλι,
 παιδί μου, ὦρα σου καλή !

Νά σὲ παιδέψ' ὁ Πλάστης μου, καταραμένη ξενιτιά !
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στῆ φωτιά,
 καὶ πίνουμε τόση χολή,
 ὅταν τὰ λέμε « ὦρα καλή ».

Ἄ Ατθίδες Αὔραι, 1884

Γ. Βιζυηρός

Τ Ο Π Α Ι Δ Ι

Φυσᾶ βοριάς, φυσᾶ θρακιάς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 μὲ παίρνουν, μάνα, σὰν φτερό, σὰν πεταλούδα τρυφερή,
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάνα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ,

Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχίνει ὁ ἐρχομός,
τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
ὦχ! Ἄς μπορούσα νὰ σταθῶ...
Μάνα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιά, κι ἤρθε στὰ χεῖλή μου ἡ ψυχὴ!
Δῶσ' με τὴν ἀγία σου δεξιὰ, δῶσ' με συντρόφισσαν εὐχὴ
νὰ μὲ φυλάῃ, μὴ χαθῶ.
Μάνα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Τὰ ποιήματα »

Γ. Βιζυηρός

Ν Α Ν Ο Υ Ρ Ι Σ Μ Α

Ἦπνε, ποῦ παίρνεις τὰ μωρά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο,
μικρὸ μικρὸ σοῦ τό 'δωσα, μεγάλο φέρε μού το,
μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό, ἕσιο σὰν κυπαρίσσι,
κι οἱ κλώνοι του ν' ἀπλώνονται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση!

Δημοτικὸ

Κ Ο Ι Μ Α Τ Α Ι

Κοιμᾶται τὸ χρυσὸ μου τὸ πουλάκι,
κι ἔχει κρυφὸ χαμόγελο γλυκὸ
στὸ κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Κοιμᾶται γελαστὸ κι εὐτυχισμένο
μὲς στὴ ζεστὴ τῆς μάνας του ἀγκαλιά.
Κοιμᾶται ἔν' ἀγγελάκι χορτασμένο
μὲ τόσα χάδια, γέλια καὶ φιλιὰ.

Μὰ δὲν μπορεί γιὰ πάντα ἔτσι νὰ μείνῃ
στὸν ξέγνοιο τῶν ἀγγέλων τὸ χορὸ.
Μιὰ μέρα θὰ 'ρθῃ, ποῦ ἄντρας θὰ μοῦ γίνῃ
καὶ μὲς στὸν κόσμο θὰ 'μπῃ τὸ σκληρό.

Και τότε θά 'ρθουν βάσανα και πόθοι,
παλμοί και λύπες, ἔγνοιες και δουλειά,
χρυσά και τότε ὄνειρα θά νιώθῃ
σάν τώρα σέ μανούλας ἀγκαλιά ;

Δέσποινα Παναγιά, γλυκιὰ Παρθένα,
σῶζε το, 'Εσύ. ἀπὸ κάθε συμφορά,
ὅπως κι 'Εσύ, τό 'χω, Παρθένα μου, ἕνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.

Κάμε το τὸ ταξίδι νὰ περάσῃ
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι ἀγνό,
νὰ ζήσῃ εὐτυχισμένο, νὰ γεράσῃ,
καὶ νὰ τὸ ξαναβρῶ στὸν οὐρανό.

Κοιμοῦ, μικρό μου, ἀθῶο μου πουλάκι.
Μακάρι ἕνα χαμόγελο γλυκὸ
στὸν ὕπνο πάντα νὰ 'χῃς στὸ χειλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

N. Χατζιδάκης

ΝΑ ΗΜΟΥΝΑ ΠΑΠΠΟΥΣ

«'Αχ ! ἔλεγε ὁ Κοκός,
παππούς νὰ ἦμουν τώρα,
νὰ κάνω τὸν σοφό,
νὰ βήχω, νὰ ρουφῶ
ταμπάκο κάθε ὥρα !

Νὰ ἔχω ἄσπρα γένια,
ποτὲ νὰ μὴ διαβάζω,
σχολεῖὸ νὰ μὴν πηγαίνω,
στὸ σπίτι μου νὰ μένω
καὶ ὄλο νὰ νυστάζω.

Νὰ παίζω ὅλη μέρα
μὲ ἕνα κομπολόγι,

νά μὴ μοῦ λέν : δουλειά !
καὶ νά φορῶ γυαλιά,
καὶ νά ἔχω καὶ ρολόγι.

Νά λέω παραμύθια
ἀπάνω ἀπὸ τὸ στρῶμα,
καὶ ὅλοι στὴ μιλιὰ μου
νά στέκουν ἐμπροστά μου
μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.

Νά μοῦ φιλοῦν τὸ χέρι,
εὐχῆς πολλῆς νά δίνω,
καὶ σ' ὅλους σεβαστός,
νά τρώγω καὶ νά πίνω.

Νά ἔχω καὶ μιὰ μαγκούρα
νά κάνω τὸν κακό,
κι ἅμα θυμὸς μὲ πάρη,
ν' ἀρχίζω στὸ στυλιάρι
καὶ τὸν τρελὸ - Κοκό ».

Αὐτὰ καὶ ἄλλα λέει
μὲ γνώση παιδική.
Μὰ ὁ Κοκὸς δὲν ξέρει
πὼς θέλουν ὅλ' οἱ γέροι
νά γίνουνε Κοκοί.

« Ἀπαντα », 1909

Π. Σουγής

ΑΘΩΟΙ ΦΟΒΟΙ

— Θέλω τὴ μάνα.

— Ἐπέταξε καὶ στ' ἄστρα πάει νὰ ζήσει.

— Πῶς τόσο μακρὸς ἄρρωστη δυνήθηκε νὰ σχίσῃ ;

— Ἐχουν φτεροῦγες οἱ ψυχές.

— Γιατί δὲν τίς ἀπλώνει

τότε ἢ δική μας, μὴν αὐτὴ τρέξῃ στ' ἀστέρια μόνη ;

- Δὲν εἶναι μόνη. Γύρω της φτεροκοποῦν ἀγγέλοι.
 — Σὰν ἀγγελό της μ' ἔλεγε, κοντά της θὰ μὲ θέλῃ.
 — Ὡ, δίχως κάλεσμα Θεοῦ ψηλά κανεὶς δὲν πάει.
 Κοιμήσου τώρα· ἡσύχασε.
 — Καὶ ποιὸς μου τραγουδάει ;
 — Ἐγώ, πουλάκι μου.
 — Ἐσὺ κλαῖς.
 — Ὅχι, σὲ μὲ ἀπιθώσου.
 « Ζάχαρη νὰ ἔναι ὁ ὕπνος σου καὶ μέλι τ' ὄνειρό σου ».
 — Νυστάζω. Ἀπὸ τὸ πλάγι μου καθόλου μὴ σπαράξῃς.
 Δῶσ' μου τὸ χέρι. Σκιαζομαι μήπως κι ἐσὺ πετάξῃς.

« Ποιητικά ἔργα », 1890

Γερ. Μαρκουᾶς

Ἡ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ

- Ἀνάθεμά τον ποὺ τὸ εἶπῃ : « Τ' ἀδέρφια δὲν πονιοῦνται ».
 Τ' ἀδέρφια σκίζουν τὰ βουνὰ καὶ δέντρα ξεριζώνουν.
 Τ' ἀδέρφια ἐκυνηγῆσανε κι ἐνίκησαν τὸ Χάρο.
 Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφή στὸν κόσμο ζακουσμένη,
 τὴ φθόναγεν ἢ γειτονιά, τὴ ζήλευεν ἢ χώρα,
 τὴ ζήλεψε κι ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρῃ.
 Στὸ σπῆτι τρέχει καὶ βροντᾷ σὰ νὰ ἔταν νοικοκύρης :
 — Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ μπῶ, ἴτσιμάσου νὰ σὲ πάρω,
 τί ἐγὼ εἶμ' ὁ γιὸς τῆς μαύρης γῆς, τὸ ἀρχαιασμένης πέτρας.
 — Ἄσε με, Χάροντ', ἄσε με, σήμερα μὴ μὲ πάρῃς,
 ταχιά Σαββάτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ ν' ἀλλάξω,
 καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχομαι μοναχὴ μου ».
 Ἄπ' τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε κι ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει·
 νὰ καὶ τ' ἀδέρφια ποὺ ἔφτασαν ψηλά ἀπ' τὸ κορφοβούνι·
 τὸ Χάροντα κυνήγησαν καὶ γλύτωσαν τὴν κόρη.

Λημοτικό

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΙΚΑ ΤΗΣ ΑΔΕΡΦΗΣ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὁμορφονησιὰ τὰ καράβια καὶ πάλι ἔκαναν πανιά γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησιὸ στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιχωτὰ. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέση τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἄργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους του. Τέλος μπαίνει κι αὐτός, καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἀπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιχωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυραντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά. Λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασιλεῦε ὁ ἥλιος χανόταν σιγὰ - σιγὰ καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησιάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου : Ψηλὰ στὴν κορυφὴ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνη ταχτικά ἡ μάνα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Ν' ἀγναντεύῃ τότε θὰ γυρίσῃ ἡ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γιὸ της, ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του!...

Ἦρθε τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴ μητέρα του τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκαν δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδα καὶ δὲ φοβᾶται τίς φουρτούνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρὴ, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ἐημερώνει τὸ Μεγάλον Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησι. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲν μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύ-

ματα και τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι και οἱ ξέρες κοντά του.

— Για τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας και νὰ χαθοῦμε !

— Μάνα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα θὰ βάλῃς κι ἄλλα για μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μετὲ τὸ βοριά.

— Ἐ, για τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ και νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιᾶσουν τίς θέσεις τους στὸ κατάρτι, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι και νὰ κοιτάζῃ ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μετὲ τὸ δυνατό του χέρι τὸ τιμόνι.

— Μάνα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες για νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου. Ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος για νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια, και πολλές φορές τὸ κύμα τοῦ μπατοῖζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν και δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ. Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι και φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

— Ξέρα δεξιά !... Ξέρα ἀριστερά μας.

Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει.

Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε για ὄρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουτάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ και ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὄρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ, και φάνηκε σὰ μαῦρος ὄγκος τὸ νησί ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρον ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ του λιμάνι και γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πλώρη τῆς « Βαγγελίστρας »

Τὴν ὥρα ποὺ ἐβγαῖναν οἱ Ἐπιτάφιοι ἀπὸ τίς ἐκκλησίες, ἐμπῆαινε και ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα, μάνα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴ νύχτα, στὴν Ἀνάσταση, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μετὲ τοὺς δικούς του

στήν ἐκκλησία. Ἔφαγαν, ἄμα γύρισαν, καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ.
Ἦταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στήν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησί μοσκοβολᾷ σὰν ἐκκλησιάκι.

— Χριστὸς ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη !

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιδόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν κάλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο.

Ἡλιος ἦταν προζενητής,
αὐγερινὸς στεφανωτής.
Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,
ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασιλίτσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στήν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

— Καὶ στὰ δικά σου, Στάμο, εὐχίθηκε στὸ ναυτόπουλο ὁ καπετάνιος·

— Εὐχαριστῶ, μὰ τὰ δικά μου ἀργοῦν ἀκόμη !

Ἦθελε νὰ πῆ :

— Νὰ μεγαλώσω κι ὁ ἀδερφός μου, νὰ χτίσουμε δικό μας καράβι, νὰ γίνω καπετάνιος, καὶ τότε...

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μιά μάνα είχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.

Και τὰ ζήσε, τ' ἀνάθρεψε, τὰ προίκισ' ἕνα - ἕνα
μ' εὐθυμη καρδιά.

Και βρήκε και τὰ πάντρεψε σ' ἀνθρώπους μὲ κεφάλι,
μὲ νοικοκυριό.

Και κείνα σπιτωθήκανε και γίνανε μεγάλοι
μέσα στὸ χωριό.

Μὰ τῆς γριᾶς τῆς μάνας των τῆς ἔδωκεν ἡ Μοῦρα
ἄσχημην εὐχή.

Και πέθανεν ὁ γέρος της! Κι ἀπόμειν' αὐτὴ χήρα,
χήρα και φτωχή.

Κι αὐτὸ σὰν νὰ μὴν ἔφθανεν, ἀρρώστησε μιὰ μέρα,
μιὰ κακὴ βραδιά!

Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μὴνὰ μ' αὐτόνε πέρα
νὰ ῥθουν τὰ παιδιά.

— Νὰ πᾶς νὰ πῆς τοῦ γιόκα μου νὰ ῥθῆ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
και δὲν ἤμπορῶ.

Πῆγε και ἤρθε και λαλεῖ: « Τ' ἀμπέλι του θὰ φράξῃ! —
Δὲν ἔχει καιρό! ».

— Οἱ βᾶτοι νὰ φυτρώσουνε στὸ σῶμα του, εἶπε κείνη,
γιὰ παντοσινά!

Και ἀπὸ τότε ὁ κακογιὸς σκαντζόχειρος ἐγίνη,
φεύγει στὰ βουνά.

— Νὰ πᾶς νὰ πῆς τῆς κόρης μου νὰ ῥθῆ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
και δὲν ἤμπορῶ.

Πῆγε και ἤρθε και λαλεῖ: « Ὑφαίνει τὸ μετᾶξι!
Δὲν ἔχει καιρό! ».

- Νὰ ὑφαίνη καὶ νὰ διάζεται καὶ νὰ ἴναι, εἶπε κείνη,
μὲ χωρὶς πανί!
Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη ἀράχνη ἔχει γίνεи,
ματαιοπονεῖ!
- Νὰ πᾶς στὴν ἄλλη κόρη μου νὰ ἴρθῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ.
Πῆγε καὶ ἤρθε καὶ λαλεῖ : « Θὰ πλύνη καὶ θ' ἀλλάξῃ!
Δὲν ἔχει καιρό! ».
- Ἡ σκάφη πὰ στὴ ράχη τῆς νὰ γείρη, εἶπε κείνη,
ἄπλυτ' ἀλλαγὴ!
Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη χελώνα ἔχει γίνεи,
σέρνεται στὴ γῆ!
- Νὰ πᾶς στὴν τρίτη κόρη μου νὰ ἴρθῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ.
Πρὶν ἐπιστρέψῃ καὶ τῆς πῆ, ἡ κόρη εἶχε προφτάξει!
Εἶχεν αὐτὴ καιρό.
- Γιατί στὰ χέρια, κόρη μου, στὰ δάχτυλα ζυμάρη
κι ἄλευρα ἐδῶ;
— Ἐζύμωνα, μανούλα μου, μὰ εἶδηση ἔχω πάρει
κι ἤρθα νὰ σὲ ἰδῶ.
- Ἀνθόσκονη τ' ἀλεύρι σου κι ἡ σκάφη σου κυψέλη.
Βρῆκες τὸν καιρό!
Ὅσο θὰ ζῆς νὰ γίνεи ὅ,τι κι ἂν πιάνης μέλι,
μέλι γλυκερό!
- Λαλεῖ καὶ μὲ χαμόγελο ἀποκοιμιέται ἐκείνη
γιὰ παντοτινά!
Καὶ ἀπὸ τότε μέλισσα ἡ κόρη τῆς ἐγίνη
καὶ καλοπερνᾷ.

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Ἐξαφν' ἀπ' τὸ χωριὸ κεῖ πέρα
τοῦ ἑσπερινοῦ τὸ σήμαντρον ἀργολαιεῖ,
πάλλει ἡ φωνή του μὲς στὸν βραδινὸν ἀέρα,
ὡσάν ὑπόμνησις στὸν κόσμον ὑψηλή.

Εἰρήνης πνεῦμα ἀπλώνεται στὴ γῆ,
τ' ἄνθη συγκλίνουσι τὰ πέταλά των,
παύουσι τὰ πουλάκια τ' ἄσματά των,
ἀγία βασιλεύει γύρωθε σιγή !

Ὅλη τῆς πλάσεως ἡ γαλήνη ἡ εὐλογημένη,
ποὺ πνέει μὲς' ἀπ' τὸν ἦχο τῶν κωδῶνων,
σὰν ἀπ' τὰ βᾶθη χριστιανικῶν αἰῶνων
μὲς στὴν ψυχὴ μου κατεβαίνει.

« Τρεῖς δυνάμεις », 1926

Ἄρ. Προβελέγγιος

ΑΡΑΤΕ ΠΥΛΑΣ

Ὁ μπαρμπα-Κώστας, ἕως 65 ἐτῶν γέρον, ἄγαμος καὶ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πλέον, εἶχε προσληφθῆ ἀπὸ 15 ἐτῶν ὡς ὑπηρετῆς ἐν τῷ ναύτικῳ τῆς κωμοπόλεως, ὡς ἐκκλησιάρχης κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν πόλεων, ὡς κανδηλανάπτης κατὰ τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ. Ἦξευρε καὶ ὀλίγα γραμματάκια. Ἦτο μέτριος τὸ ἀνάστημα.

Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὸ ναυτικὸν στάδιον ἀκολουθῶν τὸ γενικὸν ρεῦμα τῶν κατοίκων τῆς θαλασσινῆς πολίχνης. Διὰ δὲ τῆς φιλοπονίας του κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ καὶ μικρὰν λέμβον, ἀγοράσας αὐτὴν ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ, ἡμισύντριμμα ἀπὸ τινος ναυαγήσαντος ὀλλανδικοῦ ἱστιοφόρου, εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ναυαγίων τοῦ ὁποίου εἰργάσθη, ἀνακαλύψας καὶ ἓνα κασκέτο ὀλλανδικὸν καὶ μίαν πίπαν. Ἀντὶ δὲ τῶν ὀλίγων μισθῶν του ἔλαβε τὴν χαλασμένην ἐκείνην λέμβον, τὴν σκαμπαβίαν, ὡς τὴν ὀνόμαζεν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο κατεσκευασμένος κατὰ τὴν παροιμίαν « πολυτεχνίτης καὶ ρημοσπίτης », μόνος του ἐπιδιώρθωσε τὴν λέμβον, χαρίσας τὴν πίπαν εἰς τὸν δασοφύλακα, ὅστις τὸν ἄφησε νὰ κόψῃ κρυφὰ ἐκ τοῦ δάσους δύο πεῦκα, καὶ ἐκράτησεν αὐτὸς μόνον τὸ

κασκέτο, τὸ ὁποῖον ἐφόρει πάντοτε, ἐπονομασθεῖς διὰ τοῦτο «Ὀλλανδέζος».

Πλὴν δὲν ἦτο διόλου τυχερὸς ὡς κυβερνήτης. Περισσότερον τυχερὸς ἦτο, ὅταν δὲν εἶχε τίποτε. Πρέπει νὰ ἐναυάγησε πεντάκις μὲ τὴν σκαμπαβίαν του ἐκεῖνην, πότε εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου μεταφέρων τὸν Ἰούνιον θημωνίας σίτου ἀπὸ ἐνὸς ὄρμου εἰς ἕτερον, πότε εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐβοίας τὸν Αὐγουστον, ὅτε συνήθιζε νὰ μεταφέρει εἰς Λοκρίδα τοὺς μελισσάδες τῆς νήσου.

—Ὅλο μὲς στὸ καλοκαίρι πέφτεις ὄζω, καημένε Ὀλλανδέζο, τῶ παρετήρουν οἱ κάτοικοι φιλοσκάμμονες πάντοτε.

—Ἐλα ντέ! ἀπήντα ὁ θαλασσοπνιγμένος ναύτης, ὅστις μετὰ τὸ ναυάγιον ἀνήρχετο τὸν ἀνήφορον τῆς ἀγορᾶς ὑψηλὰ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ὡς νὰ ὑπερηφανεύετο, διότι κατῶρθωνε νὰ ναυαγήῃ καὶ νὰ διασφύζεται.

Τέλος νύκτα τινὰ τοῦ χειμῶνος μεταφέρων ξύλα ἀπὸ τῆς Κεχερεᾶς καὶ συναντήσας τρικυμίαν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, μόλις ἔσωσε τὴν ζωὴν του καὶ τὸ κασκέτο του τὸ ὀλλανδικὸν ριφθεῖς ἔξω εἰς τοὺς βράχους τοῦ Μικροῦ Ἀσέλγνου, ἀποτόμου καὶ ἀλιμένου ἀκτῆς, ὅπου ἡ σκαμπαβία διελύθη εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Καὶ τὰ μὲν καρφιά ἐβυθίσθησαν εἰς τὸν βαθὺν πυθμῆνα, αἱ δὲ σανίδες διεσπάρησαν εἰς τὸ πέλαγος μεταβληθεῖσαι εἰς γιολόξυλα. Καὶ τότε πλέον ἀνέβη τὸν ἀνήφορον τῆς ἀγορᾶς χωρὶς νὰ ἔχη ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν του ὁ ἀφελὴς ναυαγός. Εἶχε σύρει τὸ κασκέτο του μέχρι τῶν ὠτων καὶ ἀνέβαινε χωρὶς νὰ βλέπη σχεδόν, προσκρούων εἰς τὰ λιθάρια καὶ τὰ καλδερίμια. Τοῦ ἦλθεν ὡς ἐντροπὴ καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπάτησεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἀφιερῶθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας, ἀποκτήσας τὴν ἀγάπην τῶν ἐφημερίων, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἐνοριτῶν. Ἰδίως, ὅμως, τὸν ἠγάπησαν τὰ μικρὰ παιδιά, διότι τόσον καλά, μὲ τόσῃν τάξιν ἐμοίραζε πρὸς αὐτὰ τὰ κόλλυβα ὁ «Ὀλλαντέζος», ὥστε ἔπαιρναν ὅλα μὲ ἡσυχίαν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐσέβοντο τηροῦντα σιωπὴν ἀπόλυτον ἐν τῷ ναῷ. Καὶ τὸν ἐβλεπεσ ἐκεῖ τὸν μπαρμπα-Κώσταν μὲ τὸ ὀλλανδικὸν κασκέτο του ἐν μέσῳ τῶν παιδίων ὡς ἀπόμαχον πλοίαρχον διατάσσοντα ἐν τάξει τὰ πάντα. Καὶ μήπως δὲν ἦτο ἀπόμαχος πλοίαρχος; Καὶ μήπως δὲν «ἦπιε τὴν θάλασσαν μὲ τὴν κουτάλαν», ὡς λέγουν; Τί τάχα νὰ ταξιδεύη τις εἰς τοὺς φοβεροὺς ὠκεανούς ἢ εἰς τὰ κοιμώμενα παράλια τοῦ Μαλιακοῦ; Τί τάχα νὰ ναυαγήσῃ τις εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον

ἢ εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἀκτὴν τοῦ Παγασητικοῦ ; Τὸ ναυάγιον εἶναι πάντοτε ναυάγιον καὶ ὁ ἄνθρωπος πνίγεται ὁμοίως εἴτε εἰς τὸ πέλαγος εἴτε εἰς τὸν λιμένα. Καὶ εἰς μίαν χούφτα νερὸ ἀκόμη.

Ὁ μπαρμπα-Κώστας κατέστη εἰδικός, ὅμως, εἰς μίαν ὑπηρεσίαν σπουδαίαν τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἠγαπᾶτο ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν πολίχνην. Ὑπεκρίνετο θαυμάσια τὸν Ἄδην τὸ Μέγα Σάββατον κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιταφίου.

Εἶναι συνήθεια ἀρχαιοτάτη εἰς τὴν νῆσον, ἀφοῦ ὁ Ἐπιτάφιος ἐν λιτανείᾳ περιέλθῃ ἐν ὥραίῳ πανοράματι τὴν ἐνορίαν ὅλην, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν νὰ κλειῶνται αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ εἰς αὐτὸν εἴσοδος τοῦ Ἐπιταφίου. Παρίσταται κατὰ τρόπον παράδοξον ἡ σκηνὴ τῆς εἰς Ἄδου καταβάσεως τοῦ Σωτῆρος, ὡς φέρεται τοῦτο ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει. Τότε ὁ πρῶτος τῶν ἐφημερίων προσεγγίζων εἰς τὰς πύλας κελεύει ἐπιτακτικῶς κρούων αὐτὰς καὶ κράζων : « Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ! ».

Ὁ δὲ ἔσωθεν τῶν κεκλεισμένων πυλῶν παρὰ τὰ κλειῦθρα ὑποκρινόμενος τὸν Ἄδην ἐρωτᾷ αὐθαδῶς : « Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ; ».

Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν παράστασιν κατέστη εἰδικιώτατος ὁ μπαρμπα-Κώστας. Ὑπεκρίνετο τόσον ἐπιτυχῶς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντάρτου Ἄδου, τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ἀναγνωρίσῃ Δεσπότην καὶ Κύριον ἀνώτερόν του, ὥστε τρόμος κατελάμβανε τὸ πλῆθος, ὅτε ἤκουε τὰς τρομερὰς ἐκεῖνας ἐρωτήσεις του : « Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ; ».

Ἐτόνιζε τὰς λέξεις κατ' ἰδίον τινα τρόπον πολὺ τρομακτικόν. Ἐκίνει τὴν κεφαλὴν του ἔσωθεν, ἠγγίευσεν τοὺς ὀφθαλμούς του, αἱ τρίχες τῆς κόμης του ἀνεσουσουρώνοντο, καθὼς τὸν περιέγραφον ὅσοι ἕμενον ἔνδον νὰ τὸν θαυμάσουν κατὰ τὴν θαυμασίαν ὑπόκρισιν, ὅλον τὸ σῶμά του ἔτρεμε καὶ ἐν γένει ἐπαθαίνετο, ὡς νὰ ἦτο αὐτὸς ὁ Ἄδης ἀληθῶς μὲ τὴν σατανικὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου δύναμιν προαισθανόμενος προσεγγίζον τὸ τέλος του.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ Μέγα Σάββατον, τὴν αὐγὴν, ὁ μπαρμπα-Κώστας ἦτο εἰς τὴν θέσιν του ὑπερήφανος διὰ τὸ πρόσωπον τὸ φοβερόν ὅπου ἤθελεν ὑποκριθῆ. Καθήμενος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ κενοῦ πλῆθους καταφωτίστου ναοῦ, ἀνέμενε τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἔχων ὕψος ἐπίσημον κυριάρχου. Δὲν ἦτο πλέον ὁ πτωχὸς κανδηλιανάπτης μὲ τὴν

κεφαλήν κάτω. "Ιστατο άσκεπής έπί τοῦ μαρμαρίνου καταφλίου, ώς εἰ ἔλεγεν : « Έγώ ! δέν δέχομαι κανένα μέσα, οὔτε τόν Βασιλέα ».

Ίδού! ακούονται μακρόθεν ψαλμωδίαί γλυκύταται καί τρυφεραί ώς κλαυθοί, ώς θρηῆνοι : « Δός μοι τοῦτον τόν ξένον!... ». Ψάλλουσι τὸ πομπικόν ἄσμα : « Τὸν ἥλιον κρύψαντα », τὸ ἐξόδιον μέρος, τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον συγκινεῖ καί τὰ ἄψυχα : « Δός μοι τοῦτον τόν ξένον!... ».

Ὁ Ἰωσήφ παρακαλεῖ τὸν Πιλᾶτον, ἵνα ἐπιτρέψη αὐτῷ νὰ θάψη « τόν ξένον Ἰησοῦν καί ὠνειδισμένον...». Ψάλλουσιν οἱ μελίφθογγοὶ ψάλλται ἀκολουθοῦντες τὴν λιτανείαν τοῦ Ἐπιταφίου καί ὑπηγεῖ ὁ λαὸς ώς δι' ἑνὸς στόματος :

« Δός μοι τοῦτον τόν ξένον!...».

Ὡ πατήρ μου μικρά, πόσον μεγάλη εἶσαι ἐν τῇ θρησκείᾳ σου ! Ἡ μελωδία γλυκυτάτη ὄλονεν προσεγγίζει. Ὅπισθεν οἰκιῶν νεφέλαι φωτειναὶ ἀπὸ τῶν καιομένων λαμπάδων ἀναβαίνουνσι πρὸς τὸ στερέωμα. Ἡ εὐωδία τῶν θυμιαμάτων, τὰ ὁποῖα καίονται κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἀπὸ τὰς οἰκίας ὅλας, φθάνει ἀπὸ μακρὰν ώς ἄρωμα αὐτῆς τῆς νυκτὸς ἀνέκφραστον :

« Δός μοι τοῦτον τόν ξένον!...».

Πρέπει νὰ ἰδῆτε τὴν λιτανείαν τοῦ Ἐπιταφίου κατὰ τὴν αὐγὴν, ὅτε δέν εἶναι οὔτε ἡμέρα οὔτε νύξ, ἢ μᾶλλον μὲ ὀλίγην ἡμέραν καί πολλήν νύκτα, μὲ ὀλίγον φῶς καί μὲ πολλὰ ἄστρα, καμιά φορὰ μὲ σελήνην λειψίφωτον, ὅτε τὸ θέαμα γίνεται ὑπερκατανυκτικόν, μὲ ὀλίγας ἀηδόνας καί πολλὰ πρωινὰ πουλιῶν χαιρετίσματα, μὲ ὀλίγον εὐωδιάζοντα ἄρωμα πρωινὸν ἀέρα καί μὲ πολὺ θυμίαμα καί κάτω τὸ κύμα μελανόφαιον, ἐφ' οὗ ν' ἀντανακλῶνται τῶν ἱερῶν λαμπάδων αἱ χρῦσαὶ λάμψεις !

Ίδού ! Ἡ ἱερὰ λιτανεία προσεγγίζει ἤδη εἰς τὸν ναόν. Προηγοῦνται τὰ ἐξαπτέρυγα καί ὁ μέγας ξύλινος Ἅγιος Σταυρός. Εἶτα ὁ κληρικός μὲ χρυσὰ βυζαντινὰ ἄμφια, θαῦμα ὑφαντικῆς καί ποικιλικῆς ἐξαισιον. Καί εἶτα τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον. Τί εὐμορφον λειτούργημα ! Ὡς νὰ ἦτο ἐξωγραφισμένον. Τετράγωνον ὀρθογώνιον ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν ἐρειδόμενον, ἐφ' οὗ ἐναποτίθεται ὁ Ἐπιτάφιος ραντισμένος διὰ φύλων ρόδου, βιολέτας καί δενδρολιβάνου. Καί ἄνωθεν αὐτοῦ διὰ τεσσάρων κιονίσκων ἐπιβαστάζεται ὁ θολίσκος αὐτοῦ ώς θόλος ναῖσκου.

Βαστάζεται ὑπὸ τεσσάρων ναυτῶν μετὰ σεβασμοῦ καί κατανύξεως

καὶ περιστοιχίζεται παρ' ἄλλων ναυτῶν, ἐτοιμῶν ἐκεῖ πλησίον ν' ἀρπάσωσιν εἶτα τὰς λαμπάδας του, φυλακτήρια ἐν ταῖς τρικυμίαις. Καὶ ἐνῶ βαδίζουν οἱ βασιτάζοντες, σείεται τὸ Κουβούκλιον καὶ τὰ λοιπὰ χρυσὰ καὶ ἄνθινα στολισμάτα. Ὅπισθεν ἀκολουθεῖ ἐν μακρᾷ γραμμῇ τὸ πλήθος λαμπαδηφόρον ἀποτελοῦν ἐν εὐλαβείᾳ καὶ κατανύξει ἓνα φωτεινὸν ὠραῖον ρεῦμα μ' ἐλαφρῶς παίζοντα τὰ κύματά του.

Ποσάκις δακρῶν ἐξ ἀγνώστου χαρᾶς ἔμεινα κρυφὰ εἰς τὴν γωνίαν ἐκεῖ κάτω ἀκίνητος, ὡς ὁ φιλάργυρος ὁ φοβούμενος μὴ κλέψωσι τὸν θησαυρόν του, ἔμεινα νὰ βλέπω κρυφὰ - κρυφὰ τὴν τρυφερὰν αὐτὴν τοῦ Ἐπιτάφιου πομπῆν κατερχομένην ἀπὸ τὸν ἀνήφορον, εἰσπνέων βαθέως ἐν ἄσθματι, ὡς ἐντὸς κήπου ἀνθέων, ὡς νὰ ἤθελον νὰ ροφήσω διὰ μιᾶς ὄλην ἐκείνην τὴν μαρμαρυγὴν, ὡς νὰ ἤθελον νὰ χορτάσω ὄλην ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον μαγεῖαν!

Ἦδη ὁ μπαρμπα-Κώστας ἔκλεισε τὰς πύλας τοῦ ναοῦ. Ἡ λιτανεῖα ἔστη πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ πλατείᾳ. Καὶ ὁ Ἐπιτάφιος ἔστη ὠσαύτως, πλὴν κρατεῖται ὑψηλὰ πολὺ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐπιτηδεύων, μὴ γίνῃ προπετῆς διαρπαγὴ τῶν λαμπάδων ἀκαίρως. Ὅπισω δὲ εἰς δύο γραμμὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν μὲ τὰς λαμπάδας ἀναμμένας ἴστανται ἐν σιγῇ οἱ ἄνδρες χωριστὰ καὶ χωριστὰ αἱ γυναῖκες. Τὸ ἄσμα ἔπαυσεν.

Ὁ γέρον Οἰκονόμος τότε ἀργὰ - ἀργὰ πλὴν μετὰ δυνάμειος ἰκανῆς — τοὺς εἶχε ζωηρεύσει ὅλους τόσα χρόνια ὁ ζωηρὸς τρόπος τοῦ μπαρμπα-Κώστα — κελεύει :

— « Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ! ».

Καὶ πάραυτα ἀκούεται ἔσωθεν φωνὴ τραχεῖα καὶ ἠχηρά, ὡς ὅταν φωνάζουν διὰ τῆς κογχύλης οἱ ἀλιεῖς, αὐθάδης φωνή :

— « Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ; ».

Τόσον δὲ ζωηρά, ὥστε ποτὲ δὲν τὸ ἐνεθυμοῦντο οἱ ἄνθρωποι. Τινὲς μάλιστα ἐψιθύρισαν δειλὰ :

— Ἔχει ὄρεξιν ἐφέτος ὁ Ὀλλαντέζος.

Τότε τινὲς, ἰδίως ἐκ τῶν ναυτῶν, ἐκπλαγέντες ἀπὸ τὴν προπετῆ πρόκλησιν ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζουσι τὰς χονδράς ἐξ ἐλαίας ράβδους των, νομίσαντες ὅτι θ' ἀρχίσῃ ἀληθῆς πάλη πρὸς ἐκβίασιν τῆς εἰσόδου. Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν τρίτην φοράν ἐμπνευσθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἀγαθοῦ κανδηλανάπτου ἐκραύγαζεν ἐπιτακτικώτερον τὸ « Ἄρατε... », ὡς νὰ ἤθελε νὰ κατανικήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τοῦ ζωηροῦ

άδάρχου, και συγχρόνως ὄθησε μετὰ δυνάμεως ἀσυνήθους τὰς πύλας διὰ χειρῶν και ποδῶν ἐπιδοκιμάζοντος τοῦ πλήθους. Καὶ πάραυτα ἀνεφύχθησαν πέρα - πέρα μετὰ πατάγου φοβεροῦ αἱ πύλαι και κρότου μὴ ἀκουσθέντος ἄλλοτε. Καὶ ἔλαμψαν, ἰδοῦ, οἱ ἀναμμένοι τοῦ ναοῦ πολέ- λαιοι. Ὁ δὲ ἱερεὺς ψάλλων τὸ «Ὁ Μονογενῆς Υἱός...» ἠτοῖμάζετο νὰ εἰσέλθῃ, ὅτε ἐξαίφνης και συγχρόνως κραυγαὶ ἠκούσθησαν, κραυγαὶ ὡς ἀπὸ δυστυχήματος ἀνελπίστου.

Ὁ μπαρμπα - Κώστας, ἀφιερωθεὶς ἐν τῇ προσφιλεῖ του ἀπομιμή- σει, ἐλησμόνησε μετὰ τὴν τρίτην ἐρώτησιν νὰ παραμερίσῃ εἰς τὰ πλά- γγια, και τὰ φύλλα τῆς βαρείας πύλης βιαίως ἀνοιγέντα τὸν ἐκτύπησαν εἰς τὰς σιαγόνας, διότι ὑπεκρίνετο ἐγγὺς τῆς ὀπῆς τῆς κλειδός, και τὸν ἔρριψαν κάτω εἰς τὰς πλάκας βροντήσαντα ὡς κορμὸν δρυὸς καταπε- σούσης ὑπὸ καταγίδος. Εὐτυχῶς τὸ πάθημα δὲν ἦτο σοβαρώτερον. Ὁ μπαρμπα - Κώστας ἦτο γερὸ κόκαλο, πέντε φορὰς θαλασσοπνιγμένος. Ἡ ἱερὰ τελετὴ ἐξηκολούθησεν ἐν τάξει και ἐληξεν ὡσαύτως ἐν τάξει. Καὶ αὐτὴ ἡ διαρπαγὴ τῶν λαμπάδων ἐγένετο ὑπὸ τῶν ναυτῶν ἐν « τα- κτικῇ ἀτάξει ». Πλὴν τοὺς νησιώτας κατελύπησε τὸ ἀπρόοπτον πάθημα τοῦ μπαρμπα - Κώστα, ὅστις ἀφοῦ ἔτυχεν ἐκεῖ τῶν πρώτων περιποιήσε- ων και κατόπιν ἐν τῷ οἰκίσκῳ του, ὑπομείνας ἀφορήτους τῶ ὄντι πό- νους και τυχῶν συντονωτάτης ἰατρικῆς περιθάλψεως ἐκ μέρους τῶν ἐπιτρόπων, ὅμως, ἔκειτο τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως πονῶν ἀκόμη και ἄνευ ὀδόντων πλέον. Ἐν τῇ καταπτώσει ἔχασε και τὰς δύο σειρὰς τῶν ὀδόντων του. Καὶ ἐλυπεῖτο πλέον ὁ πτωχὸς και ἐπόνει ὄχι τόσοσιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὀδόντων, ὅσον διότι δὲν θὰ ὑπεκρίνετο πλέον τὸν Ἄδην, διότι ἡ ἔλλειψις τῶν ὀδόντων θὰ ἠλάττωνε κωμικῶς τὰς πρῶ- τής δυνάμεως τραγικὰς ἐρωτήσεις του.

— Κι ἐδῶ ἐναυάγηθα !

Ἐλεγε νωδῶς μετὰ ταῦτα παραπονούμενος διὰ τὴν τύχην του ὁ ἀγαθὸς μπαρμπα - Κώστας ὁ Ὀλλαντέζος, ἀπλοῦς κανδηλανάπτης πλέον τοῦ ναοῦ, φέρων καταφανῆ τὰ διπλὰ σημεῖα τῶν διπλῶν ναυα- γίων, τὸ ὀλλανδικὸν του κασκέτο και τὰς ἄνευ ὀδόντων σιαγόνας. Ἄλλ' ἀντὶ τῆς καλύβης του πλέον ἐκατοικοῦσεν εἰς ἓνα πολὺ εὐμορφον κελ- λιον, ὅπου τοῦ ἔκτισαν οἱ ἐπίτροποι ἐντὸς τοῦ κηφαρίου τοῦ ναοῦ και ὅπου διῆλθε τὰ γηρατεῖα του ἀγαπώμενος ἀπὸ ὅλους.

« Διηγήματα », 1925

Ἄλ. Μωραϊτίδης

Η ΚΑΜΠΑΝΑ

Ὁ ἥλιος γέρνει στὸ βουνὸ
καὶ χάνεται καὶ σβήνει
κι ὀπίσω του τ' ὀλόχρυσο
τὸ πέρασμά του ἀφήνει...

Χτυπάει ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὰ πόδια,
ὁ ζευγολάτης στάθηκε
καὶ σαλαγάζει τὰ βόδια.

Γυρίζει, ἀκούει τὸν ἀχὸ
τρεμουλιαστὰ πού φτάνει,
στέκει..., κοιτάζει τὸ χωριὸ
καὶ τὸ σταυρὸ του κάνει.

«Ἀνοιχτὰ μυστικά »

Ἄλ. Φωτιάδης

ΤΟ ΕΙΚΟΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Τὸ χωριὸν ὅλον εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν, μὴ ἔχον δυνάμεις διὰ νὰ ἀντισταθῇ, ἔκρινε φρόνιμον καὶ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς οἰκίας καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸ σπήλαιον, τὸ ὁποῖον πολλάκις ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία του, ἀπὸ τινων δὲ ἡμερῶν ἡ μόνη μετὰ τὸν Θεὸν ἐλπίς καὶ καταφυγὴ του.

Ἐκεῖθεν οὐδεὶς φόβος. Ζωοτροφίας εἶχον μετακομίσει ἤδη ἱκανάς, πέντε δὲ μόνον ἄνδρες ἤρκουσαν, ὅπως ὑπερασπίσουν ἐν ἀνάγκῃ τὴν μικρὰν καὶ χαμηλὴν ὀπήν, ἡ ὁποία, κρυμμένη ἐντὸς τῶν βράχων, ἐχρησίμευεν ὡς ἡ μόνη εἴσοδος.

Ἐκατοντάς ἀνθρώπων εὐρίσκετο ἤδη εἰς τὸν δρόμον. Προηγούντο αἱ μητέρες φέρουσαι τὰ βρέφη των, γραῖαι κρατοῦσαι μικρὰ δέματα ἐνδυμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἦκολούθουν δὲ οἱ ἄνδρες καὶ οἱ παῖδες ἐγείροντες ὀγκώδη φορτία ἐφαπλωμάτων ἢ ἄλλων πολυτίμων διὰ τὴν περίστασιν εἰδῶν. Ὁ φόβος, ὅμως, συνήνωνεν ὅλους εἰς ἕνα ὄμιλον πυκνόν. Ἄν ἐκ τῆς καμπῆς τῆς ὁδοῦ παρουσιάζοντο ἐχθροί, ἀλλοίμονον.

Τὸ σπήλαιον ἀπεῖχε τοῦ χωριοῦ ἐν τέταρτον περίπου· ἀλλ' ἐν τέταρτον ἐπίσης ἀπεῖχον τοῦ χωριοῦ οἱ ἐχθροί.

Πότε και πότε, ἐνῶ τὰ σώματα ἐφέροντο ταχέως πρὸς τὰ ἐμπρός, αἱ κεφαλαὶ ἐστρέφοντο πρὸς στιγμὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐπόθουν οἱ ὀφθαλμοὶ νὰ ἴδουν ἅπαξ ἔτι, νὰ ἀποχαιρετίσουν διὰ παντὸς ἴσως τοὺς ἐγκαταλειπομένους προσφιλεῖς οἴκους. Ποῖος ἐγνώριζεν, ἂν θὰ τοὺς ἐπανεβλέπον πλέον. Καὶ ἄλλοτε μόνον ἐρείπια πυρίκαυστα ἐπανεῦρον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον εἰς τὴν θέαν ἐκείνην τὴν θλιβεράν καὶ τὰ χεῖλη ἤμιανοίγοντο, ἵνα προφέρουν ἀκαταλήπτους συλλαβάς.

Εἶχον διανύσει ἤδη τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῆς ὁδοῦ. Δὲν ἀπεῖχον ἢ ἑκατοντάδας τινὰς βημάτων ἀπὸ τὸ καταφύγιον. Ἦδη θὰ παρέκαμπτον τὸν λόφον, ὁ ὁποῖος θὰ ἀπέκρυπτεν ἀπ' αὐτοὺς τὴν θέαν τοῦ χωρίου. Καὶ ἐστρέφοντο διὰ νὰ περιβάλλουν αὐτὸ μὲ τὰ τρυφερότατα ἀποχαιρετιστήρια βλέμματα.

— Ἄχ, τί ἔπαθα ! ἠκούσθη μία ἀνδρική φωνή.

Ὅλοι ἐστράφησαν. Ὡμίλει ὁ Μανόλης, ὑψηλὸσωμος καὶ λεπτοκαμωμένος νέος, ἐν ἀπὸ τὰ παλληγάρια τοῦ χωρίου.

Αὐτοστιγμὴ μία τῶν προπορευομένων γυναικῶν ὤρμησε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτησεν ἀνήσυχος :

— Τί ἔπαθες, γιέ μου ;

— Μάνα, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν τρέμουσαν, μάνα, ξέχασα τὸ 'κόνισμα τῆς Παναγιᾶς.

Ἡ γυνὴ ἐταράχθη, τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὠχρίασε.

— Καὶ τώρα ; εἶπεν ὁ Μανόλης ἀτενίζων αὐτὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Τώρα θὰ γυρίσω νὰ τὸ φέρω !

Ἡ μήτηρ ὠχρίασε περισσότερο. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν οἱ ἐχθροὶ θὰ ἦσαν τόσον πλησίον τοῦ χωρίου, ὥστε αἱ σφαῖραί των δὲν θὰ ἐλυποῦντο τὸν υἱὸν τῆς.

— Γιέ μου, μή, γιέ μου, κατῶρθωσε ν' ἀρθρώσῃ ἱκετεύουσα αὐτὸν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.

— Θὰ γυρίσω, μάνα.

— Μή, γιέ μου, μή ! ἐπανελάβε κλονιζομένη ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς ἢ δυστυχῆς γυνή.

— Μανόλη, εἶπε παρεμβαίνων ἕνας γέρον, ὅ,τι ἔγινε ἔγινε. Πᾶμε, θὰ σκοτώσῃς τὴ μάνα σου, ἂν γυρίσῃς.

Ὁ Μανόλης ἀπεσπάσθη ἤρεμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πρεσβύτου καὶ μὲ ἐπιβάλλουσιν καὶ συγκινητικὴν φωνὴν εἶπεν :

— Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα μου, μὰ ἢ Παναγία εἶναι Παναγία.

Καὶ ὡς ἠλεκτρισθεὶς ἀπὸ τοῦς ἰδικοῦς τοῦ λόγουσ ὄρμησε τρέχων πρὸς τὸ χωρίον, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ στρέψῃ ἐν ἀκόμῃ βλέμμα πρὸς τὴν μητέρα του. Ἐφοβεῖτο, μήπως, ὅ,τι δὲν ἴσχυσε τοῦ πρεσβύτου ἡ ἀπειλή, θὰ τὸ κατώρθωνον οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοὶ τῆς.

Ἡ μήτηρ ἀμίλητος παρηκολούθει διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς τὸν Μανόλην. Οὐδὲ λέξιν προέφερε πλέον. "Ὀλαὶ αἱ αἰσθήσεις συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ὄρασιν. Ὁ ὄμιλος τῶν φυγάδων κατ' ἀνάγκην ἐστάθη. Ἡ μήτηρ θ' ἀνέμενε τὸν υἱὸν τῆς. Οἱ λοιποὶ θ' ἀνέμενον τὴν μητέρα καὶ τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ μόνος ἂν ἦτο ὁ Μανόλης, θὰ τὸν ἀνέμενον, καί-τοι δὲν ἦτο ὅλως ἀκίνδυνος ἡ στάσις.

"Ἡδὴ ταχὺς ὡς χελιδῶν ὁ Μανόλης, διασκελιζων φράκτας, ὑπερπηδῶν λίθους, ἕνα συντάμη τὴν ἀπόστασιν, ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου του, τοὺς πρώτους τοῦ χωρίου οἰκίσκους.

Ὀλίγον ἔτι καὶ θὰ τὸν ἔχνον ἀπὸ τὰ βλέμματά των κρυπτόμενον ἔπισθεν αὐτῶν.

Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος δι' ὅλους. Φοβερὰ διὰ τὴν μητέρα. Εἵκοσι, δέκα, πέντε πηδημάτα ἀκόμη καὶ δὲν θὰ τὸν βλέπῃ πλέον... Θὰ τὸν χάσῃ διὰ παντός...

Τὰ δάκρυα ἐγέμισαν καὶ πάλιν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς. Δὲν τὸν ἔβλεπε πλέον.

— Μανόλη μου ! ἔκραζεν ὀλοφυρομένη.

Οἱ ἔχροὶ εἶχον εἰσέλθει ἤδη εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐξήταζον τὰς πρώτας αὐτοῦ οἰκίας μὲ ὕβρεις καὶ βλασφημίας. "Ἠλιπίζον ὅτι θὰ εὕρισκον εἰς αὐτὸ καλὴν λείαν, ἀλλ' ἤδη ἔβλεπον ὅτι οὐδὲν σχεδὸν τοὺς εἶχον ἀφήσει οἱ Χριστιανοί.

Ὁ Μανόλης δὲν τοὺς ἔβλεπεν ἀκόμη. "Ἦκουσε τὰς φωνὰς των, ἀλλὰ δὲν ἐδειλίασε.

Εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἰκίσκον, κατεβίβασεν ἀπὸ ἕνα καπνισμένον κώλωμα τοῦ τοίχου τὸ εἰκόνημα καὶ τὸ κατεφίλησεν εὐλαβῶς.

« Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα, μὰ ἡ Παναγία εἶναι Παναγία ». Αὐτὰ δὲν εἶχεν εἰπῆ ; Καὶ θὰ ἄφηνε λοιπὸν τὴν Παναγίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων ; Αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ μάνα του δὲν τοῦ εἶπε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των : « Μανόλη, τὰ μάτια σου τέσσερα, μὴν ξεχάσῃς τὸ εἰκόνημα ! »

Μετὰ τὴν ἀστραπιαίαν ταύτην σκέψιν ὁ Μανόλης ἠσπάσθη καὶ πάλιν τὸ εἰκόνημα. "Ἡδὴ παρεκάλει τὴν Παναγίαν νὰ τὸν σώσῃ. Οἱ

λόγοι τοῦ πρεσβύτου : « Θὰ σκοτώσης τὴ μάνα σου », ἐπανῆλθον εἰς τὴν μνήμην του. Ἄλλὰ δὲν θὰ ἔβαζε τὸ χέρι της ἢ Παναγία ;

Στιγμαὶ μόλις παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἡ μήτηρ τοῦ Μανόλη ἐκραγεῖσα εἰς ὀλοφυρμὸν ἐκραξε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ της. Στιγμαὶ μόλις, ἀλλὰ χρόνος ἀτελευτήτος διὰ τὴν μὴ βλέπουσαν πλέον αὐτὸν μητέρα. Ἦκουε μόνη αὐτὴ τοὺς πυροβολισμοὺς χωρὶς νὰ τοὺς ἀκούουν οἱ ἄλλοι. Ἔβλεπε μαχαίρας ν' ἀστράπτουν, πληγὰς νὰ καταφέρονται, αἵματα...χωρὶς νὰ βλέπουν οἱ ἄλλοι... Αἰφνης χαρμόσυνοι κραυγαὶ ἀντήχησαν πανταχόθεν. Ὁ Μανόλης ἐφάνη δρομαίως παρακάμπτων τὸν τελευταῖον τοῦ χωρίου οἰκίσκον. Ἡ μήτηρ ἐσφάγγισε τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ νὰ βλέπη εὐκρινέστερον.

— Γεῖά σου, Μανόλη ! ἐφώναζαν ὅλοι.

— Ἡ Παναγία μαζί του, ηὐχήθη μεγαλοφώνως ἡ μήτηρ.

Καὶ ὁ Μανόλης ἔτρεχεν, ἤρχετο.

Ἄλλ' ἰδοὺ κάτι φοβερόν, φρίκη δι' ὅλους, κεραυνὸς διὰ τὴν μητέρα : δρομαῖοι παρουσιάζονται καταδιώκοντες αὐτὸν πέντε, δέκα, ἑκατὸν ἐχθροί.

Τὰ ὄπλα των ὅλα στρέφονται κατ' αὐτοῦ. Οἱ στίλβοντες σωληνες των γίνονται μάχαιραι εἰς τὴν καρδίαν τῆς μητρός.

— Ἐχάθηκε ! κρᾶζει ἡ δυστυχής.

— Παναγία μου !...

Τὰ ὄπλα ἐκπυρσοκοροῦν. Αἱ σφαῖραι τὸν περικυκλῶνουν. Ὁ Μανόλης ὑπερπηδᾷ τὸν φράκτην, τὰ ξηρόκλαδα κινοῦνται, τὰ λιθάρια ἀναπηδοῦν. Ἄλλ' ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Οἱ ἐχθροὶ πληθύνονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, νέοι σωληνες ὄπλων ἀναφαίνονται, νέαι σφαῖραι ἐξακοντίζονται, βοή, ἀλαλαγμὸς ἀντηχοῦν. Ἄλλ' ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Ἦλθε.

Τὸ εἰκόνισμα ἐσώθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔσωσε τὸν Μανόλην ἀπὸ τὰς σφαῖράς των. Ἦτο ἀπλοῦν συνηθισμένον εἰκόνισμα. Ἐκτοτε, ὅμως, ἔγινε θαυματουργόν, διότι ἡ Παναγία ἀπέναντι τριαύτης αὐταπαρνήσεως δὲν ἀπηξίωσε νὰ περιβάλλῃ αὐτὸ διὰ τῆς Ἁγίας Της χάριτος.

ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Στὴν ἔρημὴ σου ἔρχομαι καὶ πάλιν ἐκκλησία,
ἀγαπητένη Παναγιά, γλωμὴ μου Παναγία !

Ἦρθα τὸν πόνο νὰ σοῦ πῶ πού ἔχω στὴν καρδιά μου.
Δὲν ἔχω ἄλλον ἀπὸ σέ, τὸ ζεύρεις, Δέσποινά μου.
Μάνα τοῦ κόσμου ! πρόφθασε· ἡ Χάρις Σου ἄς μὲ ράνη,
μ' ἀρρώστησε ἡ Μαρία μου, φοβοῦμαι μὴν πεθάνη.
Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, λευκὴ τοῦ κόσμου σκέπη,
μονάχα τώρα ἡ χρυσὴ εἰκόνα Σου μὲ βλέπει.

Ἦχι, δὲν ἦρθε σήμερα, σὰν ἄλλοτε μ' ἐμένα
ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια Σου, καὶ κρέμονται σβησμένα.
Ποιὸς θὰ σοῦ φέρῃ, Δέσποινα, στὴν ἔρημιὰ λιβάνι,
ἂν ἴσως ἡ Μαρία μου, ἂν ἴσως ἀποθάνῃ ;

Ἦχι, δὲν πῆγα σὲ γιατρούς, γλυκιὰ μου Παναγία,
ἦρθα σὲ Σένα νὰ τὸ πῶ νὰ γιάνῃς τὴ Μαρία.

Ἦχι ! σ' ἐξορκίζω στὴ ματιὰ τοῦ τέκνου Σου τὴν πρώτη,
στὸ πρῶτο του χαμόγελο, στὴ σκεπτικὴ του νιότη.
Σ' ὀρκίζω στὸ βαρὺ σταυρό, στ' ἀκάνθινο στεφάνι,
νὰ γιάνῃς τὴ Μαρία μου, γιατί θὰ μοῦ πεθάνῃ.

Ἦχι ! κάμε μού τηνε καλὰ, καλὴ μου Παναγία,
λαμπάδα στὴν εἰκόνα Σου ν' ἀνάψῃ τὴν ἅγια.
Μεγάλῃ σὰν τὸ σῶμα της, λευκὴ σὰν τὴν ψυχὴ της,
ἐμπρός Σου ν' ἀκτινοβολῇ καθὼς οἱ ὀφθαλμοὶ της.

Ἦχι ! κάμε μού τηνε καλὰ, ἡ Χάρη Σου ἄς τὴ γιάνῃ,
δὲν θέλω ἡ Μαρία μου, δὲν θέλω νὰ πεθάνῃ !

Ναί ! ἂν Σοῦ ἔφερα ποτὲ λουλούδια μυρωμένα,
ἂν ἔχω τὴν εἰκόνα Σου κι ἐγὼ λιβανισμένα,
ἂν τοῦ παιδιοῦ Σου ἔκλαψα τὰ πάθη, Παναγία,
— κι ἔχετε ἓνα ὄνομα μαζί μὲ τὴ Μαρία —
δῶσ' μου, ἄχι ! δῶσ' μου τῆς ζωῆς τὸ δροσερὸ βοτάνι
νὰ δώσω τῆς Μαρίας μου μὴν τύχη καὶ πεθάνῃ !

Ἦχι. Παράσχος

ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Τὴν ἅγια νύχτα τῆ Χριστουγεννιάτικη
 λυγοῦν τὰ πόδια
 καὶ προσκυνοῦν γονατιστὰ τῆ φάτνη τους
 τ' ἄδολα βόδια.

Κι ὁ ζευγολάτης ξάγρυπνος θεωρώντας τα
 σταυροκοπιέται,
 καὶ λέει μὲ πίστη ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα
 Χριστὸς γεννιέται.

Τὴν ἅγια νύχτα τῆ Χριστουγεννιάτικη
 κάποιοι ποιμένες
 ξυπνοῦν ἀπὸ φωνὲς ὕμνων μεσοῦρανες
 στῆ γῆ σταλμένες.

Κι ἀκούοντας τὰ « ὠσαννὰ » ἀπ' ἀγγέλων στόματα
 στὸ σκόρπιο ἄερα,
 τὰ διαλαλοῦν σὲ χειμαδιὰ λιοφώτιστα
 μὲ τῆ φλογέρα.

Τὴν ἅγια νύχτα τῆ Χριστουγεννιάτικη
 —ποιὸς δὲν τὸ ξέρει;—
 τῶν Μάγων κάθε χρόνο τὰ μεσάνυχτα
 λάμπει τὸ ἀστέρι.

Κι ὅποιος τὸ βρῆ μὲς στ' ἄλλα ἀστέρια ἀνάμεσα
 καὶ δὲν τὸ χάσει
 σὲ μιὰ ἄλλη Βηθλεὲμ ἀκολουθώντας το
 μπορεῖ νὰ φτάσει.

« Φευγάτα Χελιδόνια » 1935,

Γ. Δροσίνης

Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Υ Γ Ε Ν Ν Α

Ἐημέρωσαν Χριστούγεννα ! Οἱ ἐκκλησιᾶς σημαίνουν,
κουνιούνται τὰ καμπαναριά, καὶ οἱ φωνῆς πού βγαίνουν
ἀπ' τὸ βαθύ καὶ διάπλατο κάθε καμπάνας στόμα,
μοιάζουν χερουβικούς ψαλμούς, σὰν ἀπ' τὸ οὐράνιο δῶμα.

Χιλιάδες τὰ Χριστούγεννα τὰ τραγουδοῦν ἀγγέλοι,
καὶ κάθε ἀχτίδα ἀπὸ ψηλά, πού κάθε ἀστέρι στέλλει,
μοιάζει ἀγγελικὴ ματιά. Θρησκεία ! γλυκιὰ μάνα,
τί ἄμορφη δίνεις ἐσὺ λαλιὰ καὶ στὴν καμπάνα,

καὶ πόσο ἐκείνη ἡ λαλιὰ σαλεύει τὴν καρδιά μας !
Πόσες ἐκεῖνος ὁ Σταυρὸς ἀπ' τὰ καμπαναριά μας
στὴν ἀντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσῆς ἀχτίδες
χύνει βαθιὰ μας, στὴν ψυχὴ, γλυκιᾶς χρυσῆς ἐλπίδες !

Κι οἱ δυὸ ἐκεῖνες χαραυγές, πού ἀγγέλοι κατεβαίνουν
μέσ' ἀπ' τὸν οὐρανὸ ψηλά κι ἔρχονται καὶ σημαίνουν
Χριστούγεννα κι Ἀνάσταση ὦ ! τί μυστήριο χύνουν !
τί χαραυγοῦλες εἶν' αὐτές, πόση ζωὴ μᾶς δίνουν !

Ἐημέρωσαν Χριστούγεννα ! Θύρες ὀλοῦθε ἀνοίγουν
κι ὀλοῦθε τώρα οἱ Χριστιανοὶ στὶς ἐκκλησιᾶς μας σμίγουν !

«Ὁ κολόγηρος τῆς Κλεισούρας», 1939

Κ. Κουστάλλης

Ο ΑΙΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ

Ὁ Αἰνεῖας ἦτο εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἡρώων οἱ ὅποιοι μετὰ τοῦ Ἐκτορος γενναίως ὑπερήσπισαν τὴν Τρωάδα κατὰ τὴν δεκαετῆ πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν ἐπὶ τέλους τὴν Τρωάδα οἱ Ἕλληνες, εὐσπλαγχνισθέντες τὴν δυστυχίαν τῶν νικηθέντων ἐκήρυξαν ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῶν πολυτιμοτέρων του καὶ ν' ἀναχωρήσῃ.

Ὁ Αἰνεῖας παραβλέψας πᾶν ἄλλο ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὸ ἄγαλμα

τῆς ἐφεστίου θεότητός του, διὰ νὰ ἔχη αὐτὴν βοηθόν, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εὐχαριστήθentes διὰ τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐσυγχώρησαν τότε εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ καὶ δεύτερον τῶν πολυτιμωτέρων ἀντικειμένων του. Ὁ δὲ Αἰνείας ἀγαπῶν μετὰ τὸν Θεὸν τὸν πατέρα του Ἀγχίστην, ὄντα ὑπέργηρων, ἀσθενῆ καὶ τυφλόν, ἔλαβεν ἀμέσως καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ ἐκίνησε παραβλέψας πάντα ἄλλον θησαυρόν. Τόσον δὲ ἠὐχαριστήθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ταύτην τοῦ Αἰνείου, ὥστε τῷ ἀπέδωκαν ἀμέσως ὅλην τὴν πολυτίμω του περιουσίαν, ἀποδείξαντες οὕτως ὅτι τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοστόργους υἱούς καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ των τιμοῦν καὶ σέβονται.

Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων προγόνων μας οἱ Σπαρτιᾶται διεκρίνοντο διὰ τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἐν γένει διὰ τὸ πρὸς τοὺς γέροντας σέβας των καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν καὶ περισσότερο παντὸς ἄλλου λαοῦ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπη εἶναι ἡ πρώτη ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι δὲ καὶ τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς ἀγαθῆς, τῆς εὐαισθήτου καὶ ἐναρέτου καρδίας. Ὁ ἀγαπῶν τοὺς γονεῖς του δύναται ν' ἀγαπήσῃ καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συμπολίτας του καὶ τὴν κοινὴν μητέρα, τὴν πατρίδα. Ἄλλ' ὁ μὴ αἰσθανόμενος εὐγνωμοσύνην, σέβας καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς γεννήσαντας καὶ ἀναθρέψαντας αὐτὸν γονεῖς πῶς εἶναι ποτὲ δυνατὸν ν' ἀγαπήσῃ ἄλλους, νὰ εὐγνωμονήσῃ πρὸς τοὺς εὐεργέτας, νὰ σεβασθῇ ἀνωτέρους καὶ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν πατρίδα ;

« Γεροστάθης », 1858

A. Melās

ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΟΛΓΟΘΑΝ

Ἦσουν βουνὸ καὶ ταπεινὸ καὶ στεῖρο
καὶ εἰς τὰ ἔρημα πλευρά σου γύρω
μόλις ἐφύτρωναν φτωχὰ χορτάρια.

Ἡ φρίκη στὴν κορφή σου τριγυρνοῦσε
καὶ πόδι καθαρὸ δὲν ἐπατοῦσε
τὰ αἱματοκυλισμένα σου λιθάρια.

Ἦσουν σπαρμένο μὲ ληστῶν κρανία,
βογγοῦσε θάνατος καὶ ἁμαρτία
μὲς στὸν ἀφορισμένο σου ἀγέρα.

Μὰ φορτωμένος τὸ Σταυρὸ στὸν ὄμο
ὡς ἂν ληστής, τὸν φοβερό σου ἄρομο
ἀνέβηκεν ὁ Λυτρωτῆς μιὰ μέρα.

Καὶ τ' οὐρανοῦ ἐγέλασε τὸ δῶμα
ἐπάνω εἰς τὸ ἄχρὸ σου χῶμα,
κι ἀπὸ τὴν ὄραν ἄγιασες ἐκείνη,

γιατὶ μὲ τοῦ Χριστοῦ μας τὸ μαρτύριο
τὸ πιε βαθὺ καὶ ὑψηλὸ μυστήριο
στά ὕψη σου, ὦ Γολγοθᾶ, ἐγένη.

« Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα », 1896

Ἄρθ. Προβελέγγιος

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην πρωί, ἀφοῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν,
ὅπου εἶχον μεταλάβει ὅλοι, ἡ καλὴ καὶ προκομμένη μήτηρ ἀνασκουμπώ-
νεται καὶ ἀρχίζει νὰ βάρη ἐν τῇ γύτρᾳ τὰ αὐγά.

Ἔπειτα ἤρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς τὴν θύραν ἀνὰ ζεύγη τὰ παιδιὰ
τῆς πολίχνης μὲ τὸν ὑψηλὸν καλάμινον σταυρόν, στεφανωμένον μὲ ρό-
δα, δεινρολίβανον καὶ ποικιλόχροα ἀγριολούουδα.

Ἐψαλλον δὲ τὸ ᾄσμα :

Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνὸ ποὺ φαίνεται ἀπὸ πέρα,
ἐκεῖ σταυρῶσαν τὸ Χριστό, τῶν πάντων Βασιλέα.

.....

Σύρε, μητέρα μ', στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα,
κι ἐμένα νὰ μὲ καρτερῆς τὸ Σάββατο τὸ βράδυ,
ὅταν σημαίνουν οἱ ἐκκλησιᾶς καὶ ψάλλουν οἱ παπάδες,
τότε καὶ σύ, μανούλα μου, νὰ ἔχης χαρὲς μεγάλες.

Και τί χαρές μεγάλες, τῷ ὄντι, τί χαρές δι' ὅλα τὰ παιδιά. Και ἡ καλή ἡ μήτηρ ἔδιδε προθυμότατα ἀνά δύο κόκκινα ἀγὰ εἰς ὅλα τὰ παιδιά !

Μετὰ ταῦτα ἡ μήτηρ ἤρχιζε νὰ ζυμώνη καὶ νὰ πλάθῃ ἀρκετὲς κουλούρες μετ' αὐγῶν διὰ τὸν σύζυγον, διὰ τὴν πενθεράν της, διὰ τὸν ἑαυτὸν της ὡς καὶ μικρὲς « κοκκῶνες » διὰ τὰ μικρὰ τέκνα της τὴν Μόρφω καὶ τὸν Εὐαγγελινὸν καὶ διὰ τὰ πτωχὰ παιδιά τῆς γειτονιάς.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ μικρὸς Εὐαγγελινὸς μετὰ τὸ μοίρασμα ἔκλαιε λέγων ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη ἡ « κοκκῶνα » του, ἡ μήτηρ τοῦ ἔδιδεν ἄλλην, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἡμέρωνε. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰς ἤθελε διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ τότε ἡ μήτηρ τὸν ἐπαρηγόρει λέγουσα :

— Τὸ Σάββατο τὸ βράδυ θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα « κρὰ κρὰ ! », νὰ φέρῃ τὸ τυρὶ καὶ τὸ κρέας « τσί τσί ! », καὶ τότε νὰ ἰδῆς χαρές, σὰν ἀκούσης « κρὰ κρὰ ! », τὴν κουρούνα νὰ χτυπᾷ τὸ παραθύρι : « Πάρε, Βαγγελινέ, πάρε καὶ τὸ τσί τσί νὰ φᾶτε ».

Καὶ ὁ μικρὸς ἐφέλλιζε καὶ αὐτὸς. « Θὰ θῆ κουρούνα νὰ φέῃ τὸ τσί τσί » καὶ ἐνώνων τὰς χεῖρας, δακτύλους μεταξὺ δακτύλων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς μητρός, ἐμμεῖτο τὴν κίνησιν τῶν πτερῶν τῆς κουρούνας. Τὸ δὲ παιδίον τῆς γειτονίσσας ἐξαστές, ἀνιπτον, ρακένδυτον, καθισμένον εἰς μίαν γωνίαν μετὰ τὴν « κοκκῶνα » εἰς τὰ χέρια του, διεμαρτύρετο καὶ ἔλεγε :

— Ναί, θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα, ἀμ δὲ θὰ ῥθῆ !

Καὶ τὴν Μεγάλην Παρασκευήν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡ μήτηρ ὠδήγησε τὰ δύο παιδιά εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ἔκαμαν τρεῖς γονυκλισίας πρὸ τοῦ Κουβουκλίου καὶ ἠσπάσθησαν εὐλαβῶς τὸν Ἐπιτάφιον. Κατόπιν ἠσπάσθησαν τὸ ἀργυρόχρυσον Εὐαγγελίου μετ' ἀγγελουῶδια καὶ τὸν Σταυρὸν (τί χαρά, τί δόξα !) καὶ ἐπέρασαν τρεῖς φορές ὑπὸ τὸν ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ Ἐπιτάφιον.

Μικρὸν δὲ μετὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἡ μήτηρ ἐξύπνησε τὸν Εὐαγγελινὸν καὶ τὴν Μόρφω, καὶ ἐνῶ ἐσήμαιναν διὰ μακρῶν οἱ κώδωνες, ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη τὸ « ὦ γλυκύ μου ἄρ... » καὶ ἄλλα παθητικὰ ἄσματα.

Ἐπειτα οἱ πιστοὶ ὅλοι μετὰ ἀναμμένης λαμπάδας ἐξῆλθον εἰς τὸ ὑπαιθρον κάτω ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ἥτις ἔφθινεν, ἐνῶ ἡ αὐγὴ ἤρχισεν πλέον νὰ λάμπῃ ροδίνη καὶ ξανθὴ.

Προπέμπουν καὶ ἀκολουθοῦν ὅλοι τὸν Ἐπιτάφιον μετὰ σειράς ἀναμ-

μένων κηρίων. Ἡ αὔρα ἐκίνει ἡρέμα τὰς φλόγας τῶν λαμπάδων, χωρὶς νὰ τὰς σβήγη, καὶ ἡ ἀνοιξις ἔστειλε τὰ ἐκλεκτότερα ἀρώματά της εἰς τὸν Παθόντα καὶ Ταφέντα, ὡσὰν νὰ ψάλλη καὶ αὐτὴ :

— « ὦ γλυκὺ μου ἔαρ, γλυκυτότατόν μου τέκνον ! ».

Τὰ δὲ παιδιὰ προπορευόμενα τῆς πομπῆς ἔκραζον μεγαλοφώνως :

— « Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον » ! Καὶ ὁ Εὐαγγελινὸς ἐφέλλιζε μετὰ τῶν ἄλλων : « Κύριε ἔησον ! Κύριε ἔησον ! ».

Καὶ ὕστερον, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ὁ Εὐαγγελινὸς ἐξύπνησεν ἀπὸ τὰ βελάσματα τοῦ ἀρνίου, τὸ ὁποῖον ἤτοιμάζετο νὰ σφάξῃ διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ καπετὰν Κορμιανοῦ ὁ γείτονας Νικόλαος, ὁ σύζυγος τῆς Μηλιᾶς.

Ὁ Εὐαγγελινὸς καὶ ἡ Μόρφω ἐξῆλθον εἰς τὸ προαύλιον. Τί ὠραῖον ! τί ἡρεμον ! τί λευκόμαλλον ποῦ ἦτο τὸ ἀρνί ! Καὶ πῶς ἐβέλαζε « μπε μπε » τὸ καημένο.

Τὴν ἐσπέραν ἔφερεν ὁ πατὴρ τὰς πασχαλινὰς λαμπάδας, ὠραίας, λεπτὰς, περιτέχνους. Τί χαρὰ, τί θρίαμβος ! Φαντασθῆτε ὠραίας μικρὰς λαμπάδας μὲ ἄνθη τεχνητά, μὲ χρυσόχαρτα.

Ὁ Εὐαγγελινὸς ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν τῆς ἀδελφῆς του, λέγων ὅτι ἐκεῖνη εἶναι μεγαλυτέρα. Ἡ μήτηρ του τὴν ἔδωκεν, ἀλλ' ὁ μικρὸς τὴν ἔσπασεν, ἐκεῖ ποῦ ἐπαίριζε μὲ αὐτήν, ἔσπασε καὶ τὴν ἰδικήν του καὶ ὕστερον ἔβαλε τὰ κλάματα. Ὁ πατὴρ ἠγόρασεν ἄλλην, ἀφοῦ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ὑποσχεθῆ ὅτι δὲν θὰ τὴν πιάσῃ εἰς τὴν χεῖρα ἕως τὰ μεσάνυχτα, ὅταν θὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν.

Ὁ μικρὸς ἀπεκοιμήθη κλαίων καὶ χαίρων.

Μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἔγινεν ἡ Ἀνάστασις. Ἡστράφεν ὁ ναὸς ὅλος, ἦστραψε καὶ ἡ πλατεῖα ἀπὸ τὸ φῶς τῶν κηρίων. Τὰ παιδιὰ ἤρχισαν νὰ καίουν μετὰ κρότου σπύρτα καὶ μικρὰ πυροκρόταλα ἔξω εἰς τὸν πρόναον.

Ἄλλα μικρὰ παιδιὰ, ἀγοράκια καὶ παιδίσκαι τετραετεῖς, μὲ τὰς κομπὰς ποικίλας λαμπάδας ἐτάχθησαν ἀνά τὸν χορόν, περὶ τὰ δύο ἀναλόγια καὶ παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον καὶ ἤρχισαν νὰ θορυβεῖσι, νὰ παίζωσι καὶ νὰ τσουγκρίζωσι τ' αὐγά των.

Μία παιδίσκη καὶ ἓν ἀγόρι πέντε ἐτῶν ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι περὶ τοῦ τίνος ἡ λαμπάδα ἦτο εὐμορφότερα.

— Ὅχι, ἡ δική μου ἡ λαμπάδα εἶναι καλύτερη.

— Ὅχι, ἡ δική μου.

— Ἐμένα ὁ πατέρας μ' τὴν ἐδιάλεξε καὶ εἶναι πιὸ καλή.

—'Εμένα ἢ μάνα μ' τὴν ἐστόλισε μοναχὴ τῆς.

— Καὶ ξέρεи νὰ κάνῃ λαμπάδες ἢ μάνα σ' ;

—'Οχι, δὲν ξέρεи ; Σὰν τῆ δική σ'.

— Τέτοια παλιολαμπάδα !

Καὶ ἐξηκολούθησεν ἡ φιλονικία των, ἕως ὅτου ἔσπασαν τὰς λαμπάδας των καὶ κατέληξαν εἰς κλάματα.

Τὸ ἀπόγευμα πάλιν, ἀφοῦ ἐψάλλῃ ἡ δευτέρα Ἀνάστασις καὶ ἔγινεν ἡ Ἀγάπη, ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὴν πλατεῖαν.

Ἵστερον ἡ μήτηρ ἔστρωσε τὴν τράπεζαν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ παρέθεσε τὰ αὐγά τὰ κόκκινα, τὸ τυρὶ ποῦ εἶχε φέρει ἡ κουρούνα, καὶ τὸ ἀρνὶ ψημένον. Τὰ παιδιὰ ἐστάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρχισαν νὰ τσουγκρίζουν τ' αὐγά των.

Τί χαρά; τί ἀγαλλίασις !

« Πασχαλινὰ Διηγήματα », 1912

Ἄλ. Παπαδιαμάντης

ΕΞΟΧΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ

Καλὰ τὸ ἔλεγεν ὁ μπαρμπα-Μηλιός, ὅτι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκινδύνευον νὰ μείνουν οἱ ἄνθρωποι οἱ Χριστιανοί, οἱ ξωμερίτες, τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα ἀλειτούργητοι. Καὶ οὐδέποτε πρόρρησις ἔφθασε τόσον ἐγγὺς νὰ πληρωθῇ, ὅσον αὐτῇ· διότι δις ἐκινδύνευσε νὰ ἐπαληθεύσῃ, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Θεὸς ἔδωκε καλὴν φώτισιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ οἱ πτωχοὶ χωρικοί, οἱ γεωργοποιμένους τοῦ μέρους ἐκείνου, ἠξιώθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν καλὸν λόγον καὶ νὰ φάγωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κόκκινον αὐγόν.

Ἵλα αὐτά, διότι τὸ μὲν ταχύπλου, αὐτὸ τὸ πρόκοιμῆνον πλοῦσι, τὸ ὅποῖον ἐκτελεῖ δῆθεν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀτυχῶν νήσων καὶ τῆς ἀπέναντι ἀξένου ἀκτῆς, σχεδὸν τακτικῶς δις τοῦ ἔτους, ἦτοι κατὰ τὶς δύο ἀλλαξοκαιριές, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ ἔαρ, βυθίζεται καὶ συνήθως χάνεται αὐτανδρὸν· εἶτα γίνεται νέα δημοπρασία, καὶ εὐρίσκειται τολμητίας τις πτωχὸς κυβερνήτης, ὅστις δὲν σωφρονίζεται ἀπὸ τὸ πάθημα τοῦ προκατόχου του, ἀναλαμβάνων ἐκάστοτε τὸ κινδυνωδέστατον ἔργον· καὶ τὴν φορὰν ταύτην τὸ ταχύπλου, λήγοντος τοῦ Μαρτίου, τοῦ ἀποχαριστισμοῦ τοῦ χειμῶνος γενομένου, εἶχε βυθισθῇ. Ὁ δὲ παπα-Βαγγέλης, ὁ ἐφημέριος ἅμα καὶ ἡγούμενος καὶ μόνος ἀδελφὸς τοῦ μοναδρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἔχων κατ' εὐνοίαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ

τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἀπέναντι χωρίων, καίτοι γέρον ἤδη, ἔπλεε τετράκις τοῦ ἔτους, ἦτοι κατὰ πᾶσαν τεσσαρακοστήν, εἰς τὰς ἀντίκρου ἐκτεινομένας ἀκτάς, ὅπως ἐξομολογήσῃ καὶ καταρτίσῃ πνευματικῶς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐγκαίρως εἰς τὴν μονὴν του, ὅπως ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα. Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τὸ ταχύπλουν εἶχε βυθισθῆ, ὡς εἶπομεν, ἢ συγκοινωνία ἐκόπη ἐπὶ τινὰς ἡμέρας καὶ οὕτως ὁ παπα-Βαγγέλης ἔμεινε ἀκουσίως ἠναγκασμένος νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα πέραν τῆς πολυκυμάντου καὶ βορειοπλήκτου θαλάσσης, τὸ δὲ μικρὸν ποιμνιὸν του, οἱ γείτονες τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, οἱ χωρικοὶ τῶν Καλυβιῶν, ἐκινδύνουν νὰ μείνωσιν ἀλειτούργητοι.

Τινὲς εἶπον γνώμην νὰ παραλάβωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πολίχνην, ὅπως ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν καὶ λειτουργηθῶσιν. Ἀλλ' ὁ μπαρμπα - Μηλιός, ὅστις ἔκαμε τὸν προεστὸν εἰς τὰ Καλύβια καὶ ἤθελε νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα ὅπως αὐτὸς ἐνόει, καὶ ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης, χωρικός, ὅστις « τὰ ἤξευρεν ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ γράμματα τῆς Λαμπρῆς », ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ τίποτε « ἀπὸ μέσα » καὶ ἐπεθύμει νὰ ψάλῃ τὸ « Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε » — οἱ δύο οὗτοι ἐπέμειναν καὶ πολλοὶ ἠσπάσθησαν τὴν γνώμην των, ὅτι ἔπρεπε ἐκ παντὸς τρόπου νὰ πείσωσιν ἕνα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφημερίων ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια, νὰ τοὺς λειτουργήσῃ.

Ὁ καταλλήλοτερος δέ, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἱερεὺς τῆς πόλεως ἦτον ὁ παπα - Κυριάκος, ὅστις δὲν ἦτο « ἀπὸ μεγάλο τζάκι », εἶχε μάλιστα καὶ συγγένειαν μὲ τινὰς τῶν ἐξωμεριτῶν καὶ τοὺς κατεδέχετο. Ὁ ἐφημέριος οὗτος, ὡς οἱ πλεῖστοι τοῦ γνησίου ἐλληνικοῦ κλήρου, ἦτο κατὰ πάντα ἄμεμπτος. Ὁ παπα - Κυριάκος ἐπεθύμει νὰ ὑπάγῃ μὲν νὰ κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τοὺς χωρικοὺς, διότι ἦτο ἀνοιχτόκαρδος καὶ ἤθελε νὰ χαρῆ καὶ αὐτὸς ὀλίγην Ἀνάστασιν καὶ ὀλίγην ἀνοιξιν, ἀλλὰ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν ἐνορίαν μὲ ἕνα μόνον ἱερέα τοιαύτην ἡμέραν.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ παπα - Θεοδώρης ὁ Σφόντύλας ὁ συνεφημέριός του, τὸν παρεκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰπὼν ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴ χάσῃ καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν Καλυβιῶν, αἰνιττόμενος ὅτι, τὰ τε ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ ἔσοδα καὶ τὰ τῆς ἐξοχικῆς παροικίας, ἀμφοτέρωθεν ἐξ ἴσου θὰ τὰ ἐμοιράζοντο.

Τοῦτο ἔπεισε τὸν παπα - Κυριάκον νὰ ὑπάγῃ.

Ἡ πούλια ἦτο ἤδη ὑψηλὰ « τέσσαρες ὥρες νὰ φέξῃ », καὶ ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης, ἀφοῦ ἐξύπνησε τὸν ἱερέα, κατασκευάσας πρόχειρον

σήμαντρον ἐκ στερεοῦ ξύλου καρυῆς καὶ πλήκτρον, περιήρχετο τὰ Καλύβια θορυβαδῶς κρούων, ὅπως ἐξεγείρη τοὺς χωρικούς.

Εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἰς μετὰ τὸν ἄλλον προσήρχοντο οἱ χωρικοὶ μὲ τὰς χωρικὰς τῶν καὶ μὲ τὰ καλά τῶν ἐνδύματα.

Ἦ ἱερεὺς ἔβαλεν Εὐλογητόν.

Ἦ μπαρμπ' - Ἦ Αναγνώστης ἤρχισε νὰ τὰ λέγη ὅλα ἀπ' ἔξω, τὴν προκαταρκτικὴν προσευχὴν καὶ τὸν «Κανόνα», τὸ «Κύματι θαλάσσης...».

Ἦ παπα - Κυριάκος προέκυψεν εἰς τὰ βημόθυρα ψάλλων τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ».

Ἦναψαν τὰς λαμπάδας καὶ ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ ὕπαιθρον ν' ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν. Γλυκεῖαν καὶ καταनुκτικὴν Ἀνάστασιν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθούτων δένδρων, ὑπὸ ἐλαφρᾶς αὔρας σειομένων εὐωδῶν θάμνων καὶ τῶν λευκῶν ἀνθέων τῆς ἀγραμπελιᾶς.

Ἦ ἀλέντος τοῦ « Χριστὸς ἀνέστη » εἰσῆλθον πάντες εἰς τὸν ναόν. Θὰ ἦσαν τὸ πολὺ ἑβδομήκοντα ἄνθρωποι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες.

Ἦ μπαρμπ' - Ἦ Αναγνώστης ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὁ δὲ ἱερεὺς, ἅμα ἀντιψάλλων αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἐπροχώρησε καὶ ἀπετελείωσε τὴν λειτουργίαν.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, μετὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν, οἱ χωρικοὶ τὸ ἔστρωσαν ὑπὸ τὰς πλατάνους παρὰ τὴν δροσερὰν πηγὴν.

Ἦ δροσερὰ αὔρα ἐκίνει μετὰ θροῦ τοὺς κλώνας τῶν δένδρων καὶ ὁ Φταμηνίτης μὲ τὴν λύραν του ἀντέδιδε φθόγγους λιγυροῦς.

Ἦ παπα - Κυριάκος προσήδρευε τοῦ συμποσίου. Περὶ τὴν δείλην εἶχεν ἀρχίσει ὁ χορός, χορὸς κλέφτικος. Καὶ ὁ παπα - Κυριάκος μετὰ τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦ υἱοῦ του Ζάχου ἀποχαιρετίσαντες τὴν συντροφίαν κατῆλθον εἰς τὴν πολίγην.

«Πασχαλινὰ Διηγήματα», 1912
(Ἀπόσπασμα)

Ἦ Αλ. Παπαδιαμάντης

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
 τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
 σύγνεφο, καταχινιά, δὲν ἀπερνοῦσε
 τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
 καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφουσοῦσε
 τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
 ποῦ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιάς τὰ φύλλα:
 « Γλυκιά ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ».

Χριστὸς Ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
 μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
 ἀνοιξέτε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρες
 ὀμπροστὰ στοὺς Ἀγίους καὶ φιληθῆτε·
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε Χριστὸς Ἀνέστη ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

« Ὁ Λάμπρος » (Ἀπόσπασμα)

Δ. Σολωμὸς

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον λυτρωτὴν τῶν πόνων
 ἔπεμψεν εἰς ἄρρωστον ἄνδρα γεωπόνον,
 νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων
 καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.

Ἐφθασεν ὁ Θάνατος κι ἐπὶ τῆς καλύβης
 τοῦ πτωχοῦ ἐκάθισεν ὡς ἡ ὄρνις ἴβις.
 Στεναγμοὶ ἤκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
 ὅλη κατεσεῖετο ἡ στέγη ἡ καλαμίνη.

Πέντε ἐξ ἀνήλικα καὶ ἀπὸ μητέρα
 ὄρφανὰ τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.

— Θνήσκεις, πάτερ ! ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης,
 καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ, ποῦ μᾶς ἀφήνεις;

Ἦκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ἠσθάνθησαν τ' ἄπονά του στήθη.
Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του,
κι ἐν ταυτῷ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμὸν του,

ἄφωνος εἰς τ' οὐρανοῦ ἴστατο τὰς θύρας.

- Διατί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας ;
- Δια τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ,
ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ ;

- Τρέξε, εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
λίθον ἀπὸ τ' ἄμετρα βάρη τῆς θαλάσσης !
Εἶπε κι εἰς τὴν ἄβυσσον, δίχως νὰ βραδύνη,
ὡς βολὴς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη.

Καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.

- Θραῦσέ τον ! Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει κι ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.

Τότε ὁ Πανάγαθος ἔκραξεν ὀργίλως,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος :

- Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάρη, ἀποκρίσου,
συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου ;

Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα ;
Τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα ;
Τίς ἐμοῦ, ὦ βέβηλε, κάλλιον γνωρίζει
ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ ; *

Κι ἐν ταυτῷ τὸ σιῆπτρόν του αἶρει ἢ δεξιὰ του,
δίδει εἰς τὸ μετάφρενον μίαν τοῦ θανάτου.

Ἦστραψε κι ἐβρόντησε, τὸν κατακωφάνει,
καὶ κωφὸς ὁ θάνατος ἀπὸ τότε μένει.

Μάταια τὰ ὦτά του ὁ κλαυθμὸς μας κρούει.
Δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.

**Ιω. Καρασούτσας*

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

(οίκονομικός — γεωργικός — ναυτικός)

ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΙΜΟΝΙ

Ἴησυχᾶς ἡ θάλασσα, τὸ κουπί θυμῶνει,
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι :
— Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιασμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸ γιालό.

Κι ἐνῶ ἔγὼ μερόνυχτα στὴ δουλειὰ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξένοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμη σου, καὶ δουλειὰ σου μόνη
νὰ γυρίζης ἤσυχο καὶ καμαρωτό...

Φύγε, ξεφορτώσου με, ἄχρηστο τιμόνι,
εἶσαι περιττό !

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κύμ' ἀφρίζει,
τὸ κουπί ἀνδρειεύεται, τὸν ἀγῶνα ἀρχίζει.
Μανιασμέν' ἡ θάλασσα σὰν θεριὸ φουσκώνει
κι ἀψηφᾷ στὴ λύσσα τῆς χίλια δυὸ κουπιᾶ...
Τὸ κουπί ραγίζεται : — Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά !

« Ἀλάβαστρα », 1900

Ἰω. Πολέμης

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

Οὐδεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὀλίγοι εἰς ἄλλας πόλεις ὑπάρχουσι δρόμοι μακρότεροι τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τὸν φανὸν τοῦ Διογένοους μέχρι τοῦ Θησειοῦ, ἐπωνύμου τοῦ Ἀδριανοῦ. Κατὰ τὴν ποικιλίαν δὲν γνωρίζομεν ἐφ' αὐτῷ κανένα. Πᾶν ὅ,τι θέλει καὶ πρὸ πάντων ὅσα δὲν θέλει εὐρίσκει τις εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ : ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ ἐρείπια· χάρβαλα τῆς τουρκοκρατίας, στρατώνας, τζαμιά, δεσμοκτήρια· κρεοπωλεῖα, μπαχαρικά, ὑπαίθρια τηγανιστήρια· ἀμαξοπηγεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα, φοίνικας, πλατάνους, ὀρνιθῶνας· λύκεια, παρθενοτροφεῖα, δημοτικὰ σχολεῖα· στάβλους, σφαγεῖα· φαρμακοπωλεῖα, ἰατροὺς, φερετροποιούς· κυπαρίσσους καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὅσον ζῆ καὶ ἀφοῦ πεθάνῃ.

Κατάλληλος πρὸς ἐπισκόπησιν πάντων τούτων ὥρα τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡμέρας εἶναι τὸ θέρος, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐκεῖ διακρίνει τις εἰς τὸ βάθος αὐτῆς, ὀπισθεν κομψοῦ κιγκλιδώματος, κατακόκκινον

ἄλσος ροδοδαφνῶν. Ἐἰς τὴν ἀντικρινὴν πρωταγωνιστεῖ μεγάλη μορέα καὶ ἡ παρέκει οἰκία ἐπισκιάζεται ὑπὸ πυκνῆς ἀμπέλου. Εὐθὺς ἔπειτα ἐκτείνεται εἰς μῆκος ὑπερεκατὸν βημάτων ὑψηλός, παχὺς τοῖχος, τοῦ ὁποῦ μόνον τὸ χρῶμα κατῶρθωσεν ὁ χρόνος νὰ ἀμαυρώσῃ, χωρὶς νὰ δυνηθῇ οὔτε μίαν νὰ χαράξῃ ρωγμὴν ἢ καὶ ἀμυχὴν ἐπὶ τῆς σκληρᾶς του ἐπιφανείας. Ὑπεράνω αὐτοῦ δύναται τις νὰ θαυμάζῃ τὰς ὑψηλοτέρας κυπαρίσσους τῶν Ἀθηνῶν, πυκνὰ φυλλώματα πλατάνων καὶ ἀκακιῶν καὶ φοίνικα ἄξιον τῆς χώρας τῶν Φαραῶ. Τὸ σύνολον ἔχει τὴν σοβαρὰν μεγαλοπρέπειαν παλαιῶν μοναστηρίων.

Ἐἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ καὶ τὰς παρακειμένας στενωποὺς πᾶσα ἀλλή εἶναι μικροσκοπικὸν τεμάχιον ἐξοχῆς. Πλὴν τῶν δένδρων, τῆς ἀμπέλου, τῆς βρύσεως, τοῦ ὄνου, τῆς αἰγός, τῶν ὀρνίθων, τῶν χηνῶν καὶ τῶν παιδαρίων κοσμοῦσιν αὐτὴν περὶ τὸ ἐσπέρας φαειροὶ ὄμιλοι γυναικῶν πάσης ἡλικίας, καθημένων εἰς τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐσωτερικῆς κλίμακος ἢ ἐπὶ χαμηλῶν σκαμνίων, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου ἢ τῆς μορέας. Αἱ γυναῖκες ξεκουράζονται, δροσιζονται, τρώγουν, φλυαροῦν καὶ καμαρώνουν τὸν δύνοντα ἥλιον ἢ τὴν ἀνατέλλουσαν σελήνην συναθροιζόμεναι εἰς τὰ πεζοδρόμια· αἱ νοικοκυραὶ πράττουν ταῦτα ἐντὸς τῆς κύλης τῆς οἰκίας των. Ἡ Πλάνα παρουσιάζει τὸ τελειότερον πρότυπον τῆς ἀθηναϊκῆς τῆς οἰκοκυρᾶς, τῆς ἐχούσης τὸ «ιδικόν της» καὶ περιοριζούσης τὰ ἔξοδά της εἰς τὸ ἥμισυ τῶν ἐσόδων, ὡσάκις ταῦτα υπερβαίνουν τὰ πρὸς λιτότατον βίον ἀναγκαῖα. (Ἡ τοιαύτη αὐτάρχεια καὶ ἀσφάλεια τοῦ ἄρτου τῆς ἐπιούσης μεταδίδουν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῶν καλῶν τούτων γυναικῶν ἰδιάζουσάν τινα ἔκφρασιν γαλήνης καὶ ἡρεμίας, δυσσεύρετον εἰς τε τὰς πτωχικὰς καὶ τὰς ἀριστοκρατικὰς συνοικίας, ὅπου διεξάγεται ἀγριώτερος «περὶ ὑπάρξεως ἀγών».) Αἱ γυναικαὶ Πλακωτίσσαι κάθονται συνήθως μεμονωμέναι ἐκῆ· ἀναπνεύουν ἐν σιωπῇ μὴ μακαριότητι τὴν ἐσπερινὴν αὔραν, ἀναπαύονται ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας, τὸ μαγειρεῖον, τὸ ζύμμαμα, τὸ ράψιμον, τὸ πλύσιμον ἢ καὶ τὸ σφουγγάρισμα. Οἱ κόποι οὗτοι ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ν' αὐξάνουν τὴν ἡδονὴν τῆς ἐσπερινῆς ἀναπαύσεως εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ εἶναι ὁ διαβάτης ψυχολόγος, διὰ νὰ τὴν διακρίνῃ, ἐπὶ τοῦ προσώπου των καὶ νὰ τὴν ζηλεύσῃ ἐξ ὅλης καρδίας, ὅπως τὸ κηπάριον, τὴν βρύσιν, τὰς ὀρνίθας, τὴν ροδοδάφνην καὶ ὅσα ἄλλα χρυσῶνουν εἰς τὰς αὐλὰς των αἱ ἀκτίνες τοῦ δύνοντος ἡλίου...)

«Ἐστὶς», 1896

Ἐμμ. Ροῦδης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἕνα ἕνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι ἀνάγια,
στή θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια.
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια,
πρῶτῃ φορὰ ὅποιος τὰ θωρεῖ
γλυκιὰ ἀνοιξιὰτικὴν ἡμέρα
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τῆ ράχη πέρα,
κάτασπρα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ,
ποὺ βόσκουνε, σκόρπιο κιπάδι,
σὲ γλωροπράσινο λιβάδι.

Γ. Δροσινῆς

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Μικρούλια. κατακαίνουργα,
γυρμένα στ' ἀερογιάλι
θὰ πίστευες τὰ κύματα
πὼς μόλις τὰ ἔχαν βγάλει.
σὰ νὰ τὰ σάρωνε ἀπαλὰ
θαλασσινὴ φρεσκάδα,
φτωχὰ σπιτάκια χαμηλά,
γεμάτ' ἀσπράδα.

Καλοκαιριοῦ τὰ χρύσωνε
ἡμέρα ἡλιοκαμένη,
ἀλλὰ ψυχὴ δὲ θὰ ἴβλεπες
μὲς στὸ χωριὸ νὰ μένη,
οὔτε τραγοῦδι οὔτε μιλιὰ
νὰ τρέχη στὸν ἄερα.
Ἐλειπαν ὅλοι στὴ δουλειά,
στὸν τρύγο πέρα.

Ποτάμι δέν τὸ πότιζε,
βαλανιδιές, πλατάνια
δὲν ἔριχναν τοῦ ἴσκιου τους
σ' αὐτὸ τὴν περηφάνεια.
Μονάχ' ἀπὸ καμιὰ μεριά
ξεμύτιζε μυρτούλα,
ἄλλοῦ ροδιὰ καὶ λυγαριά,
καὶ μιὰ βρυσούλα.

Ἄπ' τὸ βουνό, ποὺ ὑψώνονταν
στὰ βάρη, ἀντικρινά του,
θ' ἀγνάντευες στῆς θάλασσας
τὴν ἄκρη τῆ θεωριά του
σὰ ροῦχα στὴ σειρὰ λευκά,
πῶτυχ' ἐκεῖ ν' ἀπλώσουν
κάποια χεράκια ἐργατικά,
γιὰ νὰ στεγνώσουν.

Μικρούλι, κατακαίνουργο,
γυρμένο στ' ἀερογάλι,
βρέφος θὰ τὸ στοχάζοσουν
μ' ὀλόξανθο κεφάλι,
ὁποῦ γυρτὸ σὰν τὸ θεωρῆ
μὲ τὸ φιλι στὸ στόμα,
πηγαίνει ὁ ὕπνος νὰ τὸ βρῆ
καὶ μέρ' ἀκόμα.

Καὶ μόνο στὴ βασίλισσα
τῆς ἐρημιᾶς γαλήνη
ἢ θάλασσα ἠχολόγησε
γλυκὰ - γλυκὰ κι ἐκείνη:
—Τὸ βρέφος σου τὸ χαρωπὸ
κοιμίζεις, ὦ μητέρα,
μὲ νανουρίσματος σκοπὸ
νύχτα καὶ μέρα.

Κ. Παλαμῆς

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνονται εἰς τὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος—πελωρία αἱματόχρωμη σφαῖρα—ἐβυθίσθη εἰς τὴν δμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι μελαγχολαὶ τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγά-σιγά, ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἡμερον γαλήνην τῆς σκιάς.

Ἐν τούτοις, μολονότι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιαζέῃ, φωναί, τραγούδια καὶ βιολιά φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυσμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικὰ καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸ τραγούδι τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται διὰ τὸ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτῆ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ἐπανίδῃ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἕνα δῦτην. Δύο τρεῖς ροδάδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἔχουν πάρει. Καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρος οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδελφία, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κάνει ἀτόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφην καὶ νεοπαλαμισμένην βρατσέραν ὁ παπα - Πάμφιλος κρατῶν θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπιζει γύρω τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβανιοῦ.

« Κρὶν - κράν ! Κρὶν - κράν ! ».

Ἡ θαυματοουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἁγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν... ».

Ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῦ μὲ τὸν χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὄδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν... ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο... ».

Γύρω οἱ σπογγαλιεῖς, καπετάνιος, κουπάδες, ροδάδες, κολαουζέρηδες, στέκιον εὐλαβῶς μὲ σταυρωμένα χέρια προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν.

Εἶναι μορφαὶ ἠλιοκαμένοι καὶ ἀρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, λαίμοι ταύρειοι καὶ βραχίονες στρογγυλοὶ, ἔχοντες τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Ἦδη ὁ παπα-Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδί τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἀγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκάνικα καὶ τὰς ἀντλίας.

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου... ».

Ὅλοι σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπᾶ.

Ἐκεῖνος ραντίζει μὲ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι !... Καλὰ κέρδη !...

Ὁ διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια τὴν εἰκόνα. Ἡ ἐξόδος τῆς ἀπὸ τὴν βρατσέρα χαιρετίζεται μὲ βροντεροὺς πυροβολισμοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ἀντηγεῖ ὁ λιμὴν. Ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη.

Ἡμέραν παρ' ἡμέραν τέσσαρα ἢ πέντε σκάφη κάνουν ἐξαφνα πανιὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος.

Ὁ σφουγγαράς εἶναι τὸ ἀγαπημένον παιδί τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Θράκης ἕως τοὺς τραχεῖς βράχους τοῦ Μαλέα, ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἕως τὰς ἀκτὰς τοῦ Σαρωνικοῦ. Εἶναι ὁ μελαχροινὸς δαμαστής τοῦ κύματος καὶ ὁ ἐκβιαστής τῶν ὑγρῶν μυστικῶν του.

Ποία νῆσος τὸν εἶδε νὰ γεννηθῆ ;

Ἡ Αἴγινα ἄραγε, ἢ Ἰῦδρα, αἱ Σπέτσαι, ἢ Κάλυμνος, ἢ Σύμη ἢ τῆς Προποντίδος αἱ γαλαναὶ ἀκταί ;

Ἄδιάφορον !

Ὅπου καὶ ἂν εἶδε τὸ φῶς, τὸ κύμα τὸν ἐγέννησε, ἢ ἄλμη του τὸν ἔψησε καὶ ἡ μεγάλη του ζωὴ ἐπλάσε τὴν ψυχὴν του. Ἐβύζασε νήπιον τὴν αἰθρίαν τῆς καὶ ἐπάλαισεν ἔφηβος μὲ τὴν ὀργὴν τῆς.

Παιδί τῆς θαλάσσης, ἔζησε πάντοτε εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλην ζωὴν δὲν δύναται οὔτε νὰ φαντασθῆ οὔτε νὰ ζήσῃ. Εἰπέτε του νὰ φύγῃ ἄλλοῦ, νὰ γίνῃ γεωργός, ἔμπορος, τεχνίτης, ὅ,τι ἄλλο ἐπάγγελμα προσοδοφόρον καὶ ἀναπαυτικόν. Θὰ κουνήσῃ μὲ περιφρόνησιν τὸ κεφάλι καὶ θὰ γελᾷ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θαλασσινοῦ γέλιο.

—'Ε, δὲν ξέρετε σεῖς !... λέγει ἐκεῖνο τὸ γέλιο.

Σᾶς χαρίζει ὅλα τὰ καλὰ σας, ὅλας τὰς ἀναπαύσεις, ὅλας τὰς ἀσφαλείας τῆς ἡσύχου ζωῆς. Ἐκεῖνος ἐννοεῖ τὴν ζωὴν μὲ τὰς μεγάλας συγκινήσεις.

Αὔριον θὰ κλεισθῆ εἰς τὴν βρατσέραν, καὶ τὸ μαϊστράλι θὰ τὸν σπρώξῃ σιγὰ - σιγὰ κάτω εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς.

Βεγγάζη... Σφάζ... Τρίπολις !

Θ' ἀρχίσῃ ἄλιν μῆνας ὀλοκλήρους εἰς τοὺς πυρωμένους ἐκεῖνους οὐρανοὺς τὸ παιγνίδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τὴν καθημερινὴν πάλιν μὲ τὰ στοιχεῖα.

« Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου », 1902

Ἄγγ. Τανάγρας

Η ΨΑΡΟΒΑΡΚΑ

Ἐρχετ' ἡ ψαρόβαρκα, ἔρχετ' ὀλοῖσια
 πέρ' ἀπ' τὸν Ἀσπρόβραχο κι ἀπ' τὰ Πετρονήσια.
 Σὰ νεράιδα ἀφρόπλαστη, νύφη φτερωτῆ
 τῆ χαϊδεύει ὁ μπάτης.
 Μύρια πλούτη ἀτίμητα στὴν ποδιὰ κρατεῖ,
 ζηλευτὰ προικιά της.

Ἐρχετ' ἡ ψαρόβαρκα χρυσοστολισμένη,
 ἔρχετ' ἀσημόζωστη καὶ ροδοντυμένη,
 τοῦ πελάου ἀρχόντισσα βεργολυγερῆ
 μὲ πολλὰ καμάρια,
 πλούτη καὶ στολίδια της ἔχει καὶ φορεῖ
 τοῦ γιαλοῦ τὰ ψάρια.

« Γαλήνη », 1902

Γ. Δροσίνης • 7

Η ΒΑΡΚΟΥΛΑ

Ριγμένη στ' ακρογιαλί ή πλανεμένη
βαρκούλα, σάν έρείπιο τοῦ χρόνου
έκείτετ' ὡς τὰ χτῆς σκελετωμένη,
κομμάτι τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι πόνου.

Ἄνεμοι στοὺς ἄρμους τοὺς ἀνοιγμένους
φυσώντας ἀπ' τὴν πλώρη ὡς τὴν πρόμη,
περνοῦν καὶ παίρνουν πόθους πεθαμένους,
περνοῦν σάν ὄρνια τρώγοντας ἀγρίμι.

Τὰ κύματ' ἀπαλὰ εἶτε μανιασμένα
— φιλοῦνε τὴ βαρκούλα ἢ τὴ χτυπᾶνε —
τὰ μυστικά της παίρνουν νεκρωμένα
καὶ στὸν βυθὸ τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε.

Μὰ νά ! οἱ ξυλοκόποι τὴ χαλοῦνε !
Ὁ γερο-ναύτης εἶπε στὰ παιδιὰ του :
τὰ κόκαλά του θέλει νά κλειστοῦνε
στὰ ξύλα πού ἔχαν κλείσει τὴν καρδιά του.

Καὶ τώρα νεκροκρέβατο στὸ μνήμα
μέσα ἢ βαρκούλα ἀγνώριστη ἔτσι ἐθάφτη,
νά ταξιδεύη αἰώνια δίχως κύμα,
στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναύτη.

Γιάννης Περγιαλίτης

ΣΤΟ ΨΑΡΟΛΙΜΑΝΟ

Ὡ καλοθύμητες βραδινὲς ὥρες !
 πρὶν ἀναφθοῦν στὰ σπίτια τὰ λυχνάρια,
 δένονται στὸ μουράγιο σὰ μουλάρια
 βαριὲς ἀπ' τὰ βρεγμένα δίχτυα οἱ πλωρὲς.

Κι ἀνάμεσα ἀπὸ ξάρτια καὶ κατάρτια
 ψαράδων ἀδερφές, γυναῖκες, κότες,
 φέρνουν ὀρθοστημένες κανηφόρες
 τὰ ψαροκόφινα γεμάτα ψάρια.

Στοῦ τηλεγράφου κεληθοῦν τὰ τέλια
 δυὸ χελιδόνια. Οἱ πάπιες σκοῦν στὰ γέλια.
 Μιὰ χήνα τὰ λευκὰ φτερά της λούζει.

Κι ἡ θάλασσα, ποὺ τὴ χαϊδεύει ὁ μπότης,
 κυλώντας ἀπαλὰ τὰ κύματά της
 μοσκοβολᾷ σὰ νιόκοπο καρπούζι.

Γ. Δροσίνης

ΣΤΗ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ

Μαῦρα τὰ βουνά,
 καταχνιὰ τὰ θάφτει,
 θύελλα περῶ
 καὶ βροντᾷ κι ἀστράφτει.

Γλᾶρος ποὺ πετᾷ
 φαγητὸ γυρεῖει,
 βάρκα στ' ἀνοιχτά,
 ναύτης κινδυνεύει.

Ἄνεμος φυσᾷ,
 ἡ καλύβα τρίζει,
 ὁ γιालὸς λυσσᾷ
 καὶ βογγᾷ κι ἀφρίζει.

Ἄχ, παρακαλῶ,
 κάμε, Πλάστη, χάρη,
 σῶσε τὸν καλὸ,
 τὸ φτωχὸ βαρκάρη !

« Ἀθίδες αἶρα », 1884

Γ. Βιζυηρὸς

ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΓΑΔΙ

Είναι από τὰ ἐλυστικώτερα ψαρεύματα τὸ ψάρευμα τοῦ παραγαδιοῦ.

Ἐπὶ ἔτη ἡσυχολήθην εἰς τὸ ὠραῖον αὐτὸ ψάρευμα κατὰ τὰ διάφορα παράλια τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' οἱ «καλάδες» (τὰ ριψίματα τοῦ παραγαδιοῦ), ποῦ ἕκαμα εἰς τὴν Σύρον, εἰς τὴν Κύθον καὶ ἄλλας νήσους, μοῦ ἀφῆκαν τὰς ζωηροτέρας ἀναμνήσεις.

Εἶχον δύο ἰδικὰ μου παραγάδια, τὰ ὅποια ἀνεπέσωσα ἐπανειλημμένως. Ἦσαν ὠραῖα παραγάδια, μὲ τριακόσια ἀγκίστρια ἕκαστον, καρφωμένα κυκλικῶς ἐπὶ φελλῶν εἰς τὸ χεῖλος δύο πανεριῶν, τὰ ὅποια ἐγέμιζεν ἡ μάνα τοῦ παραγαδιοῦ. Εἰς τὴν Σύρον εἶχον ἕνα τακτικὸν λεμβοῦχον, ἀφωσιωμένον ἄνθρωπον εἰς ἐμέ, ὅστις ἦτο παλαιὸς ναύτης καὶ μὲ ἐθεώρει ἀδελφικὸν φίλον. Αὐτὸς λοιπὸν, ἅμα ἦτο νηνεμία καὶ ἐπετύγγανε καλὸν δόλωμα, ἤρχετο εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐλάμβανε τὰ παραγάδια, ἐδόλωνε τὰ ἐξακόσια ἀγκίστρια των καὶ μὲ ἐκάλει. Ἡ λέμβος του ἦτο μεγάλη, καὶ εἶχεν οὕτω τὸ πλεονέκτημα νὰ χωρῇ διὰ ψάρευμα ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειάν μας, ὡς καὶ ἕνα δυὸ φίλους.

Ἐγνώριζε τοὺς ἐκεῖ βυθούς, ὡσὰν νὰ ἦτο ὁ ἴδιος ψάρι. Καὶ μολονότι εἶχομεν ψαρεύσει πολλάκις, πάντοτε μοῦ ἐπανελάμβανε τὰς ὁδηγίας του.

Καὶ τώρα θὰ περιγράψω τὸ εὐτυχέστερον συριανὸν μου ψάρευμα τοῦ παραγαδιοῦ, ψάρευμα, τὸ ὅποῖον ἕκαμα μὲ τὴν οἰκογένειάν μου καὶ μὲ δύο προσκεκλημένους μου συναδέλφους.

Ἐξεκινήσαμεν ἀπὸ τὴν παραλίαν, τὸ «Νησάκι», τοῦ λιμένος τῆς Σύρου. Ἐγὼ ἤμην εἰς τὸ πηδάλιον, ἐκεῖνος εἰς τὰ κουπιά.

— Θώρειε δῶ, ἀφεντικό, μοῦ λέγει, μὲ προσοχὴ τὴν πρώτη γραμμὴ στὸν Κάβο-Σκαλιὰ τοῦ νησιοῦ τοῦ Φαναριοῦ, καί, ἅμα φτάσωμε στὰ μισά, πάρε ἐπάνω τὸ τιμόνι καὶ ἄρχισε νὰ καλάρης τὸ παραγάδι. Ἄφου καλάρης καμιά ἑκατοστὴ ἀγκίστρια, νὰ γυρίσωμε πλῶρη ἀντικρίζοντας τὶς Δῆλες καὶ νὰ ρίξης τὸ ἀποδέλοιπο.

— Τὰ ξέρω, Γιώργη, τὰ ξέρω. Πόσες φορές θὰ τὰ ποῦμε;

— Τὰ ξέρεις, ἀφεντικό, δὲ λέω ὅχι. Μὰ μὴ σοῦ κακοφαίνεται, καμιά φορὰ ξεχνιέσαι, βόσκει ἄλλοῦ ὁ νοῦς σου, καὶ ἔτσι καλάρουμε τὸ παραγάδι ἐπάνω σὲ φυκιάδες καὶ ἄμμουδα καὶ προκόβουμε!

Ἄλλ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ παραγάδι ἔτυχεν εἰς τὰς καλύτερας

θέσεις. Ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχον βράχοι καὶ τραγάνες καὶ ἀποχές, ὅπως τὸ ἀπέδειξε τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἠρχίσαμεν τὸ ψάρευμα πρῶτὸν πολὺ, ἀπὸ τὴν αὐγὴν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνεσύραμεν χάνους, μεγάλους, ὅμως, κοκκινωποὺς χάνους. Εἶχον ἀρχίσει νὰ στενοχωροῦμαι καὶ νὰ γογγύζω, μήπως μόνον αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ψάρευσμά μας, ἀλλ' ὁ μπαρμπα-Γιώργης μὲ καθησύχασε :

— Μὴ γίνεσαι γκρινιαρῆς, ἀφεντικό. Δὲν βλέπεις ποὺ εἶναι χάνοι τῶν βράχων κοκκινοκίτρινοι ; Ἄν ἦταν ἀσπρουλιάρικοι, ἀμμουδίτες, τότες θὰ εἶχες δίκιο νὰ χολοσιχῆς, γιατί θὰ εἶχαμε πέσει σὲ ἀμμουδα. Ἄλλὰ τώρα ἔχε τὸ νοῦ σου, καὶ θὰ δῆς λυθρίνια.

Καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ἐλαφροὺς παλμοὺς εἰς τὴν χεῖρα ἀπὸ τὸ παραγάδι. Ἠξέυρα τί σημαίνουν, καὶ ἔσκυφα. Εἰς βάθος μέγα ἐφαίνοντο ἀκολουθοῦντα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς ἀπόστασιν ὄργυιων τρία μικρὰ ψάρια, τὰ ὁποῖα ἐλεύκαζον ἐπλεον δὲ ἀκτινοειδῶς, κατὰ τὸ μήκος τοῦ παράμαλλου, ὅπου ἦσαν ἀγκιστρωμένα. Ἐφ' ὅσον ἀνέσυρον τὸ παραγάδι, τόσον ἐμεγάλωνον προσήγγιζον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος καὶ ἀπὸ τὴν ἀναπνοὴν των ἀνέβαινον φυσαλίδες. Μετ' ὀλίγον τὰ ἐξαγκίστρωνα. Ἦσαν ὠραῖα λυθρίνια σχεδὸν ἡμισείας ὀκτῆς, ἐρυθρόχρυσα, μὲ τὸν ἀνεκφράστου ὠραιότητος χρωματισμόν, ὁ ὁποῖος δευτερόλεπτα μόνον διαρκεῖ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης καὶ ἐφεξῆς χάνοι καὶ λυθρίνια ἀνεσύροντο συνεχῶς. Ἄλλ' ἔπειτα εἰς ἰκανὴν ἔκτασιν τ' ἀγκίστρια ἀνεσύροντο μὲ τὰ δολῶματα ἄθικτα. Ἰδιοτροπία αὐταὶ τῶν πυθμένων ! Ἄλλοῦ συναντᾶτε πλῆθος ψαριῶν καὶ ἄλλοῦ, μολονότι αἱ συνθῆκαι εἶναι εὐνοϊκαί, οὔτε ἐν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀκόρεστος, καὶ αὐτὴ ἡ σειρά τῶν ἀγκιστριῶν μὲ τὰ ἄθικτα δολῶματα μὲ ἐστενοχῶρει. Ἄνεσύροντο ἤδη τὰ τελευταῖα ἀγκίστρια. Ὅταν ἐξαφνα ἠσθάνθην ἓνα τιναγμὸν ἰσχυρὸν καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μοῦ φύγη τὸ παραγάδι ἀπὸ τὴν χεῖρα. Ὡς ἀπὸ τὸ βᾶρος ἐνόησα, θὰ ἦτο ἡ πέτρα, ἡ ὁποῖα δένεται εἰς τὸ τέλος τῆς μάνας, καὶ εἶχεν ἀνασυρθῆ ἀπὸ τὸν πυθμένα. Ἀφοῦ ἀνέσυρα μερικὰς ὄργυιās, τὸ ἔδωσα τὸ παραγάδι εἰς τὸν λεμβοῦχον καὶ ἐπῆρα ἐγὼ τὰ κουτιά.

— Μεγάλον ψάρι, ἀφεντικό ! Θὰ εἶναι κανένα σκυλόψαρο, τὸ ὁπρῶν δὲν κατάφερε νὰ κόψῃ τὸ παράμαλλο. Ἄν πέσαμε σὲ σκυλόψαρο, ὅ,τι πιάσαμε πιάσαμε. Δὲν ἔχει ἄλλο !

Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὁ ψαράς δου-

λεύει διά λογαριασμόν τοῦ σκυλόψαρου, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ τὸ ἀνά-
συρμα καὶ τρώγει τὰ ἀγκιστρωμένα ψάρια. Τὸ πολὺ πολὺ ἀνασύρει τις
τότε μερικὰ κεφάλια λυθρινιῶν πρὸς παρηγορίαν. Διότι φαίνεται ὅτι
τὰ κεφάλια τῶν λυθρινιῶν δὲν ἀρέσουν εἰς τὰ σκυλόψαρα.

Ἄλλ' εἵχομεν ἀπατηθῆ. Μᾶς ἀνέμενε δὲ πολὺ εὐχάριστος ἔκπλη-
ξις, διότι μετ' ὀλίγον τὸ ψάρι διεφαίνετο εἰς μέγα βάθος. Ἔστλιβε ἢ
Δὲν ἦτο λοιπὸν σκυλόψαρο, τὸ ὁποῖον εἶναι βαθὺν φαιόχρουν, ὡς νὰ
μισοσπενθηφορῆ. Ὅταν ὑπελείποντο δύο ἢ τρεῖς ὄργυρια διὰ νὰ φθάσῃ
εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, μοῦ ἐφώναζεν ὁ βαρκάρης.

— Για τὸ Θεό, μὴ ζητήσης νὰ τὴν ἀνεβάσῃς μὲ τὸ παράμαλλο γιατί
θὰ κοπῆ, ἅμα ξενερίσῃ ἀπὸ τὸ βάρος τ' ἀχείλι της, καὶ θὰ τὴ χάσουμε.
Σιγὰ - σιγὰ καὶ πρὶν ξενερίσῃ θὰ βουτήξω τὸ χέρι μου μέσα στὰ σπά-
ραχνα, καὶ θὰ τὴν ἀνεβάσω στερεὰ πιασμένη ἀπὸ τὸ κεφάλι. Ἄλλιῶς
τὴν χάσαμε.

Καὶ αὐτὸ τὸ ψάρι, τὸ ὁποῖον προσηγόρευεν εἰς θηλυκὸν γένος,
ἦτο συναγρίς, συναγρίς πέντε ἕως ἕξ ὀκάδων, ἦτις μετ' ὀλίγον ἐσπαρ-
τάριζε μέσα εἰς τὴν κουπαστήν.

Μετὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ἀνεσύραμεν ἐπάνω σει-
ράν ἀπὸ χελιδνόψαρα. Εἶναι τοῦτο ψάρι, τὸ ὁποῖον πετᾷ ἐκτὸς τῆς
θαλάσσης, ὅταν καταδιώκεται, ὅχι ὑψηλά, ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὴν
ἐπιφάνειαν εἰς μικρὸν ὕψος. Ἐχει πολὺ ἄσχημον κεφαλὴν, πλακωτὴν,
μὲ μεγάλα μάτια, ὁμοιάζουσιν πολὺ μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς χελώνης.
Ἐχει λέπια σκληρά, χονδρὸν δέρμα καὶ πτερύγια ἀπὸ μεμβράνην σχε-
δὸν διαφανῆ μὲ διάφορα χρώματα, πτερύγια, τὰ ὁποῖα μοιάζουν εἰς
τὸ σχῆμα τὰ πτερύγια τῆς νυκτερίδος.

Παράδοξα αὐτὰ τὰ ψάρια, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον πρώτην φορὰν καὶ
μὲ πολλὴν περιέργειαν οἱ δύο προσκεκλημένοι συνάδελφοί μου. Εὐθύς
ὡς τὰ ἀνέσυρον, ὁ μπαρμπα-Γιώργης ἄφηνε ἀμέσως τὰ κουπιά, ἀφή-
ρει τὸ ἀγκίστριον μὲ πολλὴν προσοχὴν ἀπὸ τὰ χεῖλη των, καὶ τὰ ἔρ-
ριπτεν ἐκ νέου εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐγνώριζεν ὁ καλὸς ἄνθρωπος ὅτι
μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποφέρω τοὺς σπαρακτικοὺς θρήνους αὐτοῦ τοῦ
ψαριοῦ. Διότι βογγᾷ καὶ στενάζει σπαρακτικῶς αὐτὸ τὸ ψάρι.

Τὸ τελευταῖον ψάρι, τὸ ὁποῖον ἐκρέματο εἰς ἀγκίστριον τοῦ πρῶ-
του παραγαδιοῦ, ἦτο μία ἔκπληξις. Εἶναι ψάρι, τὸ ὁποῖον ψαρεύεται
μὲ χονδρὰ παραγάδια τῆς νυκτὸς εἰς τὰ μεγαλύτερα βάθη, ὅπου ψα-
ρεύονται οἱ βακαλαοὶ καὶ οἱ βάλχοι, ψάρια συγγενῆ τῶν ροφῶν καὶ πολ-

λάκις μεγαλύτερα τούτων. Καί ἦτο τὸ ψάρι τοῦτο ὁ λεγόμενος «σανπιέρος» ἢ «χριστόψαρο» εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἡ ἰταλικὴ ὀνομασία. Εἶναι λεπτὸν καὶ πλατύτατον, στακτοπράσινον, καὶ ἔχει τὸ ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικόν, ὅτι φέρει καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἀπὸ μίαν μαύρην βούλαν ὡς ἀποτύπωμα δακτύλου.

Ἄλλ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ δεύτερον παραγάδι μᾶς ἐχαροποίησε μὲ ψάρευμά τι ὄχι πολὺ σύνηθες. Ἀνέσυρον ἐν πρᾶγμα βαρὺ, ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶχε προσκολληθῆ πέτρα τῶν βυθῶν εἰς τι τῶν ἀγκιστριῶν τοῦτο συμβαίνει συχνά. Ἀνασύρει δηλ. τὸ παραγάδι λίθους μὲ ὠραίους χρωματισμούς, διατρήτους, στολισμένους μὲ ποικίλα ζώοντα καὶ μὲ περιεργότατα φυτὰ τῆς ἐναλίου γλωρίδος ὄλων τῶν χρωμάτων.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο λίθος. Διότι, ὅταν ἔπιασε τὸ παραγάδι ὁ μπαρμπα-Γιώργης μὲ τὴν πολὺ μεγαλύτεραν πείραν του, μοῦ εἶπε :

— Δὲν αἰσθάνηθες, λοιπόν, κανένα χτύπημα, ἀφεντικὸ ; διόλου ; Οὔτε τὸ χτύπημα ποὺ κάνει ὁ ἀστακός, χτυπώντας τὸ κορμί του μὲ τὴν οὐρά ; Ἄλλὰ τώρα δὲν ἀκούω καὶ ἐγὼ τίποτε. Μήπως ἠπατήθη ; Ἀσφαλῶς ἠπατήθη.

Καί, ὅμως, ἦτο πράγματι ἀστακός, πελώριος ἀστακός δύο ὀκτάδων περίπου. Ἄλλ' εἶχε συμβῆ τὸ ἐξῆς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὁ μπαρμπα-Γιώργης δὲν ἠσθάνετο πλέον τὰς παλμικὰς κινήσεις τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀστακοῦ.

Ἐνῶ τὸν ἀνεσύρομεν, ὀκτάπους πρώτου μεγέθους τὸν εἶχεν ἐναγκαλισθῆ τὸν περιέσφιγγε καὶ τοῦ ἔθλιβε τὰ κόκαλα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς πλοκάμους του, ἵνα τὸν ἀπομυζήσῃ διὰ τῶν ἀπομυζητικῶν θηλῶν του.

Ἐνοεῖται ὅτι, ὅταν θὰ ἔφθανεν ὁ ἀστακός εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὁ ὀκτάπους θὰ μᾶς ἀπεχαιρέτα.

Ἄλλ' ὁ μπαρμπα - Γιώργης ἦτο ἄνθρωπος προνοητικός. Πάντοτε κατὰ τὸ ψάρευμα εἶχε μαζί του καὶ τὴν ἀπόχην. Τὴν ἐβύθισε λοιπὸν μὲ προσοχὴν, καὶ ἐνῶ τὸ ἐνηγκαλισμένον σύμπλεγμα εὕρισκετο μίαν ὀργυιὰν κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, τὸ περιέκλεισεν εἰς τὸ δίκτυον τῆς ἀπόχης καὶ τὸ ἔριψεν εἰς τὴν κουπαστὴν.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Εύπνα τὸ πέλαγο τὸ κοιμισμένο,
 φύσα ἀγεράκι μου ἔσπερινό !
 Μὲ χιόνι σήκωνε στεφανωμένο
 τὸ κύμα, ἀγέρι μου, τὸ γαλανό !

Φύσα καὶ φτέρωνε τὸ καϊκάλι,
 ἀφρὸς τὰ στήθη του νὰ τοῦ φιλά,
 ν' ἀνοίγη πίσω του βαθὺ αὐλάκι,
 νὰ φεύγουν πλάγι μας βουνὰ ψηλά.

Ἡ νύχτα ἀπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
 καὶ τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό.
 Τὸ τρεχαντήρι μου μὲ ἄραρη γέρνει
 τ' ἀγέρι ἤσυχο καὶ σιγανό.

Τὸ ἑφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
 τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγαβολεῖ !
 Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει
 ἢ δροσοστόλιστη ἀνατολή !

Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα σὲ φῶς λουσμένη
 βγαίν' ἡ πατρίδα μου ! ὦ, τί χαρά !
 Ἐκεῖ ἡ μανούλα μου μὲ περιμένει,
 θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταροῦ.

Τρέξε στὰ πόδια της ! Ἀπ' τ' ἀκρογιαλὶ
 ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιά.
 Πές της πὼς μ' ἔφερες ὀπίσω πάλι
 ἐσύ, ποῦ μ' ἔσυρες στὴν ξενιτιά.

ΤΟ ΑΛΩΝΙΣΜΑ

Αἱ Θημωνιαὶ τοῦ θερισμοῦ ὑψώνονται ὀλόχρυσοι μίξιν φορὰν τὸ ἔτος, τὸν μῆνα Ἰουλίον, ὡσὰν πύργοι εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ ἐπάνω κάθε χωρικός ἔχει τὴν θημωνιάν του, πλησίον τῆς ὁποίας ὄλον τὸν μῆνα τοῦτον ἐργάζεται καὶ ζῆ. Τὰ ἀλώνια ἐδῶ καὶ ἐκεῖ λάμπουν στρωμένα, ἔτοιμα νὰ δεχθοῦν τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν μὲ τὴν αὐγὴν, διὰ ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ ἐν παμμέγιστον, πέραν ἐκεῖ εἰς τὸ ἄκρον, τοῦ γερο - Δήμου, τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, μὲ τὴν αὐγὴν — πρῶτῃ - πρῶτῃ — ἀρχισε τὸ ἀλώνισμα πρῶτον. Τέσσαρα ἄλογα πηδοῦν ἐπάνω εἰς τὰ λυμένα δεμάτια τοῦ αἵτου καὶ τὰ διαλύουν καὶ συντρίβουν τὰ καρπερά των στάχυα.

Καὶ ὁ γερο - Δήμος μαστίζει καὶ παρακινεῖ τὰ ἄλογά του εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των. Μέσα εἰς τὸ μεγάλο ἐκεῖνο πετράλωνον τρέχει λαχανιασμένος κι ἀλωνίζει, ἐνῶ οἱ παραγιοὶ του παραστέκονται καὶ τὸν ὑπηρετοῦν.

"Α ! "Α ! ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ πρώτῃ ὀπισθεν τῶν τεσσάρων ἀλόγων καὶ ἐξυπνᾷ τοὺς ἄλλους γεωργούς, ποὺ ἀκάμῃ κοιμῶνται. Ἡ κυρα-Δήμια, ἔπως καὶ εἰς ὅλα τῆς πάντοτε οἰκονόμος, σαρώνει μὲ ἓνα ἀγροτικὸν σάρωθρον τὰ στάχυα, ποὺ σκορπίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ σιτάρι. Σαρώνει καὶ συνάμα μὲ τὸ σάρωθρόν της τὸ ἀκνωθωτὸν διώκει τὰς ὄρνιθας καὶ τὰς γῆνας, αἵτινες ὀρμοῦν καὶ καταπίνουσι ὀλόχρυσά στάχυα.

Μετ' ὀλίγον ὅλα τὰ ἀλώνια ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Ὅλον τὸ ὄροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηρὰς κραυγὰς τῶν γεωργῶν, οἱ ὁποῖοι μαστίζουν τὰ ἄλογα.

"Α ! "Α ! ἀκούεται ἡ φωνὴ των.

Ἄλλὰ πρῶτος εἰς ὅλα ὁ γερο - Δήμος, ὁ πρωτογεωργός· πρῶτος εἰς τὸ ἀλώνισμα, πρῶτος εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς διακρίνεται εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον. Κοντὸς καὶ παχὺς μὲ ἓνα πλατύγυρον σιαδάδιον, κατακόκκινος, μὲ ἀνοιχτὰ τὰ στήθη ἀλωνίζει καὶ φωνάζει: "Α ! "Α ! Χωμένος μέσα εἰς τὰ λυμένα δεμάτια τῶν σταχῶν μέχρι τῶν γονάτων παραπατεῖ καὶ πίπτει καὶ σηκώνεται καὶ ξαναπίπτει καὶ πάλιν σηκώνεται. Μόλις ἠμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς κύκλους τῶν ἀλόγων τοῦ, τὰ ὁποῖα ἐρεθίζει τὸ μαστίγιον καὶ ἡ αὐστηρὰ φωνὴ του.

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου !

Ἀκούεται παρέκει φωνὴ τρέμουσα γραΐας, ἡ ὁποία βοηθεῖ τὸν υἱὸν τῆς τὸν Θανάσον, ὅπου μόνος μ' ἓνα ἄλογον ἀλώνιζει τὴν μικρὰν του θημωνιάν. Ἄφου κατεπάτησε καὶ ὁ ἴδιος μὲ τὰ πόδια του ὅπισθεν τοῦ ἀλόγου τὰ στάχυα, σωρεῦει τώρα τὸ ἀλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν.

Ἄλλ' ὁ σωρὸς οὗτος φαίνεται ἀκόμη ὑψηλότερος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραΐας, ἡ ὁποία ὀνειρεύεται τὸν ἄρτον τῆς νέας ἐσοδείας. Ὀνειρεύεται καὶ συγκινεῖται μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι θὰ φάγη μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄρτον ἀπὸ ἐφετινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικὰς τῆς εὐλογίας ψημένον, τὸν ἄρτον, ὅπου εἶπεν ὁ Θεός : « Μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου σου θὰ φάγῃς τὸν ἄρτον σου ».

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου !

Ἐψῶθη ὁ ἥλιος ἕως δύο καλάμια εἰς τὸν ὀρίζοντα. Καὶ ἰδοὺ ἔξαφνα ἐπῆρε τὸ δροσερὸν ἀεράκι, τὸ ὅποσον τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν καὶ δροσίζει τὰ στήθη των. Αἱ κορυφαὶ τῶν πεύκων ἐσείσθησαν πρῶται εἰς χαίρετισμόν.

« Χαίρεται ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα... »,

ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τότε μία συντροφιά χωρικῶν.

Ἄ ἥλιος ὑψώνεται εἰς τὸ κατακόρυφον.

Καὶ ὁ ζέφυρος ὀλονὲν δυναμώνει καὶ διασκελίζει τὰ βουνά. Γλυκῶς ἀκούεται τὸ θρόισμα τῶν πεύκων, καὶ δροσίζει τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν...

Ἐβράδιασεν. Ὁ γερο - Δῆμος ἐξέξεψε τὰ τέσσερα ἄλογά του. Ἐλεύθερα τώρα, λυμένα, ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἀλώνισμα καὶ τρώγουν ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην. Καὶ ὁ γερο - Δῆμος ἀκουμβήσας εἰς μίαν ἀπομείναςαν θημωνιάν του ξεκουράζεται, ἵνα μετ' ὀλίγον φάγῃ τὸ δεῦπνόν του, ποὺ παρασκευάζει ἡ κυρα - Δήμαινα ἐκεῖ πλησίον.

« Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα », 1924

Ἄλ. Μωραϊτίδης

Ψ Ω Μ Ι

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα ποῦ θά ῥοθῆ ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόπλαστο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τ' ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τις παλάμες
 μὲς στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιό της.
 Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φούρνο, ἢ γριά κυρούλα,
 ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

Ἦ βραδινὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
 καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !
 Κι ὃ μέθυσα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμοῦ ποῦ ἀχνίζει,
 κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
 καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια !

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία τὴν καλοσύνη,
 σηματοδεδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
 καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς ἐκκλησιᾶς μεράδι,
 ποῦ θά κοπῆς τὴν Κυριακὴ μὲς στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
 καὶ στ' ἄγιο δισκοπότηρο μὲ τὰ κ' καὶ θά σμίξης !

« Κλειστά Βλέφαρα », 1914

Γ. Δροσίνης

Η ΘΗΜΩΝΙΑ

Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
 ποῦ ἀπὸ χρυσὰ πυργώνομαι δεμάτια.

Ἐνα μονάχα μένει τὴ χρονιά,
 νὰ μὲ ζηλεύουν κάστρα καὶ παλάτια.

Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά.

Ἐμένα δὲ μὲ χτίζουν μὲ λιθάρια,
 μὲ χώματα, μὲ ξύλα, μὲ νερά.

Μὲ στήνουν λυγερὲς καὶ παλληκάρια
 μὲ στάχνα, μὲ τρχαγούδια, μὲ χαρά,
 κι ὁ ἰδρῶς μὲ ραίνει μὲ μαργαριτάρια.

Ἐγὼ εἶμαι τῶν ἀνθρώπων ἡ κυψέλη,
 πὸ κρύβω τὴν ἀτίμητη τροφή,
 πὸ κάθε χρόνο ἡ μάνα γῆ τοὺς στέλλει
 μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα μὲ στοργή κρυφή,
 γλυκύτερη ἀκόμα κι ἀπ' τὸ μέλι.

Λάμπω σὰν ἥλιος, λάμπω σὰν φεγγάρι,
 καὶ σέρνω σκλάβα ἐμπρὸς μου τὴ ζωὴ
 μὲ τὸ χρυσόξανθό μου τὸ σιτάρι,
 πὸ λαχταροῦν ρηγάδες καὶ λαοὶ
 καὶ μὲ λατρεύουν σὰν προσκυνητάρι.

« Νέα ποιήματα », 1892

Γ. Στρατήγησ

ΟΙ ΔΥΟ ΜΙΚΡΟΙ

Εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ δύο μικροὶ ἕστανται. Ἡλιοκαῆ εἶναι τὰ πρόσωπά των καὶ τὰ ἐνδύματά των τετριμμένα. Ἀσκεπεῖς καὶ οἱ δύο καὶ ἡ δασεῖα κόμη των, ἄτακτος καὶ ἀκτένιστος, μόνη καλύπτει τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. Ἀμφότεροι εἶναι τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἀναστήματος καὶ μὲ ὁμοίομορφον περίπου τὴν πενιχρὰν περιβολήν, ἣν συμπληρῶνει καταπίπτουσα ἀπὸ τῆς ζώνης μέχρι τῶν γονάτων μικρὰ ποδιά.

Ὁ εἷς κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας τμήμα χαρτίου κατερρακωμένον, κατεσπιλωμένον, ὑπομέλαν, ἐφ' οὗ διακρίνονται ἐξίτηλα τ' ἀποτυπώματα πλῆθος δακτύλων ἐφ' ὧν διῆλθε. Καὶ ὁ ἄλλος, ὁ προστριβόμενος εἰς αὐτὸν μηρὸν πρὸς μηρὸν, ἀγκῶνα πρὸς ἀγκῶνα, κλείνει πλαγίως τὸ πρόσωπόν του ἐπὶ τοῦ χαρτίου καὶ ἀκροάζεται μετὰ προσοχῆς τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γραμματος. Διότι εἶναι γράμμα, καὶ ὁ φάκελος αὐτοῦ ἐρριμμένος κεῖται πρὸ τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Εἶναι γράμμα δι' ἐπιτηδευμένων καλλιγραφικῶν χαρακτήρων γεγραμμένον μετ' ἐπιμελείας, μὲ εὐθείας τὰς σειράς, ὡς διὰ χάρακος τεθέντος ὑποκάτωθεν, ἕσως ἐπὶ τούτῳ, ὅπως τὰς σημειοῖ.

Καὶ ἀπευθύνεται, φαίνεται, πρὸς ἓνα τῶν μικρῶν, ἐκεῖνον ὅστις παρετήρει πλαγίως μετὰ προσοχῆς, ὡς προσπαθῶν νὰ μαντεύσῃ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἄγνωστον αὐτῷ σημασίαν τῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου σημείων,

ἀτινα τῷ ἀπαγγέλλει ὁ σύντροφός του, ὅστις εἶναι πλέον γραμματισμέ-
νος, εἰς ὅν, ὅπως ἐξάγεται, κατέφυγεν ἵνα τοῦ τὸ ἀναγνώση.

Καὶ ἀναγινώσκει ὁ μικρὸς διερμηγεὺς πράγματι :

Καλαμάτα 27 Φεβρουαρίου 1884

Παιδί μου Γιώργη,

Πρῶτον ἐρχομαι, νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν καλὴν σου ὑγείαν καὶ δεύτε-
ρον, ἂν ἐρωτᾷς καὶ δι' ἡμᾶς, καλῶς ὑγιαίνομεν.

Παιδί μου, σοῦ γράφω καὶ σοῦ λέω πῶς ἀφότου ἐφυγες εἶμαι εἰς
μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ λαχταρίζω νύχτα καὶ ἡμέραν κάθε ὥρα καὶ στι-
γμὴ πῶς νὰ βρισκεσαι μοναχό σου σὲ τόσο μεγάλη πολιτεία, πού χά-
νονται οἱ μεγάλοι καὶ ὄχι ἐσὺ δέκα χρονῶν παιδί, καὶ τί νὰ γίνεσαι. Τὸ
γράμμα σου ἔλαβα, ὅπου μοῦ ἔγραφες πῶς ὁ μπάμπας σου ὁ Ἀντώ-
νης ἐφρόντισε καὶ σ' ἔβαλε σ' ἓνα μαγαζὶ μὲ τριάντα δραχμὲς τὸ μῆνα.
Ἐκαμα, παιδάκι μου, τὸ σταυρό μου καὶ παρακάλεσα τὸ Θεὸ μέρες νὰ
μοῦ κόβῃ καὶ χρόνους νὰ σοῦ τίς δίνῃ. Ἐλαβα καὶ τὰ δύο τάλληρα πού
μοῦ ἔστειλες ἀπὸ τὸ μισθό σου μὲ τὸν Παναγιώτη, καὶ σὲ εὐχάθηκα ἡ
δυστυχησμένη. Πέτρα νὰ πιάνῃς καὶ μάλαμα νὰ γίνεσαι. Τώρα, ἀπὸ
τότε ἔχω νὰ μάθω γιὰ σένα. Τί κάνεις, τί γίνεσαι, δὲν ξέρω. Ἐημερώνει,
βραδιάζει, μὲ τὴν ἔννοια σου ζυπνῶ. Ἡ ἀδελφὴ σου μοῦ λέει : « Μὰ μὴ
στενοχωριέσαι, τί κάνεις ἔτσι, θ' ἀρρωστήσης, καημένη μητέρα ! ». Μὰ
ἐμένα ὕπνος δὲν μοῦ πᾶει νὰ συλλογίζωμαι ὁλόενα πού νὰ εἶσαι καὶ πῶς
νὰ περνᾷς. Ὅσους ἐρχονται αὐτοῦ πηγαίνω καὶ τοὺς ρωτῶ γιὰ σένα,
μὰ ἀραιὰ καὶ πού νὰ βροῦ κανένα νὰ μοῦ πῇ πῶς σὲ εἶδε. Ἡ ἀδερφή
σου μοῦ λέει πάλι : « Μὰ πού νὰ τὸν ἰδοῦνε, μάνα, τόσος κόσμος ἐκεῖ
πέρα... ». Μὰ ἐμένα μοῦ φαίνεται σὰ νὰ σ' ἔχω χαμένο καὶ σένα καὶ
τὸν πατέρα σου ... ».

Καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου καὶ δι' ἀναλόγων
φράσεων, ἀνησυχίαν καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν ἐκδηλοῦσα. Προδήλως μη-
τρὸς εἶναι τὸ κατερρακωμένον γράμμα, μητρὸς ἀγραμμάτου καὶ πτωχῆς
— διὰ ξένης βέβαια χεῖρὸς γραφέν — μητρὸς, ἥτις θὰ κατέφυγεν ἴσως
καὶ αὐτὴ εἰς κανένα γραμματισμένον, διὰ νὰ τῆς τὸ γράψῃ ὑπαγορευ-
ουσα αὐτῷ, ὅπως ὁ υἱὸς τώρα εἰς τὸν μικρὸν φίλον του κατέφυγε, διὰ
νὰ τοῦ τὸ ἀναγνώσῃ. Καὶ ἡ ἀγωνία, ἣν ἐκφράζει, εἶναι ἡ ἀγωνία τῆς

χωρισμένης από τὸν υἱὸν τῆς αὐτόν, ὃν ἔστειλε, φαίνεται, μακρὰν εἰς τὴν μεγάλην πολιτείαν, περὶ ἧς ὀμιλεῖ, εἰς τὴν Ἀθήνα, εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀναγκασθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τῆς δυστυχίας, διὰ τὴν εὐρὴν πόρον ζωῆς, καὶ ἀγνοεῖ ἕκτοτε τί γίνεται καὶ πονεῖ διὰ τὸν χωρισμὸν του.

Ὁ μικρὸς ἀναγινώσκει ἀργὰ - ἀργά, πιστῶς, εὐσυνειδήτως, συλλαβιστά, ἀπομονῶν τὰς λέξεις, διαιρῶν αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν, ὡς νὰ ταῖς ἀποδίδῃ ὑπέροχον ἔννοιαν. Καὶ ὁ ἄλλος ἀκούει ἐν σοβαρότητι, συγκινημένος κάπως, παρακολουθῶν τὸ βλέμμα τοῦ φίλου του φερόμενον ἐπὶ τῶν γραμμῶν, διαπορούμενος ἴσως καθ' ἑαυτὸν πῶς τ' ἄψυχα αὐτὰ στοιχεῖα τὰ κεχαραγμένα διὰ μελάνης ἐπὶ τοῦ χάρτου νὰ ἠμποροῦν νὰ τῷ φέρουν τὴν φωνὴν τῆς μάνας του, νὰ τῷ φανερώσουν τί σκέπτεται, νὰ τῷ μεταδώσουν πληροφορίας, νὰ τῷ διαβιβάξουν ἐρωτήσεις, ὡς νὰ τὴν ἔχη ἐμπροστά του καὶ νὰ τὴν ἀκούῃ τὴν ἰδίαν.

Πρὸ τριῶν μηνῶν τὴν ἀφῆκεν ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν Καλαμάταν, καὶ ἔφυγε καὶ ἔληθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, πλησίον τοῦ θείου του Ἀντώνη, διὰ τὴν νὰ τὸν βάλῃ εἰς κανένα μαγαζὶ ἢ νὰ τὸν μάθῃ καμίαν τέχνην. Καὶ ἕκτοτε πλανᾶται τὸ παιδίον ἀνά τὴν πρωτεύουσαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν μὲν τοῦ θείου του πάντοτε, ἀλλ' ἀφειμένον εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, ἐργαζόμενον ὅπως ζήσῃ, καὶ ἀμειβόμενον διὰ λογαριασμὸν του, ὑπηρετῆς εἰς ἓνα μαγαζὶ, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἔβαλε, μικροσκοπικὸς παλαιστῆς τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς. Καὶ ἰδοὺ ὁποῦ ἡ πτωχὴ μητέρα του, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν, ὅταν ἔφευγεν, ὅτι τὴν ἔχανε διὰ παντός, ἢ ἀπομείνασα ἐκεῖ εἰς τὸν τόπον των, χήρα μὲ τ' ἄλλα δύο τῆς μικρὰ, ἀποφασίσασα νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ ὡς εἰς ἄλλην μητέρα εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εἰς τὴν Ἀθήνα, ὡς τὴν ὀνομάζει — ἰδοὺ ὁποῦ τοῦ γράφει τώρα — περιέργον! ὡς νὰ τοῦ ὀμιλῇ — ἀπὸ τὴν ἄκραν ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, διὰ τὴν ἐρωτήσῃ τί κάνει καὶ νὰ μάθῃ τί γίνεται!...

« Παιδί μου, λέγει ἡ ἐπιστολή, παιδί μου, νὰ ἔχῃς τὴν εὐχὴ μου, ν' ἀκοῦς τὸν μπάρμπα σου τὸν Ἀντώνη σὲ ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ λέῃ, σὰ νὰ εἶμαι ἐγὼ ἡ ἴδια. Νὰ κάνῃς τὴν δουλειά σου ἄξια καὶ τίμια καὶ νὰ γίνῃς καλὸς ἄνθρωπος, καὶ νὰ ἰδῶ καὶ ἐγὼ καὶ τ' ἀδελφία σου καλὸ ἀπὸ σένα, μιὰ καὶ θέλησεν ὁ Θεὸς καὶ μᾶς πῆρε τὸν πατέρα σου καὶ μᾶς ἄφησε στοὺς πέντε δρόμους. Ν' ἀκοῦς τὸ ἀφεντικό σου καὶ νὰ κάνῃς ὅ,τι θελήματα σοῦ λέει. Τὰ λεπτά σου νὰ τὰ φυλάξῃς καὶ νὰ μὴν τὰ σκορπᾷς ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἅμα σοῦ περισσεύουν ἢ νὰ τὰ δίνῃς τοῦ μπάρμπα

σου νὰ σοῦ τὰ φυλάξῃ ἢ νὰ βρισκῆς ἄνθρωπον πιστὸν ἀπὸ τοὺς πατριώ-
τας μας καὶ νὰ μοῦ τὰ στέλνῃς... Μοῦ εἶπαν πῶς αὐτοῦ εἶναι ἓνα σχο-
λεῖο γιὰ τὰ φτωχὰ παιδιά, τῶν Ἀπόρων, καὶ ἔγραψα καὶ εἰς τὸν μπάρ-
μπα σου νὰ σὲ βάλῃ καὶ ν' ἀρχίσῃς νὰ πηγαίνῃς, γιὰ νὰ μάθῃς καὶ λίγα
γράμματα, γιατί σήμερα ὅποιοι δὲν ξέρει γράμματα χάνεται... ».

Τὸν συμβουλεύει δὲ οὕτω ἐπὶ μακρὸν ἐν ἀφελείᾳ, μετὰ πόνου ψυ-
χῆς, μετὰ κοινοτάτων, ἀλλὰ πλήρων ποιήσεως ἐν τῇ πεζότητί των ἐκ-
φράσεων μητρὸς ποθοῦσης νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον της ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐργα-
σίας του ἐν τιμῇ καὶ βοηθοῦν καὶ τὴν οἰκογένειάν του καὶ γινόμενον
ἄνδρα τέλειον καὶ ἀποκαθιστάμενον καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐν
εὐτυχίᾳ. Καὶ τῷ δίδει ἐπὶ πολὺ ὁδηγίας καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων καὶ τὸν
νουθετεῖ καὶ τὸν ποδηγετεῖ ἢ καλῇ ἐπαρχιωτῆτι. Τὸν νουθετεῖ πῶς πρέπει
νὰ βαδίζῃ ἐν τῷ βίῳ, ἀπαρἀλλάκτως, νομίζεις, ὅπως θὰ τὸν ἐποδηγήσει
ὅταν ἦτο βρέφος καὶ θὰ τοῦ ἐμάνθανε πῶς νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ
ἐδάφους τοῦ ταπεινοῦ των οἰκίσκου.

Καὶ ὁ μικρὸς συγκινεῖται προδήλως ἐπὶ μᾶλλον, ἐφ' ὅσον προβαίνει
ἢ ἀνάγνωσις, καὶ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του ἀποτυποῦται ἔκφρασις ἐνδο-
μύχου ψυχικῆς ἐργασίας, ἣτις τελεῖται, φαίνεται, ἐν αὐτῷ ὑπὸ τὴν ἐπή-
ρειαν τοῦ γράμματος, καὶ ἐνίοτε τὸ ὄμμα του πλέει διὰ μιᾶς ὑγρὸν εἰς
αἰφνίδιον δάκρυ.

Ὅμως ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς ἀπροσδόκητον νέφος ἐσκίασε τοῦ παιδίου
τὴν μορφήν. Τὰς παρειάς του ἀνέρχεται παραδόξως βίαιον ἐρύθημα
καὶ λευκαίνονται τὰ χεῖλη του τρέμοντα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του μεγεθίνονται
ἐν ἐκπλήξει καὶ σχεδὸν ἀνοίγει τὸ στόμα ἀποροῦν.

Προβαίνουσα λέγει ἢ ἐπιστολή :

« Παιδί μου Γιώργη, κάποιος ἀπὸ τοὺς πατριώτας ἤρθε ἀπ' αὐτοῦ
καὶ τὸν ἐρώτησα καὶ μοῦ εἶπε πῶς εἶσαι κακὸ παιδί καὶ δὲ δουλεύεις τα-
κτικὰ εἰς τὸ μαγαζὶ καὶ γυρίζεις μὲ τοὺς μπερμπάντες στὰ σοκάκια καὶ
ξοδεύεις τὰ λεπτά σου ὅπου τύχη. Ἐγώ, παιδί μου, δὲν τὸ πίστεψα, μὰ
κοίταξε καλὰ νὰ μὴν τύχη καὶ εἶναι ἀλήθεια, γιατί δὲν θέλω πιά νὰ σὲ
ξέρω γιὰ παιδί μου... ».

Εἶναι πραγματικῶς διάδοσις ἀνακωιωθεῖσα εἰς αὐτὴν ἢ εἶδησις ἢ
εἶναι τέχνασμα τῆς καλῆς μητρὸς ἐπιθυμούσης νὰ δοκιμάσῃ τὸν χαρα-
κτῆρα τοῦ παιδίου ; Ἀδελφον. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἢ ἀνα-
γνωσις, ἐπὶ τοσοῦτον κοκκινίζει ἐξ ἀγανακτήσεως καὶ ἐξαγριοῦται μὴ
συνεχόμενος πλέον :

— Ψέματα, ανακράζει αΐφνης ἐν ὄργῃ, εἶναι ψεύτης !

— Ποιός νά ν' αὐτός τάχα ; λέγει διακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν ἐρωτηματικῶς ὁ σύντροφός του.

— Τὸν ξέρω κι ἐγὼ τὸν ψεύτη ; ἀπαντᾷ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀργιζόμενος ὁ παῖς.

— « Σὲ φίλῳ. Ἡ μητέρα σου Ἰαγγελική », ἐπανελάβεν ὁ ἄλλος.

Ἐτελείωσεν ἡ ἐπιστολή. Καὶ οἱ δυὸ μικροὶ ἀποχωρίζονται...

— Πότε θά ῥθῃς νά κάμουμε τὸ γράμμα πού θά στείλω ; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος.

— Τὸ βράδυ νά μὲ περιμένῃς στὸ μαγαζί.

Δίδουν τὰς χεῖρας, ἀποχαιρετίζονται ὡς μεγάλοι συμφωνοῦντες περὶ σπουδαίας τινὸς ὑποθέσεως. Καὶ ἐνῶ ὁ ἀναγνώστης τοῦ γράμματός ἀπέρχεται ἤδη, ὁ φίλος του ἴσταται ἀκόμη ἐπὶ μακρόν, διπλώνει μετὰ προσοχῆς τὸ ὑπομέλαν καὶ κατεσπιλωμένον χαρτίον, καί, ἐνῶ τὸ εἰσάγει εὐλαβῶς καὶ τὸ ἐναποθέτει εἰς τὸν κόλπον του :

— Ψεῦτες ! ὑποτονθορίζει ἐκ νέου μεταξὺ τῶν ὀδόντων του θυμωδῶς. Ψεῦτες !...

Περιοδικὸν «Ἐστία»

Μ. Μητσάκης

Ἡ ΩΡΑΙΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΦΟΡΕΣΙΑΣ

Ἐὸ Κώστας ἦτο δώδεκα ἐτῶν παιδί καὶ ἠγάπα πολὺ τοὺς γονεῖς του, τὰ γράμματα καὶ κάτι ἄλλο..., τὸ κολύμβημα.

ἘΩ ! Πῶς τὸ ἠγάπα τὸ κολύμβημα !...

Ἡ μεγαλύτερα του εὐτυχία ἦτο νά σχίζῃ τὴν θάλασσαν ἀφήνων ὀπίσω του ἄγρον ἀλλάκι ὡσάν βαρκούλα ἢ νά ταλαντεύεται γλυκὰ-γλυκὰ ἐπάνω εἰς τὸ γαλαζοπράσινον νερόν. Τοῦ ἤρθεκε νά παίξῃ σάν ψάρι μέσα εἰς τὸ ἤσυχον κύμα, νά γλιστρᾷ σάν δελφίνι, νά κάμνῃ μακροβούτια, νά βλέπῃ θολά, σάν ἀπὸ μέσα ἀπὸ γυαλί, τὸν βυθὸν κάτω τῆς θαλάσσης μὲ τὰ φύκια του, τὰ ὅποια ἐτραβοῦσε, διὰ νά προχωρῇ γρηγορώτερα. Νά παίρῃ φόρα, νά βουτᾷ μὲ τὸ κεφάλι καὶ νά βγαίῃ ἐπάνω ἀναπνέων μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του, καὶ ἔπειτα νά ρίπτῃ τὴν ἄμμοιν, τὴν ὅποιαν ἔφερεν ἀπὸ κάτω μὲ τὴν φούκταν του.

Ἐπήγεινε βαθιά. Ἐὐταν ἦτο γαλήνη καὶ ἡ θάλασσα ὁμοιάζε μὲ

καθρέπτην, ἄλλον κρότον δὲν ἤκουεν ἐκεῖ μέσα εἰς τ' ἀνοικτὰ παρὰ τὸν κρότον τῶν χειρῶν του, μὲ τὰς ὁποίας ἐτάραζε τὴν θάλασσαν. Ὅταν ἦσαν κύματα, δὲν ἐφοβεῖτο. Ἡ θάλασσα σιγὰ - σιγὰ τὸν εἶχε κάμει γενναῖον. Ἐπροχωροῦσε χωρὶς φόβον κατεπάνω τους καὶ μὲ ἓνα τράβηγμα τῶν χειρῶν, πού τὸν ἐτίναζεν ὑψηλά, τὰ ἐπηδοῦσε, χωρὶς νὰ σπάσουν εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ νὰ σκεπάσῃ ὁ ἀφρὸς τὸ κεφάλι του. Καὶ πότε τὸν ἀνέβαζαν ὑψηλὰ ὑψηλὰ, πότε τὸν κατέβαζαν χαμηλὰ χαμηλὰ μεταξὺ δύο θαλασσίων τοίχων. Ἐκινοῦντο τὰ κύματα, ἐβούιζαν σὰν ζωντανὰ ὄντα, καί, ὅπως τὸν ἐσήκωναν, τοῦ ἐφαίνοντο σὰν ἄλογα ἀτίθασα, τὰ ὁποῖα τὸν εἶχαν εἰς τὴν ράχιν των καὶ τὸν ἀνετίναζαν, διὰ νὰ τὸν κρημνίσουν, ἀλλ' αὐτὸς μὲ τὰ χέρια του πού τ' ἀνοιγόκλειε διηύθυνε τὰ ἀφρισμένα χαλινάρια των...

Τὴν ἡγάπα πολὺ τὴν θάλασσαν ὁ Κώστας. Τὸν ἐνανοῦριζε μὲ τὸν ἥσυχον φλοῖσβόν της, τοῦ ἐνέπνεε θάρρος μὲ τὸν ρόχθον τοῦ θυμοῦ της καὶ τὸν ἔκαμνε ν' ἀγαπᾷ τὸν κίνδυνον. Καὶ τί δροσερὸν πού ἦτο τὸ ἀεράκι της, καὶ τί ὠραία πού ἐμοσχοβολοῦσαν τὰ φύκια της, πού ὁμοιάζαν σὰν πράσινα κεντήματα !

Μίαν Κυριακὴν ὁ Κώστας εἶχεν ὑπάγει πάλιν εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Ἐφουσοῦσεν ἥσυχος μπάτης. Τί ὠραία ἡμέρα διὰ κολύμβημα !

Ὁ Κώστας παρετήρει μὲ ἀγάπην τὴν θάλασσαν. Μία φωνὴ τοῦ ἔλεγεν ἀπὸ μέσα του :

— Κολύμβα ! κολύμβα ! Τί ἔμορφη πού εἶναι ἡ θάλασσα ! Ἀκόμη στέκεσαι ;

Ἄλλ' ἄλλη φωνὴ τοῦ ἐψιθύριζε :

— Μὴ κολυμβᾶς, Κώστα, μὴ κολυμβᾶς ! Θυμήσου τί ὑπεσχέθης εἰς τὴν μητέρα σου !

Τὴν φωνὴν ταύτην ἐνόμιζεν ὁ Κώστας ὅτι ἤκουεν ἀπὸ τὴν καινούργιαν του φορεσιάν, τὴν ὁποίαν εἶχε πρωτοφορέσει τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀλήθεια, πόσον κομψή, πόσον ὠραία φορεσιὰ ἦτο ἐκείνη ! Κάτασπρη, λινὴ. Τὴν εἶχε ράψει ἡ μητέρα του μὲ τὰ χέρια της καὶ εἶχε βάλει ἐπάνω της ὅλην τὴν καλαισθησίαν της καὶ ὅλην τὴν ἀγάπην πού εἶχε διὰ τὸν υἱὸν της.

Μὲ τί καμάρι τὴν εἶχε φορέσει ὁ Κώστας ! Ἀπὸ τὴν ἀγῆν ἔκαμνε ἐπίσκεψιν εἰς τὴν μάμμην του. Ἐπειτα ἐπῆγεν εἰς τὰς θείας τοῦ. Ἐπειτα εἰς ὅλους τοὺς συγγενεῖς, καὶ τοὺς μακρινοὺς ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἠπόρησαν διὰ τὴν ἔκτακτον ἐκείνην τιμὴν. Καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ στόματα,

εἴτε γεροντικά εἴτε νεανικά εἴτε παιδικά, μίαν φωνὴν ἤκουε : « Τί ὠραία φορεσιά ! ».

Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατόν νὰ τὴν ἀποχωρισθῆ, νὰ τὴν ἀφήσῃ ἔξω εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ἐπάνω εἰς τὰ χαλίγια, νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν φύλαξίν της εἰς ἄλλα παιδιὰ, καὶ αὐτὸς νὰ ὀλογυρνᾷ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν γυμνός ;

—“Ὁχι ! εἶπε. Δὲν θὰ κολυμβήσω.

Καὶ ἐπειδὴ εἶχε θέλησιν καὶ δὲν μετέβαλλε τὰς ἀποφάσεις του, δὲν παρετήρει μὲ ζήλειαν ἐν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐκολύμβα ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐκεῖ πλησίον. Εὐρῆκε μόνον τὰ πιδὸ καθαρὰ πετραδάκια τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἐκάθισεν ἐκεῖ μὲ προσοχὴν καὶ ἐκοίταζε τὰ πλοῖα ποῦ ἦσαν ἀραγμένα μακρὰν, καὶ τὰς λέμβους ποῦ ἦσαν δεμέναι ἀπὸ πίσω των.

Τί ἐσκέπτετο ὁ Κώστας ; Καὶ αὐτὸς δὲν τὸ ἤξευρε. Ἄφηγε τὰς σκέψεις του ἐλευθέρως νὰ περιφέρονται ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, ἕως τ' ἀντικρινὰ βουνά, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἦτο ὀμίχλη, ἐφαίνοντο τόσον μακρὰν, καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἦτο αἶθριος ὁ καιρὸς, ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ νὰ ἐπλησίασαν.

Ἐξάρκα ὅμως ὁ Κώστας ἀκούει φωνὰς πλησίον του, ὁ νοῦς του ἐπιστρέφει γρήγορα ἀπὸ τὸ μακρινὸν ταξίδιον του εἰς τὴν παραλιάν.

—“Ὁ Ἄντωνης τῆς Μήτραινας πνίγεται ! Πάει ! Χάνεται !

Ἐκεῖ ἐμπρὸς του, ἀρκετὰ βαθιά, ὁ Κώστας βλέπει δυὸ χέρια ποῦ κτυποῦν δυνατὰ τὴν θάλασσαν, ἀκούει μουγκρητὰ καὶ βλέπει ἕνα κεφάλι νὰ βουλιάζῃ, νὰ χάνεται κάτω ἀπὸ τὸ νερόν. Ἦτο τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐκολύμβα, ἐνῶ ὁ Κώστας ἐκάθητο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Τὸ δυστυχὲς εἶχε προχωρήσει βαθιά, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε νὰ κολυμβᾷ καλά, ἀπέκαμεν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐπάλασε μὲ τὰ κύματα. Μερικὰ παιδιὰ τὸ εἶχον ἴδει καὶ ἔβαλαν τὶς φωνές.

Ἄ Κώστας τινάζεται τότε ἐπάνω. Παρατηρεῖ τριγύρω, ἀλλὰ κανὲν ἄλλο παιδίον δὲν εἶναι εἰς τὴν θάλασσαν. Καμιὰ βάρκα δὲν περνᾷ.

Μετ' ὀλίγον φαίνεται πάλιν ἡ κεφαλὴ, ἀκούονται τὰ μουγκρητὰ καὶ τὰ δύο χέρια κτυποῦν μὲ ἀπελπισίαν τὴν θάλασσαν, ὡς νὰ θέλουν νὰ κρατηθοῦν εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸ νερόν. Αὐτὸ ὅμως δὲν πιάνεται, δὲν κρατεῖται. Καὶ τὸ παιδί βουλιάζει...

Αἱ φωναὶ εἶχον ἀκουσθῆ μακρύτερα. Πέραν δύο ναῦται σπρώχνουν πρὸς τὴν θάλασσαν μίαν βάρκαν τραβηγμένην ἔξω εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, καὶ εἷς ἄλλος τρέχει νὰ πάρῃ τὰ κουπιὰ ἀπὸ ἕνα μαγαζί. Ἄλλὰ θὰ

προφθάσουν ; Ἄπο τὴν ἀκρογιαλιὰν ἀκούονται σπαρακτικαὶ φωναί :

— Πνίγεται ! Πνίγεται ! Πάει, χάθηκε !

Ἡ καρδιά τοῦ Κώστα κτυπᾷ δυνατά. Δὲν θὰ προφθάσῃ ἡ βάρκα. Τὸ γνωρίζει. Μίαν φοράν ἀκόμη θ' ἀναβῆ ἡ κεφαλὴ τοῦ πνιγομένου κι ἔπειτα θὰ μείνῃ ἐκεῖ κάτω μὲ μᾶτια ὀλάνοικτα, μὲ στόμα ἀνοικτό, χωρὶς ψυχὴν.

Ὁ Κώστας λαμβάνει τὴν ἀπόφασίν του. Τραβᾷ βιαστικά τὸ σακάκι του, τὸ πετᾷ χωρὶς νὰ ἰδῆ ποῦ πέφτει, καὶ ὁρμᾷ εἰς τὴν θάλασσαν. Καλυμβᾷ μὲ γρηγοράδα. Σχίζει γοργὰ τὴν θάλασσαν. Οὔτε νιώθει ἂν τὸν βαρύνουν τὰ φορέματα ποῦ φορεῖ.

Τὸ πλήθος, τὸ ὅποῖον ἐμαζεύθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν, ἐμβάλλει ὀξεῖαν κραυγὴν. "Ὅλοι φοβοῦνται μήπως ἀντὶ ἐνὸς παιδιοῦ πνιγοῦν δύο. Καὶ παρατηροῦν ὅλοι μὲ ἀγωνίαν τί θὰ γίνῃ.

Ὁ Κώστας εἶχε πλησιάσει τώρα. "Ὀλην τὴν προσοχὴν του εἶχεν εἰς τὸ κεφάλι, τὸ ὅποῖον θ' ἀνέβαινε διὰ τελευταίαν φοράν, καὶ μόλις τὸ εἶδε, τὸ ἀρπάζει ἀπὸ τὰ μαλλιά μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν καὶ τὸ κρατεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ νερόν. Εἶχεν ἀναγνώσει ἄλλοτε πῶς πρέπει νὰ καταπιανώμεθα, διὰ νὰ σώσωμεν ἕναν ποῦ πνίγεται. Ἐπρόσεχε λοιπὸν νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ τὸ παιδί ποῦ ἐπαράδερνε καὶ νὰ σύρῃ καὶ ἐκεῖνον μαζὶ του εἰς τὸν βυθὸν διὰ παντός. Μὲ τὴν μίαν του χεῖρα τὸ σπρώχνει πρὸς τὴν ἀκρογιαλιὰν καὶ μὲ τὴν ἄλλην κολυμβᾷ. Φθάνουν μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ρηχά. Πατεῖ μὲ τὰ πόδια του καὶ σύρει μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ παιδί ἔως τὴν ἀκρογιαλιὰν. Τότε ἔφθασε καὶ ἡ βάρκα μὲ τοὺς ναύτας.

"Ὅλοι ἐτριγύριζαν τὸ παιδί καὶ ἔσκυβαν μὲ καρδιοχτύπι ἀπ' ἐπάνω του. Ἦτο ἄραγε ζωντανὸν ἀκόμη ἢ εἶχεν ἀποθάνει ; Θὰ τὸ προφθάσουν ; Τὸ ἔβαλαν μπρούμυτα, μὲ τὸ κεφάλι κάτω, διὰ νὰ βγάλῃ τὴν θάλασσαν ποῦ εἶχε καταπίει. Ἦτο κατάχλωμον ὡς νεκρόν. Ἐφθασε μετ' ὀλίγον ἡ χήρα ἢ μητέρα του μὲ λυμένα μαλλιά καὶ ἤρχισε νὰ κτυπιέται καὶ νὰ δέρνεται. Ἄλλ' εὐτυχῶς ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔνωσαν μίαν ἀδύνατον ἀναπνοὴν νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ στόμα του. Τὰ κλειστὰ μᾶτια ἤνοιξαν καὶ ἀντίκρισαν τὰ μᾶτια τῆς μητέρας, ποῦ τὸ ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκαλιά της.

Τότε ἐνεθυμήθησαν τὸν σωτήρα.

Ἄλλὰ ματαίως τὸν ἐζητοῦσαν τριγύρω των. Ὁ Κώστας δὲν ἦτο ἐκεῖ. Ἀφοῦ παρέδωκεν εἰς τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀναίσθητον

σώμα, είχεν άποσυρθή παράμερα. Ήτο τόσοσ κουρασμένος !... Τοῦ έφάινετο ότι θά λιγοθυμοῦσε. Τά αὐτιά του έβούιζαν και όλα γυρνοῦσαν ολόγυρά του. Δέν ήμποροῦσε νά σταθῆ εἰς τά πόδια του. Έκάθισεν εἰς μίαν πέτραν, άνέπνευσε δυνατά, και άφου συνήλθεν ολίγον, έπήρε τό σακάκι του και έτράβηξε πρὸς τό σπίτι του.

Δέν έπήγεν άπό τόν πλατύν δρόμον τῆς άκρογιαλιᾶς, όπου ήσαν τά καταστήματα και τά καφενεῖα. Έχώθηκεν εἰς κάτι στενοῦς παράμερους δρομίσκους. Ή φορεσιά του, ὁ ολόκαινούργη λινή φορεσιά του, ήτο εἰς κακήν κατάστασιν. Τὸ σακάκι του τσαλακωμένον και λερωμένον, τὸ γιλέκο και τὸ πανταλόνι κολλημένον επάνω του κι έσταζαν θάλασσαν !

“Όταν έπερνοῦσεν, αἱ γειτόνισσαι τὸν εκόιταζαν με βλέμμα επιπληξέως, ὡς νά ήθελαν νά τοῦ εἶπουν :

— Τὸ κακόπαιδον ! Ήπαιζε και έπεσε στῆ θάλασσα. Κρίμα σὰ ὅμορφα καινούργια ροῦχα.

‘Ο Κώστας ήμποροῦσε νά εἶπῃ εἰς αὐτάς :

— Δέν έπαιζα, έγλύτωσα μίαν ζωήν !

‘Αλλά δέν εἶπε τίποτε. Τί τὸν ένοιαζε ; “Ας έλεγαν ὅ,τι ήθελαν.

‘Ανέβῃ με καρδιοχτύπι τὴν κλίμακα τῆς οικίας των. Τί θά έλεγεν ἡ μητέρα του, όταν θά τὸν έβλεπεν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ; Και ἀλήθεια, εκπληξίς, λύπη και θυμὸς έξωγραφίσθησαν μονομιᾶς εἰς τὸ πρόσωπόν της, όταν τὸν εἶδεν έτσι εμπρὸς της. Παρ’ ολίγον πικρὸς λόγος νά εξέλθῃ από τά χεῖλη της. ‘Αλλ’ ὁ Κώστας, ὡχρὸς ἀκόμη από τὴν συγκίνησιν και τὴν έξάντλησιν, έτρεξε πρὸς αὐτὴν και τῆς διηγήθη τί εἶχε συμβῆ.

Τότε ήνοιξεν εκείνη τὴν ἀγκάλην της και ὠρμησεν ὁ Κώστας και ἡ μητέρα του τὸν έσφιγγε δυνατά.

— Και ἂν επνιγόσουν και σύ, παιδί μου ; τοῦ εἶπε με τρέμουσαν φωνήν. Και τά δάκρυα έρρεον από τοὺς ὀφθαλμούς της. Και τὸν επέπληττε τρυφερά, θωπευτικά, ὡς ν’ ανατρίχιαζε ἀκόμη ἡ μητρική της καρδιά από τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου ποὺ ήγγισε τὸ παιδί της. ‘Αλλ’ ὁ Κώστας ήσθάνετο ότι ήτο πολὺ εὐχαριστημένη από αὐτόν.

‘Ο πατέρας τοῦ Κώστα ήτο εἰς τὸ καφενεῖον και εκεῖ έμαθε τί συνέβῃ. Ήλθε βιαστικά εἰς τὸ σπίτι. “Όταν εἶδε τὸν Κώσταν, τὸν έσηκωσεν ὕψηλά και τὸν έφίλησε, και έσκοῦπισε κρυφά ἕνα δάκρυ αὐτός, ὁ ὁποῖος ποτὲ δέν εἰδάρησε.

Αὐτὰ φέρει εἰς τὸν νοῦν του τώρα ὁ Κώστας παρατηρῶν τὴν λιγὴν φορεσιάν, τὴν ὁποίαν μὲ στοργὴν φυλάττει ἀπὸ τότε. Βλέπων αὐτὴν, ξαναβλέπει ἐμπρὸς του μίαν ἀπὸ τὰς ὠραιότερας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Αἰσθάνεται εἰς τὰ χεῖλη του τὰ φιλήματα τῆς μητέρας του καὶ ἐπάνω εἰς τὸ μάγουλόν του τὸ δάκρυ τοῦ πατέρα του. Ἀσφαλῶς ἡ φορεσιά αὐτὴ εἶναι ἡ ὠραιότερα ἀπὸ ὅλας, ὅσας ἐφόρεσεν ἕως τώρα !

Ἄρ. Κουρτίδης

Η ΣΤΑΦΙΔΑ ΤΟΥ ΓΕΙΤΟΝΑ

Γείτονά του δὲν ἄφηνε ἀπειραχτον ὁ Ἀντώνης ὁ Κατσιβούλης. Ὅλο καὶ φιλονικοῦσε γιὰ τὰ σύνορα τῆς σταφίδας του. Ἄν δὲν παράβλεπαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς παίρνη κάθε χρόνο καὶ κάμποσο τόπο, ἔπρεπε νὰ περιμένουν δικαστήρια καὶ κάθε εἶδος ἀναποδιά. Μὰ περισσότερο εἶχε στενοχωρήσει τὸ Γιώργη τὸ Χριστοδουλιᾶ. Ἐνα χαντάκι χῶριζε τὶς σταφίδες τους, τ' ἄλώνια τους καὶ τὰ σπίτια τους.

Κάποιον Αὐγούστο ὁ Κατσιβούλης καὶ ὁ Χριστοδουλιᾶς εἶχαν μαζέψει στὴν ἀποθήκη τὸ πρῶτο χέρι. Μὰ ἡ περισσότερη σταφίδα ἦταν στ' ἄλώνια.

Ἐνα μαυραδάκι φάνηκε στὸν οὐρανό. Ὁ Κατσιβούλης μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὴ μεγαλύτερή του κόρη ἔλειπαν στὴν πύλη. Τὴ σταφίδα τὴν πρόσεχε τὸ μικρὸ τους ἀγόρι, ὁ Νάσος, ὡς δέκα χρονῶν. Τὸν εἶχαν ἀφήσει ἐκεῖ γιὰ τὰ μάτια, γιατί καὶ ἀφύλαχτη νὰ ἦταν, κανεὶς δὲν τὴν πείραζε.

— Δὲν μ' ἀρέσει τὸ σημάδι, εἶπε στοὺς δικούς του ὁ Χριστοδουλιᾶς. Γρήγορα νὰ μαζέψουμε τὴ μαυρομάτα, νὰ μὴν ἔχουμε τὰ ἴδια τὰ περσινά.

Πέρσι ἔτυχε καὶ αὐτὸς νὰ λείπη. Ἦταν ἡ γυναίκα του, μὰ σὲ μιά δυνατὴ καὶ ἐξαφνὴ μπόρα πού ἦρθε, λίγη σταφίδα πρόφτασε νὰ μαζέψη. Ὁ Κατσιβούλης μπορούσε νὰ βοηθήσῃ, μὰ δὲν τὸ ἔκαμε. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἐξώστη καθόταν καὶ ἔβλεπε μὲ χαρὰ πῶς ἔπαιρνε τὸ νερὸ τὴν ξένη σταφίδα.

Τώρα ὁ Χριστοδουλιᾶς μὲ τοὺς δικούς του δούλευαν γρήγορα καὶ εἶχαν μαζεμένη τὴν περισσότερη σταφίδα. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ο πρῶτες ἀραιὲς ἰταλαματιές. Ὁ Νάσος τοῦ Κατσιβούλη ἔβαλε τὶς φανέλες. Καταλάβαινε τὸ κακὸ πού τοὺς εὔρισκε, μὰ καταλάβαινε καὶ τὴν ἀδυναμία του.

—“Ε, θά κλάψης και σύ, ὅπως κλάψαμε και μεῖς πέρσι, εἶπε τὸ ἀγόρι τοῦ Χριστοδουλιᾶ.

— Κάνε τὴ δουλειά σου και τέτοια λόγια δὲ μ’ ἀρέσουν. Τ’ ἀκοῦς ; ... Νά μὴ σ’ ἀκούσω νά τὸ ξαναπῆς ! εἶπε αὐστηρά ὁ Χριστοδουλιάς.

Δὲν ἤθελε τὸ κακὸ κανενός, μὰ και δὲν εἶχε σκοπὸ νά μαζέψῃ τὴ σταφίδα τοῦ Κατσιβούλη. Αὐτὸ δὰ ἔλειπε !..

“Ἐπειτα, ὅμως, συλλογίστηκε : « Καὶ τί φταίει τὸ μικρὸ νά πεινᾷ ὅλο τὸ χρόνο; Κι ἔπειτα ἔχει νά παντρέψῃ και τὴν κόρη του και τὴν προίκα θά τὴν δώσῃ ἀπὸ τούτῃ τὴ σταφίδα... Θὰ πῆς, κι ἐγὼ φτωχὸς ἤμουν κι εἶχα νά παντρέψω, κι ἐγὼ εἶχα μικρά και πείνασαν. Τὰ σκέφτηκε ἐκεῖνος ; Γιατί νά μὲ σκοτιζοῦν ἐμένα τώρα ; ».

Ἡ σταφίδα του στὸ μεταξὺ ἦταν ἀσφαλισμένη. Τώρα μπορούσε νά πάῃ σπιτάκι του. Δυνατὸς ἀέρας σήκωσε σύννεφο τὴ σκόνῃ, κι ὕστερα οἱ σταλαματιῆς ἄρχισαν νά πέφτουν πιὸ πυκνά. Μιά ἀστραπὴ θάμπωσε τὰ μάτια τους κι ἀκολούθησε βρόντῃ ποὺ ἔσεισε τὴ γῆ.

— Κρίμα νά χαθῆ ἡ μαυρομάτα ! συλλογίστηκε.

Πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ τὰ ἔξοδα και τὰ βάσανα ποὺ περνοῦν, ὥσπου ν’ ἀποθηκιάσουν τὴ σταφίδα και νά τὴν πουλήσουν. Κλάδεμα, σκάψιμο, ξανασκάψιμο, βλαστολόγημα, κορφολόγημα, χαράκωμα, θειάφισμα και ράντισμα μὲ γαλαζόπετρα. “Ἐπειτα τὸ καρδιοχτύπι νά τρυγηθῆ ἡ σταφίδα, ν’ ἀπλωθῆ στὸ ἄλῳνι, νά ξεραθῆ, νά μαζευτῆ, νά τὴν βάλουν στὰ σακιά καί... νά ῥθῃ κι ὁ ἔμπορος.

— Ἀμαρτία νά χαθῆ ἡ μαυρομάτα ! εἶπε πάλι ὁ Χριστοδουλιάς.

Στάθηκε ἔπειτα γιὰ μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος κι ἔπειτα φώναξε :

— Ἐμπρός, παιδιὰ, ἐλάτε νά μαζέψουμε και τοῦ γείτονα τὴ σταφίδα.

Κάτι θέλησαν νά μουρμουρίσουν μερικοί, μὰ μὲ μιὰ ματιὰ ὁ Χριστοδουλιάς τοὺς ἔδωσε νά καταλάβουν πὼς ἔπρεπε νά τρέξουν, σὰ νά ἦταν δική τους και καλύτερα ἀκόμη. Δὲ δίστασαν περισσότερο, και ὅλοι ρίχτηκαν πρόθυμα στὴ δουλειά.

Τὴν ὥρα ποὺ πλάκωσε ἡ δυνατὴ βροχὴ κι αὐλάκωναν τὸν οὐρανὸ οἱ ἀστραπὲς και ξεκούφαιναν οἱ βροντές, δὲν ἦταν οὔτε σπυρὶ σταφίδα τ’ ἄλῳνια. Τὴν ἴδια ὥρα φάνηκε ἀπάνω στὸ ἄλογό του τρεχάτος ὁ Κατσιβούλης. “Ἐσταζαν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ νερὸ και τὸν ἰδρώτα. Καθὼς εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὸ ἄλῳνι ἄδειο, ἔβαλε τὶς φωνές. “Οταν πλησίασε και εἶδε τὸ Χριστοδουλιᾶ, τοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή.

σ — Ἐσὺ νά μοῦ κάμῃς αὐτὸ τὸ καλὸ !

— Γιατί ὄχι ; Γείτονες εἴμαστε, εἶπε μὲ γέλιο ὁ Χριστοδουλιάς. Πρῶτα θὰ δῆ κανεὶς τὸ γείτονά του κι ὕστερα τὸν ἥλιο.

Ὁ Ἀντώνης ὁ Κατσιβούλης εἶχε ἀπομείνει ἄφρονος, σὰν ἀποσβολωμένος. Αἰσθανόταν δυὸ πράγματα ἐντελῶς ἀντίθετα. Αἰσθανόταν καὶ εὐγνωμοσύνη καὶ ντροπὴ ! Εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸ γείτονά του καὶ ντροπὴ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του !

Νόντας Ἔλατος

Ο Φ Ο Ι Ν Ι Ε

Τὸν εἶδον τὸ πρῶτον ἀνάγλυφον ἐπὶ χαλκοῦ. ὅταν, ἑπταετῆς μόλις, ἀπεθαύμαζον ὑπερμεγέθη δεκάρα.

Εἶχεν ἀπλωμένες τὰς πτέρυγας τὸ πτηνόν, καθήμενον ἐπὶ δέσμης ξύλων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γλῶσσαι πυρὸς περιέβαλλον τὸ σῶμά του. Τὸ πτηνὸν ἀτάραχον, μὲ λαιμὸν τεταμένον ἀνέβλεπε πρὸς ἀκτινοβόλον σταυρὸν, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του.

Δὲν ἐγνώριζον οὔτε τί ἦτο τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν ἀνὰ χεῖρας, οὔτε ποῖον ἦτο ἐκεῖνο τὸ πτηνὸν οὔτε καὶ ἡδυνάμην νὰ ἀναγνώσω ἀκόμη τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα τὸ περιέβαλλον κύκλῳ καὶ τὰ ὁποῖα ἐσημείωναν ἓνα ἡγιασμένον ὄνομα, α Ἰ ω ἀ ν ν η ς Κ α π ο δ ῖ σ τ ρ ι α ς, Κ υ β ε ρ ν ῆ τ η ς τ ῆ ς Ἑ λ λ ᾶ δ ο ς », ὄνομα, τὸ ὁποῖον ὀσάκις ἀναπολήσω, ἡ ψυχὴ μου κάμπτεται εἰς γονυκλισίαν.

Θὰ μὲ ἐρωτήσετε τί εἶναι τὸ πτηνὸν αὐτό ; Εἶναι μόνον βέβαιον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν γαμφωνύχων καὶ τὸ γένος τῶν ἀετῶν. Ἀλλ' οὐδὲν ζωολογικὸν μουσεῖον τὸν φιλοξενεῖ, καὶ φοβοῦμαι ὅτι δυσκόλως θὰ ἀνεύρετε τῆς ὑπάρξεώς του μάρτυρας αὐτόπτας.

Ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ἡρόδοτος τὸν θέλουν ζῶντα ἡμίσειαν χιλιετηρίδα. Ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ ἱστορικοί, Ἕλληνες καὶ ξένοι διάσημοι, λέγουν :

« Αἱ Ἰνδίαὶ καὶ ἡ Αἰθιοπία γεννοῦν τὰ ὀραιότερα πτηνά. Τὸ περιφημότερον πάντων εἶναι ὁ φοῖνιξ, ἐὰν τὰ περὶ ὑπάρξεώς του δὲν ἀποτελοῦν μῦθον. Ζῆ εἰς καὶ μόνος φοῖνιξ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, ὀλίγοι δὲ τὸν εἶδαν.

» Ἐχει, λέγουν, μέγεθος ἀετοῦ, γύρω δὲ εἰς τὸν λαιμὸν πτέρωμα λάμπον ὡς χρυσός· τὸ ἄλλο σῶμα ἔχει πτέρωμα πορφυροῦν, ἢ οὐρὰ εἶναι

κυανῇ μὲ παρένθετα ροδόχροα πτερὰ, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς ἔχει λοφίον.

» Λέγουν ὅτι οὐδεὶς εἶδε ποτὲ τοῦτο νὰ τρώγῃ.

» Ὁ φοῖνιξ ζῆ εἰς τὴν Ἀραβίαν 509 ἔτη.

» Ὄταν γηράσῃ ὁ φοῖνιξ κατασκευάζει φωλεὰν ἀπὸ κλάδους κασσίαιας καὶ ἀπὸ ἄλλους εὐώδεις κλάδους· ἔπειτα γεμίζει τὴν φωλεὰν αὐτὴν ἀπὸ ἀρώματα, θέτει πῦρ καὶ θνήσκει καίμενος ἐπ' αὐτῆς.

» Ἀπὸ τὴν τέφραν καὶ τὰ ὅσα τοῦ γεννᾶται κατ' ἀρχὰς σκόκληξ, ὁ ὁποῖος μεταμορφοῦται εἰς φοῖνικα.

» Τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ νέου φοῖνικος εἶναι ν' ἀποδώσῃ ἐπιχειδεῖους τιμὰς εἰς τὰ λείψανα τῆς πρώην αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ νὰ φέρῃ ταῦτα μεθ' ὀλοκλήρου τῆς φωλεᾶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡλίου ἐπὶ βωμοῦ ».

Ἐπειδὴ εἶναι τοιαύτη ἡ ποιητικωτάτη περὶ τοῦ πτηνοῦ παράδοσις, ὁ Χριστιανισμὸς, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς δόγμα τὴν ἀθανασία, τὴν νίκην τοῦ θανάτου, τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀτελεύτητον αὐθυπαρξίαν τῆς ψυχῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ οὐδὲν τὸ ποιητικώτερον καὶ παραστατικώτερον σύμβολον ἀπὸ τὸν φοῖνικα.

Διὰ τοῦτο ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνάγλυφον τὸν φοῖνικα, ὡς σύμβολον ἀναστάσεως εἰς νέαν ζωὴν. Καὶ τοιοῦτον σύμβολον θεωροῦν αὐτὸ οἱ Χριστιανοὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ Χριστιανικοὶ συγγραφεῖς (Κλήμης, Ὁριγένης, Νανζιανζηνός).

Καὶ ἤδη, ὅταν ἡ Ἑλλάς σχίζουσα τὰ ἐντάφια σάβανα ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπὶ τόσους αἰῶνας κατέκειτο, ὅταν ἀληθῶς ἐκ τῆς τέφρας τῆς ἐγεννήθη κατὰ τὸν ποιητὴν ἡ Ἐλευθερία,

σαν τῇ σπύθα κομμένη στῆ στάχτι,

ποῖον παραστατικώτερον, ποῖον ποιητικώτερον σύμβολον ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ὡς αἰώνιον αὐτοῦ ἔμβλημα τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰν ἐλληνικὸν Ἔθνος, παρὰ τὸν φοῖνικα, τὸν ὁποῖον ὁ πατὴρ τοῦ Ἔθνους καὶ Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ἀδιασειστώσως καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ θεμελιώσεως ἀληθοῦς ἐλληνικοῦ μέλλοντος, ἔταξεν ἔμβλημα αὐτοῦ ;

Ἡδύνατο ἐπιτυχέστερον νὰ συμβολίσῃ τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὁ μέγας τοῦ Ἔθνους πολίτης ;

ΑΕΤΟΣ ΣΤΟ ΚΟΤΕΤΣΙ

Τὸν ἀετὸ τὸν ἔκλεισαν μέσα σ' ἓνα κοτέτσι.

Κι ὁ κόκορας τὸν ρώτησε : « Γιατί πικραίνεσαι ἔτσι,
πού τὰ ἔχεις ὅλα τώρα ;

Καὶ τὸ νερὸ στὸν τόπο του, καὶ τὸ φαῖ στὴν ὥρα,
καὶ στὰ κατσάβραχα δὲν πᾶς, ὅπου μπορεῖ στὸ τέλος
μέσ στα καλὰ καθούμενα νὰ φᾶς κανένα βέλος.

Γιὰ πές μου τί σοῦ λείπει

κι ὅλο σὲ δέρνει ἡ λύπη

καὶ τὴν καρδούλα σου χαλᾶς ; ».

Κι ἐκεῖνος τ' ἀποκρίθηκε : « Σὰν κόκορας μιλάς ».

« Μύθοι », 1936

Ἄλ. Φωτιάδης

Ο ΑΝΑΠΟΔΙΑΣΜΕΝΟΣ

Τὴν κοινὴν περιέργειαν εἶχε διαγεῖρει τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἡ γριά Σπύραινα. Τουλᾶχιστον δωδεκάκις ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἶχεν ἐμφανισθῆ ἐπὶ τοῦ βράχου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ὁ λιμὴν τῆς νῆσου καὶ τὸ μακρινὸν πέλαγος.

— Τί νὰ ἔπαθεν ἄραγε ; ἔλεγον αἱ γειτόνισσαι.

— « Οὔτε καράβια στὸ γιάλο οὔτε πουλιὰ στὸν κάμπο ! », ἐμουρμούριζεν ἡ γριά καὶ ἐπέστρεφε περίλυπος, ἐνῶ ὁ βορρᾶς ἐφύσα μανιώδης.

Ἐπνεεν ἤδη ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα. Εἰς τὰ βουνὰ ἐλεύκασον αἱ χιόνες καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο εἰς τὸ πέλαγος. Οὐδὲν ἰστίον εἰς τὸν ἔρημον πόντον. Τὰ πλοῖα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀποκλεισμένα εἰς τοὺς λιμένας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄλιεῖς ἀπελπισθέντες πλέον ἔθεσαν ἐντὸς σάκων τὰ δίχτυα, ἔσυραν εἰς τὴν ἀκτὴν τὰ πλοιαρία των καὶ καθήμενοι εἰς τὰ καφενεῖα τῆς παραλίας ἐρρόφων λαϊμάργως τὸν ἀργιλέν των.

Ἦτο πλέον δειλινόν. Ὅλοι οἱ οἰκογενειάρχαι ἐπρομηθεύοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὸ χοιρινὸν διὰ τὴν αὐριανὴν ἐσρτὴν καὶ ὅσα ἄλλα τρῶφιμα ἀπῆται ἡ ἡμέρα. Καὶ ἡ γριά Σπύραινα ἔθεάθη καὶ πάλιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου. Ἐστρέφετο νὰ ἀπέλθῃ, ὅτε τὴν ἐσταμάτησε νεαρὸς ναύτης κατερχόμενος εἰς τὴν ἀγοράν :

— Τὸν Γεωργάκη περιμένεις, θειὰ Σπύραινα ; Μὲ ποῖό καράβι ταξίδεψε ;

— Μὲ τὸν καπετὰν Κωνσταντῆ, παιδάκι μου. Τὸν περιμένομεν ἀπὸ τῆ Σαλονίκη. Πῆγαν ἀλάτι ἀπὸ τὶς Φώκιες.

— Μὲ τὸν καπετὰν Κωνσταντῆ ; λέγει ὁ ναύτης καὶ ἤρξατο γελῶν. Μὲ τὸν Ἀναποδιασμένον ; Καὶ κάθεσαι καὶ τὸν καρτερεῖς, θειά Σπύρραινα ; Θὰ τὸν θύμωσαν οἱ ναῦτες, καὶ θὰ τὸν πείραξεν ὁ Γεωβγάκης σὰν ἀστεῖος πού εἶναι, καὶ θὰ τὸ ἔσπασε τὸ παλιοκάικο. Ξέρεις τί ἀναποδιασμένος πού εἶναι ; Καλὰ Χριστοῦγεννα! προσέθηκεν ὁ ναύτης καὶ κατῆλθε πρὸς τὴν ἀγοράν.

Ἡ γραῖα ἔμεινεν ἄφωνος, προσπαθοῦσα νὰ ἐμποδίση δυὸ μεγάλα δάκρυα, τὰ ὅποια ἔλαμψαν εἰς τὰ μάτια τῆς ὡσὰν διαμάντια.

Κάτι ἤξερεν ἡ γραῖα· κάτι εἶχεν ἀκούσει περὶ τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ καὶ ἤρχισαν νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὴν μητρικὴν τῆς καρδίαν ἀόριστοι φόβοι. Καὶ ἐνῶ προηγουμένως εἶχεν ἀποφασίσει νὰ διέλθῃ ἐκ τοῦ κρεπωλείου καὶ νὰ προμηθευθῇ ὀλίγον χοιρινόν, τώρα τόσον ἐλυπήθη, ὥστε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μὲ κενὰς τὰς χεῖρας.

— Ἀκοῦς νὰ πάγῃ μὲ τὸν Ἀναποδιασμένον !

Δὲν εἶναι παράξενον ἐπάνω εἰς τὸ γλέντι του νὰ ἔσπασε τὸ παλιοκάικο.

Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς, τὸν ὁποῖον οἱ ἀστεῖοι καὶ εἰρωνες νησιῶται ἀπεκάλουν ἀ ν α π ο δ ι α σ μ ἔ ν ο ν, ἦτο πλοίαρχος ἐξήκοντα πέντε περίπου ἐτῶν. Ἐηρὸς καὶ αὐστηρὸς, διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν φιλεργίαν του καὶ τὴν ναυτικὴν του ἱκανότητα. Πρῶτος αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ ἐπιδείξῃ πλοῖον τῆς πατρίδος του, τὴν « Εὐαγγελίστριαν », εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μαύρης Θαλάσσης· ἠδύνατο νὰ μαντεύῃ ὅλας τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ. Ἦτο εἰς ἄκρον οἰκονόμος καὶ τὸ ὄνειρόν του ἦτο ν' ἀποκτήσῃ μεγάλον βρῖκιον. Καὶ τὸ κατῶρθωσε.

Μὲ ποίαν χαρὰν κατέπλευσε διὰ πρώτην φοράν μὲ τὸ βρῖκιον ἐκ τοῦ Δουνάβεως εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ! Ὅταν ἀπεβιβάζετο διὰ τῆς λέμβου εἰς τὸ λιμεναρχεῖον, οἱ ναῦται ἐκωπηλάτουν καὶ αὐτὸς ἐκαμάρωνεν εἰς τὴν πρύμνην.

Ἄλλ' εἶχε μίαν μεγάλην ἰδιοτροπίαν ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς. Δὲν ἐδέχετο ποτὲ ὀδηγίας καὶ παρατηρήσεις ἐκ μέρους τῶν ναυτῶν του διὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλοίου. Ὅσάκις δὲ ναῦται ἀγνοοῦντες τὴν ἰδιοτροπίαν του αὐτὴν ἤθελον νὰ ὀδηγήσωσι τὸν καπετὰν Κωνσταντῆν, οὗτος ἔπραττεν ὅλας τὸ ἐναντίον, ἔστω καὶ μὲ βλάβην τοῦ πλοίου του.

Τρίς είχε προσαράξει την « Εὐαγγελίστριαν » ἐπὶ βράχων, διότι κατὰ τὸν πλοῦν τῷ ὑπεδείχθη παρὰ ναύτου νὰ προσέξῃ, ἐπειδὴ ἐκεῖ κάπου ἦτο ὕφαλος ἀγνωστος τάχα εἰς αὐτόν. Καὶ ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς τὴν ἐγνώριζεν. Ἦξερεν, ὡς ἔλεγε, « νὰ περάσῃ ὅλες τὶς ζέρες μὲ κλειστά μάτια » ἀλλὰ τοῦ ἤρχετο ἄσχημα « νὰ τὸν δασκαλεύουν τὰ παιδιὰ του ».

Ὅταν τῷ ὑπεδείχθη ποτὲ γνωστὴ εἰς αὐτόν ὕφαλος :

— Σὺ θὰ μὲ μάθῃς, ἀγράμματε ; εἶπεν ὁ Κωνσταντῆς θυμωμένος. Καὶ ἐνῶ ἦτο ἔτοιμος μὲ δεξιωτάτην κίνησιν νὰ στρέψῃ τὴν προῦραν καὶ νὰ παρακάμψῃ τὴν ὕφαλον, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὀδηγεῖται ἐξηκολούθησε νὰ πλῆθῃ κατ' εὐθείαν καὶ ἰδοῦ :

Κράφφ ! ἔτριξεν ἡ « Εὐαγγελίστρια » ἐπὶ τῆς ὕφαλου.

Εὐτυχῶς καὶ τὰς τρεῖς φορὰς οὐδὲν ἔπαθε τὸ ξύλινον σῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξεθύμαινε πάντοτε ἡ παράδοξος ἰδιοτροπία τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ.

Ἡ γριά Σπύραινα, ἴσως ἀπὸ τὸν γεννηθέντα ἐν αὐτῇ φόβον, ἀπέκαμε περὶ τὴν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ δὲν ἐφάνη πλέον εἰς τὸν βράχον. Ἦτο καὶ τόσοσν δριμύ τὸ ψῦχος... Μίαν στιγμὴν ἠκούσθη μία γειτόνισσα εἰς τὴν θύραν :

— Τὰ συχαρίκια. Ἦλθ' ὁ Γεωργάκης.

— Ἦλθε, παιδί μου ;

Τοῦτο μόνον εἶπεν ἡ γραῖα καὶ ἐξῆλθε τρέχουσα πρὸς τὴν παραλίαν. Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς συνήθιζε πάντοτε τὰ Χριστούγεννα νὰ τὰ ἐορτάζῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ποιμὴν τις ἀπὸ πρῶιας ἰδὼν πλοῖον κατερχόμενον ἐκ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὴν γραῖαν, ἥτις ὡς εἶδομεν, τσάκις παρετήρει τὸ πέλαγος ἀπὸ τοῦ βράχου.

Καὶ ἀληθῶς περὶ τὴν ἑσπέραν ἐφάνη ἡ « Εὐαγγελίστρια » κάμπουσα τὴν πρὸ τοῦ λιμένος ξηρὰν νησιδα καὶ προσπαθοῦσα διὰ λοξοδρομιῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτόν, διότι τὴν ὥραν ἐκείνην ἔπνεεν οὐζύτατος βορειοανατολικὸς ἄνεμος. Ἀλλὰ πολὺ ἐδυσκολεύετο νὰ προσεγγίσῃ τὸν λιμένα.

Ὁ Κωνσταντῆς ἐπεριποιεῖτο πολὺ τὸ πλοῖόν του. Ἠγάπα πολὺ τὸ μαῦρο χρῶμα καὶ ἔστιλβε κατὰμαυρὴ ἡ « Εὐαγγελίστρια ». Εἶχε συνηθίσει, ὅταν ἐφθάνεν εἰς τὴν πατρίδα του, νὰ ὑψώνῃ πλὴν τῆς μεγάλης σημαίας τοῦ πλοίου του καὶ ὅλα τὰ ποικιλόχρωμα ἐκεῖνα σήματα τὰ « σε-

νιάλα » λεγόμενα, τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἐν τῷ πελάγει συνεννόησιν.

— Θέλω νὰ μὲ καταλαβαίνουν σὰν ἔρχομαι, ἔλεγεν ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς.

Οἱ κάτοικοι εὐκόλως ἀνεγνώρισαν τὴν « Εὐαγγελίστριαν ». Συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ηὔχαριστοῦντο βλέποντες τὸ μικρὸν βρῆκιον ν' ἀψηφῆ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων. Ἄλλ' ἀνέμενον πάντοτε καὶ καμίαν ἀναποδιὰν του, διὰ νὰ γελᾶσουν. Δὲν ἐφραντάζοντο ὅμως καὶ δὲν ἐπεθύμουν τόσον θλιβερὸν ἀτύχημα.

Κατὰ τὴν τελευταίαν βόλταν ὁ Γεωργάκης ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅτι ἔφθανεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ βλέπων ὅτι ὁ πλοίαρχος κακῶς διηύθυνε τὸ πλοῖον, ἐλησμόνησε μὲ ποῖον εἶχε νὰ κάμῃ κι ἐφώναζε :

— Τί κάνεις, καπετὰν Κωνσταντῆ ;

Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς εἶχεν ἤδη ἀντιληφθῆ τὸ λάθος του καὶ ἠτοιμάζετο νὰ τὸ διορθώσῃ. Ὑπακούων ὅμως εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν του ἐθεώρησε καλύτερον νὰ καταστρέψῃ τὸ πλοῖον, παρὰ νὰ φανῆ ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὴν ναυτικὴν. Καὶ ἀφῆκε τὸ πλοῖον εἰς τὸν ἐπικίνδυνον δρόμον του.

Καὶ ἰδοὺ ἀπαίσιος τριγμὸς ἀκούγεται, ὡς νὰ ἐθραύοντο τὰ ὄστᾶ πελώριου σκελετοῦ.

Ἡ « Εὐαγγελίστρια » εἶχε προσαράξει ἐπὶ τῆς βραχώδους ξηρονήσου.

Περὶ τῆς σωτηρίας τῆς οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς. Ἀλαλαγμὸς ἠκούσθη πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅλοι ἔσπευδαν πρὸς τὴν ξηρόνησον. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ διεκρίνετο ὁ ὀλολυγμὸς τῆς γριᾶς Σπύραινας, ἡ ὁποία διαρκῶς ἐμουρμούριζε :

— Ἀκοῦς νὰ πάῃ μὲ τὸν Ἀναποδιασμένον ! Ἀκοῦς ἐκεῖ !

Ἄλλοτε πάλιν ἐφώναζεν πρὸς τὸν υἱὸν τῆς :

— Ἐβγα ἔξω, Γεωργάκη ! Ἐβγα ἔξω !

Ἄλλ' οἱ ναῦται ἔμενον ἀκόμη ἐντὸς τοῦ σκάφους, νομίζοντες ὅτι καὶ μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν κατοίκων θὰ ἠδύναντο νὰ τὸ σώσουν.

Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς, ὡς νὰ μὴ συνέβῃ τίποτε καὶ ὡς νὰ μὴ ᾔτο αὐτὸς ὁ αἴτιος τῆς καταστροφῆς του, κατεγίνετο καὶ αὐτὸς, μεταβαίνων ἀπὸ τῆς πρύρας εἰς τὴν πρῶμνην καὶ ἐκφωνίζων ἀσυναρτήτους φράσεις.

Ἄλλ' ὅλα εἰς μάτην. Εἰς δυνατὸς κλονισμὸς διέλυσε τὸ πλοῖον καὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν θάλασσαν ἱστοί, ἱστία, σχοινία, ξύλα καὶ διάφορα ἐπιπλα τοῦ πλοίου. Οἱ δὲ ναῦται μόλις ἐπρόφθασαν καὶ ἔσωσαν τὰς κασέλας των.

Οἱ νησιῶται τεθλιμμένοι βαθέως διελύθησαν. Ἐκαστος μετέβη εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ νὰ ἐγερθῇ μετὰ τὰ μεσάνυκτα εἰς τὴν χαρμόσυνον ἀκλουθίαν τῶν Χριστουγέννων.

Μετ' ὀλίγον ἔσβησαν καὶ τὰ φῶτα τῶν ὀλίγων οἰκιῶν, ἐν αἷς, φαίνεται, περισσότερον ἠγγρύπησαν. Πλὴν ἔξω εἰς τὰ Ἀλώνια οἰκίσκος τις μονώροφος διετῆρει τὸ φῶς του ἀκόμη· ἐκεῖ ἦ γριὰ Σπύραινα, ἡ μητέρα τοῦ Γεωργάκη, ἠγγρύπνει, καὶ φέρουσα καινουργές σάλι, ἀτάραχος καὶ γαληνιαία, καθημένη παρὰ τὴν ἐστίαν ἐγυάλιζε μετὰ μητρικῆς ἀγαλλιᾶσεως τὰ ὑποδήματα τοῦ υἱοῦ της· καὶ αὐτὸς πλησίον τῆς πυρᾶς ἀνεπαύετο τεταραγμένον ὕπνον ἀκόμη, διότι ἀνελογίζετο, ἴσως, εἰς τὸν ὕπνον του, ὅτι ἐγένετο αἰτία τῆς καταστροφῆς, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ Ἀναποδιασμένου.

« Διηγήματα », 1928

Ἄλ. Μωραϊτίδης

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

“Όταν ἐχθροὶ καὶ βάρβαροὶ μὲ βέλη καὶ μὲ τόξα
σ’ ἀπόδιωξαν, ὦ Δόξα,
ἀνέβηκες ἐκεῖ·
καὶ ἀθάνατη ἐμαρμάρωσες, καθὼς στὸ παραμῦθι,
ποῦ πέτρινη ἐκοιμήθη
ἡ κόρη ἡ εὐγενική.

“Ὁ βράχος ἀξιόθηκε προσκύνημα νὰ γίνη
καὶ ἀθάνατος νὰ μείνη
στοῦ χρόνου τῆ βοή·
καὶ ἐμπνέει μεγάλα ὄνειρα καὶ αἰσθήματα γενναῖα,
καὶ ἐνώνει αὐτὸς τῆ νέα
μὲ τὴν ἀρχαία ζωή.

Καὶ ὅλες οἱ σκόρπιες πέτρες του καὶ οἱ μαρμαρένιοι στύλοι
γενῆκαν τόσα χεῖλη
μὲ σάλπιγγος φωνή,
καὶ βροντερὰ σ’ ἐκήρυξαν στὴ γῆ, στὴν οἰκουμένη,
ὦ Δόξα τιμημένη,
ὦ Δόξα ἀληθινή !

Ἰω. Πολέμης

Η ΑΘΗΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΙΣ

Ἡ Ἀθηναῖα δὲν ἦταν θεὰ πολεμική μόνον. Προστάτευε τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ σοφὲς συμβουλές. Αὐτὴ ἐφεῦρε τὸ ἄροτρο καὶ ἔμαθε τοὺς ἀνθρώπους νὰ βάζουν τὰ βόδια στὸ ζυγὸ. Ἐπειτα ἐφεῦρε διάφορα γυναικεῖα ἐργόχειρα καὶ γι’ αὐτὸ εἶχε ὀνομασθῆ Ἐργάνη. Σ’ αὐτὴν ὀφείλουσαν τὴν πρόδόν τους οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστῆμες. Σ’ αὐτὴν ἀπεδίδοντο ἡ ἐφεύρεση τῆς οἰκοδομικῆς, τῆς ποιητικῆς, τῆς ραπτικῆς. Ἀκόμη καὶ τῆς ἰατρικῆς. Αὐτὴ φρόντιζε γιὰ τὴ μόρφωση. Ἄν δὲν ἦταν αὐτὴ, ἴσως ἴσως οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ νικοῦσαν στὴν Τροία. Δὲν μπορούσε αὐτὴ, ἡ πολυσέβαστη παρθένος, νὰ ἀνεχθῆ τὴν ἀπαγωγὴ τῆς Ἐλένης ἀπὸ τὸν Πάρι. Καὶ τοὺς βοήθησε νὰ βγάλουν τὴν ντροπή...

Ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν μιὰ θεά, πού βρισκόταν σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Ἦταν ἡ ἀθάνατη πού ρίζωνε κι ἔτρεφε μέσα στὶς καρδιές τὸν πόθο τῆς δουλειᾶς, τὸν πόνο τῆς πατρίδας, κάθε εὐγενικό αἶσθημα. Ὁ Παλαμᾶς τραγουδώντας τὶς θεῖες χάρες τῆς λέει :

Τῶν τραγουδιῶν οἱ ἀντίλαλοι κι οἱ βρόντοι τῶν ἀρμάτων*
 ζευγαρωμένοι ἀκούγονται μὲς στὸ γοργό σου διάβα.
 Περνᾶς, τὰ κάστρα τὰ ψηλά, τὰ σιδεροχτισμένα
 σωριάζονται, συντρίβονται σὰ νὰ ἦτανε γυαλένια,
 ἂν ἔτυχε καὶ τὰ ἔχτισαν τὰ χέρια τῶν ἀδίκων.

Περνᾶς, καὶ γῶρες ταπεινές, ξαρμάτωτες, μονάχες
 θεριεύουν κι εἶν' ἀνίκητες, φτάνει τὸ δίκιο νὰ ἔχουν,
 ἀπλώνεις τὴν ἀσπίδα σου καὶ τὶς ἀποσκεπάξεις.
 Κι ἐνῶ κρατεῖς φαρμακερὸ κι ἀλάθειτο κοντάρι,
 κι ἐνῶ προστάξεις δοῦλο σου τὸ θάνατο, τὸ φόβο,
 ἔχεις πιστὴ συντρόφισσα τὴν πλουτοδότρα Εἰρήνην,
 κι ἡ Νίκη ἐσέν' ἀκολουθᾷ μὲ τὴ Δικαιοσύνη.

Περνᾶς, συνάζονται οἱ λαοὶ στὰ καρπερὰ χωράφια
 κι οἱ βασιλιάδες κάθονται στὴ μέση σὰν πατέρες
 καὶ διαλαλοῦνε οἱ φύλακες κι ἀκοῦνε τὴ φωνὴ τους
 πεζοὶ καὶ καβαλάρηδες καὶ βγαίνουν καὶ παλεύουν,
 τίμια στεφάνια ἀπ' τὰ κλαριά τῆς δάφνης καὶ τῆς λευκῆς
 κι οἱ μεγαλόφωνοι ποιητὲς γεμάτοι ἀπὸ τὸ φῶς σου
 στὴ λύρα τὴν ἐφτάχορδη τὴ νίκη τους παινεύουν.

Τὰ βόδια τὰ δουλευτικά τῆς γῆς τὰ σπλάχνα ὀργώνουν
 κι ἀκολουθᾷ κατάκοπος ὁ ζευγολάτης* ὅμως
 μιὰ θύμηση ἀκριβώτατη τὸν κόπο του ἀλαφρώνει,
 τὸν καρτερᾷ ἡ γυναίκα του στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του,
 νὰ τὸν ποτίσῃ μὲ κρασί τὸ βράδυ σὰν γυρίσῃ.

Παρέκει γάμοι γίνονται κι ἀντιλαλοῦν φλογέρες,
 καὶ πᾶν ἐμπρὸς οἱ νιόνυφοι καὶ πίσω οἱ συμπεθέροι.

Στ' ἀμπέλια πλούσια κρέμονται τὰ κόκκινα σταφύλια,
 τρυγᾶνε οἱ νιοὶ καὶ πλάι τους νιές μὲ πλεχτὰ καλάθια,
 καὶ ὅταν τελειώνη ὁ τρυγητὸς, χοροὶ, χαρῆς ἀρχίζουσι,
 καὶ λιγερὸφωνο παιδὶ πικρὸ τραγοῦδι λέει,
 λέει τὸ τραγοῦδι τὸ παλιὸ τοῦ νιοῦ, πού πήρε ὁ Χάρος
 σὰ δροσερὸ τριαντάφυλλο στοῦ τρυγητοῦ τὸ κάμα.

Περνᾶς, καὶ ἀνθρωπινότερο τὸν ἄνθρωπο τὸν κάνεις,
 σὰν ἀστραπή, σὰν ἄνεμος παντοῦ ταράξεις, λάμπεις,
 τ' ἄστρα τὸ φῶς σοῦ ζήλεψαν καὶ οἱ αἰτοὶ τὸ πέταμά σου !

Ἐπιγραφεὶς τὴν βλέπει νὰ περνᾷ παντοῦ, νὰ βοηθῇ, νὰ μάχεται,
 νὰ ἐμπνέη, νὰ καθοδηγῇ. Μὰ κάποτε ἡ Ἀθηναῖα στάθηκε « ἐδῶ στὴ με-
 γαλόπρεπην Ἀκρόπολιν ἐπάνω ». Καὶ τῆς λέει ὁ ποιητῆς :

Παλάτι σου εἶν' ὁ Ὀλυμπος, καὶ ἡ Ἑλλάδα εἶναι νῶς σου,
 καὶ τοῦ ναοῦ σου ὁ πύθ λαμπρὸς βωμὸς εἶν' ἡ Ἀθήνη !

« Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηναίαν », 1889

Κ. Παλαμᾶς

Ἡ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕἰΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ ἩΡΩΩΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ ΧΕΙΡΩΝΟΣ

Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐβασίλευεν εἰς τὴν Ἰωλικὴν τῆς
 Θεσσαλίας ὁ υἱὸς τοῦ Κρηθέως Αἴσωσις. Ὁ Αἴσωσις εἶχεν ἀδελφὸν ἀπὸ
 ἄλλου πατέρα, τὸν Πελίαν. Ἡ μήτηρ τοῦ Πελίου καὶ τοῦ Αἴσωσις, ἡ
 Τυρῶ, ὅταν ἐγέννησε τὸν Πελίαν, τὸν ἀπέθεσεν εἰς δασυῶδες ὄρος. Ἐκεῖ
 ἄγριος ἵππος τὸν ἐπάτησεν ἐλαφρῶς εἰς τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον ἐγένετο
 ἐκ τούτου « πελιόν », δηλαδὴ μαυροκίτρινον.

Κάποιος ποιμὴν εὔρε τυχαίως τὸ παιδίον, τὸ παρέλαβε καὶ τὸ ὠνό-
 μασε Πελίαν ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου.

Ὅτε ἐνηλικιώθη ὁ Πελίας, ἐγένετο πολὺ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ
 ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντο. Ἐμαθε τότε ὅτι ὁ Αἴσωσις ἦτο ὁμομήτριος ἀδελφός
 του καὶ κατάρθωσε νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς τῆς Ἰωλικῆς. Ἐντὸς ὀλίγου
 χρονικοῦ διαστήματος ὁ Πελίας ἤρχισε νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ φονεῖ
 ὅλους τοὺς συγγενεῖς του. Ὁ Αἴσωσις ἀντελήφθη ὅτι ἐκινδύνευε σοβαρῶς.

Ἐλαβε λοιπὸν τὸ μικρὸν τοῦ τέκνον καὶ ἔφυγε διὰ νυκτὸς ἀπὸ τῆν Ἰωλκόν. Ἀπὸ φόβον μήπως συλληφθῆ καθ' ὁδὸν ἀπὸ τοὺς φύλακας τοῦ Πελλίου ἐβράδιζε διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ ἐλαιώνων καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πηλίου, πλησίον τοῦ μέρους, ἀπὸ τὸ ὅποιον πηγάζει ὁ χεῖμαρρος Ἄναυρος.

Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ ἓν πυκνόφυλλον δένδρον, ἀνεπαύθη ὀλίγον μὲ τὸ τέκνον τοῦ καὶ κατὰ τὸ λυκαυγῆς ἤρχισε ν' ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος ἀπὸ ἀποκρήμους καὶ δυσβάτους ἀτραπούς καὶ μακρὰν ἀπὸ τὰς γνωστὰς διαβάσεις. Εἰς τὸν δρόμον τοῦ παρετήρησε πλησίον τῆς ρίζης μεγάλου πλατάνου πηγὴν ὕδατος διαυγοῦς καὶ εἰς τὸ βάθος μιᾶς δασώδους ἐκτάσεως σπήλαιον ἀπόκρημον.

— Βλέπεις, υἱέ μου, εἶπεν ὁ Αἴσων, τὸ σκιερὸν ἐκεῖνο μέρος ; Ἐκεῖ εἶναι τὸ περίφημον σπήλαιον ἑνὸς σοφοῦ Κένταυρου. Ὁ Κένταυρος αὐτὸς ὀνομάζεται Χεῖρων. Ἐξεπαιδέυθη ἀπὸ τῆν Ἀρτέμιδα καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Εἶναι μοναδικὸς εἰς τῆν θήραν, θαυμάσιος εἰς τῆν ἰατρικὴν, ἄφραστος εἰς τῆν μουσικὴν, ἀνυπέβλητος εἰς τῆν γυμναστικὴν καὶ διάσημος εἰς τῆν μαντικὴν τέχνην. Ὅλοι οἱ ἐπιφανεῖς ἥρωες ὑπῆρξαν μαθηταὶ τοῦ. Ἄλλ' ἄς προχωρήσωμεν πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν πλησίον τοῦ σπηλαίου. Ἐστάθησαν καὶ ἔβλεπον μὲ πολὺν θαυμασμόν. Τὸ μέρος ἦτο καταπράσινον καὶ κατάφυτον ἀπὸ μεγάλα καὶ πυκνόφυλλα δένδρα· εἰς τοὺς κλάδους τῶν εἶχον τὰς φωλεὰς τῶν ἀναρίθμητα πτηνά. Καὶ ἀπὸ τοὺς βράχους, ἀνωθεν τοῦ σπηλαίου, ἐκρέμοντο πρὸς τὰ κάτω κλήματα κατάφορτα ἀπὸ σταφυλὰς. Ἀπὸ δύο δροσερὰς πηγὰς ἔτρεχεν ὕδωρ κρυσταλλῶδες καὶ ἐκυλίετο ἠρέμα κάτω εἰς χλοερὰν κοιλάδα. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου ἠκούετο γλυκὺς ἤχος λύρας καὶ φωνὴ ἀνδρός, ὁ ὅποιος ἔψαλλε. — Καὶ ὅλη ἡ γύρω ἐκτασις ἀντήχει ἀπὸ τῆν θεῖαν μελωδίαν.

Ὁ Αἴσων εἶπεν εἰς τὸ τέκνον τοῦ μὲ φωνὴν χαμηλὴν :

— Ὑπάγε, τέκνον μου, εἰς τὸ σπήλαιον. Θὰ εὕρῃς ἐκεῖ ἄνθρωπον παράδοξον. Μὴ τὸν φοβηθῆς· πλησίασον, βάλε τὰς χεῖράς σου ἐπάνω ἀπὸ τὰ γόνατά του καὶ εἰπέ του : « Ἐν ὀνόματι τοῦ Διὸς, τοῦ πατρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τίθεμαι ὑπὸ τῆν προστασίαν σου ».

Τὸ παιδίον ὑπήκουσε μὲ προθυμίαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς τοῦ καὶ μὲ θάρρος καὶ ἀφοβίαν εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον. Ἐπροχώρησεν εἰς τὸ βάθος, ὅπου εἶδε τὸν Κένταυρον Χεῖρωνα καθήμενον ἐπάνω εἰς κλά-

δους μυρσίνης καὶ δάφνης. Ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ μέσου εἶχε μορφήν ἀνθρώπου, πρὸς δὲ τὰ κάτω σῶμα ρωμαλέου ἵππου. Αἱ λευκαὶ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἐκυμάτιζον ἐπάνω εἰς τοὺς πλατεῖς ὤμους του, ὁ δὲ χιονόλευκος καὶ μακρὸς του πώγων ἔπιπτε μεγαλοπρεπῶς ἐπάνω εἰς τὸ στήθος του· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἡμεροὶ καὶ γλυκεῖς, τὸ δὲ μέτωπόν του ὑψώνετο ὑπερήφανον.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς του ἐκράτει χρυσοῦν λύραν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἔκρουεν ἀρμονικῶς τὰς χορδὰς καὶ ἔψαλλε μὲ φωνὴν γλυκεῖαν. Ἐψάλλε πῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἔγινε τὸ Χάος καὶ ἡ Γῆ· τὰ σκοτεινὰ Τάρταρα καὶ ὁ κάτασπρος Οὐρανός· τὰ ἀλμυρὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης καὶ οἱ αἰώνιοι θεοί, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου. Ἐψάλλε τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν σπλάγγων τῆς γῆς· τὰ μέταλλα καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους· τὰ βότανα καὶ τὴν θεραπευτικὴν τῶν δύνάμιν· τὴν φωνὴν τῶν πτηνῶν καὶ τὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Ἐψάλλε τὴν υἰεῖαν καὶ τὴν ρώμην τοῦ σώματος· τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν γενναϊότητα· τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς ὕμνους· τὸ κυνήγιον καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας, διὰ τῶν ὁποίων τὰ σώματα τῶν ἡρώων ἀναπτύσσονται εἰς κάλλος καὶ ἀκμὴν· ἔψαλλε τὸν πόλεμον καὶ τὸν ἔνδοξον θάνατον· τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἰσονομίαν· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς κοινωνικῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μελωδικὴ φωνὴ τοῦ Κενταύρου ἐξεγίνετο ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ ἀντήχουν αἱ βαθεῖαι φάραγγες· τὰ δὲ ἄγρια θηρία ἐπλησίαζον πρὸς τὸ μέρος τῆς φωνῆς, ὥσάν νὰ ἐμαγεύοντο ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς μελωδίας. Ἐπὶ τῶν δένδρων, ἔξω τοῦ σπηλαίου, ἦτο συνηθροισμένον πλῆθος παντοειδῶν πτηνῶν, τὰ ὅποια ἐπέταζαν ἐκεῖ διὰ ν' ἀκούσουν τοὺς ὕμνους τοῦ σοφοῦ.

Τὸ παιδίον ἔμενε σιωπηλόν· ἔβλεπε μὲ θαυμασμόν τὸν σεβάσιμον Κένταυρον. Ἦκουε μὲ προσοχὴν τὸ ἄσμά του καὶ ἐλησιμόνησεν ἐντελῶς τὴν παραγγελίαν τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Χείρων ἀντελήφθη τὸ παιδίον καὶ τὸ προσεκάλεσε νὰ ἔλθῃ πλησίον του. Ὁ μικρὸς ὑπήκουσεν. Ἐσπευσε πρὸς τὸν Χείωνα καὶ ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὰς χειρὰς του ἐπὶ τῶν γονάτων του· ἀλλ' ἐκεῖνος τὸν ἠμπόδισε καὶ μὲ τρόπον ἡμερον τοῦ εἶπε :

—Ἐγὼ γνωρίζω καλά καὶ σὲ καὶ τὸν πατέρα σου. Εἶπέ εἰς τὸν πατέρα σου νὰ εἰσέλθῃ.

Τὸ παιδίον προθύμως ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν τοῦ Κενταύρου καὶ ἐντὸς ὀλίγου εἰσῆλθεν ὁ Αἴσων.

— Διατί δὲν ἤλθες ὁμοῦ μὲ τὸν υἱόν σου ; ἤρώτησεν ὁ Χείρων.

— Ἡθέλησα νὰ δοκιμάσω, ἀπεκρίθη ὁ Αἴσων, ἂν εἶναι τολμηρὸς καὶ ἄφοβος, ὅπως ἀρμόζει εἰς υἱὸν ἥρωος. Ἀλλά, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Διός, λάβε τὸν υἱόν μου ὑπὸ τὴν προστασίαν σου καὶ ἐκπαίδευσον αὐτὸν μετὰ τῶν υἱῶν τῶν ἄλλων ἡρώων. Ὅταν δὲ μεγαλώσῃ, ἄς κατεβῆ εἰς τὴν Ἰωλκὸν καὶ ἄς ἀπαιτήσῃ τὰ δίκαιά του.

Ὁ Χείρων ἤκουσε μὲ εὐμένειαν καὶ καλωσύνην τοὺς λόγους τοῦ Αἴσωνος· ἔσυρε πλησίον του τὸ παιδίον, ἔθεσε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ξανθὴν του κεφαλὴν καὶ εἶπεν :

— Ἦκουσας τί εἶπεν ὁ πατήρ σου ; Θέλεις νὰ μείνης πλησίον μου ; Δὲν μὲ φοβεῖσαι :

— Εὐχαρίστως θὰ μείνω πλησίον σου, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον μὲ θάρρος, διότι τὸ θέλει ὁ πατήρ μου· οὔτε σὲ φοβοῦμαι. Θὰ ἤθελα μάλιστα ἐγὼ νὰ εἶμαι Κένταυρος, ἂν ἡδυνάμην νὰ ἔχω συγχρόνως καὶ τὸ χάρισμα τῆς φωνῆς σου.

Ὁ Χείρων εἶπε μειδιῶν :

— Κάθισε λοιπὸν πλησίον μου· θὰ ἔλθουν καὶ οἱ συμμαθηταί σου !

Ἐπειτα ἐστράφη πρὸς τὸν Αἴσωνα καὶ εἶπε :

— Σὺ δέ, υἱὲ τοῦ Κρηθέως, ὕπαγε ἤσυχος. Ὁ υἱός σου δὲν θὰ καταβῆ εἰς τὴν Ἰωλκὸν, πρὶν γίνῃ ἄξιος νὰ δοξάσῃ καὶ σὲ καὶ τὸ γένος του.

Δὲν παρῆλθε πολλὴ ὥρα καὶ ἔφθασαν οἱ παῖδες τῶν ἡρώων φέροντες ἄφθονον κυνήγιον.

Ὁ Χείρων θωπεύων διὰ τῶν χειρῶν τοὺς νεαροὺς κυνηγοὺς ἔλεγεν εἰς καθένα ἐπαινετικὸν λόγον.

Ἀμέσως ἔσχισαν ξύλα, ἤναψαν πυρὰν καὶ ἐψῆσαν τὰ κρέατα τῶν κάπρων καὶ τῶν ἐλάφων. Ἐπειτα ἐλούσθησαν μὲ ψυχρὸν ὕδωρ, ἔφαγον μὲ πολλὴν ἄρεξιν καὶ ἔπιον ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγῆν. Ὁ Χείρων δὲν ἐπέτρεπε νὰ πίουں οἶνον, διότι ἔλεγεν ὅτι ἦτο βλαβερὸς εἰς τοὺς νέους.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ἀνεπαύθησαν ὀλίγην ὥραν συνομιλοῦντες ἢ ψάλλοντες ἢ παίζοντες λύραν. Ἐπειτα ἐσηκώθη ὁ Κένταυρος καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἄκραν ὑψηλοῦ βράχου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ἡ θάλασσα, τὴν ὁποίαν ἐφώτιζεν ἡ σελήνη καὶ τὴν ἔκαμνε νὰ λάμπῃ ὡς ἄργυρος. Ἐκεῖ ἐστάθη, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἤρχισε νὰ

κρούη τὴν λύραν ἁρμονικῶς, ἐνῶ συγχρόνως ἔψαλλε μὲ φωνὴν γλυκεῖαν ὕμνον εἰς τὴν νύκτα, τοὺς ἀστέρας, τὴν σελήνην.

Οἱ νέοι ἔμενον ἀκίνητοι καὶ ἤκουον μὲ εὐλάβειαν ὅτε δὲ κατέβη ὁ Χείρων, ἔτρεξαν ὅλοι καὶ ἐφίλησαν τὰς χεῖράς του. Ἐπειτα ἕκαστος κατέβη εἰς τὴν κλίνην του. Ὁ Κένταυρος, ὅμως, δὲν ἐκοιμήθη· ἔμεινε πολλὴν ὥραν ἄγρυπνος. Παρατήρει τὸν δρόμον τῆς σελήνης καὶ τὰς θέσεις τῶν ἀστέρων καὶ ἐγράπτεν ἐπάνω εἰς ὕστρακα τὰ συμπλέγματα τῶν ἀστερισμῶν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἐκοιμήθη εἰς στῶμα μυρσίνης καὶ δάφνης σκεπασμένον μὲ πυκνόμαλλα δέρματα ἄρκτων.

Περὶ τὸ λυκαυγές, ὅτε ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Πηλίου ἐφωτίσθη ἀπὸ τὸ γλυκὺ φῶς τῆς Ἀνατολῆς, ὁ ἀγαθὸς Χείρων ἐξύπνησε πρῶτος, ἐξῆλθε πρῶτος ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ μετέβη εἰς μίαν δροσορᾶν πηγῆν. Ἐλούσε τὸ σῶμά του εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα αὐτῆς καὶ προσηυχήθη εἰς τοὺς θεούς, οἱ ὅποιοι δίδουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ἐπειτα ἐπέστρεψεν, ἔλαβε κερατίνην σάλπιγγα καὶ ἐσάλπισε τρίς. Οἱ παῖδες ἐξύπνησαν· ἔτρεξαν εἰς τὴν πηγῆν καὶ ἐλούσθησαν· κατόπιν ἐξῆλθον εἰς μακρὸν περίπατον, ὁ δὲ Κένταυρος προεπορεύετο διδάσκων.

Αἱ χρυσαῖ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἤρχισαν νὰ φωτίζουν τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ὅτε ὁ σοφὸς Κένταυρος καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ προεγευμάτισαν. Ἡ τροφή των ἦτο ἄρτος, μέλι, βούτυρον καὶ γάλα. Ἐπειτα ἔλαβε καθεὶς τὴν λύραν του καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς ἐπὶ πολλὴν ὥραν.

Ὁ Χείρων, ὡσάκις ἤκουε παρατονίαν τινά, ἐλάμβανε τὸ πληκτρον ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ μαθητοῦ καὶ μὲ μειδιάμα πατρικὸν ἐδίδασκε πῶς νὰ παίζῃ τὸν ἀρμόζοντα τόνον.

Ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις καὶ αἱ ἄλλαι καλὰ λεγόμεναι τέχναι ἐξεγείρουν εὐγενῆ αἰσθήματα· ἐνθαρρύνουν εἰς ἔργα καλὰ καὶ μεγάλα· προκαλοῦν τὸ ἔλεος, ἐμπνέουν τὴν γαλήνην, ἀνυψώνουν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν! ἔλεγεν ὁ σοφὸς Χείρων.

Μετὰ τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς ἐσηκώθησαν ὅλοι. Ἐκάθισαν εἰς λίθινα καθίσματα πλησίον εἰς τὰς ρίζας μεγάλων δένδρων καὶ ἤκουον μὲ προσοχὴν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὸ «περὶ Θεοῦ καὶ περὶ δικαιοσύνης» μάθημα.

—Ἡ δικαιοσύνη, ἔλεγεν ὁ σοφὸς Κένταυρος, εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· ὅπου δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη ἐκεῖ συσσωρεύονται

ὅλα τὰ κακά, ὅσα βασανίζουν τὴν ἀνθρωπότητα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς διώρισεν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεῖς, διὰ νὰ ἀγρυπνοῦν καὶ νὰ ἐπιβλέπουν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ κράτους, νὰ μὴ παρεκτρέπονται ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης· πάντα δὲ παρεκτρεπόμενον τὸν τιμωροῦν αὐστηρῶς. Ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ θυσιάζεται ὑπὲρ τοῦ ἔθνους του, πρέπει νὰ προσπαθῇ ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ καταστήσῃ τὸν λαὸν του εὐτυχῆ καὶ τὴν βασιλείαν του κραταιὰν καὶ ἔνδοξον.

Τοιαῦτα ἔλεγεν εἰς τοὺς νεαροὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἐπίδοξοι διάδοχοι κραταιῶν βασιλείων.

Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐπορεύοντο εἰς μέρος καταπράσινον καὶ ἐπίπεδον. Ἐκεῖ ἀπέβαλλον τὰ ἐνδύματά των καὶ ἤρχιζαν γυμναστικὰς ἀσκήσεις. Ἄλλοι ἐπυγμαχοῦν, ἄλλοι ἔτρεχον, ἄλλοι ἐπήδων καὶ ἄλλοι ἐπάλαιον ἀπὸ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς γέλωτας αὐτῶν ἀντήχουν αἱ πέριξ κοιλάδες καὶ φάραγγες.

Ἐπειτα ὁ Χεῖρων ἐλάμβανεν εἰς τὰς χεῖρας τὴν λύραν καὶ οἱ νέοι ἐσχημάτιζον χορὸν. Καὶ ὁ μὲν γέρων ἔκρουε τὰς χορδὰς ἁρμονικῶς, ἐκεῖνοι δὲ ἐχόρευον ρυθμικῶς.

Ὁ υἱὸς τοῦ Αἴσονος καθ' ἡμέραν διδασκόμενος καὶ γυμναζόμενος μετὰ τῶν συμμαθητῶν του ἀνεπτύσσετο καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἔγινε θαλερὸς νεανίας, εὐρωστος καὶ δυνατός.

Ὁ Χεῖρων τὸν ἐδίδαξεν ὅλα, ὅσα ἐθεώρει ἀναγκαῖα, διὰ νὰ τὸν καταστήσουν ἄξιον μαχητὴν καὶ τολμηρὸν ἥρωα· τὸν ἐδίδαξεν ἔτι μόνον τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ μυστήρια τῆς ἰατρικῆς. Καὶ κατέστη ὁ υἱὸς τοῦ Αἴσονος ἔμπειρος εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὴν ἱαματικὴν δύναμιν τῶν βοτάνων καὶ εἰς τὸ νὰ ἰατρεύῃ πᾶσαν πληγὴν. Ἐνεκα τοῦτου ὠνομάσθη Ἰάσων.

Ὅταν ἤλθεν ὁ χρόνος ν' ἀναχωρήσῃ ὁ Ἰάσων, ἤκουσε τὸν σοφὸν Χεῖρωνα νὰ τοῦ λέγῃ: «Ἰάσων, πρόσεχε εἰς δύο πράγματα. Ποτὲ μὴ φερθῆς ἀποτόμως πρὸς κανένα καὶ νὰ κρατῆς πάντοτε τὰς ὑποσχέσεις σου».

Ὁ Ἰάσων ὑπεσχέθη νὰ φυλάξῃ τὰς σοφὰς συμβουλὰς τοῦ σεβασμίου διδασκάλου του, τὸν κατεφίλησε μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀνεχώρησεν.

Ο ΠΡΙΑΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΧΙΛΛΕΥΣ

Ἦ Ο Πρίαμος μέσ στή σκηνή μπαίνει τοῦ Ἀχιλλέα.

Τά γόνατά του ἀγκάλιασε καί τοῦ φιλεῖ τὰ χέρια
καί μέ τρεμάμενη φωνή παρακαλεῖ καί λέει :

- Θυμήσου, παλληκάρι μου, τὸ γέρο σου πατέρα.
Μπορεῖ κι αὐτὸν νὰ τυραννοῦν ἄλλοι χειτόνοι γύρω
καί νὰ μὴν ἔχη βοηθό. Μὰ ζῆ μέ τήν ἐλπίδα
νὰ ἰδῆ τὸ λατρευτό του γιό. Μ' ἀλίμονο σέ μένα,
ὅπου ἔχασα τόσα παιδιά ! Καί τὸ καλύτερό μου
τὰ χέρια σου τὸ ἀφάνισαν. Ἔτσι τό ἴθελε ἡ μοίρα,
ἐκεῖνου πού μ' ὀρφάνεψε τὰ χέρια νὰ φιλήσω...
Λυπήσου με καί πάρ' τῆνε τὴν πλοῦσια ξαγορά μου,
καί δῶσ' μου πίσω τοῦ φτωχοῦ παιδιοῦ μου τὸ κουφάρι.

Σὰν εἶδε ἔτσι τὸν Πρίαμο δακρύζει ὁ Ἀχιλλέας.

Κλαίει γιὰ τὸν πατέρα του, κλαίει καί γιὰ τὸν φίλο.

Κλαίει καί ὁ γέρο βασιλιάς γιὰ τ' ἄμοιρο παιδί του.

Κι ἄμα τὸ κλάμα χόρτασαν, σηκώθη ὁ Ἀχιλλέας
καί τοῦ Πριάμου ἔπιασε τὸ χέρι καί τοῦ λέει :

- Δυστυχησμένε βασιλιά, πῶς βάσταξε ἡ καρδιά σου
νὰ ῥθῆς ἐδῶ σέ μένανε, πού σοῦ ἔχω σκοτωμένα
τόσ' ἀντρειωμένα σου παιδιά ; Καρδιά ἔχεις σιδερένια.
Μὰ σῆκω τώρα, κάθισε, κι οἱ δύο μᾶς τώρα πρέπει
τίς λύπες μας νὰ κλείσωμε στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας.
— Πῶς νὰ καθίσω, στρατηγέ, προτοῦ νὰ ἰδῶ τὸ γιό μου !
Δῶσ' μου τὸ παλληκάρι μου, καί πάρε, μέ χαρά σου,
τὰ πλοῦσια δῶρα πού ἔφερα. Καί οἱ θεοὶ νὰ δώσουν
πίσω νὰ πᾶς στὸν τύπο σου γιὰ τὸ καλὸ πού κάνεις.

Τότε λοξὰ τὸν κοίταξε καί τοῦ ἔπε ὁ Ἀχιλλέας :

- Μὴ μ' ἐρεθίζης, γέροντα, νὰ μὴ τὸ μετανιώσω,
κεῖνο πού θέλει ἡ γνώμη μου καί οἱ θεοὶ προστάζουν.
Κι ὁ Πρίαμος φοβήθηκε κι ἄλλο δὲν εἶπε λόγο.
Κι ἐκεῖνος σὰ λιοντάρι εὐθὺς ἀπ' τῆ σκηνῆ του βγαίνει
κι οἱ παραγοῖ του πᾶν κοντά. Ξεζεύουνε τ' ἀμάξι
καί παίρνουνε τοῦ Ἑκτορα τὴν ξαγορά τὴν πλοῦσια.

Κι ὁ Ἀχιλλέας φώναξε καὶ πρόσταξε τὶς σκλάβες
καλὰ νὰ πλύνουν τὸ νεκρὸ, νὰ τὸν ἀλείψουν λάδι,
ἐκεῖ κάπου παράμερα, μὴν τὸν ἰδῆ ὁ γέρος.

Καὶ οἱ σκλάβες σὰν τὸν πλύνανε, μὲ λάδι τὸν ἀλείψαν
καὶ τὸν ὁμορφοστόλισαν. Καὶ τότε ὁ Ἀχιλλέας
μονάχος τὸν ἐσήκωσε, τὸν ἔβαλε στὸ στρῶμα
κι οἱ παραγοῖ του, οἱ δυὸ μαζί, τὸν πῆγανε στ' ἀμάξι.

Ἦστερα μπαίνει στὴ σκηνή, κάθεται στὸ θρονί του
κι εἶπε στὸ γερο - Πρίαμο, πού ἀμίλητος καθόταν :

— Λεύτερο τώρα, γέροντα, τὸ λείψανο, ὅπως εἶπες,
ἦσυχο ἐκεῖ στὸ στρῶμα του. Κι ἅμα χαράξῃ ἡ μέρα,
πάρ' το καὶ σύρε στὸ καλό. Μόν' ἔλα τώρα, ἄς φᾶμε.
Εἶπε κι οἱ δοῦλοι του ἔσφαξαν λευκόμαλλον ἀρνάκι,
τὸ ψῆσανε, τὸ λιάνισαν καὶ κάθισαν νὰ φᾶνε.

Ὁ γέρος πίνοντας ἐκεῖ θαυμάζει τοῦ Ἀχιλλέα
τὸ στέριο λεβεντόκορμο καὶ τὴν ἀντρίκειαν ὄψη,
κι ὁ Ἀχιλλέας τὸ ἀγαθὸ τὸ ἀνάβλεμμα τοῦ γέρου
καὶ τὴ γλυκιά του τὴ λαλιὰ καὶ τὴ σοφὴ κουβέντα.

Κι ἀφοῦ ἤπιαν κι ἀπόφαγαν, ὁ Πρίαμος τοῦ λέει :

— Παιδί μου, ἡ ὥρα πέρασε, πές τους νὰ μοῦ ἐτοιμάσουν
λίγο κι ἐγὼ νὰ κοιμηθῶ. Δὲν ἔχω κλεισεῖ μάτι,
ἀφόντας ὁ λεβέντης μου σκοτώθηκε καὶ πάει.

Εἶπε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐτοίμασαν, καὶ ρώτησε τὸ γέρο :

— Πές μου, πόσο θέλεις καιρὸ τὸν Ἑκτορα νὰ κλάψης,
νὰ πῶ νὰ πάψῃ ὁ πόλεμος ; Κι ὁ Πρίαμος τοῦ εἶπε :
— Μέρες ἐννιά τὸ λείψανο θὰ κλαῖμε μὲς στὸν πύργο,
στὶς δέκα θὰ τὸν θάψουμε καὶ θὰ δειπνήσῃ ὁ κόσμος,
τὴ μέρα τὴν ἐνδέκατη θὰ στήσωμε τὸ μνημα.

Τ' ἄλλο πρῶτὶ σηκώθηκεν ὁ πικραμένος γέρος,
πῆρε τοῦ γιοῦ του τὸ κορμὶ καὶ γύρισε στὴν Τροία,
κι ὅπως τὰ συμφωνήσανε ἔτσι κι ἔγιναν ὅλα.

ΑΓΩΝ ἈΡΜΑΤΟΔΡΟΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΩΑΔΑ

Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶχε φονευθῆ, ὡς γνωστόν, πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας ὁ Πάτροκλος. Ὁ Ἀχιλλεύς, ἀφοῦ ἀπένειμε πάσας τὰς ἄλλας ἐπικηδείους τιμὰς εἰς μνήμην τοῦ φίλου του, προκηρύσσει καὶ ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκάλεσε νὰ μετάσχουν οἱ ἐπιφανεῖς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνες. Πρῶτον ἐκ τῶν ἀγωνισμάτων ὠρίσθη τὸ θεαματικώτερον καὶ ἐλκυστικώτερον, ἡ ἄρματοδρομία.

Τὸ ἄρματοδρόμιον τῆς Τρωάδος εἶχε σχῆμα πελωρίου ἐπιμήκουσ ὀξυ, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν χορδὴ ἐξετείνεται κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἡ δὲ εἰς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος κορυφὴ ὠρίζετο ἀπὸ τὸν καμπτήρα, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ κορμὸν δένδρου. Τοῦτον ἀφοῦ θὰ ἐκαμπτον οἱ ἄρματηλάται, θὰ εἰσῆρχοντο εἰς τὸ ἀριστερὸν σκέλος τοῦ ἄρματοδρομίου. Ἡ ἀφστηρία ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δεξιοῦ σκέλους. Ἀπέναντι δὲ τοῦ τέρματος ὑπῆρχε χαμηλὸς γήλοφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθηντο οἱ ἡγεμόνες. Ὁ ἄλλος λαός, διεσπαρμένον περὶ τὴν ἀπέραντον ἐξωτερικὴν γραμμὴν τοῦ ἄρματοδρομίου, περιέμενον ἀνυπομόνωσ τὴν ἑναρξίν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ἀχιλλεύς ἦτο μὲν ἀθλοθέτης, ἀλλ' ἦτο συγχρόνωσ καὶ ἐλλανοδίκης. Ἡ κρίσις, ὅμως, καὶ ἡ ἀπόφασίς του περὶ τῶν ἀθλητῶν τότε μόνον θὰ εἶχεν ἀπόλυτον κύρος, ὅταν θὰ ἐπεδοκιμάζετο καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλοι ἡγεμόνας καὶ τὸν λαόν. Γενικὸς ἔφορος τοῦ ἀγωνίσματος ἦτο ὁ παιδαγωγός τοῦ Ἀχιλλέωσ Φοῖνιξ, ὁ ὁποῖος εἶχε σταθῆ καὶ ἐπώπτευσεν εἰς τὸν καμπτήρα. Θὰ ἡγωνίζοντο δὲ πέντε ἄρματηλάται : ὁ ἐκ Φερῶν Εὐμηλος, ὁ Αἰτωλὸς Διομήδης, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Μενέλαος, ὁ υἱὸς τοῦ Νέστορος Ἀντίλοχος καὶ ὁ Κρῆς Μηριόνης.

Ἡ κλήρωσις ἠνόνησε τὸν Ἀντίλοχον, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν ἐσωτερικὴν καμπύλην τοῦ στίβου. Δεύτερος ἐτάχθη δεξιόθεν ὁ Εὐμηλος, τρίτος ὁ Μενέλαος, τέταρτος ὁ Μηριόνης καὶ πέμπτος ὁ Διομήδης.

Ἀφοῦ πάντες κατέλαβον τὰς θέσεις των, εἰς ἓν σῆμα τοῦ Ἀχιλλέωσ ὑψάνουν τὰς μάστιγας καὶ καταφέρουν αὐτὰς ἐπὶ τῶν ἵππων, οἱ ὁποῖοι ὁρμῶν μὲ καλπασμὸν ἐπὶ τοῦ στίβου. Ἡ φορὰ τῶν ἁρμάτων εἶναι ταχεῖα καὶ φαίνονται ταῦτα, ἄλλοτε μὲν ὅτι ἐγγίζουσ τὸ ἔδαφος, ἄλλοτε δὲ ὅτι μετewρίζονται ὑπεράνω τῆς γῆσ. Ὁ κονιορτός σηκώνεταί εἰς νέφη. Αἱ χαῖται τῶν ἵππων κυματίζουσ. Τὸν ἀέρα γεμίζουσ οἱ κρότοι τῶν ἁρμάτων καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ἀγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι παροξύνουσ τοὺς ἵππους.

Ἄσπραπιαίως διανύεται ἀπὸ ὅλους τὸ δεξιὸν σκέλος τοῦ ἄρματοδρομίου. Κάμπτεται τώρα ὁ καμπτήρ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν σκέλος πρῶτος διακρίνεται νὰ εἰσέρχεται ὁ Εὐμηλος, πολὺ δὲ πλησίον του φαίνεται νὰ ἔρχεται ὁ Διομήδης. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐκφεύγει ἔξαφνα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Διομήδους ἡ μᾶστιξ καὶ ἔνεκα τούτου ἀνακόπτεται ἀποτόμως ἡ ὄρμη τῶν ἵππων του. Τὸ ἄρμα του τώρα φέρεται ἀκανόνιστως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἡ λύπη φέρει δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Αἰτωλοῦ. Εὐτυχῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς λέγει ὁ Ὀμηρος, ἀναλαμβάνει τὴν μᾶστιγα καὶ μὲ μεγαλυτέραν τώρα ὄρμην ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του. Δὲν θὰ ἠδύνατο, ὅμως, νὰ φθάσῃ πλέον τὸν Εὐμηλον, ἂν δὲν συνέβαιναν εἰς τοῦτον ἕν δυστύχημα. Ἐνῶ υπερήφανος καὶ βέβαιος διὰ τὴν νίκην του ἐκάλπαζεν ὁ Εὐμηλος, ἔξαφνα θραύεται τὸ ἄρμα του, διασκορπίζονται αἱ φορβάδες του, αὐτὸς δὲ ἐκτινάσσεται ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ μωλωπίζεται δεινῶς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰς χεῖρας.

Ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον αὐτὴν εὐκαιρίαν ὁ Διομήδης παρεκκλίνει ὀλίγον τὸ ἄρμα του, προχώρει καὶ ἀφήνει ὀπισθεν τὰ συντρίμματα τοῦ Εὐμήλου κατευθυνόμενος εἰς τὸ τέρμα. Ὅπισω του εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἔρχεται ὁ Μενέλαος καὶ τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Ἀντίλοχος. Διέτρεχον τὸν στίβον βαίνοντες ἀριστερά. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασαν πρὸς τὸν χάνδακα, ὁ Ἀντίλοχος συλλαμβάνει ἀμέσως τὸ σχέδιον νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην μὲ στρατήγημα, μὲ κίνδυνον ἔστω καὶ τῆς ζωῆς του.

Σπεύδει λοιπὸν πρῶτος νὰ λοξεύσῃ δεξιᾶ, ἀφοῦ ὑπελόγισεν ἀσφαλῶς ὅτι ὁ Μενέλαος ἢ θὰ ἐβάδιζε πάντοτε ἀριστερά καί, ὅταν θὰ διεπέρα μὲ ὄρμην τὸν χάνδακα, θὰ ἀνετρέπετο ἢ θὰ ἐλόξευε καὶ αὐτὸς καὶ θὰ ἔφθανε συγχρόνως μὲ τὸ ἄρμα του εἰς τὸ στενὸν πέρασμα. Ἀλλὰ τότε ἢ θὰ συνεκρούοντο καὶ θὰ συνετρίβοντο καὶ τὰ δύο ἄρματα ἢ θὰ ὑπεχώρει ὁ Μενέλαος, ὅτε ὁ Ἀντίλοχος θὰ ἐκέρδιζεν ἀσφαλῶς τὴν νίκην. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Ἀντιλόχου δὲν διεψεύσθησαν. Ὁ Μενέλαος, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη καὶ αὐτὸς τὸν χάνδακα καὶ ἐφοβήθη τὸν κίνδυνον, ἐλόξευσε καὶ αὐτὸς δεξιᾶ. Τοιοιουτρόπως τὰ ἄρματα συνητήθησαν. Ὁ Μενέλαος βλέπει τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ ἀντιπάλου του, τὸν ἐπιτιμᾷ ὡς ἀδέξιον καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ συγκρατήσῃ ὀλίγον τὸ ἄρμα του, διὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν προσπεράσῃ εἰς τὸν κατόπιν εὐρύχωρον δρόμον. Ἄλλ' ὁ Ἀντίλοχος, ἀδιάφορος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μενελάου, μαστιγώνει τοὺς ἵππους του καὶ πρῶτος διέρχεται ταχέως τὸν στενὸν δρόμον ἀφήνων τὸν Μενέλαον ὀπίσω εἰς ἀπόστασιν βολῆς δίσκου.

Ἡ ἀγωνία τῶν θεατῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κορυφούται. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Κρητῶν Ἴδομενεὺς ἔρχεται εἰς διαπληκτισμὸν μὲ τὸν Αἰάντα, τὸν υἱὸν τοῦ Ὀϊλέως, περὶ τοῦ ποῖος ἐκ τῶν ἀγωνιζομένων προηγεῖται. Εὐτυχῶς ἐπεμβαίνει ἀποφασιστικὸς ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ τοὺς ἐπαναφέρει εἰς τὴν τάξιν, ἀφοῦ συνέστησε νὰ ἔχουν ὀλίγην ὑπομονήν, διότι τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος δὲν θὰ βραδύνη. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον καθαρὰ διακρίνεται τὸ ἄρμα τοῦ Διομήδους, τὸ ὅποσον προχωρεῖ μὲ τόσην ὀρμήν, ὥστε οἱ τροχοὶ του δὲν ἀφήνουν ἕχη τῆς διαβάσεώς των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁ Διομήδης φθάνει πρῶτος, καὶ ὑπερήφανος, ἀφοῦ ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ἄρμα, λαμβάνει τὰ βραβεῖα, τὰ ὅποια ἀποστέλλει ἀμέσως εἰς τὴν βασιλικὴν σκηνὴν του.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς καταφθάνει ὁ Ἀντίλοχος ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Μενέλαιον εἰς ἀπόστασιν ἐλαχίστην. Μετὰ τοῦτον καὶ εἰς ἀπόστασιν βολῆς δόρατος ἔρχεται ὁ Μηριόνης καὶ τελευταῖος ὁ Εὐμηλος, ὁ ὅποιος διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἔσυρε τὸ ἄρμα του, διὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐκράτει τὰ ἦλια τῶν ἵππων του.

Ὁ Ἀχιλλεὺς βλέπων τὸ θλιβερὸν κατάντημα τοῦ γενναίου Εὐμήλου, ὁ ὅποιος διὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἵππων του καὶ διὰ τὴν ἰδίαν του ἰκανότητα ἔθεωρεῖτο ἐκ τῶν προτέρων νικητῆς, συγκινεῖται. Ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἡ συμπάθεια περιβάλλει τὸν ἥρωα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀχιλλεὺς προτείνει νὰ δοθῇ εἰς τὸν Εὐμηλον τὸ δεῦτερον βραβεῖον, ἀφοῦ τὸ ἀτύχημα δὲν προῆλθεν ἐξ αἰτίας του.

Ἄλλ' ὑπέρμαχος τοῦ δικαίου καὶ τῶν δικαιωμάτων του σηκώνεται εὐθύς ὁ νεαρὸς Ἀντίλοχος καί, προτοῦ ἐπικυρωθῇ ὀριστικῶς τὸ δεῦτερον βραβεῖον εἰς τὸν Εὐμηλον, προβάλλει ἔνστασιν :

— Θὰ θυμώσω, λέγει, πολὺ ἐναντίον σου, Ἀχιλλεῦ, ἂν ἐκτελέσῃς τὴν ἀπόφασίν σου. Μοῦ ἀφαιρεῖς ἀυθαίρετως τὸ βραβεῖόν μου μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι, ἐὰν δὲν συνετρίβετο τὸ ἄρμα τοῦ Εὐμήλου, θὰ ἤρχετο αὐτὸς νικητῆς πρῶτος ἐξ ὅλων. Ἄλλ' ἡ πρόφασις αὐτῆ οὔτε ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ οὔτε ἐπὶ τοῦ δικαίου στηρίζεται, διότι τὸ ἀτύχημά του ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀλαζονείας του. Ὁ Εὐμηλος ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὰς δυνάμεις του παρέλειπε πρὸ τοῦ ἀγῶνος νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν. Ἐὰν προσήγχετο εἰς τοὺς θεοὺς, δὲν θὰ ἔμενε τελευταῖος. Ἡ καθυστέρησίς του, ἀναγκαστικὰ συνέπεια τῆς ἀσεβείας του, εἶναι ἡ τιμωρία τῶν θεῶν. Ἐὰν σὺ τὸν λυπῆσαι, δὲν σ' ἐμποδίζει κανεὶς νὰ τοῦ δώσῃς ὅτι-δήποτε θέλεις ἀπὸ τὰ πολύτιμα τῆς σκηνῆς σου. Ἀλλὰ τὴν φορβάδα

αυτήν ἐγὼ δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς οὐδένα νὰ τὴν λάβῃ, διότι μοῦ ἀνῆκει, ἀφοῦ ἔφθασα δεύτερος. Ὅστις δὲ θέλει νὰ μοῦ τὴν διαφιλονεικήσῃ, θὰ δοκιμάσῃ τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν μου.

Ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν ἐξωργίσθη μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἀντιλόχου. Τουναντίον ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ὅτι εἶχε δίκαιον, καὶ ὅτι ὁ Εὐμηλος δικαίως ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀσέβειάν του πρὸς τοὺς θεοὺς. Ἐνεκα τούτου ὁ Ἀχιλλεὺς μετέβαλεν ἀμέσως γνώμην. Συνεχάρη τὸν φίλον του διὰ τὴν παρρησίαν του καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι ἐγκρίνει τὴν πρότασίν του νὰ δώσῃ εἰς τὸν Εὐμηλον ἐκ τῆς σκηνῆς του χαλκοῦν θάρακα μεγάλης ἀξίας. Τιοιουτοτρόπως ὑπερίσχυσαν περιφανῶς ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ δίκαιον, διεσώθησαν δὲ συγχρόνως ἡ ὑπόληψις καὶ ἀξιόπρεια τῶν ἑλλανοδικῶν.

Ἄλλ' ἂν ὁ Ἀντίλοχος διέσωσε τὸ βραβεῖον ἀπὸ τὰς χειρᾶς τοῦ Εὐμήλου, ὁ ὅποιος, ὡς εὐσυνείδητος, ἄφρονος παρέστη μάρτυς τῆς ἀνωτέρω σκηνῆς, ἐμελλε τώρα νὰ διαφιλονεικηθῇ αὐτὸ ἀπὸ ἄλλον ἀνταγωνιστὴν, ὁ ὅποιος δικαιοῦτερον θὰ τὸ διεξεδίκει.

Καὶ ἰδοὺ σηκώνεται ὁ Μενέλαος. Ἐπιβάλλει σιωπὴν εἰς ὅλους καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἀμερόληπτον καὶ δικαίαν κρίσιν τῶν ἡγεμόνων. Στρέφεται ἔπειτα πρὸς τὸν Ἀντίλοχον καὶ τῷ προτείνει νὰ ὀρκισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ποσειδῶνος, προστάτου τῶν ἀρματοδρομιῶν, ὅτι δὲν μετεχειρίσθη δόλον κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀντίλοχος δὲν ἐδίστασεν οὔτε ἐβράδυνε ν' ἀπαντήσῃ ὅπως ἤρμοζεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Μενέλαου. Διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ μεταχειριζόμενος δόλον δύναται μὲν νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην καὶ τὸ ὑλικὸν βραβεῖον, ἀλλὰ χάνει τὴν μεγάλην, τὴν αἰώνιον νίκην τῆς ἀρετῆς.

— Ἡσύχασε, εἶπε πρὸς τὸν Μενέλαον. Ἐγὼ βέβαια εἶμαι πολὺ νεώτερός σου, σὺ δὲ πρεσβύτερος καὶ ἐξοχώτερος. Γνωρίζεις ποῦ φθάνει ἡ ἀπερικοεψία νεαροῦ ἀνδρός, ὅταν ἡ φρόνησίς του δὲν εἶναι ἰκανὴ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὀρμὴν του. Ἄλλὰ μὴν ἀνησυχῆς. Εἶμαι προθυμότατος νὰ σοῦ παραχωρήσω ὅχι μόνον τὴν φορβάδα αὐτήν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχω ἰδικόν μου, διότι οὔτε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ὑπόληψίν σου θέλω νὰ χάσω οὔτε πρὸς τοὺς θεοὺς νὰ ψευδορκήσω.

Ἀμέσως δέ, ἀφοῦ ἔλαβε μὲ τὰς ἰδίας του χειρᾶς τὴν φορβάδα, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Μενέλαον.

Ἀπὸ τὴν εὐγενῆ αὐτὴν χειρονομίαν τοῦ Ἀντιλόχου ἐξάφανίζεται ἡ ὀργὴ τοῦ Μενέλαου καὶ ἀνακουφίζεται ἡ ψυχὴ του, διότι δὲν ἤθελε

νά γίνη ἐχθρὸς τοῦ φίλου του. Φαιδρύνεται τὸ πρόσωπόν του καί, ἐνῶ ἀμιλλᾶται κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν πρὸς τὸν εὐγενῆ ἀντιπαλόν του, τῷ λέγει :

— Ἀντίλοχε, τώρα βέβαια θὰ παύσω νὰ ἔχω παράπονον ἐναντίον σου, ὁ ὅποιος οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἔδειξες ἐπιπολαιότητα καὶ ἀπερισκεψίαν. Μόνον σήμερον ὑπερίσχυσε τῆς φρονησεώς σου ἡ νεανική σου ὀρμή. Τοῦ λοιποῦ, ὅμως, ἀπόφευγε νὰ μεταχειρίζεσαι τοιαῦτα τεχνάσματα πρὸς τοὺς καλυτέρους σου. Ὅποιοςδήποτε ἄλλος Ἕλληνα ὑπέπιπτεν εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα, δὲν θὰ τὸν συνεχώρουν. Σέ, ὅμως, σὲ συγχωρῶ, διότι καὶ σὺ καὶ ὁ ἀγαθὸς πατήρ σου Νέστωρ καὶ ὁ ἀδελφός σου πολλὰ παθήματα πρὸς χάριν μου ὑπέστητε. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ μοῦ ἀνήκει ἡ φορβὰς, σοῦ τὴν παραχωρῶ εὐχαρίστως, διότι πρέπει νὰ μάθουν καὶ αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ἡγεμόνες, ὅτι οὔτε ἰσχυρογνώμων εἶμαι οὔτε κατάχρησιν τοῦ ἀξιώματός μου θέλω νὰ κάμω.

Αἱ διαθέσεις αὐταὶ καὶ οἱ λόγοι τῶν δύο εὐγενῶν ἀντιπάλων μεταβάλλουν τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀγώνων. Ἐνῶ πρῶτον ἐπρόκειτο ἀγὼν διὰ τὴν νίκην τῆς ὕλικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀθλητικῆς δεξιότητος, αἴφνης μετατρέπεται εἰς ἀγῶνα εὐγενείας ἤθους. Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῆς ἡμερότητος καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως δὲν ὑπάρχουν πλέον νικηταὶ καὶ ἡττημένοι οὔτε βραβεῖα ὕλικά, ἀλλὰ βραβεῖον αἰώνιον, τὸ βραβεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ θαυμασμοῦ.

Ὁ Ἄχιλλεύς, ἀφοῦ ἔδωκε τὸ τρίτον βραβεῖον εἰς τὸν Μενέλαιον καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὸν Μηριόνην, στρέφεται εἰς στιγμὴν εὐγενοῦς ἐξάρσεως τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιλόχου καὶ δίδει εἰς αὐτὸν τὸ πέμπτον βραβεῖον τῶν ἀγώνων. Μὲ τὴν πράξιν του αὐτὴν ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὁ ἥρωας ὅτι πατέρες, οἱ ὅποιοι ἀνατρέφουν τοὺς υἱοὺς των μὲ τοιαύτην εὐγενῆ ἀγωγὴν, εἶναι ἀξιοὶ πανελληνίων βραβείων· διότι ἀγαθὸς καὶ εὐγενὴς πατήρ δὲν διαφέρει ἀπὸ ἓνα ὑπέροχον ἀθλητὴν.

« Διάλεξις »

Π. Ι. Θεοδωρόπουλος

ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Τότε ἔτσι ἐκεῖνος κοίταξε σιωπώντας τὸ παιδί του
 μὲ θλιβερὸ χαμόγελο, κι ἡ ὄμορφη Ἀνδρομάχη
 ἤρθε κλαμένη, τοῦ ἴπιασε σφιχτὰ τὸ χέρι κι εἶπε :
 — Καημένε, ἄχ! τὸ φιλότιμο θὰ σ' ἀφανίση. Πές μου,
 τ' ἀθῶο αὐτὸ δὲν τὸ πονᾷς, δὲ μὲ λυπᾶσαι ἐμένα,
 ποὺ μαύρη χήρα κι ἔρημη σὲ λίγο θὰ μ' ἀφήκης ;
 τί γλήγορα ὅλοι οἱ Δαναοὶ θὰ τρέξουν νὰ σὲ σφάζουν.
 Μὰ ἂν εἶναι νὰ σὲ στερηθῶ, καλύτερα γιὰ μένα . . .
 νὰ μὲ σκεπάση ἡ μαύρη γῆς. Γιατὶ ἄλλο πιά ἀντιστύλι
 δὲ θὰ μοῦ μείνη, μόν' καημοί, τὰ μάτια σὰ σφαλίσσης.
 Μὴ γὰρ πατέρα ἐγὼ ἔχω πιά ἢ τῆ γλυκιὰ μου μάνα ;

Ἐχτορα, τώρα ἐσὺ γονιὺς κι ἐσὺ γλυκιὰ μου μάνα,
 ἐσὺ εἶσαι σὲ μένα ἀδερφὸς καὶ τρυφερό μου ταίρι,
 μόν' πιά λυπήσου με, κι αὐτοῦ στὸ κάστρο μείνε ἀπάνου,
 μήπως μὲ ρίξης σὲ χηρειά καὶ τὸ παιδί σ' ὄρφανία.
 Καὶ στῆσ' τους στὸν Ἄρνο κοντὰ τοὺς λόγους, ποὺ πατιέται
 ἐκεῖ πιδὸ ὁ τοῖχος εὐκόλα κι ἀνεβατῆ εἶναι ἡ χώρα.

Τότε ὁ μεγάλος Ἐχτορας τῆς ἀπαντᾷει δυὸ λόγια :
 — Γυναίκα, ναί, κι ἐγὼ ὅλα αὐτὰ στὸ νοῦ μου τ' ἀναδεύω,
 ὅμως ντροπῆ ἀπ' τίς Τρώισσες, ντροπῆ ἔναι ὀμπρὸς στοὺς Τρῶες
 νὰ σέρνομαι ἔτσι σὰν κιοτῆς ἀλάργα ἀπ' τοὺς πολέμους ...
 Μήτε τὸ θέλει μου ἡ καρδιά, τί πάντα παλληκᾶρι
 ἔμαθα νὰ ἴμαι καὶ μπροστά στίς κονταριῆς νὰ τρέχω,
 τὸ γονικό μου θέλοντας νὰ διαφεντέψω θρόνο.
 Ναί, ξέρω, μοῦ τὸ λέει αὐτὸ ἀλάθευτα ἡ ψυχὴ μου,
 θὰ φέξῃ ἡμέρα, δὲν ἀργεῖ, ποὺ θὰ χαθῆ ἡ πατρίδα
 κι ὁ βασιλιάς ὁ Πρίαμος κι ὁ ξακουστός λαὸς του
 μὰ δὲ μοῦ σφάζει τὴν καρδιά, τῶν Τρῶων σὰ λογιάζω
 τὰ πάθια ἢ καὶ τῶν δύστυχων γονιῶν μου, οὔτε τόσο
 τῶν ἀδερφῶν μου, ποὺ πολλοὶ μὲς στὰ χρυσὰ τους νιάτα
 θὰ κυλιστοῦν στὸ αἷμα τους σφαγμένοι ἀπ' τοὺς Ἀργίτες

ὅσο γιὰ σένα, ὅταν κανεὶς ἀπ' τῶν ὀχτρῶν τ' ἀσκέρι
 σὲ σέρνει σὲ πικρὴ σκλαβιά στὰ δάκρυα βουτηγμένη,
 κι ἄλλη ἴσως, στὸ Ἄργος ὅταν πᾶς, νὰ φαίνεται θὰ σὲ βάζει
 καὶ μὲ τὴ στάμνα ἀπ' τὴν πηγὴ νερὸ θὰ πᾶς νὰ φέρνης
 ἄθelia, δόλια, μὰ σκληρὴ θὰ σὲ στενεύει ἀνάγκη.

Καὶ σὰ σὲ βλέπουν πού περναῖς ἀγνή καὶ δακρυσμένη,
 νὰ το, θὰ λέν, τοῦ Ἐχτορα τὸ ταίρι, πού τῶν Τρώων
 ἦταν τὸ πρῶτο αὐτὸς σπαθὶ στῆς Τροίας τοὺς πολέμους.

"Ἐτσι ἴσως ποῦν κι ὁ πόνος σου θὰ ξανανοίγῃ πάντα,
 σὰ βλέπτης πῶς ἀπ' τὴ σκλαβιά νὰ βγῆς δὲν ἔχει ἐλπίδα.

Μὰ θέλω νὰ μὲ φάῃ ἡ γῆς, ἡ μαύρη πλάκα θέλω,
 προτοῦ σὲ δῶ νὰ δέρνεσαι καὶ σκλάβα νὰ σὲ σέρνουν!

"Ἐτσι τῆς εἶπε κι ἄπλωσε τὰ χέρια στὸ παιδί του.

Μὰ πίσω γέρνει τὸ παιδί στὸν κόρφο τῆς τροφοῦ του
 μὲ τίς φωνές, τί τό ἴσκιαζε ἡ ὄψη τοῦ γονιοῦ του,
 σὰν εἶδε π' ἀστραφτε ὁ χαλκὸς σπιθόβολα ἀπ' τὸ κράνος
 κι ἀπάνου σάλευε ἀγριωπὴ ἡ ἀλογίσια φούντα.

Γέλασε τότε ἡ μάνα του, μιὰ στάλα κι ὁ πατέρας,
 καὶ βγάζει ἀπ' τὸ κεφάλι εὐτὺς ὁ Ἐχτορας τὸ κράνος
 καὶ τ' ἀπιθώνει χάμου ἐκεῖ, καθὼς λαμποκοποῦσε
 κι ὅταν τὸ γιό του φίλησε καὶ χόρεψε στὰ χέρια,
 στὸ Δία κι ὅλους τοὺς θεοὺς δεήθηκε ἔτσι κι εἶπε :

- Παρακαλῶ σε, Δία μου, θεοί, παρακαλῶ σας,
 ἄς δώσῃ ἡ χάρη σας κι αὐτό, ὁ γιός μου μὲς στοὺς Τρῶες,
 ὅπως κι ἐγώ, νὰ ξακουστῇ ἔτσι ἀντρεπωμένος πάντα
 κι ἄξιος τῆς Τροίας βασιλιάς. Κι ἄς ποῦν γι' αὐτὸν μιὰ μέρα :
 Αὐτὸς ἀπ' τὸν πατέρα του πολὺ πιὸ παλληκάρι,
 καθὼς γυρνᾷ ἀπ' τὸν πόλεμο, καὶ ματωμένα ἄς φέρνῃ
 στὸ σίτι λάφυρα ἀπ' ὀχτρὸ πού σκότωσε παρμένα,
 πού νὰ τὸν δῆ ἡ μανούλα του καὶ νὰ χαρῆ ἡ καρδιά της.
 Εἶπε καὶ βάζει τὸ παιδί στῆς γυναικὸς τὰ χέρια
 κι ἐκεῖνη πίσω τό ἴχειρε στὸ μυρισμένο κόρφο
 καὶ πικροχαμογέλασε μὲ μάτια δακρυσμένα...

Η ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

Σήμεραρον έπεσεκέφθην τήν Όλυμπίαν. Πίστευσέ με μόνον και χάριν τούτου αξίζει να έλθη ξένος τις εις τήν Έλλάδα. Ένταύθα ή αρχαιότης παρίσταται ένώπιόν σου περισσότερον ζωντανή και μεγαλοπρεπής ή και εις τήν Ακρόπολιν αύτήν. Δέν λέγω ότι δια τής θεάς τών έρειπιών ή φαντασία δύναται να σχηματίση τελειότεραν εικόνα τής αρχαιότητος. ΈΗ Όλυμπία δέν ήτο πόλις, ήτο ιερόν. Έπό τήν έποψιν του ιδιωτικού βίου, ή Πομπήια παρέχει μεγαλύτερον ένδιαφέρον. Εύρίσκει δέ τις και εις τήν Νικόπολιν αύτήν και τήν Πλευρωδα ύλην δι' αρχαιολογικάς μελέτας, τήν όποίαν δέν θα εύρη ένταύθα.

ΈΗ Όλυμπία είναι τι άλλως διάφορον, αλλά και ύπερτερον.

Εϊδον από του Κρονίου λόφου τά έρείπια τών ναών, τών παλαιστροών, τών άναθηματικών μνημείων άπλούμενα ως εις χάρτην. Ένόμισα ότι αναζή ένώπιόν μου πάν ό,τι μέγα και ώραϊον ύπήρξεν εις τήν αρχαίαν Έλλάδα. Τά έντός τής στενής κοιλάδος συσσωρευμένα οικοδομήματα ανακαλοϋν εις τήν μνήμην σου μυρίας αναμνήσεις. Ένθυμείσαι ότι επί χίλια περίπου έτη ένταύθα συνεκεντρώθη όλόκληρος ή δόξα τής Έλλάδος. Νομίζεις ότι άντηχοϋν εισέτι περι σε αί φωναί, αίτινες έπευφήμουν τον Θεμιστοκλή, νικητήν τής Σαλαμίνος και σωτήρα τής Έλλάδος. Οί στέφανοί, τους όποιους ό Πίνδαρος άπθανάτισε, περιπτανται έναερίως ένώπιόν σου. Ένταύθα ό Θουκυδίδης, παϊς έτι, ήκροάζετο τάς διηγήσεις του Έροδότου, ένταύθα συνήρχοντο οί τεχνίται τής Έλλάδος και έξέθετον τά άριστουργήματά των εις τον θαυμασμόν θεατών, οτινες άπένεμον τήν άθανασίαν. Έ αρχαία Έλλάς όλόκληρος συναψίζεσαι, ούτως είπειν, και συγκεφαλαιοϋται έντός τής μικράς ταύτης κοιλάδος.

ΈΗ τοποθεσία τής Όλυμπίας όμοιάζει προς μέγιστον άμφιθέατρον. Εις τό μέσον έτελειτο τό θέαμα. Οί περίξ λόφοι άποτελοϋν τάς βαθμίδας. Οί θεαταί συναθούμενοι ύπό τήν σκιάν τών δένδρων έβλεπον από ύψηλά τήν λαμπράν τελετήν τών άγώνων. Αί πολύχρωμοι χλαμύδες των, ποικίλλουσαι τό βαθύ πράσινον τών πεύκων, έπηύξανον τήν λαμπρότητα τής σκηνης. Εις τάς γυναϊκας δέν έπετρέπετο ή έντός του ιεροϋ περιβόλου είσοδος κατά τάς ήμέρας τών άγώνων. Ίσως, όμως, να ήρχοντο αύται επί τών λόφων, να υπέκρυπτον τον πέπλον ύπό τήν σκιάν του φυλλώματος και να έθεώρουν κρυφίως τό άπηγορευμένον θέαμα.

Ἴσως ἐφθόνουν τὴν ἱερείαν τῆς Δήμητρος, ἥτις μόνη ἐκ τοῦ φύλου των εἶχε τὸ προνόμιον νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἱεράν τελετήν. Ἐκ τοῦ ὑψώματος ἠδύναντο αἱ γυναῖκες νὰ βλέπουν καὶ τοὺς ἄγοντας τὰς πομπάς. Βραδέως διήρχοντο οὗτοι ἀναμέσον τῶν ὠραίων μνημείων τοῦ περιβάλλου καὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸ Ἡραῖον. Ἐπειτα ἴσταντο εἰς τὰ πρόθυρα, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς ἐτέλουν τὴν θυσίαν ὑπὸ τὰς ἀνθοφόρους στήλας. Ἐκεῖθεν ἐξηκολούθουν τὴν παρέλασιν πέραν τοῦ ἱεροῦ τείχους τῆς Ἄλτσεως. Τέλος παρετάσσοντο παρὰ τὸ στάδιον ἢ τὸν ἵππόδρομον, ὅπου ὁ νικητὴς ἐλάμβανε τὸν κότινον στέφανον.

Εἰς τὸ στάδιον καὶ τὸν ἵππόδρομον δὲν ἔγιναν ἀνασκαφαί, παρκετὸς εἰς ἐλάχιστα μέρη πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ χώρου αὐτῶν.

Βλέπων τις εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα πόσον ἀνυψώθη τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος, ἐννοεῖ καλύτερον τὸ μέγεθος τῶν γενομένων ἐργασιῶν. Ἡ ἀνύψωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιστροφῆσεις. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἶχον ἤδη καταργηθῆ κατὰ τὸ 394 μ.Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Δὲν εἶχεν, ὅμως, τὸ πᾶν καταστροφῇ. Μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βῆς ἑκατονταετηρίδος δύο σεισμοί, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, ἀνέτρεψαν ὅσας οἰκοδομὰς ἔμενον εἰσέτι ὄρθιαι. Αἱ στήλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κεῖνται παραλλήλως, μὲ τοὺς σπονδύλους των διαζευγμένους, ὅπως τότε κατέπεσαν.

Σύγχρονος κατάπτωσις χωμάτων ἐκάλυψε τὰ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κρονίου λόφου κείμενα μνημεῖα. Ὁ ποταμὸς Κλάδεος, ὅστις ῥεεῖ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἄλτσεως, ἐπλημμύρισε ταυτοχρόνως.

Τὰ ἐρείπια τῶν ἀνατραπέντων μνημείων ἐκαλύφθησαν τότε μετὰ στρῶμα γῆς πάχους ἐνὸς περίπου μέτρου. Ἐπὶ τοῦ νέου τούτου ἔδαφους ἤλθον καὶ κατόκησαν Χριστιανοί, τῶν ὁποίων τὰ διασωθέντα ἔχρη μαρτυροῦν τὴν ταπεινότητά.

Κατὰ τὴν νέαν ἑκατονταετηρίδα καὶ ἄλλη πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Ἀνύψωσεν ἐκ δευτέρου τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος τρία καὶ τέσσαρα μέτρα. Τοιουτοτρόπως εἰς τὸν ξηρὸν σήμερον Κλάδεον ὀφείλομεν τοὺς θησαυρούς, τοὺς ὁποίους διεφύλαξε διὰ τῶν πλημμυρῶν του.

α' Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν », 1884

Δ. Βικέλας

ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ

Με εξααιρετικήν επιμέλειαν ἐπεδίδοντο οἱ πρόγονοί μας εἰς τὴν γυμναστικήν. Δὲν ὑπῆρχεν ἑλληνικὴ πόλις, ἢ ὅποια νὰ μὴ εἶχε γυμναστήριον (γυμνάσιον) κατὰδενδρον καὶ λαμπρῶς διακεκοσμημένον.

Ἡ σημασία, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἡ γυμναστικὴ διὰ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καταφαίνεται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν.

Ἐκεῖ εἰς τοὺς ἀγῶνας ὄλαι αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐπεδεικνύον ὅ,τι ἐξάριετον εἶχον. Καὶ οἱ ἄριστοι καρποὶ τῆς γῆς καὶ τὰ εὐμελέστερα σώματα τῶν νέων καὶ τὰ τελειότερα ἔργα τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος, ὅλα ἐπεδεικνύοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα, τὰ Πύθια καὶ τὰ Ὀλύμπια.

Ἄλλ' ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ λάμψις τῶν Ὀλυμπίων ἦτο ἄφθαστος.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἠδύνατο κανεῖς νὰ θαυμάσῃ τῆς Ἑλλάδος τὴν ρώμην καὶ τὴν ἀλκὴν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἦσαν ἀρχικῶς τοπικοί· ἀργότερον ἐγίναν πελοποννησιακοί, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεπτυχθησαν εἰς πανελληνίους.

Πρῶτος ἰδρυτὴς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐθεωρεῖτο ὁ Ἡρακλῆς. Τοὺς διεργύθμισε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡλιδος Ἴφιτος.

Καθ' ἕκαστον πέμπτον ἔτος ἀνεχώρουν ἀπὸ τὴν Ὀλυμπίαν εἰς τὰ πέρατα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν οἱ σ π ο ν δ ο φ ὀ ρ ο ι, διὰ νὰ ἀναγγείλουν τὴν ἑναρξίν τῆς ἱερομηνίας τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς ἐκεχειρίας.

Τότε κατέπαυε πᾶσα ἐχθροπραξία· εἰρήνη καὶ ἀδελφωσις ἐξηπλώνετο εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀφόβως δὲ καὶ ἀκινδύνως ἠδύνατο νὰ ταξιδεύουν διὰ μέσου καὶ τῶν μέχρι χθὲς ἐχθρῶν καὶ πολεμίων οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ προσκυνηταὶ τοῦ ἱεροῦ ἢ οἱ θεωροὶ τῶν ἀγῶνων.

Καὶ συνέρρεον ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν παραλιῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μαιώτιδος· ἐκ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος· ἐκ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θράκης· ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου· ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρήνης. Συνέρρεον κατὰ χιλιάδας διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης οἱ εὐσεβεῖς καὶ οἱ φίλαθλοι καὶ ὅσοι ἀνειρεύοντο νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ βάρβαροι καὶ οἱ δοῦλοι δὲν ἀπεκλείοντο τῆς θέας τῶν ἀγῶνων,

ἀλλὰ κυρίως Ἕλληνες ἔσπευδον εἰς τὸ ἐθνικὸν ἐκεῖνο κέντρον. Καὶ ὄχι μόνον κοινοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἐπιφανεῖς σοφοὶ καὶ πολιτικοί, ὅπως ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος Α', ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Λυσίας, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι.

Πολλοὶ μάλιστα ἐκ τῶν σοφῶν, ποιητῶν καὶ ρητόρων ἀνεγίνωσκον ἢ ἀπήγγελλον συγγράμματα, ποιήματα καὶ λόγους.

Ὅτε ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας, ὁ Ἡρόδοτος, ἀνεγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τῶν Μηδικῶν πολέμων, ἀντελήφθη ἐκτὸς τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι ἐδάκρυον, καὶ παῖδα ἄγνωστον του, τὸν ὅποιον ὁ πατὴρ του Ὀλορος ἐπέπληττε διὰ τοῦτο. « Ὀλορε, ἡ φύσις τοῦ υἱοῦ σου κατέχεται ἀπὸ μεγάλην μάθησιν », ἀνεφώνησε τότε ὁ Ἡρόδοτος. Καὶ ἦτο ὁ νέος ἐκεῖνος ὁ Θουκυδίδης, ὁ μετέπειτα μέγιστος τῶν ἱστορικῶν τῆς οἰκουμένης.

Τακτικοὶ ἐπισκέπται τῶν ἀγῶνων ἦσαν αἱ θ ε ω ρ ί α ι τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἀποικιῶν, δηλ. οἱ ἐπίσημοι πρέσβεις ἢ ἀντιπρόσωποι, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ἐκάστη πόλις.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἑλλανοδίκα εἶχον ἤδη ὑποδεχθῆ καὶ καταγράψει εἰς τὸ λ ε ὑ κ ω μ α ἡ γ ρ α μ μ α τ ε ῖ ο ν τοὺς ἀγωνιστὰς μὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος των, ὡς καὶ τὰ ἀγωνίσματα, εἰς τὰ ὅποια θά μετεῖχον.

Ὅρος ἀπαραίτητος, διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς δεκτὸς ὡς ἀγωνιστής, ἦτο νὰ εἶναι Ἕλλην τὴν καταγωγὴν καὶ πολίτης ἐλεύθερος, καὶ νὰ μὴ εἶχε διαπράξει ἀσέβειάν τινα.

Οἱ ἀγῶνες διήρουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ διεξήγοντο μὲ πολλὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα.

Ἐξαιρετικῶς πανηγυρική, ὅμως, ἦτο ἡ πέμπτη καὶ τελευταία ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπενέμοντο τὰ ἄθλα.

Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐπὶ αἰῶνας διετηρεῖτο μετ' εὐλαβείας καὶ προφυλάξεως εἰς κότινος. Παῖς ἀμφιθαλῆς (τοῦ ὁποίου δηλ. ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς) ἔκοπτεν ἐκ τοῦ κοτίνου τούτου διὰ χρυσοῦ δρεπανοῦ δέκα ἐπτὰ κλάδους μικροὺς θαλλοὺς· ἕκαστος δὲ ἐκ τούτων ἐδένετο διὰ ταινιῶν καὶ ἐσχηματίζοντο οὕτω δέκα ἐπτὰ στέφανοι, ἰσάριθμοι πρὸς τὰ δέκα ἐπτὰ ἀγωνίσματα, τῶν ὁποίων ἦσαν βραβεῖα.

Ὁ κῆρυξ ἀνεκήρυσσε μὲ στεντορεῖαν φωνὴν ἐνώπιον τῶν Παν-

ελλήνων τὸ ὄνομα τῶν νικητῶν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ὀλυμπιονίκης προσήρχετο πρὸ τῶν ἑλλανοδικῶν, ὅπου εἶς ἐξ αὐτῶν τὸν ἐστεφάνωνε διὰ στεφάνου κοτίνου, ἐνῶ τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν μὲ ὑπέρτατον ἐνθουσιασμόν ἐπευφήμει τὸν εὐδαίμονα νικητὴν καὶ τὸν ἔρραине μὲ μῆλα καὶ ρόδα καὶ φύλλα καὶ ἄνθη. Ὁνειρον παντὸς εὐρώστου καὶ ἡσηκμένου ἀγωνιστοῦ ἦτο νὰ λάβῃ τὸν στέφανον καὶ νὰ ἀκούσῃ τὸ ὄνομά του ἀνακηρυττόμενον.

Ἰσόθεοι καὶ υἱοὶ θεῶν ἐθεωροῦντο οἱ νικηταὶ τῶν ἀγῶνων· ἐθαυμάζοντο δὲ ἀκόμη περισσότερο, ἂν συνέπιπτε νὰ κατήγοντο ἀπὸ οἰκογένειαν ὀλυμπιονικῶν. Καὶ ἡ πατρὶς τῶν ὀλυμπιονικῶν ἐτιμᾶτο ἐξαιρετικῶς.

Οἱ νικηταὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν φίλων καὶ τῶν συμπολιτῶν τῶν ἐπέστρεφον πανηγυρικῶς εἰς τὴν πατρίδα των. Καὶ ἡ πόλις των ἐκρήμιζε μέρος τῶν τειχῶν της, διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη τειχῶν, ὅταν ἔχη τοιοῦτους πολίτας.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ νικητὴς διήρχετο ἐπευφημούμενος τὰς κυριωτάτας ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τῆς πόλεως καὶ μετέβαινε εἰς τοῦ πολιούχου θεοῦ ἡ ἡρώος τὸν ναὸν ἢ τὸ ἥρῳον. Προσέφερεν εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ ἀκολούθως παρεκάθητο εἰς τὸ δεῖπνον, τὸ ὅποιον προσέφερε πρὸς τιμὴν του ἡ πόλις ἢ ὁ δῆμος.

Πλεῖσταί τιμαὶ ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς ἱερωνίκας καὶ εἰς τὴν συνειδήσιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐτιμῶντο ἐξαιρετικᾶ. Περισσότερον ὅλων ἐτιμῶντο οἱ ὀλυμπιονίκαί. Ὁ Πίνδαρος, ὁ μέγιστος ἐκ τῶν λυρικών ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔλεγεν : « Ὅπως τὸ ὕδωρ εἶναι τὸ ἀριστον ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ὅπως ὁ χρυσὸς εἶναι τὸ πολυτιμώτατον ἐκ τῶν μετάλλων, ὅπως τὴν ἡμέραν δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν οὐρανὸν ἄστρον θερμότερον καὶ φωτεινότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον, τοιοῦτῶν τρόπως δὲν ὑπάρχει καὶ ἀγὼν ἀνώτερος ἀπὸ τὰ Ἰ ο λ ὺ μ π ι α ».

« Οἱ Ἀγῶνες », 1906

Ἄντ. Κεραμόπουλος

Ο ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἄρχαϊο Πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τ' ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψ' ἐδῶ πέρα,
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμή·
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι,
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνά καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἓνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκνητῆς σου,
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«Ἀσάλευτη ζωὴ», 1904

Κ. Παλαμάς

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Βλέπω τὸν κήρυκα γοργὰ κι ὀλόγυρα νὰ τρέχει,
κι ἀκούω νὰ κράζει τ' ὄνομα, καθὼς καὶ τὴν πατρίδα
τοῦ νικητῆ, ποὺ νίκησε καὶ σ' ὅλα βγήκε πρῶτος.
Καὶ βλέπω τὸν ὁμορφονιὸ καὶ τ' ἄξιο παλληκάρι
νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ σωρὸ κι ἀγάλια νὰ πηγαίνει
καὶ ν' ἀκουμπᾷ στὰ γόνατα τ' ἀριστεροῦ τοῦ χέρι
καμαρωτός, περήφανος μπρὸς στὸ χρυσὸ τραπέζι,
ποὺ ἀπιθωμένα ἀπλώνονται τὰ λλόφυλλα στεφάνια.
Τὴν ξέρω κείνη τὴν ἐλιά, τὴν ἄγρια, τὴν ἄγρια.
Τὴν εἶδα ποὺ τὴν φύτεψεν ὁ Ἡρακλῆς στὴν Ἄλτη,
κι ἄπλωσ' αὐτὴ τὲς ρίζες της καὶ θέριεψε γιὰ πάντα.
Εἶδα κι ἐκεῖνο τὸ παιδί, ποὺ ὀρφάνια δὲν γνωρίζει,
τὸ ἴδα νὰ κόβη τὰ κλαδιὰ μὲ τὸ χρυσὸ δρεπάνι
καὶ νὰ τὰ φέρνῃ τρέχοντας νὰ γίνουν τὰ στεφάνια.
Βλέπω τὸν πρῶτο νικητῆ στεφανωμένο τώρα!
Χαρὰ στὸ γέρο τὸ γονιό, ποὺ τὸν θωρεῖ ἀπὸ πέρα.

χαρά στή μάνα, μακριά πού καρτερεῖ μὲ πόθο...
 Χαρά στή δοξασμένη του καὶ ξακουστή πατρίδα,
 ὅπου γεννᾷ τέτοια παιδιὰ καὶ τέτοια παλληκάρια !...

Ἰω. Πολέμης

Η ΕΠΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ

Μίαν ὥραϊαν ἀττικὴν ἡμέραν, ἐνῶ λαμπρὸς ἀνέβαινον ὁ ἥλιος ὑπεράνω τοῦ Ὑμηττοῦ, σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέρροψ εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως. Γύρω του ἐκάθηντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του. Ἐτραγουδοῦσαν καὶ ἐκέντων τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἐξαφνα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ θορυβώδεις, ὡς ἐὰν ἐφιλονεῖκουν ἄνθρωποι. Ἐντὸς ὀλίγου ἀντελήφθη ὁ Κέρροψ ὅτι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν τόσον μεγαλοφώνως καὶ εἶχον πλέον εἰσέλθει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἦσαν εἰς ἀνήρ εὖρωστος καὶ ἀθλητικὸς μὲ ὑγρὸν βλέμμα καὶ πώγωνα μακρὸν καὶ κόμην κυματίζουσαν, καὶ μία γυνὴ εὐσχημὸς καὶ μεγαλοπρεπής.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἰδικὸς μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μὲ ζωηρότητα.

— Καθ' ὀλοκληρίαν ἀπατᾶσαι, διότι εἶναι ἰδικὸς μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μὲ ὑπερφάνειαν.

— Οὐδεὶς ἀκόμη μοῦ εἶπεν ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ μὲ ὀργήν.

— Ἄντ' ἐνὰ φιλονεικῶμεν, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνὴ, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής. Ἄς τοῦ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέρροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ, λέγω ὅτι εἶναι ἰδικόν μου κτῆμα καὶ ἔχω ἀπείρους ἀποδείξεις.

— Καὶ ἐγὼ κηρύττω ἀπεναντίας, διέκοψεν ἡ γυνὴ, ὅτι εἶναι ἰδικὸς μου καὶ κανεὶς δὲν μοῦ τὸ ἔχει ἀμφισβητήσει. Θέλωμεν ἐνὰ κρίνης μετὰξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέρροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπετε, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἰδικὸς μου, διότι εἶμαι ὁ Κέρροψ, ὁ βασιλεὺς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνὴρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέρροψ.

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἢ Ἀθηνᾶ, προσέθεσεν ἡ γυνή.

— Ἀ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον δύναμαι νὰ εἶπω, εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὐτὴ εἶναι ἰδική σας καὶ ἔχει ἰδική μου. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο; Πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός;

— Ἐγὼ τὴν ζῶνω εἰς τὰς ὑγρὰς ἀγκάλας μου καὶ, ἂν θέλω νὰ τὴν σφίξω, τὴν καταστρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σφίζω τοὺς κατοίκους τῆς καὶ ἡ πόλις αὐτὴ ἔχει τὸ ὄνομά μου, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδή τὸ ἰδικόν μου, εἶπε μέσα του ὁ Κέκροψ.

— Τὸ ἰδικόν σου ἔχει σήμερον, ἀπήντησεν ἡ θεά, διότι ἠννόησε τὰς σκέψεις του. Κεκροπία καλεῖται, ἐν ὄσῳ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς πτωχὰς αὐτὰς καλύβας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σκορπισθῆ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀποκρήνου αὐτοῦ βράχου. Ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα Ἀθῆναι θὰ ἴδῃ νὰ φθάνῃ ἡ δόξα τῆς μέχρι τῶν ἄστρων. Θὰ ζήσῃ αἰωνίως καὶ θὰ ἀναδειχθῆ λαμπροτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλην χώραν τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρά νῶτά μου θὰ τῆς φέρω θησαυροὺς ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ θὰ τῆς παρουσιάσω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος τῆς.

— Ἐγὼ, ἀπήντησεν ἡ Ἀθηνᾶ, θὰ τῆς δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν φρόνησιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις, ἡ ὁποία σφίζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Καί, ὅμως, εἶπε μὲ ὀργὴν ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν καυχᾶσαι ὅτι θὰ προστατεύσῃς, ἀφήνεις νὰ ληστεύουν οἱ Βοιωτοί.

— Δὲν τὴν βλάπτουσι τόσον, ἀπεκρίθη μὲ πικρίαν ἡ Ἀθηνᾶ, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας μὲ τὰς συνηθείας των, τοὺς ὁποίους τῆς φέρεις εἰς τοὺς λιμένας τῆς.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις καὶ τῶν δύο διὰ τὴν χώραν αὐτὴν εἶναι πολὺ μεγάλαι καὶ ἴσαι ἀναμεταξύ των. Ἐπίσης εἶναι ἴσα καὶ ὅσα κακὰ φέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Εἰς τὰ παρόντα κακὰ δὲν δύναμαι νὰ στηρίξω τὴν κρίσιν μου. Διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ πῶς νὰ κρίνω ἐγὼ ὁ ἐφήμερος θνητός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχω τὴν δύναμιν νὰ προφητεύσω τὸ μέλλον; Εἶμαι ἀπλοῦς ἄνθρωπος καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἄξιον εὐγνωμοσύνης θεωροῦμεν ἔχει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται πολλά, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀληθῶς ἐξερχετέη.

Ἄν τὸ ἴδιον ἰσχύη καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον, πράξατε τώρα κάτι χάριν τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν μεγαλυτέραν εὐεργεσίαν θὰ δοθῇ τὸ μεγαλύτερον βραβεῖον.

Καὶ οἱ δύο θεοὶ ἔκαμαν νεῦμα τότε, ὡς ἐὰν ἔλεγον : « Μὰ τὸν Δία, δὲν ὀμιλεῖ ἀνόητα ».

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν. Καὶ ἰδοῦ!

Καὶ ἐκτύπησε βιαίως μὲ τὴν τρίαίναν του τὸν ξηρὸν βράχον. Ὁ βράχος ἐσεισθῆ δυνατὰ καὶ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἡ δὲ τρίαίνα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγγων τῆς γῆς καὶ ἤνοιξε φρέαρ, τὸ ὅποιον ἐγένευσεν ὕδωρ.

— Ἰδοῦ! ἐπανελάβεν ὁ θεός, δίδω ὕδωρ εἰς τὴν ξηρὰν Ἀττικὴν. Ὁ ἥλιος θὰ ἐξήραινεν ὅλην τὴν ζωὴν, θὰ ἀπερρόφα τὰ σπάνια νερά τῶν ρυάκων τῆς, θὰ ἐμάραινε τὰ φυτὰ τῆς καὶ θὰ μετέβαλλε τὴν γῆν εἰς καιομένην κόνιν. Τὸ φρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε. Τεχνητὸς ρυαξ θὰ ἀνέρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ θὰ σκορπίζη δρόσον καὶ ζωὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ θὰ μεταβάλλῃ τὴν ἔρημον χώραν εἰς καταπράσινον καὶ εὐφορον κῆπον. Ἄλλ' ὁ ρυαξ αὐτὸς θὰ δεικνύῃ συγχρόνως μὲ τοὺς κυματισμούς του, ὅτι δωρῶ εἰς τὴν χώραν τὴν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα θὰ εἶναι τὸ πεδῖον τῶν θριάμβων τῶν κατοίκων τῆς καὶ θὰ περιφέρῃ τροπαιοῦχος τὰς σημαίας των ἕως ἐκεῖ, ὅπου φθάνουν τὰ κύματά τῆς.

— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητα. Ἄλλ' ὁ δικαστής, διὰ νὰ κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει νὰ ἀκούσῃ καὶ τὰ δύο μέρη.

Αὐτὴ ἦτο πλαγία πρόκλησις πρὸς τὴν Ἀθηναῖαν, ἵνα καὶ αὐτὴ ἐμιλήσῃ. Τότε ἡ Ἀθηναῖα ἐκτύπησεν ἐπίσης τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ποδὸς τῆς, καὶ ἀμέσως ἐφύτρωσε παχύτατος βλαστὸς ἐλαίας, ὁ ὅποιος ταχέως ἠϋξήθη εἰς θαλαρὸν καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο βλέπων τὸ καταπράσινον καρποφόρον δένδρον καὶ ἐδροσίεζτο κάτω ἀπὸ τὴν ὠραίαν σκιάν του.

Ἡ Ἀθηναῖα ἀφοῦ ἔκοψε, τοῦ προσέφερεν ἕνα ἐκ τῶν πρασίμων καρπῶν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Κέκροψ, ὅταν τὸν ἐδοκίμασε, παρεμόρφωσε τὸ πρόσωπόν του σιωπῶν. Οἱ καρποί, ὅμως, τάχιστα ὠρίμασαν καὶ ἀπὸ πράσινοι ἐγίναν μαῦροι. Τότε ἡ Ἀθηναῖα ἔδωσε καὶ πάλιν καρπὸν εἰς τὸν Κέκροπα. Οὗτος, ἀφοῦ τὸν ἐγεύθη, τὸν εὔρε γλυκὺν καὶ ἡ πλάστιγγὲ τῆς κρίσεώς του ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχε σχεδὸν κλίνει, ἤρχισεν ἤδη νὰ στρέφεται πρὸς τὴν ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— Ἄν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἰδοὺ τὸ ἄριστον αὐτῆς προῖόν. Αὐτὸ, ἀφοῦ ἐνδύσῃ καὶ πεδιάδας καὶ ὄρη, θὰ μεταβάλῃ τὴν ἔρημον χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ θὰ εἶναι τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλῆς. Ὁ δὲ χυμὸς αὐτοῦ θὰ δωρήσῃ εἰς τὴν γῆν τὸ οὐράνιον φῶς καὶ θὰ μεταβάλῃ τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ τὸ δένδρον τοῦτο δωρῶ τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως τὴν θυγατέρα!

»Αὐτὴ ἡ εἰρήνη, εἶναι τῶν ἀνθρώπων ὁ μέγας εὐεργέτης, αὐτὴ εἶναι ὁ πλουτοδότης θεός, αὐτὴ στηρίζει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νῆκαι, τὰς ὁποίας θὰ στολίζουσιν ἐξ ἴσου καὶ οἱ κλάδοι μου, τότε συντελοῦν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν, ὅταν μόνον προπαρασκευάζουσιν τὴν εἰρήνην. Ἄλλως φυτεύουσιν χωρὶς νὰ θερίζουσιν, καταστρέφουσιν χωρὶς νὰ οἰκοδομοῦν. Εὐτυχὴς ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν εἰρήνην καὶ ὁ ὁποῖος νικᾷ ὄχι διὰ νὰ νικήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ εἶναι ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν ὁδηγεῖ εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος τῆς γῆς του μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

— Καὶ τῶν δύο τὰ δῶρα εἶναι θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην μου κρίσιν ἀνετέθη ἡ ἐκλογὴ μεταξὺ αὐτῶν, παρακαλῶ καὶ τοὺς δύο νὰ εἴσθε εὐσπλαγγνικοὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀναθέτω εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπόσχεται μόνον τοὺς κεραυνοὺς τῶν πολέμων. Τὴν παραχωρῶ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς χορηγεῖ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἥμερον καὶ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

Μόλις εἶπεν αὐτὰ ὁ Κέκροψ, ὁ Ποσειδῶν θυμωμένος ἀνεπήδησε καὶ ἐκτύπησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του τόσον ἰσχυρά, ὥστε τὰ ἔχνη τῶν ὀδόντων της φαίνονται ἀκόμη μέχρι σήμερον ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅστις εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἔπειτα κτισθέντος Ἐρεχθίδειου.

« Ἀπαντα », 1874

Ἀλ. Παγκαβῆς

ΦΑΕΘΩΝ, ΥΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Μίαν φοράν, εἰς ἀρχαιοτάτους καιρούς, κατ΄ἔχει εἰς ἄγνωστόν τινα καὶ βαθεῖαν κοιλάδα, ἐντὸς σκιεροῦ ἄλλους δαφνῶν, ἀφιερωμένου εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, γυνὴ ὠραία καὶ νέα ὀνομαζομένη Κλυμένη. Ἀπέφρευε δ' αὐτὴ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ καθ' ἡμέραν, εἰς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, συνέλεγεν ἄνθη καὶ ἐστεφάνωνε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπειτα δὲ ὅλον τῆς τὸν καιρὸν ἐξώδευεν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν θυγατέρων τῆς καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς, ὅστις ὀνομάζεται Φαέθων.

Τὸ παιδίον ἦτο σπανίας ὠραιότητος. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἦσαν γαλανοὶ ὡς τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, ἡ κόμη τοῦ ἦτο ξανθὴ καὶ ἐχρῦσιζε καί, ὅταν ἐμειδία, ἔλεγεσ ἐχάραζεν ἢ ἀνατολή. Ἡ ἀγάπη τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ πρὸς αὐτὸν ἦτο λατρεία. Ἀλλὰ καὶ εὐφυῖαν καὶ καλὴν θέλησιν εἶχεν ὁ μικρὸς Φαέθων, καὶ ὅτι τὸν ἐδίδασκον ἡ μήτηρ τοῦ καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ, τὸ ἐμάνθανεν εὐκόλως καὶ προθυμότητα. Καὶ εἰς τὴν ἀνδρείαν δὲ καὶ εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος ἐξαισιῶς ἐπέδιδε, καὶ ὅλοι οἱ ὀμηλικῆς τοῦ τῶν περίξ κοιλάδων τὸν ἐθεώρουσαν κατὰ πάντα ἀνώτερον τῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο εἶχε καὶ τὸ κακὸν τοῦ μέρος, ὅτι συνηθίσας εἰς τοὺς ἐπαίνους ἀπόλωσε τὴν μετριοφροσύνην, ἥτις εἶναι τῶν προτερημάτων ὁ στολισμὸς, καὶ ἔγινεν οἰηματίας. Τὸ κακὸν δὲ ἦτο ὅτι οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε αἱ ἀδελφαὶ τοῦ συνετέλουν πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσωσι τὴν φιλαυτίαν τοῦ, διότι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης τὸν ἐβλαπτεν ἀντὶ νὰ τὸν ὠφελεῖ.

Πατέρα δὲν εἶχεν ἴδει οὐδ' ἤκουσε νὰ γίνῃ ποτὲ λόγος περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ. Μόνον ἄπαξ, ὅταν ἡ μήτηρ τὸν ἐδίδασκεν ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Διὸς ἦτο ὁ Κρόνος καὶ πατὴρ τοῦ Κρόνου ὁ Οὐρανός, ἠρώτησεν αἴφνης ὁ μικρὸς Φαέθων :

— Καὶ ἰδικὸς μου πατὴρ ποῖος εἶναι ;

Τότε ἡ Κλυμένη ἠναγκάσθη, μετὰ πολλὰς παρορμήσεις τοῦ νεαροῦ υἱοῦ, νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ ἦτο ὁ θεὸς Ἀπόλλων.

Μετὰ τινα ἔτη οἱ κάτοικοι τῶν περίξ χωρῶν εἶχον μεγάλην πανήγυριν καὶ ἀγῶνας εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ. Συνέρρευσαν λοιπὸν ἐκεῖ οἱ ἀξιώτεροι νέοι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διαγωνισθῶσιν. Ὅστις ὑπερίσχυεν ἐλάμβανε στέφανον, ἐπηρεῖτο, ἐχειροκροτεῖτο, καὶ εὐτυχεῖς ἐλογίζοντο οἱ γονεῖς, οἵτινες τὸν ἐγέννησαν.

Μεταξὺ ὄλων τῶν ἀγώνων λαμπρότεροι ἐθεωροῦντο οἱ ἵππικοί, καὶ τὸ πλῆθος ὄλον ἦτο βέβαιον ὅτι τὸ βραβεῖον θὰ λάβῃ εἷς Θεσσαλός, ὅστις ἐκάθητο ὑπερήφανος εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὠραιότατον ὄλων τῶν ἵππων καὶ ἐφαίνετο ἔχων μεγάλην ἐπιτηδειότητα νὰ τὸν διοικῇ. Καὶ τῷ ὄντι, ὅταν ἤρχισαν νὰ τρέχωσιν, αὐτὸς ἐτινάχθη ὄλων ἐμπρός. Ὁ δὲ Φαέθων, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠγωνίζετο μετὰ τῶν ἵππέων, ἔμεινε μακρὰν ὀπίσω, ἀναβαίνων ἵππον, ὅστις ἐφαίνετο ἄγριος καὶ νευρώδης, ἦτο ὅμως μικρὸς καὶ οὐχὶ ἐπιδεικτικὸς. Ἄλλ' ὅτε δὲν ἀπεῖχον πλέον πολὺ τοῦ τέρματος, ἐπληξε δι' ἑνὸς τῶν πτερνιστήρων τὸν ἵππον του, ὅστις δὲν ἦτο, ὡς οἱ ἄλλοι, ἐξηγνημένος, ἐπήδησε μέγιστον πήδημα, καὶ τρέχων ὡς ἀστραπὴ ἐφθασε πρὸ τοῦ Θεσσαλοῦ.

— Εὖγε ! Εὖγε ! ἐφώναζον αἱ χιλιάδες τῶν θεατῶν, ὅτε ἐφάνη εἰς τὰς ὄψεις ὄλων ὁ νεανίας ὠραῖος καὶ φέρων τῆς νίκης τὸν στέφανον.

Μετὰ δὲ τὸ ἵπποδρόμιον ἤρχισεν ἡ ἀρματοδρομία καὶ μετὰ θαυμασμοῦ εἶδε τὸ πλῆθος τὸν Φαέθοντα, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζε κατάκοπον ἐκ τῆς πρώτης νίκης, παραταχθέντα καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα. Οἱ ἵπποι του ἦσαν τέσσαρες, ξανθοὶ καὶ τόσον θυμοειδεῖς καὶ ἀνυπόμονοι, ὥστε οἱ θεαταὶ ἐπίστευον ὅτι τότε κατὰ πρῶτον ἐζεύχθησαν εἰς ἄρμα, ἐφοβοῦντο δὲ διὰ τοῦτο τὰ ἔσχατα διὰ τὸν Φαέθοντα.

Ἄλλ' ὡς τὸ σύνθημα ἐδόθη, ὁ νέος τοὺς ἤγγισεν ἐλαφρῶς διὰ τῆς μάστιγος, τοὺς προσεκάλεσε διὰ γλυκείας φωνῆς, καὶ οἱ ἵπποι ὤρμησαν ὡς βέλος ἐμπρός. Θαυμασία δὲ ἦτο ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἐπιδεξιότης, μεθ' ἧς διηύθουνε τὰς ἡνίας, ἀπέφευγε τὰ προσκόμματα, ἔκοπτε τὴν ὁδὸν τῶν ἀνταγωνιστῶν του σοφοῦς ἐλιγμούς ἐκτελῶν. Καὶ μόλις ἐφθασεν εἰς τὸ τέρμα, διὰ στιβαρᾶς χειρὸς ἀνεχαίτισε τοὺς ἵππους, ἀνεπήδησε τοῦ ἄρματος καὶ ἔρριψε τὰς ἡνίας εἰς τὸν ἵπποκόμον, πρὶν ἀφιχθῶσιν οἱ ἄλλοι.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν θεατῶν ὄρια δὲν ἐγνώριζεν. Αἱ εὐφημίαι τῶν ἐφθάνον μέχρις οὐρανοῦ καὶ ὄλαι αἱ χεῖρες πρὸς αὐτὸν ἐξετείνοντο καὶ ἔρριπτον στεφάνους.

Ὅρια δὲν εἶχεν ἡ εὐτυχία τῆς Κλυμένης, ὅταν εἶδεν αἴφνης ἐμπρός της τὸν Ἀπόλλωνα νὰ ἐπισκέπτεται τὴν οἰκίαν της συνοδεύων τὸν νικητὴν υἱόν. Μετὰ μεγίστης δὲ χαρᾶς ἤκουσε καὶ τὸν Φαέθοντα διηγούμενον περὶ τῶν θριάμβων του. Κατωτέρα δὲ τῆς ἰδικῆς της δὲν ἦτο καὶ τῶν θυγατέρων της ἡ ἀγαλλίασις διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πατρὸς τῶν καὶ διὰ τὰς νίκας τοῦ ἀδελφοῦ τῶν.

Ἄλλὰ τὰ πάντα ἠλλαξαν μορφήν, ὅταν ὁ Ἀπόλλων εἶπε :

— Κλυμένη, ὡς μήτηρ ὑπακούεσαι ὑπὸ τοῦ νεανίσκου τούτου. Εἰπέ του νὰ μὴ ἐπιμένῃ νὰ μοῦ ζητῇ ὅ,τι μοῦ ἐζήτησεν.

— Ὅχι, μήτηρ, μὴν τὸν ἀκούης, ἀνέκραξεν ὁ Φαέθων. Μοῦ ὑπεσχέθη νὰ μοῦ δώσῃ ὅ,τι τοῦ ζητήσω. Ἐζήτησα νὰ ὀδηγήσω καὶ ἐγὼ μίαν μόνον ἡμέραν τὴν ἀμαξάν του εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δὲν θέλει νὰ με ἀφήσῃ.

— Τὸν ἄλεθρόν σου, ἀλόγιστε, ἀπεκρίθη μετὰ περιπαθείας ὁ Ἀπόλλων, τὴν καταστροφὴν σου ζητεῖς. Ἠξεύρεις τί εἶναι οἱ ἵπποι μου, τοὺς ὁποίους ζητεῖς νὰ δαμάσῃς ; Ζήτησον ἐπίσης νὰ ἡνιοχήσῃς τὴν βροντὴν καὶ τὸν κεραυνόν.

— Φίλτατε Φαέθων, ἀνεφώνησε τρέμουσα ἡ μήτηρ του, ἀφῆσε τὴν φαντασίαν αὐτήν. Ἄν δυστύχημα σοῦ συμβῇ, ἤξευρε ὅτι με φονεύεις.

Ὅμοιως καὶ αἱ ἀδελφαὶ του τὸν ἐλάμβανον εἰς τὰς ἀγκαλάς των καὶ τὸν παρεκάλουν. Ἄλλ' ἐκεῖνος γελῶν ὑπεροπτικῶς :

— Φοβεῖσθε, ἔλεγε, διότι δὲν με εἶδατε εἰς τὸ ἵπποδρόμιον. Ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι οἱ ἵπποι τοῦ πατρός μου, ἵπποι εἶναι πάντοτε. Καὶ θὰ ἴδουῦν ἂν ἠμπορῶ νὰ τοὺς δαμάσω.

— Νεανίσκε, νεανίσκε, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, ἡ ὑπεροψία εἶναι μέγα ἀμάρτημα. Ἀμάρτημα πολλάκις θανάσιμον.

— Ἄλλ' ἀρνήθητι τὸ ἄφρον ζήτημά του, εἶπεν ἡ Κλυμένη πρὸς τὸν θεόν. Ὅτε ὑπεσχέθης, δὲν ἤξευρες τί θὰ σοῦ ζητήσῃ.

— Τοῦτο δυστυχῶς δὲν δύναμαι, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων. Ὅμοσα κατὰ τῆς Στυγός, καὶ ὁ φοβερός αὐτὸς ἕρκος παρὰ τοῖς θεοῖς δὲν ἀναιρεῖται.

Ὅτε ἡ δυστυχὴς Κλυμένη ἤκουσε τοῦτο, παρεδόθη εἰς ὄλην τὴν ἀπελπισίαν τῆς, καὶ μόλις κατώρθωσεν ὁ Ἀπόλλων νὰ τὴν παρηγορήσῃ ὀλίγον, ὑποσχέθεις ὅτι θέλει ὀδηγήσει καὶ διατάξει τὸν υἱόν του πῶς νὰ πράξῃ, ἵνα ἀποφύγῃ πᾶν δυστύχημα.

Μετὰ νέας λοιπόν, ἐπίσης ματαίας, προσπαθείας τοῦ νὰ μεταπέισσῃ τὸν ἰσχυρογνώμονα παραλαβῶν αὐτὸν ὁ Ἀπόλλων ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ὀλυμπον, ἔπου τὸν ἔφερεν ἐν ἀκαρεῖ, διότι οὕτως ὠδοιπόρουν οἱ θεοί. Ἐκεῖ δὲ τὸν ὠδήγησεν ἀμέσως εἰς τὸ ἵπποστάσιόν του, στίλβον ὄλον ἐκ χρυσοῦ. Ἐκεῖ τέσσαρες χιόνος λευκότεροι ἵπποι σκάπτοντες τὸ ἔδαφος δι' ἀργυρῶν ὀπλῶν ἔτρωγον χρυσῆν κριθὴν εἰς ἀργυρᾶς φάτνας καὶ εἰς χρυσταλλίνοὺς κάδους ἔπινον νέκταρ, τὸ ποτὸν τῶν θεῶν. Ἴπποκόμοι δὲ αὐτῶν ἦσαν εἰκοσιτέσσαρες νέαι παρθέναι, αἱ Ὠραι, δώδεκα αἱ τῆς νυκτός, μελανὰ ἐνδεδυμέναι, καὶ δώδεκα λευκοφόροι, αἱ τῆς ἡμέρας.

Τότε ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόλλων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ πῶς ἡμέρωσ νὰ προσφωγῆ τοὺς ἵππους, πῶς νὰ τοὺς ψηλαφῆ, χωρὶς νὰ τοὺς πλήττη διὰ τῆς χρυσοῦς μάστιγος, πῶς νὰ τοὺς ὀδηγῆ, ἀλλὰ νὰ μὴ τοὺς παροξύνῃ, πῶς νὰ κρατῆ τὰς ἡνίας, χωρὶς οὔτε νὰ τὰς τείνῃ οὔτε νὰ τὰς χαλαρώνῃ. Καὶ ἀφοῦ καὶ ἄλλα ὠφέλιμα τῷ παρήγγειλε, τὸν ἐνουθέτησε διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ παραιτηθῆ τῆς ἀνοήτου ἀποφάσεώς του, ἀλλὰ καὶ πάλιν χωρὶς νὰ τὸν πείσῃ.

— Καιρὸς λοιπὸν, εἶπε.

Καὶ τοῦ ἔδειξε τὰς Ὠρας τῆς νυκτός, αἵτινες εἶχον στρέψει τὰ νῶτα σιωπηλῶς, καὶ τὰς Ὠρας τῆς ἡμέρας, αἵτινες μειδιῶσαι καὶ ἐλαφρῶς ὀρχούμεναι ἐπλησίαζον καὶ ἐξεύγνουσαν τοὺς τέσσαρας λευκοὺς ἵππους εἰς δίφρον κατάχρυσον, ὃν ἐκάλυπτον μῦριοι καὶ μῦριοι ἀκτινοβολοῦντες ἀδάμαντες.

Ὁ Φαέθων ἐθαμβώθη τὸ κατ' ἀρχὰς. Ἄλλ' εὐθὺς πάλιν θάρρος λαβὼν ἐπήδησεν εἰς τὸν δίφρον βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν ἐσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Ἀγαθῆ τύχη! τῷ εἶπεν. Προσοχὴν, ἡρεμίαν πνεύματος καὶ περὶ σκεψιν!

Τότε προὐχώρησε νεῆνις φαιδρά, ἔχουσα ρόδων πλήρεις τὰς χεῖρας, ἤνοιξε διὰ χρυσοῦ κλειδίου τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐσκόρπισε τὰ ρόδα εἰς τὸ κατώφλιον. Τὴν αὐτὴν στιγμήν ὁ Ἀπόλλων προσεφώνησε τοὺς ἵππους καὶ αὐτοὶ ἐκινήθησαν.

Κατ' ἀρχὰς ἐβάδιζον βῆμα βραδύ, διότι ἡ ἀνοδος ἦτο ἀπότομος. Ἄλλὰ τοῦτο ἐστενωχῶρει τὸν τολμητιάν, ὅστις ἐνθυμούμενος τὰ ἵπποδρόμια ἐκραύγαζεν («ἐμπρὸς λοιπὸν»), καὶ ἐκτύπα διὰ τῆς μάστιγος τὸν ἀέρα.

Εἰς τὴν ξένην ταύτην φωνήν, εἰς τῆς μάστιγος τὸ πλατάγισμα οἱ ἵπποι ἀνετινάχθησαν σφοδρῶς καὶ ἤρχισαν καλπάζοντες ὡς παράφοροι. Ὁ πλατὺς οὐρανὸς ἐφευγεν ὑπὸ τοὺς πόδας των καὶ περὶ τὸν Φαέθοντα ἦτο χάος, ὅπου ἔβλεπεν ἐν σκοτοδίνῃ σπινθηροβολοῦντας ἀστερισμοὺς εἰς σχῆμα καρκίνων, σκορπίων καὶ λεόντων, καὶ βαθέως ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν γῆν, ἣτις ἐστρέφετο ὡς χειρόμυλος.

Ἄλλ' ὁ Φαέθων ἦτο γενναῖος. Ἦρπασε τοὺς χαλινούς καὶ σπασμωδικῶς τοὺς ἀνέσυρεν. Οἱ ἵπποι τότε ἀνωρθώθησαν εἰς τοὺς ὀπισθίους των πόδας.

Ὅργιζόμενος ὁ νεανίας τοὺς ἐκτύπησε διὰ τῆς μάστιγος, καὶ αὐ-

τοὶ φοβερῶς χρεμετίσαντες καὶ φυσήσαντες ἐκ τῶν ρωθῶνων φλόγας ὄρμησαν, ὡς ἂν ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Ἐκ τοῦ χρεμετισμοῦ τῶν οἱ θόλοι τοῦ οὐρανοῦ ἐσειέσθησαν. Ἐκ τῶν φλογῶν τῶν τὰ σύννεφα ἐβάφθησαν ἐρυθρά. Πᾶν κίνημα τοῦ νέου τῶν ἡνίοχου τοὺς ἠρέθιζε ἢ τοὺς ὠδήγει, καὶ ἐφέροντο τυφλῶς καὶ ἀτάκτως. Καὶ ὅτε μὲν ἀνέσυρε τοὺς χαλινούς, ἀνεπήδων πρὸς τὰ ἄνω σχεδὸν καθέτως, καὶ εἰς ὀλίγα λεπτὰ ἀνέβαινον εἰς ἀγανῆ ὑψη μακρυνόμενοι τῆς γῆς. Ἡ γῆ τότε ἐστερημένη τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου ἐκαλύπτετο ὑπὸ χιόνων καὶ ὑπὸ πάγων, καὶ οἱ ποταμοὶ ἐγίνοντο κρύσταλλα, καὶ φυτὰ καὶ ζῶα καὶ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον ἐκ τοῦ ψύχους. Ὅτε δὲ ἐκουράζοντο οἱ εὐρωστοὶ τοῦ βραχίονος καὶ ἐχαλαροῦντο οἱ χαλινοί, ὥρμων οἱ ἵπποι κατὰ κεφαλῆς πρὸς τὴν γῆν, καί, ὅπου ἐπλησίαζον, αἱ πεδιάδες μετεβάλλοντο εἰς ἀμμόδεις ἐρήμους καὶ ἦναπτον ὡς λαμπάδες τὰ δάση, καὶ οἱ ποταμοὶ ἐξηραίνοντο καὶ ἀπέραντος πυρκαϊᾶ ἔβροσκεν εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τῶν ἀνθρώπων τὰς κατοικίας.

Τότε μεγάλη κραυγὴ ἠγέρθη ἐξ ὅλης-τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἐξέπεμπον δεήσεις πρὸς τὸν Δία νὰ ἀποτρέψῃ τὸ μέγα δεινόν.

Ὁ δὲ Ζεὺς ἰδὼν τὸν ἥλιον ὅτι ἐκινεῖτο, ὡς ἂν ἐμέθυε, καὶ ἐνοήσας ὅτι ὠδήγεῖ αὐτόν, οὐχὶ ὁ Ἀπόλλων, ἀλλὰ χεῖρ πρωτόπειρος καὶ ἀνίκανος, ἤρπασε μετ' ὀργῆς τὸν κεραυνὸν καὶ τὸν ἐσφενδόνισε κατὰ τοῦ αὐθάδους. Φοβερὸς τριγμὸς ἠκούσθη καθ' ὅλην τὴν φύσιν. Ὁ κεραυνὸς ἐνέσκηψεν εἰς τὴν ἄμαξαν, καὶ πλήξας ἀπεκύλισε τὸν Φαέθοντα. Καὶ οἱ μὲν ἵπποι, γνωρίσαντες τὴν βροντὴν τῶν θεῶν, ἔντρομοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν φάτνην τῶν, ἀφέντες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν γῆν εἰς σκότος βυθισμένη. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς νεανίου φερόμενον διὰ τοῦ κενοῦ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἡριδανόν, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ὅπου ἔμενον ἡ μήτηρ καὶ αἱ ἀδελφαὶ του μετ' ἀγωνίας περιμένουσαι τὴν ἐπιστροφὴν του.

Τὴν ἀπελπισίαν τῶν ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ. Τὸν ἀγαπητὸν τῆς καρδίας τῶν, τὸν πλήρη ζωῆς καὶ ἐλπίδων νεανίαν, τὸν εἶχον ἤδη ἐμπρὸς τῶν πτώμα ἀμορφῶν καὶ ἠκρωτηριασμένων. Διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἔσκαψαν τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸν ἐνεταφίασαν, καὶ ἐκεῖ τὰς εὕρισκεν ὁ ἀνατέλλων, καὶ ἐκεῖ ὁ δῦων ἥλιος νὰ κλαίωσιν ἀπαρηγορήτως, καὶ ὁ ποταμὸς ἔπιπε τὰ δάκρυά τῶν.

Ὁ Ἀπόλλων, ὅμως, ἠλέησε τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας του. Καὶ νὰ ἐλαττώσῃ μὲν τὴν θλιψίαν τῶν δὲν ἠδύνατο, διότι καὶ ὁ ἴδιος τὴν

συνεμερίζετο, ἀλλ' ὅπως τὴν καταστήσῃ ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν εἰς αὐτάς, εἰς τὴν παραποταμίαν ἐκείνην, ὅπου ἐφαίνοντο ὡς ριζώσασαι, τὰς μετεμόρφωσεν εἰς δένδρα, τὰς ἰτέας, αἴτινες, ὡς γνωστόν, φαίνονται ὡς κλαίουσαι, καὶ « κλαίουσαι » τῷ ὄντι ὀνομάζονται παρὰ τοῦ λαοῦ. Τὰ δὲ πύρινα δάκρυά των σταλάζοντα εἰς τὸν ποταμὸν μετεβλήθησαν ἐντὸς τῶν κυμάτων του εἰς τὴν πολύτιμον ἐκείνην κιτρίνην ὕλην, ἣτις ὀνομάζεται ἤλεκτρον.

«Ἀπαντα», 1874

Ἄλ. Παγκαβῆς

Λ Υ Κ Ο Υ Ρ Γ Ο Σ

Μέγιστον καὶ κάλλιστον ἔργον τοῦ νομοθέτου ἐθεώρει ὁ Λυκοῦργος ὅτι ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν νέων, διότι ἐκ τῶν ἡθῶν καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν ἰδίως κρέμαται ἡ εὐδαιμονία τῶν πόλεων. Εὐτυχεῖς δὲ αἱ πόλεις ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πολῖται ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν προαίρεσιν ὑπέκιντες.

Διηγοῦνται ὅτι, διὰ τὴν πείσῃ ὁ Λυκοῦργος τοὺς Σπαρτιάτας περὶ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἀνατροφή ἔχει ἐπὶ τῆς φύσεως, ἐπέδειξεν εἰς αὐτοὺς δύο διδύμους σκύλακας, ἐξ ὧν τὸν μὲν εἶχεν ἀναθρέψει κυνηγετικόν, ζωηρὸν καὶ εὐκίνητον, τὸν δὲ θηλυπρεπῆ, λαίμαργον καὶ ὀκνηρόν. Ὅπως δὲ καταστήσῃ ὁ Λυκοῦργος τοὺς πολίτας τῆς Σπάρτης ὑγιεῖς καὶ εὐρώστους, ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἤρχισε τὰς φροντίδας αὐτοῦ, ὀρθῶς σκεπτόμενος ὅτι ἀπὸ τὰς μητέρας ἰδίως ἐξαρτᾶται ἡ εὐεξία τῶν τέκνων. Ὅθεν ἀπήτησεν οὐχὶ μόνον οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ αἱ νεάνιδες τῆς Σπάρτης νὰ γυμνάζωσι τὰ σώματά των καὶ διὰ τοῦ δρόμου καὶ διὰ τῆς πάλης καὶ διὰ τοῦ δίσκου καὶ διὰ τοῦ ἀκοντίου. Ἐνισχύουσαι δὲ τοιουτοτρόπως τὰ σώματα αὐτῶν, προητοιμάζοντο μητέρες καὶ τροφὸι ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοὶ εὐρώστων καὶ ὑγιῶν τέκνων.

Συγχρόνως δὲ ἀνατρεφόμεναι ὑψηλοφρόνως αἱ Σπαρτιάτιδες καθίσταντο πλήρεις εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἐξ ὧν ἐξεῖχε τὸ ὑψηλὸν αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας. Ὅθεν ἡ μὲν Γοργῶ ἀποστέλλουσα τὸν υἱὸν τῆς εἰς τὴν μάχην δὲν ἔκλαιεν, ἀλλ' « ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς » ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ἐνῶ τῷ παρέδιδε τὴν ἀσπίδα του. Ἡ δὲ Ἀργιλεωνίς, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱὸς τῆς Βρασιίδας ἐφρονεύθη εἰς τὴν μάχην, ἀντὶ νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ λυπηθῇ, ἠρώτησεν ἂν ἔπεσεν ἐνδόξως καὶ ἀξίως τῆς Σπάρτης. Ἄλ-

λοίμονον δὲ εἰς τὸν Σπαρτιάτην, ὅστις ἔρριπτεν ἐν τῇ μάχῃ τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ ὄπλα του, ὅπως σωθῆ. Ὁ δειλὸς καὶ ρίψασπις ἦτο ἐν Σπάρτῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς περιφρονήσεως καὶ ἀποστροφῆς. Ἐὰν ἦτο ἄγαμος, δὲν εὗρισκε σύζυγον, ἐὰν εἶχε θυγατέρας, δὲν εὗρισκε γαμβρόν! Ὡστε δικαίως ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι δὲν θαυμάζει ἂν οἱ Σπαρτιάται ἐπροτίμων τὸν θάνατον τοῦ τοιοῦτου ἀτίμου καὶ ἐπονειδίστου βίου.

Τοιαύτας γυναικας ἔχουσα ἡ Σπάρτη δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ λαμπρυνθῆ καὶ νὰ δοξασθῆ, διότι ἐκ τῆς ἀνατροφῆς τῶν γυναικῶν κρέματα ἰδίως ἡ εὐδαιμονία τῶν λαῶν· αὐταὶ εἶναι αἱ πρῶται παιδαγωγοὶ τῶν τέκνων, αὐταὶ εἰσάγουσιν ἐν τῷ βίῳ τῆν σωτήριον λιτότητα ἢ τὴν φθοροποιὸν πολυτέλειαν, αὐταὶ διατηροῦσι τὰ ἅγνὰ ἥθη, ἅτινα σφύζουσι τὰς κοινωνίας ἢ διατρέφουσι τὴν κακοήθειαν, ἣτις ἐξαντλεῖ, ἐξευτελίζει καὶ καταστρέφει τοὺς λαοὺς.

Ἰδίως δὲ καὶ τὰ τῆς διαίτης τῶν βρεφῶν ἦσαν κανονισμένα ἐν Σπάρτῃ, ὅπως ὑγιᾶ καὶ εὐρωστα καὶ ἄφοβα ἀναδειχθῶσιν, ὅθεν καὶ διὰ οἴνου ἔλουον αὐτά, ὅπως τὰ ἐνισχύσωσι, καὶ ἄνευ σπαργάνων τὰ ἀνέτρεφον, ὅπως μὴ παρεμποδίζηται ἡ ἐλευθέρα ἀνάπτυξις τῶν μελῶν των, καὶ εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τὰ συνήθιζον, διὰ νὰ μὴ φοβῶνται μηδὲ νὰ κλαίωσι, καὶ περὶ τὴν τροφήν τὰ ἐμάνθανον νὰ μὴ ἔχωσιν ἰδιοτροπίας. Καὶ μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τοιοῦτοτρόπως ἀνέτρεφον τὰ παιδιά τῆς Σπάρτης ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν. Γινόμενα δὲ ἑπταετῆ ἐλαμβάνοντο παρὰ τῶν γονέων καὶ παρεδίδοντο εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες ἀνέτρεφον αὐτά, ἰδίως ὅπως τὰ προπαρασκευάσωσιν ἀνδρείους καὶ πειθαρχοῦντας στρατιώτας τῆς Σπάρτης. Καὶ γράμματα μὲν δὲν ἐμάνθανον, εἰμὴ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐγυμνάζοντο νὰ τρέχωσι, νὰ πηδῶσι, νὰ παλαιῶσι, νὰ ρίπτωσι δίσκον ἢ ἀκόντιον, ἅπας δὲ ὁ βίος αὐτῶν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἦτο σχολεῖον καρτερίας, πειθαρχίας καὶ λιτότητος· ἡ τροφή των ἦτο ἀπλουστάτη, ἡ ἐνδυμασία των ἐλαφρά, ὁ ὕπνος των ἐπὶ καλάμω.

Ἐδιδάσκοντο προσέτι νὰ ἀποκρίνωνται μετὰ βραχύτητος ζωηρᾶς καὶ ἀποφθεγματικῆς, ἣτις κατέστη ὁ παροιμιώδης χαρακτήρ τῆς σπαρτιατικῆς ὀμιλίας. Ὅτε π.χ. προσέτρεπέ τις τὸν Λυκούργον νὰ συστήσῃ ἐν Σπάρτῃ δημοκρατίαν, λακωνικῶς ὁ Λυκούργος τῷ ἀπήντησε : « Σὺ γὰρ πρῶτος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου ποίησον δημοκρατίαν ». Ὁ σύντομος καὶ εὐρωστος λόγος ἀποδεικνύει νοῦν ὑγιᾶ καὶ εὐρωστον.

Κατεβάλλετο δὲ πᾶσα προσπάθεια ἐν Σπάρτῃ, ὅπως γίνωσιν οἱ

νέοι εὐπειθεῖς, σεμνοί, σώφρονες, σεβόμενοι τοὺς γέροντας, τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἡ κυριωτέρα βᾶσις πάσης εὐδαιμόνου πολιτείας. Τὸ βῆμα καὶ τὸ βλέμμα τῶν νέων Σπαρτιῶν ἐπεδείκνυον τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῶν· ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων ἦσαν πάντοτε συνεσταλμένοι ὡς κόραι καὶ σιωπηλοὶ ὡς ἀγάλματα, τὴν δὲ μέθην ἐβδελύττοντο βλέποντες τοὺς ἐπίτηδες ἐνώπιον αὐτῶν ἐκτεθειμένους δούλους, τοὺς ὁποίους εἴλωτας ἐκάλουν, μεθύοντες καὶ τὰ αἴσχιστα ἐν τῇ μέθῃ πράττοντας.

Διὰ τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς τῶν νέων καὶ οἱ θεσμοὶ τοῦ Λυκούργου ἐπὶ αἰῶνας ἀλώβητοι διετηρήθησαν καὶ ἡ δόξα τῆς Σπάρτης ἀμάραντος ἀνεδείχθη.

Ἐκ δὲ τῶν ὠραίων τεχνῶν αἱ μόναι τὰς ὁποίας ἐδιδάσκοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης ἦσαν ὁ χορὸς, τὸ ἱερὸν καὶ ἡρωικὸν ᾄσμα, ὁ αὐλὸς καὶ ἡ κιθάρα. Ἀλλὰ καὶ ὁ χορὸς ἦτο ἀνδρικός, οὐχὶ θηλυπρεπής, ἐρρυθμίζετο δέ, ὅπως διεθερίζῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν νέων, διότι, τριῶν ὄντων τῶν χορῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἡλικίας, ὁ μὲν χορὸς τῶν γερόντων ἀρχόμενος ἔψαλλεν : « Ἄμμες ποκ' ἤμες ἄλκιμοι νεανίαι » (Ναι! ἡμεθα ἡμεῖς ποτε ἀνδρεῖοι νεανίαι). Ὁ δὲ χορὸς τῶν ἀκμαζόντων ἀνδρῶν ἀπαντῶν ἔψαλλεν : « Ἄμμες δέ γ' εἰμέες· αἱ δὲ λῆς, πεῖραν λάβε » (Ἄλλ' ἤδη εἰμεθα ἡμεῖς, δοκίμασον, ἂν θέλῃς). Ὁ δὲ χορὸς τῶν παιδῶν ἔλεγεν : « Ἄμμες δέ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες » (Ἡμεῖς δὲ θέλομεν φανῆ πολὺ καλύτεροί σας).

Ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ἤρχιζεν ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τοῦ Σπαρτιάτου, ἐξακολουθοῦσα ἀδιακόπως μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται, ἔχοντες πάντοτε ὡς σύνθημα τὸ « νίκη ἢ θάνατος », ἀνεδείχθησαν ὁ πολεμικώτερος λαὸς τῆς Ἑλλάδος.

Γερουσιασταὶ δὲ ἐξελέγοντο, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποθνησκόντων οἱ ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη καὶ ἀνακηρυττόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἄριστοι κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σωφρονέστεροι καθ' ἅπαντα τὸν βίον.

Ἐὰν δέ τις δὲν ἐξελέγετο, δὲν ἠγανάκτει οὐδὲ ὕβριζεν οὐδὲ ἐσυκοφάντει, ἀλλ' ἔχαιρε, διότι ἡ πατρίς, τὴν ὁποίαν πάντες ὡς κοινὴν μητέρα ἠγάπων καὶ τῆς ὁποίας τέκνα εὐπειθεῖ πάντες ἐθεωροῦντο, εἶχεν ἄλλους καλυτέρους αὐτοῦ. Τοὺς λόγους τούτους εἶπε χαίρων ὁ Σπαρτιάτης Παιδάργος, ὅτε ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέχθησαν ἄλλοι.

“Ότε ὁ Λυκοῦργος εἶδε τοὺς Σπαρτιατάς συνηθίσαντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων αὐτοῦ, καὶ τὰ καλὰ καὶ σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς νομοθεσίας του, ἠυφράνθη, καθῶς, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἠυφράνθη καὶ ὁ Θεός, ὅτε ἔπλασε τὸν κόσμον καὶ εἶδεν τὴν πρώτην ἀρμονικὴν αὐτοῦ κίνησιν. Τότε δὲ ἐπεθύμησε νὰ καταστήσῃ διαρκῆ καί, εἰ δυνατόν, ἀθάνατον τὴν νομοθεσίαν του ἐπ’ ἀγαθῶ τῆς Σπάρτης.

“Όθεν συγκαλέσας εἰς ἐκκλησίαν τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γερουσιαστὰς καὶ τὸν λαὸν ὁ Λυκοῦργος ἐζήτησε παρ’ αὐτῶν νὰ τῷ ὑποσχεθῶσιν ἐνόρκως, ὅτι δὲν θέλουσι μεταβάλλει ἢ μετακινήσει τι ἐκ τῆς νομοθεσίας του, μέχρις οὗ ἐπανεῖθῃ ἐκ Δελφῶν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ μεταβῆ, ὅπως συμβουλευθῆ τὸν θεὸν περὶ τῆς νομοθεσίας του καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τροπολογιῶν εἰς αὐτήν. Ἀφοῦ δὲ πάντες προθύμως ὠρίσθησαν ὅτι, ἂν ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐπανεῖθῃ, οὐδὲν ἐκ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ θέλουσι μεταβάλλει, ὁ Λυκοῦργος ἀνεχώρησεν εἰς Δελφούς, ὅπου ἡ Πυθία τοῦ Ἀπόλλωνος τῷ εἶπεν ὅτι οἱ νόμοι του καλῶς ἔχουσι καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη θέλει διαμείνει ἐνδοξοτάτη, ἐν ὅσῳ φυλάττει τοὺς νόμους αὐτοῦ.

Τὸν χρησμὸν τοῦτον ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ ὁ Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ’ ἐφοβεῖτο μήπως οἱ συμπολιῖται του, θεωροῦντες ἑαυτοὺς λελυμένους ἐκ τοῦ ὅρκου των, ἐπιχειρήσωσι μεταβολὰς εἰς τὴν νομοθεσίαν του πρὸς βλάβην τῆς Σπάρτης. “Όθεν ἐπ’ ἀγαθῶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ ὑποβληθῆ εἰς ἐκούσιον ἐξορίαν μακρὰν τῆς φίλης Σπάρτης. Καὶ ἐνῶ, κατὰ τὸν σοφὸν Εὐριπίδην, οὐδὲν φίλτερον τῆς πατρώας γῆς, μακάριοι δὲ ὅσοι εὐτυχοῦντες ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι διάγουσιν, ὁ Λυκοῦργος, ὑπ’ εὐγενοῦς φιλοπατρίας ἐμπνεόμενος, ἐθυσίασε τὴν γλυκυτάτην ταύτην μακαριότητα ἀπρμακρυνθεὶς διὰ παντὸς τῆς πατρίδος του, μέχρις οὗ ἀπέθανεν, ὡς λέγουσιν, ἐν Κρήτῃ, ὑποβληθεὶς οὕτως εἰς ὅλας τὰς στερήσεις καὶ τὰς πικρίας, τὰς ὁποίας ἡ ξενιτεία καθ’ ἡμέραν ποτίζει τοὺς ξένους.

Ἡ εὐγενὴς καὶ φιλόπατρις ἐπιθυμία τοῦ Λυκοῦργου ἐξεπληρώθη πληρέστατα, διότι οἱ Σπαρτιαῖται, πιστοὶ εἰς τὸν ὅρκον των, διατηρήσαντες ἐπὶ πεντακόσια ὅλα ἔτη τοὺς νόμους του, διὰ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀνδρείας των πρωτεύουσιν τῆς Ἑλλάδος ὅλης ἀνέδειξαν τὴν Σπάρτην.

Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Εἰς τὴν καλυτέραν θέσιν τῆς ἑλληνικῆς Μεσογείου ἰδρύθη εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μία πόλις, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἐγένεν ἀφορμὴ πολλῶν πολέμων. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι τὸ Βυζάντιον, ἡ κατόπιν ὀνομασθεῖσα Κωνσταντινούπολις.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἰδρύθη, εἶναι θαυμασία. Μὲ ἓνα μικρὸν πορθμὸν χωρίζεται ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Ἡ θάλασσα καθιστᾷ τὸν τόπον αὐτὸν τὸν μὲν χειμῶνα γλυκύν, τὸ δὲ θέρος δροσερόν.

Ἡ εὐφορία τῶν πέριξ τόπων, καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ, εἶναι ἐξαιρετική. Λειμῶνες γλοεροὶ ἐκτείνονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ Βοσπόρου εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, ὅπου βόσκουν ἄφθονα πρόβατα καὶ βόες. Εἰς τοὺς ἀγρούς ὀριμάζουσιν οἱ δημητριακοὶ καρποὶ· αἱ ἄμπελοι παράγουσιν εὐώδεις μεγάλας σταφυλάς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑψοῦνται κατάφορτα κατὰ τὸ θέρος τὰ καρποφόρα δένδρα, κερασέαι μὲ τραγανά, μεγάλα ὡς καρύδια, καὶ βαρύτερα κεράσια, ἀπιδέαι, ροδακινέαι, συκαῖ μὲ γλυκύτερα ὡς μέλι σύκα, πεπόνια καὶ καρπούζια, τῶν ὁποίων ὅστις ἐδοκίμασε τὴν γλυκύτητα, ποτὲ δὲν τὰ λησμονεῖ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν καρποφόρων ἄφθονα εἶναι καὶ τὰ ἄλλα δένδρα, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν πρασινάδα τῶν γλυκαίνου ὅπου στρέψη τις τὸ βλέμμα, αἱ πλάτανοι, αἱ κυπάρισσοι, αἱ δάφναι, αἱ μυρσῖναι, τὰ πεῦκα. Τί δὲ νὰ εἴπη τις διὰ τὰ ἄνθη, τὰ τριαντάφυλλα, τὰ γαρύφαλα, τοὺς μενεζέδες καὶ τόσα ἄλλα; Πάντα ταῦτα, καθὲν εἰς τὴν ἐποχὴν του, γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὴν εὐωδίαν των, ἀναπαύουν τὸ βλέμμα καὶ πλημμυρίζουν τὴν καρδίαν μὲ χαρὰν.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ γῆ παρέχῃ εἰς τοὺς τόπους αὐτοὺς τόσον ἄφθονα τὰ ἀγαθὰ τῆς, καὶ ἡ θάλασσα δὲν μένει ὀπίσω. Ἡ Προποντίς, ἡ ὁποία στενεύει καὶ κλείεται ἀπὸ τὸ ἐν μέρος μὲ τὸν Βόσπορον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ τὸν Ἑλλήσποντον, εἶναι ὡς ἓν μία μεγάλη γαληνιαία λίμνη. Εἰς τὰ ἤσυχά νερά τῆς εὐρίσκουν καταφύγιον ἀπὸ τὰ θυμωμένα νερά τῆς Μεσογείου ἑκατομμύρια ἰχθύων. Ἀλλὰ μεγάλη κέρδη ἔχουν κυρίως οἱ ἄλιεῖς ἀπὸ τοὺς ἰχθύς, οἵτινες κατ' ἀγέλας κατέρχονται διὰ τοῦ Βοσπόρου ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἡ μεγίστη αὕτη θάλασσα, ἥτις μόνον διὰ τοῦ στενοῦ αὐτοῦ συνδέεται μὲ τὴν Μεσόγειον, ἔχει ὕδατα γλυκύτερα, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς αὐτήν. Καθὼς δὲ παρετήρησαν πολλοί, δὲν ἔχει καὶ θαλάσσια θηρία. Διὰ τοὺς

δύο αυτούς λόγους πολλά είδη ιχθύων τῆς Μεσογείου καταφεύγουν εἰς τὸν Εὐξείνιον, διὰ τὸ λαμβάνειν ἡσυχὰ ἐκεῖ. Ἀνέρχονται τὴν ἄνοιξιν καὶ κατέρχονται κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς μεγάλας ἀγέλας. Τότε οἱ ἄλιεῖς τοῦ Βόσπορου καὶ τῆς Προποντίδος συλλαμβάνουσιν αὐτοὺς κατὰ χιλιάδας. Δύο δὲ εἶναι τὰ πολυπληθέστερα ἐξ αὐτῶν: οἱ σκόμβροι (σκουμπριά) καὶ αἱ παλαμίδες, ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλας ποσότητος οἱ ἄλιεῖς ταριχεύουσι καὶ ἀποστέλλουσι εἰς ὅλας τὰς χώρας.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς θαυμαστῆς ταύτης εὐφορίας τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ πλοῦτου τῆς θαλάσσης καὶ ἄλλη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῶσων πολέμων διὰ τὴν θέσιν αὐτῆν.

Ὁ Βόσπορος εἶναι τὸ κλειδίον τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ὅστις κατέχει τὸν Βόσπορον δύναται ἢ νὰ λαμβάνῃ φόρους ἀπὸ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μεταβαίνουν ἢ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Πόντον, ἢ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διὰβασιν αὐτῶν ἐντελῶς. Οὕτω δὲ τὰ πολυάριθμα προϊόντα τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας βρέχει ὁ Εὐξείνιος, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ρωσίας, τοῦ Καυκάσου, τῆς Βορείου Μικρᾶς Ἀσίας, δὲν δύναται νὰ ἐξέλθωσι. Τὰ πολυτιμώτατα δὲ καὶ ἀφθονώτατα ἐξ αὐτῶν σήμερον εἶναι τὰ σιτηρὰ τῆς Ρωσίας καὶ τὰ πετρέλαια τοῦ Βατούμ.

Ὡσὰν δὲ νὰ ἐφρόντισεν ἐπίτηδες ἡ φύσις, ἔδωκεν εἰς τὸν κατέχοντα τὸ στενὸν καὶ ναύσταθμον ἀσφαλέστατον, τὸν παμμέγιστον Κεράτιον λιμένα. Λέγεται οὕτω, διότι ὁμοιάζει πρὸς κέρατον ἐλάφου. Τὴν εἴσοδον αὐτοῦ σχηματίζουσι δύο ἀκρωτήρια. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἔχει ἀνοιγμα δύο χιλιομέτρων, ὅσον δὲ προχωροῦμεν ἐντὸς στενεύει ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Εἶναι βαθὺς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀκτῆς, ὥστε καὶ μεγάλα πλοῖα νὰ προσορμίζωνται ἀφόβως. Καὶ ἀπὸ τὰς δύο ὄχθας τοῦ ὑψώνονται βουνά, ὥστε εἶναι ἠσφαλισμένον πανταχόθεν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Ἐξω ἡμπορεῖ νὰ βοῆξῃ ἡ ἀγριωτέρα καταιγίς, εἰς τὸν Κεράτιον, ὁμῶς, εἶναι γαλήνη.

Ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει μὲ ἓνα ποταμόν. Τὸ μῆκος του ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον ἕως τὴν Προποντίδα εἶναι 27 χιλιομέτρα, τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος του εἶναι 3.200 μέτρα, ἄλλοῦ, ὅμως, στενεύει ἕως 500 μέτρα.

Τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει εἰς τοὺς διαπλέοντας αὐτόν, εἶναι μαγευτικόν. Καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ καὶ ἡ ἀσιατικὴ ἀκτὴ αὐτοῦ παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν ἄλλοῦ μὲν καταβαίνουν ἀπότομοι καὶ κρημνώδεις, καὶ τὰ νερὰ σκορπίζουσι τοὺς ἀφρούς των εἰς τὰ ἀκρογῶλια· ἄλλοῦ πάλιν πλησιάζουσι ὁμαλῶτατα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία τὰς φιλεῖ μὲ ἡσυχὰ ἡσυχὰ κυματάκια. Ἐδῶ μικρὰ ἀκρωτήρια προχωροῦν ἄγρια πρὸς τὴν

Θάλασσαν, παρέκει κολπίτικοι νανουρίζουν ἤσυχᾶ ἐπάνω εἰς τὰ νερά των εἰδῶν - εἰδῶν πλοιάρια καὶ λέμβους. Καὶ εἰς ὅλα ἀπλώνεται τριγύρω ἀτελείωτῃ πρασινάδα. Βάλετε εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἐλαφρὰν αὔραν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα καὶ θὰ ἐνοήσετε διατί, ὅστις περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ, λέγει καθ' ἑαυτόν : «Ἄχ, ἄς ἦταν ποτὲ νὰ μὴ τελειώσῃ τὸ ταξίδι !» Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι εὐρίσκεται εἰς καμίαν ἀπὸ τὰς μαγικὰς λίμνας τῶν παραμυθιῶν, ἂν δὲν τὸν ἀφύπνιζεν ἀπὸ τὸ ὄνειρον αὐτὸ τὸ ρεῦμα τοῦ πορθμοῦ.

Καὶ πράγματι τοῦ Βοσπόρου τὸ ρεῦμα εἶναι ὀρηκτικόν. Εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐκβάλλουσι τριάκοντα περίπου ποταμοὶ μεγάλοι· οὗτοι μὲ τοὺς ὄγκους τῶν ὑδάτων των φέρουν μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ μεγίστους ὄγκους χωμάτων καὶ πετρῶν. Διὰ τοῦτο τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου διαρκῶς πληθύνονται καὶ ὑψώνονται· τὰ δὲ πλεονάζοντα ὕδατα ἐξέρχονται μὲ ὄρμην διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτὸ εἶπομεν ὅτι ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει μὲ ποταμόν.

Ἰ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἡ ἐνθουσιαστικὴ ὄρμη τῶν στρατῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἡ ἰσχυρὰ συγκρότησις τῶν στρατῶν τῆς Ρώμης ἐκκληροδοτήθησαν εἰς τὰς στρατιάς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ χριστιανὸς Ἕλληνας στρατιώτης τοῦ μεσαιῶνος, ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, ὅπως θὰ τὸν εἴπωμεν — ἀφοῦ τὴν μεσαιωνικὴν μᾶς αὐτοκρατορίαν τὴν ὀνομάζομεν Βυζαντινὴν — ὁ βυζαντινὸς λοιπὸν στρατιώτης εἶναι ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ λαμπρότεροι στρατοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν οἱ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ τῆς ἀρχαίας Ρώμης οἱ χριστιανικοὶ στρατοί, διὰ τοῦτο ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης εἶναι ὁ ἀπόγονος τοῦ Μακεδόνα καὶ τοῦ χριστιανοῦ Ρωμαίου στρατιώτου. Διότι εἰς τὰ δύο μεγάλα ὀνόματα, τὰ ὀνόματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, συνοψίζεται ὀλόκληρος ὁ χαρακτήρ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ Βυζαντινοί, δηλαδή οἱ προπάτορές μας τοῦ μεσαιῶνος, εἶναι οἱ κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Παρέ-

λαβον, όμως, πολλά και από τους Ρωμαίους, και η βυζαντινή αυτοκρατορία υπήρξε κατ' αρχάς μία συνέχεια της Ρωμαϊκής. Διὰ τοῦτο ὁ βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ ἐτιμᾶτο καὶ ἐπροσκυνοῦτο ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους λαούς, ὡς ὁ ἀπόγονος τῶν δύο μεγάλων βασιλέων, τοῦ Μακεδόνος καὶ τοῦ Ρωμαίου.

Ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, καὶ μάλιστα ὁ πεζός, ὁμοιάζε μετὰ Μακεδόνα καὶ μετὰ Ρωμαῖον στρατιώτην. Ὁ ὄπλισμός ὁμοιάζε περισσότερον μετὰ τὸν ἀρχαῖον ρωμαϊκόν. Ἐφόρει ἀλυσιδωτὸν θώρακα, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο λ ω ρ ί κ ι ο ν. Εἶχε περικεφαλαίαν, ἡ ὁποία ἐλέγετο κ α σ ί ς (ἡ λέξις εἶναι ἰδιωματικὴ), καὶ εἰς τοὺς πόδας του περινημῖδας. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα του. Ὡς ἐπιθετικὰ δὲ ὄπλα εἶχεν ὅμοια μετὰ τὰ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, πολὺ μακρὰν λόγχην, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι, ἡ ὁποία ἐλέγετο κ ο ν τ ᾶ ρ ι ο ν, καὶ πολὺ κοντὸν σ π α θ ί ο ν. Ἡ ἀσπίς, ἡ ὁποία ἐλέγετο σ κ ο υ τ ᾶ ρ ι ο ν, ὁμοιάζει καὶ αὐτὴ μετὰ τὴν ἀρχαίαν.

Τὸ βυζαντινὸν στράτευμα περιελάμβανεν, ὅπως καὶ τὰ ἀρχαῖα, τοὺς βαρέως ὄπλισμένους, σ κ ο υ τ ᾶ τ ο υ ς (διότι εἶχον τὸ σκουτάριον), καὶ τοὺς ἐλαφρῶς ὄπλισμένους μετὰ τ ο ξ ᾶ ρ ι ο ν, τοὺς τ ο ξ ὀ τ α ς. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἱππεῖς τ ο ξ ὀ τ α ι, ἀλλ' οἱ ἐπίφοβοι ἱππεῖς ἦσαν οἱ κ α τ ᾶ φ ρ α κ τ ο ι, οἱ ὁποῖοι ἐπροφυλάσσοντο ὀλόκληροι μετὰ ἀλυσιδωτὸν ὄπλισμόν, ὅπως καὶ οἱ ἱππῶται τῆς Δύσεως.

Κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους στρατοὺς δὲν ἦτο τόσον πολὺ παρεσκευασμένος, ὅσον ὁ βυζαντινός. Οἱ μεσαιωνικοὶ μας πρόγονοι εἶχον τελειοποιήσει τὴν στρατιωτικὴν τέχνην εἰς μέγιστον βαθμόν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος λαός. Μόνον ἀφ' ἑτοῦ ἐχρησιμοποιήθη ἡ πυρτις καὶ κατεσκευάσθησαν ὄπλα καὶ κανόνια, ἀπὸ τοῦ 1500, ἠλλαξεν ἡ στρατιωτικὴ τέχνη. Οἱ βυζαντινοὶ στρατοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι στρατοὶ τοῦ κόσμου.

Οἱ χριστιανικοὶ μας στρατοὶ τοῦ μεσαίωνος εἶχον τελειοτάτην ὀργάνωσιν, ὅχι μόνον εἰς τὸν ὄπλισμόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιμελητείαν. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τοὺς Χριστιανούς μας αὐτοκράτορας νὰ ὀδηγοῦν ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομάδων τὸν στρατὸν των ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὴν Συρίαν.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς ἄλλας σπουδαίας πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον μεγάλα ἀποθῆκαι ὄπλων, ἐνδυμασιῶν καὶ παντὸς ἄλλου χρησίμου πράγματος εἰς ἓνα στρατόν. Δὲν εἶχε δὲ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς μόνον πεζικὸν καὶ ἱππικόν, ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ πυροβολικόν του, ὅς εἴπωμεν. Εἶχε παντὸς εἶδους μηχανήματα διὰ τὰς παλιουρίας:

πόλεως, πετροβόλα ὄργανα, κλίμακας, ξυλίλους πύργους. Ἦτο δὲ καταλεπτῶς ὠρισμένον πόσον θὰ βαδίσῃ ὁ στρατός, ἀπὸ ποῦ θὰ λάβῃ τὰς προμηθείας, ποῦ θὰ εὔρῃ ὕδωρ, ποῦ πρόκειται νὰ σταθμεύσῃ. Καὶ ἠκολούθουν αὐτὸν μεγάλα ἐφοδιοπομπαί.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ἰδίως, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν, ἦτο ἡ τελειοπάτη νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία ἐνὸς βυζαντινοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης ὑπῆρχον ἰδιαίτεροι τραυματιοφορεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπέσυρον τοὺς τραυματίας, ὅπισθεν δὲ τοῦ στρατοῦ ἦσαν τὰ φορητὰ νοσοκομεία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο αἱ ἰατρικαὶ βοήθειαι. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν μαλακότητα, τὴν ὅποιαν ἐδείκνυσον εἰς τοὺς νικημένους οἱ βυζαντινοὶ στρατηγοί. Οἱ μεσαιωνικοὶ μας στρατοὶ ἦσαν ἀληθινοὶ χριστιανικοὶ στρατοί.

Εἰς ἰδιαίτερον σῶμα ἀνήκεν ὁ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττε τὰ σύνορα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλέγοντο ταῦτα ἄ κ ρ α ι, καὶ ὁ στρατιώτης τῶν ἄκρων ἐλέγετο ἄ κ ρ ἰ τ α ς. Ἐκεῖ εἰς τὰ σύνορα ἠγρύπνουν οἱ ἀκρίται, διὰ νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν χριστιανικὴν αὐτοκρατορίαν. Πύργοι καὶ κάστρα τοὺς ἐπροστάτευον, μεγάλα στρατιωτικὰ ὄδοι τοὺς ἐβαλλόν εἰς συγκοινωνίαν μὲ τὸ κέντρον. Κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς κορυφὰς βουνῶν ἦσαν κτισμένοι βίγλαι, δηλαδὴ ὑψηλοὶ πύργοι. Ἐν καιρῷ κινδύνου ἤναπτον οἱ φρουροὶ πυράς. Ὡς μὲ ὀπτικὸν τηλέγραφον ἐπήγαιναν ἀμέσως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ εἰδησις μιᾶς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Καὶ ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον.

Ὁ δὲ στρατιώτης τῶν ἄκρων, ὁ ἄ κ ρ ἰ τ α ς, ὁ σιδηροῦς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ὑπερησπίζετο ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰ σύνορα τὸ χριστιανικὸν βασιλείον, ἔγινεν ὁ ἀθάνατος τύπος τοῦ χριστιανοῦ "Ἕλληνας ἥρωας. Ἀπὸ τὸν στρατιώτην ἀκρίταν ἔπλασεν ὁ Ἕλληνας λαὸς κατὰ τὸν μεσαιῶνα τὸν ἀνδρειωμένον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ὑπέροχα δημῶδη τραγούδια ὀνομάζεται Διγενῆς Ἀκρίτας καὶ νικᾷ ὅλους τοὺς ἐχθρούς, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν Χάρων εἰς τὰ σ ι δ ε ρ ἔ ν ι α ἄ λ ὶ ν ι α.

Ὁ στρατός ἦτο ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες τῆς πολιτείας. Ὁ αὐτοκράτωρ χαιρετίζει τοὺς στρατιώτας του ὡς ἐξῆς: «Ἀγωνίσασθε, τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται καὶ παιδία ἐμά, ἵνα ἐπιδείξησθε τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν ὀρθὴν καὶ τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν ἀγάπην».

Ὁ βυζαντινὸς λοιπὸν στρατιώτης ἦτο στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Ὡφείλε νὰ δείξῃ τὴν ἀνδρείαν του, νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν σταυροφόρον σημαίαν του, διότι ἄλλως ἐθανατώνετο ἀμέσως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον

θα ἐδείκνυε τὴν ὀρθὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐμάχετο λοιπὸν μὲ τὴν ὁρμὴν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ μὲ τὴν πίστιν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἰδ. Ἰδαμειτίου

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Καβάλα πάει ὁ Χάρωντας
τὸν Διγενὴ στὸν Ἄδην
κι ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στ' ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια,
τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὁμορφιάς τὴν πούλια.

Καὶ σὰν νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
ὁ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κοιτάει τὸν καβαλάρη.

— Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιζες καὶ δὲ μ' ἐνωσες,
στὰ μαρμαρένια ἁλώνια;

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω !

Κ. Παλαμῆς

ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ

Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτιζον πρὸ τοῦ Παρθενῶνος ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὸν αὐτοκράτορα αὐτῆς, εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐγενῆτο ὁ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ διδασκαλία του ἔμελλε νὰ καταρρίψῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν μὲ ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀγάλματα τῶν ἑλληνικῶν θεῶν.

Οἱ Ἀπόστολοι ἔφερον τὸ Εὐαγγέλιον ἐνωρὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἡ νέα θρησκεία ἦτο ἀκόμη ἀνίσχυρος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς κατεδιώκοντο, πολλοὶ δὲ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς πίστεώς των.

Ὅταν, ὅμως, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀνεγνωρίσθη ὡς θρησκεία τοῦ κράτους καὶ ἡ ἀρχαία ἔσβηθεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μέχρις ὅτου ἐπὶ τέλους οὐδεὶς ὀπαδὸς αὐτῆς ἔμεινεν.

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν δύο θρησκειῶν ἀπωλέσθησαν πολλὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, τόσον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅσον καὶ ἄλλαχοῦ. Οἱ Χριστιανοί, καὶ πρὸ πάντων οἱ μοναχοὶ κινούμενοι ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζῆλον κατὰ τῶν εἰδώλων, συνέτριβον τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ πολλάκις κατέστρεφον καὶ αὐτοὺς τοὺς ναοὺς των.

Εὐτυχῶς, ὅμως, τὰ κυριώτερα οἰκοδομήματα τῆς Ἀκροπόλεως δὲν ἐβλάβησαν. Μετεβλήθησαν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας καὶ τοιουτοτρόπως διεσώθησαν.

Πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν ναῶν ἀφηρέθη ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Παναγία ὁ Παρθενῶν. Ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἔγινεν ἴσως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔκτισεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Κατὰ τὴν μετατροπὴν ἔγιναν καὶ μερικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Κατεσκευάσθησαν ἀψίδες, ἠνοιχθήσαν θύραι, ἐκτίσθη νάρθηξ, εἰκονοστάσιον, γυναικωῆτις καὶ ἄλλα.

Ἀναμφιβόλως ἔβλαψαν ἀρκετὰ αἱ μεταρρυθμίσεις αὐταὶ τὸν Παρθενῶνα. Παρ' ὅλα ταῦτα, ὅμως, ἐξηκολούθησεν ὁ Παρθενῶν νὰ εἶναι ὁ ὀραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος ναὸς τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὸς ἦτο ὁ μη-

τροπολιτικός ναός τῆς πόλεως, καὶ ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἐλατρεύετο εἰς αὐτόν, ὠνομάζετο Ἀθηνιώτισσα, ὡσάν νὰ ἦτο αὐτὴ ἡ κατ' ἐξοχὴν προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

Καὶ τὸ Ἐρέθθειον καὶ ὁ ναός τῆς Νίκης μετετράπησαν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Πλεῖστα πολύτιμα ἀγάλματα κατεστράφησαν ἢ ἐφθάρησαν. Τὰ ἀναπόσπαστα, ὅμως, τμήματα τῶν κτηρίων δὲν ἐβλάβησαν, ὅπως αἱ Καρυάτιδες, τὰ ἀετώματα, αἱ μετόπαι, ἡ ζωφόρος τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλα.

Τὰ πάντα εἶχον τότε ἀλλάξει.

Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἦσαν πλέον πόλις ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, ἀλλὰ μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις μεγάλου κράτους, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ ὅταν μὲν οἱ αὐτοκράτορες αὐτῆς ἦσαν φρόνιμοι, γενναῖοι καὶ δραστήριοι, αἱ ἐπαρχίαι εἶχον τουλάχιστον ἀσφάλειαν καὶ εἰρήνην καὶ ἀπελάμβανον εὐημερίαν τινά. Ὅταν, ὅμως, ἦσαν— ὅπως συνέβη συχνά — ἀδύνατοι ἢ ἐστενοχωροῦντο ὑπὸ πολλῶν συγχρόνων ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, τότε αἱ ἐπαρχίαι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα. Ἀταξία ἐπεκράτει παντοῦ, διάφοροι βάρβαροι γείτονες εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν καὶ ἐληλάτουν αὐτήν. Πειραταὶ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὰς παραλίας καὶ ἤρπαζον ὅ,τι εὕρισκον.

Καὶ αἱ Ἀθῆναι φυσικὰ ὑπέφερον καὶ αὐταὶ πολλὰ ἀπὸ διαφόρους ἐχθρούς. Καὶ ἡ Ἀκρόπολις σπανίως εἶχε καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον ἡμέρας ὁμοίας μὲ τὰς παλαιὰς ἐκεῖνας τὰς γεμάτας δόξαν καὶ λαμπρότητα, ὅταν οἱ σύγχρονοι τοῦ Περικλέους Ἀθηναῖοι, ἐλεύθεροι καὶ ὑπερήφανοι ἀνέβαινον εἰς τὸν ἱερὸν βράχον, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Ἀθηνῶν τὸν νέον πέπλον καὶ τὴν μεγάλην ἑκατόμβην.

Μία ἀπὸ τὰς σπανίας αὐτὰς ἡμέρας ἦτο ἐκεῖνη τοῦ ἔτους 1018 μετὰ Χριστόν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βασίλειος ὁ Β' ἐπεσκέφθη τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀνέβη εἰς τὸν Παρθενῶνα, διὰ νὰ προσευχηθῇ.

Ὁ ἀνδρεῖος αὐτὸς βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος, ἐπολέμησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ μὲ ἐπιμονὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Καὶ ἐπὶ τέλους κατετρόπωσεν αὐτούς ἐντελῶς καὶ κατέστρεψε τὸ βασιλεῖόν τῶν. Τότε κατέβη ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ὅπου εὕρισκετο, μέχρι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς νικηφόρους στρατιώτας του ἀνέβη μὲ μεγάλην πομπὴν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ἐπροσκύνησε καὶ ἠυχάριστησε τὴν Θεοτόκον διὰ τὰς νίκας του κατὰ

τῶν ἐχθρῶν. Προσέφερε δὲ εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς καὶ πολλὰ πολύτιμα δῶρα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ μία χρυσῆ κανδήλα.

Τὸ προσκύνημα αὐτὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου εἶχε μεγάλην σημασίαν. Καὶ ἐὰν ἡ Ἀκρόπολις εἶχε ψυχὴν, ὀλόκληρος θὰ συνεταράσσετο ἐκ θεμελιῶν ἀπὸ χαράν, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπάτησε τὸ ἱερὸν ἔδαφός της.

Ὁ Ἕλληγ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ κατέστρεψεν ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐπικινδυνώδεστερους ἐχθρούς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέβη μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τὸ φωτεινότερον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Παναγίαν καὶ ν' ἀφιερῶσῃ μέρος ἀπὸ τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ὁποῖα εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Ἐκ τοῦ βιβλίου « Ἀκρόπολις », 1918

Χρ. Τσοῦντας

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ

(Εἰς πολλοὺς λαοὺς ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία ὅτι, διὰ νὰ εἶναι στερεὸν καὶ προφυλαγμένον ἀπὸ κάθε κίνδυνον ἓνα οἰονδήποτε οἰκοδόμημα, πρέπει νὰ κτισθῇ εἰς τὰ θεμέλια του ἢ εἰς τοὺς τοίχους του ἐν ζῶον. Συμφώνως πρὸς τὴν δοξασίαν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὑπάρχουν παραδόσεις ὅτι ἔθυσιάσθησαν ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις κατὰ τὴν θεμελίωσιν μεγάλων οἰκοδομημάτων. Τὸ θῦμα ἐγένετο τὸ σ τ ο ι χ ε ι ὀ τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ καὶ σ τ ο ι χ ε ι ὀ σ ι ς ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἢ διὰ θυσίας οἰκοδομήσις. Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ ἐπόμενον πανελλήνιον τραγούδι, τοῦ ὁποῖου παραλλαγαὶ ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλας γεφύρας ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα, π.χ. εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Πηγιοῦ, τῶν Ἀδάνων, εἰς τὴν βρύσιν τῆς Ἀράχοβας, εἰς τὸ ὕδραγωγεῖον τῶν Δέρκων κλπ. Τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν παράδοσιν παραλαβόντες προσήρμοσαν εἰς ἰδικὰ τῶν οἰκοδομημάτων καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου).

Σαράντα πέντε μάστοροι καὶ ἐξήντα μαθητάδες

γεφύριν ἐθεμελίωσαν στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.

Ὅλημερίς τὸ χτίζανε, τὸ βράδῳ ἐγκρεμιζόταν.

Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες.

« Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλεψές μας,

ὄλημερίς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδῳ νὰ γκρεμιέται ».

Πουλάκι ἐδιάβη καὶ ἔκατσε ἀντίκρυ στὸ ποτάμι.

Δὲν ἐκελάηδε σὰν πουλὶ μηδὲ σὰν χιλιδόνι,

παρά ἐκελάηδε κι ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :
 « Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἀνθρώπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει.
 Καὶ μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναῖκα,
 πῶρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχὺ καὶ πάρωρα τὸ γιόμα ».

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι :
 « Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
 ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι ».
 Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε :
 « Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἀλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι ».

Νὰ τηνε καὶ ξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
 Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
 Ἐπὶ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :
 « Γεῖά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
 μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργομισμένος »;
 « Τὸ δαχτυλίδι τῶπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
 καὶ ποιός νὰ μπῆ καὶ ποιός νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι νὰ ἴβρη »;
 « Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι ἐγὼ νὰ πᾶ σ' τὸ φέρω,
 ἐγὼ νὰ μπῶ κι ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι νὰ ἴβρω ».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε.
 « Τράβα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
 τὶ ὄλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ἤβρα ».
 Ἐνας πιχάει μὲ τὸ μυστρί κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

« Ἀλίμονο στὴ μοῖρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας !
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες.
 Ἡ μιά ἔχτισε τὸ Δούναβη κι ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
 κι ἐγὼ, ἡ πλιὸ στερνότερη, τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
 Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
 κι ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες ».

« Κόρη, τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρρα δῶσε,
πῶχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση ».
Κι αὐτὴ τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρρα δίνει :
« Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
Τὶ ἔχω ἀδερφό στὴν ξενιτιά, μὴ λάχη καὶ περάση ».

Ν. Γ. Πολίτου « Ἐκλογαί », 1914

Λημοτικὸ

7. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ο ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΠΑΣΤΕΡ

Ὁ Λουδοβίκος Παστέρ ἐγεννήθη εἰς τὴν Δόλην, μικρὰν γαλλικὴν πόλιν, ἣ ὅποια κεῖται πλησίον τοῦ ὄρους Ἰούρα, τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1822.

Ὁ πατήρ του ἦτο συναξιούχος ἐπιλογίας, πραρασημοφορημένος μάλιστα ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Μετὰ τὴν ἀποστρατείαν του κατέμεινεν εἰς τὴν Δόλην, ὅπου ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βυρσοδέψου. Καί, ὅμως, ἐκ τοῦ ταπεινοῦ βυρσοδέψου καὶ τοῦ πτωχικοῦ οἴκου ἐγεννήθη μέγας εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν ὅποιον βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες ἐπεσεκέφθησαν καὶ ἐτίμησαν μὲ τὰς ὑψίστας τιμὰς, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθρωπότης ὅλη αἰωνίως θὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα μετὰ σεβασμοῦ μεγάλου.

Εἰκοσαετῆς ὁ Παστέρ εἰσήχθη εἰς τὴν « Ἀνωτάτην Σχολὴν Θετικῶν Ἐπιστημῶν » τῶν Παρισίων.

Ὅτε ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἤσχυλετο ἰδίως περὶ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν χημείαν. Εἰς τὰς διαφόρους διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐρεύνας του ἀνεκάλυψεν ὅτι εἰς τὰ μόρια τοῦ κοινοροτοῦ καὶ εἰς τὰ διάφορα ὑγρὰ πλανῶνται ὀργανικὰ ὄντα, τὰ ὅποια ζοῦν, κινοῦνται καὶ πολλαπλασιάζονται.

Τοῦτο ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ μελετήσῃ μετ' ἐπιμονῆς τὰς ιδιότητας καὶ τὴν ζωὴν τῶν μικροβίων καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ πλῆθος πραγμάτων, τὰ ὅποια μέχρι τότε ἦσαν ἄγνωστα.

Ἀνεκάλυψε λοιπὸν ὅτι τὰ μικρόβια, τὰ ὅποια ἀφθνοῦν εἰς τὴν φύσιν, συντελοῦν εἰς τὰς ζυμώσεις, δηλ. εἰς τὰς μεταβολάς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται πᾶν ὑγρὸν ἢ πᾶσα ζωικὴ ἢ φυτικὴ οὐσία.

Αἱ ζυμώσεις εἶναι ἔργον τῶν μικροβίων, τὰ ὅποια ὑπὸ εὐνοϊκῶς ὄρους πολλαπλασιάζονται καταπληκτικῶς ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος καὶ ἀλλοιώνουν τὰς οὐσίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτον. Ἄνευ αὐτῶν οὔτε τὸ γάλα θὰ ἐπήγγυτο οὔτε τὸ γλεῦκος θὰ μετεβάλλετο εἰς οἶνον ἢ ἔζος οὔτε ἡ ζύμη τοῦ ἄρτου θὰ διεστέλλετο οὔτε σῆψις θὰ ἐπήρχετο.

Ὁ Παστέρ μετὰ πολλὰ πειράματα ἀνεκάλυψεν ἐπίσης ὅτι, ἐὰν θερμανθοῦν αἱ οὐσίαι εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν θερμοκρασίας, καταστρέφονται τὰ ἐντὸς αὐτῶν μικρόβια καὶ παρακωλύεται πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν οὐσιῶν τούτων.

Ὁ Παστέρ θέσας ἐντὸς κλιβάνου ἀγγεῖα περιέχοντα γάλα καὶ βούτυρον παρετήρησεν ὅτι αἱ οὐσίαι αὗται διετηροῦντο ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Ἡ θερμότης τοῦ κλιβάνου ἐφόνευε τὰ ἐντὸς αὐτῶν μικρόβια, τὰ ὅποια θὰ ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζύμωσιν, θὰ διετηροῦντο δὲ αἱ οὐσίαι αὐταὶ ἐπ' ἀπειρον εἰς καλὴν κατάστασιν, ἂν νέα μικρόβια τὰ ὅποια ἤρχοντο ἀπὸ τοῦ ἀέρος δὲν προσέβαλλον αὐτάς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1865 ἐπιζωοτία ἐνσκήψασα εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν κατέστρεψε τοὺς μεταξοσκώληκας καὶ ἐπέφερεν ἀνυπολόγιστους οἰκονομικὰς καταστροφὰς εἰς τοὺς πληθυσμούς τῆς χώρας ἐκεῖνης.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε τὸν Παστέρ, ἵνα μελετήσῃ καὶ ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτίαν τῆς νόσου, καὶ ἵνα προσπαθῆσῃ νὰ ἐξέυρῃ θεραπείαν. Ὁ Παστέρ διήλθε πέντε ὁλόκληρα ἔτη ἐντὸς τῶν βομβυκοτροφείων. Διαρκῶς ἐμελέτα, εἰργάζετο, ἐκοπίαζε, μέχρις ὅτου ἐπέτυχε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἰτία τῆς νόσου εἶναι τὰ μικρόβια, τὰ ὅποια εἰσερχόμενα μετὰ τῆς τροφῆς εἰς τὸν ὄργανισμὸν τῶν σκώληκων κατέστρεφον τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι ἀπὸ ἑνα καὶ μόνον ἀσθενῆ σκώληκα εἶναι εὐκολώτατον νὰ μεταδοθῇ ἡ νόσος εἰς πάντας τοὺς σκώληκας, οἱ ὅποιοι ἐκτρέφονται εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον.

Ἀφοῦ ἀνεκαλύφθη τὸ αἷτιον τῆς νόσου, ἡ θεραπεία ἦτο εὐκολος πλέων· ἡ καθαριότης, ἡ ἀπολύμανσις, ἡ ἐκτροφή ἐκάστης ἡλικίας εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα καὶ ἡ καταστροφή τῶν προσβεβλημένων ὑπὸ τῆς νόσου μεταξοσκώληκων συνετέλεσαν εἰς τελείαν θεραπείαν τοῦ κακοῦ.

Ἐκτοτε ἡ θεραπεία τῶν μεταξοσκώληκων ἐξέλιπε· πάντες δὲ σχεδὸν οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ προμηθεύονται φά μεταξοσκώληκων ἐξητασμένα μικροσκοπικῶς καὶ παρεσκευασμένα κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Παστέρ.

Διὰ τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἐφεύρεσιν ὁ Παστέρ ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς κόπους· ἠσθένησε δὲ ἐπικινδύνως καὶ ἔπαθε παράλυσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Καὶ παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔπαυσε τὰς ἐρεῦνας του.

Ὁ Παστέρ παρατήρησεν ὅτι τὰ μικρόβια, ὅταν ἔρχονται εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν οἶνον, πρὸς τὸν ζῦθον, πρὸς τὸ γάλα καὶ πρὸς πάσας τὰς οὐσίας, ἀλλοιώνουν ταύτας καὶ προσξενοῦν διαφόρους ἀσθενείας αὐτῶν. Ἄλλα μικρόβια ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ αἷμα τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφέρουν διαφόρους νόσους. Μετὰ τὰς παρατηρή-

σεις ταύτας ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νόσων τῶν κατοικιδίων ζῶων καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ προβλήματος, ἂν καὶ αὐταὶ προέρχωνται ἀπὸ τὰ μικρόβια. Ἐπίστευε δὲ μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι, μετὰ ἐπιτυχῆ διάγνωσιν καὶ ἐξακριβωσιν τῆς αἰτίας τῶν νόσων, ὁ ἀποβῆ εὐκολος ἢ θεραπεία αὐτῶν διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν μικροβίων.

Σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις αὐτοῦ εἶναι ὁ προφυλακτικὸς ἐμβολιασμός κατὰ τοῦ σ π λ η ν ἄ ν θ ρ α κ ο ς τῶν ζῶων, τῆς ἐ ρ υ θ ρ ᾱ ς τῶν χοίρων καὶ τῆς χ ο λ έ ρ α ς τῶν ὀρνίθων.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἄνθρωποι ἔθαπτον τὰ πτώματα τῶν ζῶων, τὰ ὁποῖα ἀπέθνησκον ἐξ ἄνθρακος· ἐθεώρουν τοῦτο ἐπαρκὲς προφυλακτικὸν μέτρον κατὰ τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου. Ἄλλὰ τοῦτο ἦτο πλάνη· διότι τὰ μικρόβια τοῦ ἄνθρακος ζοῦν ὑπὸ τὴν γῆν ὀλόκληρα ἔτη· οἱ δὲ σκώληκες, οἱ ὁποῖοι τρώγουν ταῦτα μετὰ τῶν πτωμάτων, ἐξέρχονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ μεταδίδουν τὰ μικρόβια εἰς τὰ ἄλλα ζῶα. Ἐκτοτε, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Παστέρ, τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἀποθνήσκουν ἐξ ἄνθρακος, καίονται.

Αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Παστέρ συνεκίνησαν ὅλον τὸν κόσμον. Εἰς ἱατρικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη ἐν Λονδίῳ, τρισχίλιοι ἱατροὶ ἠκροῶντο ὄρθιοι καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ ἐχειροκρότουσιν τὸν Παστέρ.

Συνεχίζων ὁ ἀκάματος Παστέρ τὰς ἐρεῖνας του, ἀνεῦρε τὰ αἷτια τῶν μεταδοτικῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ 1885, ὡς ὕψιστον ἐπιστέγασμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἐφεῦρε τὴν θεραπείαν τῆς λύσσης δι' ἐμβολιασμοῦ καὶ κατέστη περιώνυμος ὁ Παστέρ.

Τὸ ὅτι ὑπάρχουν μικρόβια, τὸ ὅτι διὰ τούτων μεταδίδονται καὶ ἀναπτύσσονται αἱ νόσοι εἶναι γνώσις μεγίστη καὶ ὠφελιμωτάτη· ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη ἀκολουθοῦσα τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνεκάλυψε τὰ μικρόβια τῶν πλείστων καὶ σπουδαιοτάτων νόσων.

Καὶ ἂν ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἐφεῦρε μέχρι τοῦδε τὰ μέσα τῆς θεραπείας ὅλων τῶν ἀσθενειῶν, ἐφεῦρεν, ὅμως, πολλὰ καὶ ποικίλα προληπτικά, ἀπολυμαντικά καὶ ἄλλα προφυλακτικά μέτρα. Διὰ τῶν μέτρων τούτων κατέστησε τὰ μικρόβια ἀνίκανα, ὅχι μόνον νὰ δράσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ζήσουν ἀπλῶς καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐντὸς ξένου σώματος ὕγιους ἢ καὶ ἀσθενικοῦ.

Εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐπιστήμην ὑπῆρξε σωτηρία ἡ ἀρχὴ τοῦ

Παστέρ, ὁ παστεριζμός, ὁ ὁποῖος εὐρύτατα χρησιμοποιεῖται σήμερα. Διὰ τῶν ἐπιδέσμων καὶ τῶν ἀπολυμαντικῶν μέσων ἐπιτυγχάνεται, ὥστε μὴδὲ πυρετὸς ἀπλοῦς νὰ προσβάλλῃ τοὺς ὑφισταμένους ἐγγείρησιν, ἀκόμη καὶ ὅταν ὀλόκληρα μέλη τοῦ σώματος ἀποκόπτονται.

Οἱ διεθνεῖς θαυμασταὶ τοῦ μεγάλου Παστέρ δι' ἑράναν, οἱ ὁποῖοι ἀπεστάλησαν ἐκ πάσης γωνίας τῆς γῆς, συνέλεξαν μέγα χρηματικὸν ποσόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ 1886 τὸ μέγα Ἰνστιτούτον Παστέρ ἐν Παρισίοις, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς λυσσιατρεῖον καὶ ὡς ἐργαστήριον μικροβιολογικῶν μελετῶν.

Πρὸ τοῦ Ἰνστιτούτου σύμπλεγμα χαλκοῦν παριστᾷ ἓνα ποιμενόπαιδα, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἐκ τοῦ λαίμου λυσσῶντα λύκον καὶ προσπαθεῖ νὰ δέσῃ τὸ στόμα τούτου.

Ὁ ἥρώικὸς οὗτος ποιμενόπαις εἶναι ὁ δεκατετραετής Ζουμπίλ, ὁ ὁποῖος, διὰ νὰ σώσῃ τέσσαρας μικροὺς παῖδας ἀπὸ λύκου λυσσῶντος, ὤρμησε, συνέλαβε τὸν λύκον, παρὰ τοῦ ὁποῖου ὑπέστη πολλὰ δῆγματα, περιέσφυξε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸν λαίμον αὐτοῦ καὶ τέλος τὸν ἔσυρε καὶ τὸν ἐπνιξεν ἐντὸς τῆς λίμνης. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος λυσσόδηκτος, τὸν ὁποῖον ἐθεράπευσεν ὁ Παστέρ.

Τὸ σύμπλεγμα συμβολίζει τὰς δύο νίκας : τὴν μεγάλην νίκην τοῦ μικροῦ βοσκοῦ καὶ τὴν νίκην τοῦ Παστέρ κατὰ τῆς λύσσης.

Ὁ Παστέρ ἐρευνῶν καὶ ἐργαζόμενος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του ἀπέθανε τὴν 28ην Σεπτεμβρίου 1895 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Πάνθειον τῶν Παρισίων.

Κατὰ τὸ 1920 ἰδρύθη καὶ ἐν Ἀθήναις διὰ δωρεῶν καὶ κρατικῆς ἀρωγῆς «Ἰνστιτούτον Παστέρ».

Τοῦτο ἔχει προορισμὸν τὴν μελέτην τῶν μολυσματικῶν καὶ παρασιτικῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κατοικιδίων ζώων ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὴν ὑπόδειξιν μέτρων πρὸς παρακώλυσιν τῆς μεταδόσεως αὐτῶν. Ἔχει προσέτι τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἐλονοσίας καὶ τῆς φυματιώσεως καὶ τὴν παρασκευὴν διαφόρων ἐμβολίων.

Α. Κακλαμᾶνος

Η ΧΑΡΑ

Ζητῶ τὴν χαρὰν πότ' ἐδῶ, πότ' ἐκεῖ.
 Ποῦ εἶναι, εἰπέτε μου, ποῦ κατοικεῖ;
 Δὲν εἶναι εἰς λόφους κι εἰς ὄρ' ὑψηλά.
 Εἰπέτε μου, ποῦ ἡ μορφή της γελά ;

Εἰς βάθη κοιλάδων ἐπῆγα ζητῶν.
 Τὸν ρύακα εἶδα ποῦ πίπτει κροτῶν
 καὶ παίζει καὶ σύρει νερὰ καθαρά.
 Μαζί των δὲν ἔπαιζε πλὴν ἡ χαρά.

Ἐζήτησ' αὐτὴν εἰς σκιάς τῶν δασῶν.
 Ἐγέλων τὰ φῶτα ἀστέρων χρυσῶν
 πτηνὸν ἐκελάδ' εἰς μυρσύνην χλωράν,
 πλὴν ἔψαλλε θρήνους καὶ ὄχι χαράν.

Ἐζήτησ' αὐτὴν εἰς εὐθύμους χορούς,
 εἰς δειπνῶν θαλάμους λαμπρούς κι ἠχηρούς,
 εἰς φῶτα, εἰς σκεῦη χρυσᾶ κι ἀργυρᾶ,
 πλὴν αὐτὴ εἰς αὐτὰ δὲν εὐρέθη ἡ χαρά !

Τὴν ἔφθασα τέλος, τὴν εὔρον μακράν,
 μακράν εἰς χωρίου κοιλάδα μακράν
 τριγύρω της εἶχε παιδιὰ ἀρκετά
 κι ἐπῆδα μ' ἐκεῖνα κι ἐγέλα μ' αὐτά.

Ποῦ εἴσθε, καλοὶ παιδικοὶ μου καιροὶ ;
 ἐφώναξα τότε μὲ στῆθος βαρύ.
 Πλὴν μόλις τὴν εἶδα, πετᾶ ἡ χαρά,
 κι αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη κι ἐσχάτη φορά !

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΠΙΑΣ

Εἰς ἓν μικρὸν χωρίον τῆς Ἡπείρου, τὸ Λάμποβον, ἐγεννήθη τὸ 1800 ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς ἓνα ἀγοράκι, τὸ ὁποῖον ἐβάπτισαν Βαγγέλην. Τὸ παιδί ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμεγάλωσεν. Ἦτο ἐξυπνον, ζωηρόν, φιλότιμον. Γράμματα δὲν ἔμαθε πολλά, διότι τὸ μικρὸν χωρίον μὲ τὰς ἑκατὸν πενήκοντα οἰκίας του δὲν εἶχε σχολεῖον. "Ὅσα ἔμαθε, τὰ ἔμαθε μόνος του ἢ ἐρωτῶν τὸν ἱερέα, ὁ ὁποῖος τὰ ἤξευρε καὶ αὐτὸς ὀλιγοστά.

Ἄλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ γράμματα ἠγάπα ὁ Βαγγέλης τὰ ὄπλα. Ἀπὸ μικρὸς ἦτο καλὸς σκοπευτής. Δὲν θὰ εἶχεν ὑπερβῆ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅτε τὸν ἐστρατολόγησεν ὁ Ἄλῃ - πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς καὶ τὸν ἔστειλε φρουρὸν εἰς ἓν φρούριον πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Βαγγέλης ἑπτὰ ἔτη. Ἐγένετο εἴκοσι χρόνον καὶ ἦτο πρῶτος εἰς τὴν τὸλμην καὶ τὴν ἐξυπνάδα.

Τὸ 1820 ὁ Ἄλῃ - πασᾶς ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ σουλτάνου. Οὗτος ἀπέστειλε στρατεύματα καὶ ἀρχιστράτηγον τὸν Πασόμπην μὲ τὴν διαταγὴν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, νὰ συλλάβῃ ζωντανὸν τὸν Ἄλῃν, ἢ, ἂν φονευθῇ, νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὴν κεφαλὴν του.

Τότε ὁ Πασόμπης ἐκάλεσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ σουλτάνου τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας νὰ συμπολεμήσουν κατὰ τοῦ Ἄλῃ. Ἐξ αἰτίας τοῦ Ἄλῃ - πασᾶ ἐστέναζον οἱ ἄμοιροι εἰς τὴν ξενιτειὰν καὶ μὲ λαχτάραν ἐκοίταζαν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν τὰ βουνὰ τῆς ἀγαπημένης πατρίδος των. Ὑπεσχέθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐλευθέραν τὴν ἡρωικὴν των πατρίδα. Οἱ Σουλιῶται ἔτρεξαν προθύμως, ἠνώθησαν μὲ τὸ στράτευμα τοῦ σουλτάνου, ἐπολέμησαν, ὅπως πάντοτε, ἡρωικὰ καὶ ἐκυρίευσαν ἀρκετὰς πόλεις.

Ἄλλ' ὁ Πασόμπης δὲν παρέδιδε τὸ ποθητὸν Σούλι εἰς τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας, καὶ οἱ Σουλιῶται δυσηρεστημένοι ἐστρατοπέδευσαν χωριστὰ ἀπὸ τὸ σουλτανικὸν στράτευμα. Τότε ὁ Ἄλῃς ἐσκέφθη νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν δυσἀρέσκειαν αὐτὴν καὶ νὰ ἐλύσῃ τοὺς Σουλιώτας μὲ τὸ μέρος του. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν, τὸν Μᾶρκον Μπότσαρη, εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης, ὅπου εἶχε τὴν κατοικίαν του. Ἡ συμφωνία ἐγένετο ἀμέσως.

Τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1820 μία φοβερὰ « μπαταριά », συμπτροκρότησις τριακοσίων σουλιώτικων ὄπλων, ἐδόνησε τὸν ἀέρα. Ταυτοχρό-

νωσ μία δυνατή φωνή έβροντοφώνησε προς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον :

—'Ε ! σεῖς ! 'Απὸ τώρα κι ἐδῶ ἔχομεν πόλεμον. Σᾶς τὸ λέγω ἐγώ, ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, διὰ νὰ μὴ με νομίσετε ἄπιστον.

Τὴν συμπυροκρότησιν ἐκείνην τῶν ὅπλων καὶ τὴν φωνὴν ἤκουσεν ὁ Βαγγέλης, ἔμαθεν ὅτι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ 'Αλῆ, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ φρούριον. Τρέχει πρὸς τὸν Μπότσαρη, ὅστις τὸν ἐδέχθη εἰς τὸ ὀνομαστὸν σουλιώτικον σῶμά του.

'Ο Βαγγέλης ἦτο τώρα ὠραῖος καὶ ὑψηλὸς νέος, με μύστακα λεπτόν, ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς, σῶμα εὐκαμπτον, εὐκίνητον καὶ χαριτωμένον. 'Αληθινὸς λεβέντης. Τόσῃν ἐδειξεν ἀνδρείαν ἀμέσως, ὥστε ὁ Μπότσαρης τὸν ἔκαμε πρωτοπαλλήκαρόν του. Εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους, εἰς ὅλα τὰ τολμηρὰ ἐκείνα κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὁ Βαγγέλης ἦτο τὸ δεξιὸν χέρι.

'Εν τῷ μεταξύ ὁ καπετὰν Ζέρβας ἠτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ με διακόσια παλληκάρια εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ ὁ Βαγγέλης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτός. Καὶ ἐπῆγε.

Τὸ Σούλι τώρα τὸ κατεῖχαν οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ πολυάριθμος ἐχθρικός στρατὸς τὸ ἐπολιόρκει ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῇ ὁ Ζέρβας με τοὺς πολιορκουμένους διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Ζέρβα ἀπὸ τὴν κοιλάδα. 'Αλλὰ πῶς νὰ γίνῃ ἡ συνεννόησις ; 'Εν τούτοις ἔπρεπε νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ Σουλιῶται.

— Παιδιά, λέγει ὁ καπετὰν Ζέρβας, ποιὸς πάει στὸ Σούλι ;

Σιωπὴ ἐπεκράτησε μερικὰς στιγμὰς· οὔτε ἀνάπνοή δὲν ἠκούετο. 'Εξαφνα ἐτινάχθη ἐπάνω ἓνα παλληκάρι.

—'Εγὼ πάω ! εἶπε με ἀπόφασιν.

Ἦτο ὁ Βαγγέλης.

—'Αν πάῃ ὁ Βαγγέλης, πηγαίνω καὶ ἐγὼ μαζί του, λέγει ἄλλος ἀνδρεῖος.

'Θ Βαγγέλης δὲν ἦτο μόνον ἀτρόμητος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔξυπνος. 'Εγνώριζεν ὅτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον ραμαζάνι καὶ ὅτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πεινασμένοι καὶ ἐξηντλημένοι, ἐρρίπτοντο ὅλοι εἰς τὴν τροφὴν μετὰ τὴν νηστείαν τῆς ἡμέρας. 'Εκείνην τὴν ὥραν ἐξέλεξεν ὁ Βαγγέλης διὰ τὸ τολμηρόν του σχέδιον.

Ἐπροχώρησε μὲ τὸν σύντροφόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐνοήσουν πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἔπειτα ἐσκεπάσθη ὀλόκληρος μὲ χόρτα καὶ φύλλα δένδρων, ἔπεσε κάτω καὶ συρόμενος μὲ τὴν κοιλίαν, μὲ τὸν σύντροφόν του ὀπίσω του, διέσχισε τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Οἱ ἐχθροὶ ἀνύποπτοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνόησαν τίποτε. Ἄλλ' ὅταν εἶδον νὰ προχωροῦν τὰ ζωντανὰ ἐκεῖνα δένδρα, τὰ πράσινα φαντάσματα, ἐτινάχθησαν ἐπάνω φωνάζοντες :

— Σουλιῶται ! Σουλιῶται ! Καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Ἄλλ' οἱ δύο ἄνδρεῖσι εἶχον ἤδη ἀπομακρυνθῆ. Ἐξαφνα ἀνωρθώθησαν, ἐπέταξαν τὰ χόρτα καὶ τὰ φύλλα, καὶ ταχεῖς ὡς ἀστραπὴ εἰσώρμησαν εἰς τὸ δάσος καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀνέβησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Κιάφας.

Φαντάζεσθε μὲ ποῖον ἐνθουσιασμὸν τοὺς ὑπεδέχθησαν οἱ πολιορκούμενοι !

Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε νὰ ρίπτεται εἰς τοὺς κινδύνους, ἕως ὅτου ἡ Ἑλλάς ἔγινεν ἐλευθέρα. Ἡ πατρὶς ἐτίμησε τὸ ἥρωικὸν τέκνον της, τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταξιάρχου καὶ τοῦ ἐχάρισεν ἐθνικὰς γαίας.

Ἄλλ' ὁ Βαγγέλης ἤθελεν ἐνέργειαν, ζωὴν, κίνησιν. Τώρα ποῦ ἐπέρασεν ἡ λαχτάρα τῶν κινδύνων ἤθελε νὰ ἀφοσιωθῆ εἰς κάτι πολὺ μέγαλον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀπαιτῆ ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς του.

Τὸ 1831 ἀφῆκε καὶ τὸν βαθμὸν καὶ τὰς ἐθνικὰς γαίας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον του, διὰ νὰ ἀποχαιρετίσῃ τοὺς ἰδικούς του. Ἡσθάνθη τὴν καρδίαν του νὰ αἱματώνη βλέπων τὸ χωρίον του σκλαβωμένον. Ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας εἶχαν ἀφήσει ἐλευθέραν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τὴν γραῖαν μητέρα του. Ὁ Βαγγέλης ἐφίλησε μὲ δάκρυα τὸ χερί τῆς μητέρας του, ἐπῆρε τὴν εὐχὴν της, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ξενιτειάν, εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἐφθασεν εἰς τὸ Βουκουρέστι.

Χρήματα δὲν εἶχεν, ἀλλ' εἶχε μεγάλην πεποιθήσιν εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις. Ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν γεωργίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐνοικίασε τὰ κτῆματα τῶν ἐκεῖ ἐλληνικῶν μοναστηρίων. Καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς μὲ σύστημα καὶ μὲ μέθοδον. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερισμοῦ κανὲν κτῆμα δὲν εἶχε δώσει τόσον ἀφθονον καρπὸν.

Τότε ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἐξάδελφός του Κωνσταντῖνος, ὅστις μὲ τὴν εὐφύιαν καὶ τὴν δραστηριότητά του ἔγινε πολῦτιμος βοηθὸς τοῦ ἐξαδέλφου του.

Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασεν ἐν τῷ μεταξὺ πολλά καὶ μεγάλα κτήματα καὶ ἔγινεν ἑκατομμυριοῦχος.

Ἄλλὰ μέσα εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τὴν εὐτυχίαν, μέσα εἰς τὴν ἡγεμονικὴν τοῦ ζωὴν δὲν ἐλησμόνησε τὴν Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἦτο καὶ τώρα τόσο μεγάλη, ὅσον εἰς τὴν νεότητά του. Τότε τῆς εἶχεν ἀφιερῶσει τὴν ζωὴν του, τώρα ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ τῆς ἀφιερῶσῃ τὴν περιουσίαν του.

Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν τῆς μακρᾶς σκλαβιάς. Ὁ Βαγγέλης, ὅστις ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργίας, ἀπεφάσισε νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ἐδῶσεν ἀρκετὸν ποσὸν καὶ διοργανώθη τὸ 1859 ἡ πρώτη ἔκθεσις — τὰ «Ὀλύμπια» — εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐκθέται ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέθεσαν προϊόντα γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας.

Ὁ Βαγγέλης ἐνεθαρρύνθη ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἀπεφάσισε νὰ ιδρύσῃ καὶ ὠραῖον μεγαλοπρεπὲς κτήριον διὰ τὰ «Ὀλύμπια», ὥρισε δὲ νὰ γίνεταί κατὰ τριετίαν ἔκθεσις ὅλων τῶν προϊόντων καὶ νὰ βραβεύωνται τὰ καλύτερα.

Τὸ 1865 ἀπέθανεν ὁ Βαγγέλης. Ὅταν ἠνοιχθῆ ἡ διαθήκη του, ὁ κόσμος ἐπληροφορήθη ὅτι ἐδῶρισε ὅλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του εἰς τὸ Ἔθνος. Δὲν ἐλησμόνησεν, ὅμως, καὶ τὸ πτωχὸν χωρίον του, ἐφρόντισε νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ἐκκλησία καὶ νὰ κτισθῇ σχολεῖον.

Συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην του τὰ ὀσπᾶ τοῦ Ζάππα μετεφέρθησαν ἐκ Βλαχίας καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου τοῦ Λαμπόβου, ἡ δὲ κεφαλὴ του εἰς ἓνα τοῖχον τοῦ Ζαππέιου.

Κάθε ἐπισκέπτῃς τοῦ ὠραίου μεγάρου, ἀφοῦ περάσῃ τὰ μαρμαρίνα προπύλαια καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν ὠραίαν στρογγύλην στοάν, εἰς ἓνα τοῖχον δεξιὰ ἐπὶ ἐρυθρᾶς πλακῶς ἀναγινώσκει :

« ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΖΑΠΠΑ »

Ἄρ. Κουγίδης

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΥΖΗΣ

Ὁ Νικόλαος Γύζης ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην ζωγράφος τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐγεννήθη τὴν 1ην Μαρτίου 1842 εἰς τὴν Τῆνον. Ἐν τῷ πατρικῷ του οἴκῳ ὑπῆρχεν ἀνηρτημένη ἐντὸς πλαισίου χαλκογραφία τις, παριστώσα ἓνα ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ μικρὸς Νικόλαος μόλις πενταετής, ἐπὶ ὥρας ἔμενεν ἐνώπιον αὐτῆς καὶ τὴν παρεθῆρει μετὰ προσοχῆς.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μήτηρ του ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς οἰκίας, κατώρθωσε νὰ καταβιάσῃ τὴν εἰκόνα καί, ἀφοῦ ἐπεξεργάσθη αὐτὴν καὶ ἐκ τοῦ πλησίον, ἔλαβε τεμάχιον χάρτου καὶ μολυβδοκόνδυλον καὶ ἤρχισε νὰ τὴν ἀντιγράψῃ. Τὸ πρῶτον αὐτὸ ἔργον ὁ μικρὸς ζωγράφος ἀποπεράτωσε μετὰ τινὰς ἡμέρας μὲ τὴν ἄδειαν τῆς μητρὸς του· φαίνεται δὲ ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖτο κατόπιν, τὸ ἀντίγραφον ὁμοίαζε πολὺ μὲ τὸ πρωτότυπον.

Μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ πατὴρ του ἀποκατέστη οἰκογενειακῶς ἐν Ἀθήναις. Ἡ γείτων, μετὰ τῶν τέκνων τῆς ὁποίας ὁ μικρὸς Γύζης ἔπαιζεν ἐν Ἀθήναις, ἔτυχε νὰ ἔχῃ ἀνηρτημένας εἰς τὸν οἶκόν της δύο χαλκογραφίας. Ὁ Γύζης ἐβασάνιζε τὴν μητέρα του καθ' ἑκάστην παρακαλῶν αὐτὴν νὰ ζητήσῃ τὰς χαλκογραφίας, διὰ νὰ τὰς ἀντιγράψῃ. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ μήτηρ του ἐδίσταζεν, ὁ μικρὸς μετέβη μόνος του καὶ τὰς ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν καλὴν γείτονα. Τῷ ἐδόθη πρῶτον ἡ μία, τὴν ὁποίαν καὶ ἀντέγραψε τόσον πιστῶς, ὥστε ἡ ὁμοίότης τοῦ ἀντιγράφου πρὸς τὸ πρωτότυπον ἐξέπληξε τοὺς πάντας.

Κατόπιν ἀντέγραψε καὶ τὴν ἄλλην μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας.

Ἐκτοτε, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ πατρὸς του, ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ἐνῶ ἡ μήτηρ του κρυφίως ἐχορήγει εἰς αὐτὸν τὰ ὑλικά. Κατόπιν, ὅμως, εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, διότι ἐπίεσθη καὶ οὗτος ὅτι ὁ μικρὸς Νικόλαος εἶχεν ἐξαιρετικὴν κλίσιν.

Ὁ Γύζης εἰσηλθὼν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ὀκταετής. Ὁ πατὴρ του ἠναγκάσθη νὰ τὸν δηλώσῃ ὡς δωδεκαετῆ, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτός, ὡς πολὺ μικρός. Ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς του, ἠρίστευε πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς διαγωνισμοὺς καὶ διετήρησε τὰ πρωτεῖα εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Πολυτεχνείου.

Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐστάλη ὡς ὑπότροφος εἰς Μόναχον πρὸς

έξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του. Εἰς τὸ Μόναχον εἰργάσθη ἐπὶ ἑξ ἔτη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, τὰ δὲ δύο τελευταῖα ἔτη ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πιλότου, ὁ ὁποῖος μεγάλως ἐτίμα τὸν Γύζην, ὄχι μόνον διὰ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐξαιρετὸν αὐτοῦ χαρακτήρα.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς Ἀκαδημίας ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας πρὸς τοὺς γονεῖς του, ἔπειτα δὲ ἐπεχείρησε ταξίδιον σπουδῆς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας. Μολονότι αἱ παιδικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἡλιόλουστον πατρίδα του οὐδέποτε εἶχον ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὴν μνήμην του, ἐν τούτοις νέαν δρόσον καὶ ζωὴν προσέλαβον αὐταί, ὅτε ὁ Γύζης ἐπανεῖδε τὴν εὐλογημένην χώραν. Ἡ ζωηρότης τοῦ χρωματισμοῦ τῶν μετὰ ταῦτα εἰκόνων του, ὡς καὶ πλεῖστα θέματα αὐτῶν ὀφείλονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ταξίδια ταῦτα.

Νυμφευθεὶς ὁ Γύζης ἐν Ἀθήναις τὴν Ἀρτεμιν Νάζου, ἤλθεν εἰς Μόναχον καὶ ἴδρυσεν ἐκεῖ εὐδαίμονα οἶκον. Ἀπὸ τοῦ 1880 ἔγινεν ἐπιτιμον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1882 διωρίσθη καὶ τακτικὸς καθηγητῆς αὐτῆς.

Ὅτε τὸν ἐζήτησεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, πόσῃ χαρὰν ἠσθάνθη! Μὲ ποίους παλμοὺς ἀνελογίζετο τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀνέμενον ὑπὸ τὸν γαλανὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος! Ἀλλὰ δὲν ἠτύχησεν ὁ Γύζης νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ γλυκὺ τοῦτο ὄνειρόν του. Μακρὸς καὶ ἐξαντλητικὸς πυρετὸς τὸν κατέβαλε, τὸν ἔρριψε κληνῆρη καὶ τέλος τὸν ἔφερον εἰς τὸν τάφον τῆ 22α Δεκεμβρίου 1900. Ἡ ξένη γῆ ἐδέχθη τὸ τιμημένον σῶμά του καὶ τὸ διαφυλάττει φιλοστόργως ὡς δευτέρα πατρίς τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ ἔργα τοῦ Γύζη, ἐμπνευσμένα κατὰ τὸ μέγιστον μέρος των ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις, ἐτίμησαν κατ' ἐξοχὴν τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν ἴδιον πανευρωπαϊκὴν φήμην ζωγράφου ἐξαιρετικῆς ἀξίας. Ἐκ τῶν πινάκων του, πολλοὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εἰς τὰς Πινακοθήκας τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Δρέσδης, σπουδαιότεροι θεωροῦνται : « Τὸ τάμα », « Ἡ Ἰουδίθ », « Τὸ κρυφὸ σχολεῖόν », « Τὸ παραμῦθι τῆς γιαιγιάς », « Ἡ δόξα τῶν Ψαρῶν », « Ἡ ἀρμονία », « Ἡ ἀποθέωσις τῆς Βαυαρίας », « Ἡ ἐαρινὴ συμφωνία » κλπ.

Ἐκθεσις τῶν ἔργων του ὠργανώθη ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1928.

Ἡ φιλοπατρία του ἦτο φλογερά. Ὅσακις ἔγραφε περὶ Ἑλλάδος, περιέκλειεν εἰς τὸν χάρτην ἕλην του τὴν ψυχὴν καὶ ἐξέφραζεν ὅλον του τὸν πόνον διὰ τὰ δεινοπαθήματά της. Ἐγραφε κάποτε εἰς φίλον του : « Δὲν ἤμπορῶ ἀκόμη νὰ ἐννοήσω εἰς τί ἔπταισεν αὐτὴ ἡ ἔνδοξος παλαιὰ Ἑλλάς καὶ ἔπρεπε νὰ καταδικασθῆ πρὸ χιλιᾶδων ἐτῶν εἰς τὸν σπαραγμὸν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἰσχυροτέρων βαρβάρων. Μήπως διότι ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην καὶ διότι ἠλλαξε τοὺς θεοὺς αὐτῆς, ἢ μήπως διότι εἶναι ὠραία καὶ γλυκεῖα ; ».

Πρὸς οἰκειὸν του, ὁ ὁποῖος τῷ παρεπονεῖτο διὰ τὸν καύσωνα τῶν Ἀθηναίων, ἔγραφε τὰ ἐξῆς : « Σᾶς συλλυποῦμαι, ὅτι ὑποφέρετε ἀπὸ τόσῃν ζέστῃν. Εἰς τοῦτο πταίετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Ἐὰν δενδροφυτεύσετε, θὰ εὔρουν τουλάχιστον τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια σας δροσερώτερον κλῖμα. Κρῖμα εἰς τὴν ὠραίαν Ἑλλάδα μας. Μόνον τοὺς σπόρους τῶν ὀπωρικῶν, τὰ ὁποῖα τρώγετε, ἀν ἐρρίπτετε εἰς τὴν γῆν, τὴν ἀγίαν γῆν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴ θὰ σᾶς ἐδώριζε δένδρα. Πολλὰ θὰ ἐχάνοντο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θὰ ἐμεγάλωναν ».

Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1895, ὀλίγον πρὶν ἢ ἐπισκεφθῆ πάλιν τὰς Ἀθήνας, ἔγραψεν εἰς τοὺς οἰκειοὺς του : « Τὸ πρὸ τόσων ἐτῶν σχέδιόν μου νὰ ἔλθω εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ σᾶς ἴδω, νὰ ἐπανίδω τὴν πατρίδα μου, τὰ ἀδελφία μου, τοὺς φίλους μου, νὰ ἴδω τὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ καὶ φοβοῦμαι, τὸν ζωγραφιστὸν ὀρίζοντα τῶν Ἀθηναίων, Θεοῦ θέλοντος, πραγματοποιεῖται μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τὸ ὄνειρον αὐτὸ μοῦ φέρει διαδοχικῶς χαρὰν, λύπην, φρίκην, γλυκύτητα... Ἄν ἰδῆτε ὅτι πολὺ συγκινοῦμαι, στείλατέ με πάλιν ὀπίσω, διώξατέ με πάλιν εἰς τὰ ζένα... ».

Ναοῦ θυσιαστήριον ἦτο τὸ ἐργαστήριόν του καὶ ἱεροφάντης πιστὸς καὶ θεόπνευστος ὁ διδάσκαλος. « Ἐκαθήμεθα, γράφει εἰς ἓκ τῶν μαθητῶν του, καὶ ἐκοιτάζαμεν τοὺς ἀμαυροὺς μελαγχολικοὺς ὀφθαλμοὺς του. Ἀγάπη ἔλαμπε μέσα εἰς αὐτούς, μόνον ἀγάπη. Καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ διεχύνετο θαυμασίως εἰς τὰς καρδίας μας καὶ διαρκῆς εἰρήνην ἐβασίλευεν ἐντὸς μας, ὅταν ἀφήναμεν τὸν διδάσκαλον ».

Στ. Σπεράντσας

9. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΤΟ ΜΑΓΟ ΣΑΣ ΤΟ ΦΩΣ

Ἡ καμπάνα Χριστούγεννα χτυπάει
καὶ μοῦ φτερώνει τὴν ψυχὴ,
καὶ ἀνοίγεται ἡ καρδιά μου καὶ σκαρπάζει
θυμιάμα τὴν προσευχὴ.

Ἄγιες ἀγάπες τρισευλογημένες,
ποῦ τίς καρδιές ὑψώνετε παρθένες
τῶν πρώτων, τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν,
στὸ ὄνειρο τὸ τρανὸ τῶν οὐρανῶν.

Ἀγάπες μεγαλόδωρες περίσσια,
κάτου ἀπ' τὴ σκέπη τὴ δική σας ἴσια
ζοῦσαν μικροί, τρανοί, πλούσιοι, φτωχοί,
καὶ ἔδενε τοὺς ἀνθρώπους μιὰ ψυχὴ !

Ἀγάπες, ὦ ! φανῆτε πάλι ἐμπρός μου !
Αὐγὲς τῆς πίστεως, χρυσαυγὲς τοῦ κόσμου,
καὶ ἄς βλέπη μὲ τὸ μάγο σας τὸ φῶς
ὁ ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπο, ἀδελφός.

Κ. Παλαμᾶς

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

(Ὁ Σπύρος, ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ λεβέντικα τσοπανόπουλα τοῦ Σουλιῦ, πρῶτος στὸ ντουφέκι, στὸ λιθάρι, στὴν ὁμορφιά, στὸ τραγούδι, στὸ χορὸ καὶ στὸ περπάτημα, παντρευόταν τὴν πεντάμορφη Χάιδω ἀπὸ τὴν Κιάφα. Δὲν εἶχε μείνει ἄνθρωπος ποῦ νὰ μὴν ἔλεγε: Χαρά στὸ παίριασμένον τ' ἀνθρώγου· αἰτὸς παίρνει τὴν περιστέρα καὶ ἡ περιστέρα τὸν αἰτό.

Μὰ τὴ στιγμή ποῦ πάτησε ἡ νύφη τὸ κατώφλι τῆς θύρας τοῦ γαμπροῦ καὶ ἔπεφταν τὰ ντουφέκια σὰ χαλάζι, ἔμπηξε ἡ νύφη ἓνα ξεφωνητὸ μεγάλο, σωριάστηκε καταγῆς καὶ μαῦρο αἶμα πετάχτηκε ἀπ' τὰ στήθια της καὶ χύθηκε σὰν αὐλάκι πάνω στὴν κάτασπρη καὶ ἠλιόπλουμη φορεσιά της !

Ἡ Χάιδω ἦταν νεκρή! Σκόρπιο καὶ ἄλαλο γύρισε πίσω ὅλο τὸ Σοῦλι μὲ δακρυσμένα μάτια καὶ λύπη βαριά στὰ στήθια. Μόνον ὁ γαμπρὸς ὁ Σπύρος δὲν φάνηκε πουθενά).

Κανείς δὲν τὸν εἶδε κατὰ ποῦ εἶχε κάνει. Κανείς δὲν τὸν εἶδε τί δρόμο εἶχε πάρει. Τὸ ἄλογό του γύρισε μονάχο στὸ σπίτι του χωρὶς καβαλάρη καὶ μὲ τὰ χαλινάρια σβάρνα. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι θὰ ἔπεσε στὸ ποτάμι καὶ πνίγηκε, ἄλλοι ὅτι θὰ τρύπωσε σὲ καμιὰ σπηλιά κι ἐκεῖ πέθανε ἀπὸ τὴν πίκρα του, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῆ κανείς, κι ἄλλοι ὅτι πῆρε τῶν ὀμματιῶν του. Τὸ Σούλι τὸν ἔχασε, τὸ σπίτι του τὸν ξέγραψε ἀπὸ τοὺς ζωντανούς κι ἔκανε τὰ μνημόσυνά του !

Ὅπως ἡ λύπη τρώγει τὴ χαρά, ἔτσι κι ὁ καιρὸς τρώγει τὴ λύπη. σὰν ποῦ τρώγει ὅλα τὰ πράματα. Πέρασαν χρόνια πολλὰ καὶ ξεχάστηκε ὁ νυφιάτικος θάνατος τῆς Χαίδως ἀπὸ τὴν Κιάφα κι ὁ γαμπριάτικος χαμὸς τοῦ Σπύρου ἀπὸ τὸ Σούλι.

Μιά μέρα, ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τῆς Χαίδως καὶ τὸν ἔξαφανισμὸ τοῦ Σπύρου, λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο πόλεμο ποῦ ἔχουν κάνει οἱ Σουλιῶτες μὲ τὸν Ἀλῆ-πασά, ἐμφανίστηκε ἓνας καλόγηρος, ἐξηγτάρης ἀπάνω-κάτω στὴν ἡλικία, ψηλὰ στὸ μοναστήρι τοῦ Σουλιῦ, τὸ ἀθάνατο Κούγκι. Ἐρχονταν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος κι ἤξερε πολλὲς γλῶσσες, καὶ τὰ ρούσικα. Ἐφερε σταυρούς γιὰ τὰς γυναῖκες καὶ τὰ παλληκάρια καὶ κομπολόγια γιὰ τοὺς γέροντες καὶ τὶς γριές. Κανένας δὲν τὸν εἶχε δεῖ ποτὲ οὔτε εἶχε μάθει ποῦθε κρατοῦσεν ἢ γενιά του. Ἦταν πάντα κατσουφιασμένος, κι ὅταν τὸν ρωτοῦσαν ποῦθε εἶναι, ἀλλάζε κουβέντα καὶ δὲν ἀπολογιόταν. Σὲ λίγο κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Σουλιωτῶν, ἔγινε γούμενος, πνευματικὸς καὶ δάσκαλος ὄλων τῶν Σουλιῶν καὶ τῶν Παρασουλιῶν. Ὄμνυαν ὅλοι στ' ὄνομά του, καὶ δὲν ἦταν κρίση καὶ φιλονικία, ποῦ νὰ μὴν πᾶν σ' αὐτόν. Ὅ,τι ἔλεγε ἦταν καλῶς εἰπωμένο, κι ὅ,τι ἔκανε καλῶς καμωμένο, κι ὅλοι τὸν ἔλεγαν Ἄι-Καλόγερο.

Τὸ ψυχοσάββατο συνήθιζαν οἱ Σουλιῶτες νὰ κάνουν μνημόσυνα στὸ μοναστήρι τοῦ Κουγκιῦ. Ὁ Ἄι-Καλόγερος μνημόνευε τὰ πεθαμένα ὀνόματα ὄλων τῶν σπιτιῶν τοῦ Σουλιῦ. Κοντὰ στοὺς ἄλλους ἔδωκε τὴ φυλλάδα τῶν πεθαμένων καὶ ὁ μικρότερος ἀδερφὸς τοῦ ἔξαφανισμένου γαμπροῦ Σπύρου, γιὰ νὰ τοὺς μνημονέψῃ. Ὁ γούμενος ἄρχισε νὰ μνημονεύῃ τὰ ὀνόματα ψηλὰ στὶς σκουτέλες, ποῦ ἦταν γεμάτες κόλλυβα, καὶ ἀντὶ νὰ μνημονέψῃ τὸ ὄνομα « Σπύρος », ποῦ ἦταν γραμμένο στὴ φυλλάδα, μνημόνεψε « Χαίδω », ποῦ δὲν ἦταν γραμμένο. Ὁ Φῶτος, ποῦ εἶχε τ' αὐτιά του ἐκεῖ, τὸ κατάλαβε κι εἶπε τοῦ γούμενου :

— Σπύρο, δέσποτά μου, κι ὄχι Χάιδω !

Ὁ γούμενος ξεροκατάπιε δυὸ-τρεῖς φορές μὴν μπορώντας νὰ ξεστομίση τὸ ὄνομα τοῦ Σπύρου, ἀλλ' ὁ Φῶτος τοῦ μετάειπε :

— Μνημόνεψε, ἄγιε γούμενε, τὸ ὄνομα τοῦ Σπύρου μου !

Στὴ στιγμή, τοῦ γούμενου τὰ μάτια ξεχείλισαν ἀπὸ τὰ δάκρυα, κι ὅπως ἦταν γιεροφορεμένοι, μὲ τὸ θυμιατήρι στὸ δεξὶ καὶ μὲ τὴ φυλάδα στὸ ζερβί, ἀγκάλιασε τὸ Φῶτο καὶ τοῦ εἶπε κλαίγοντας :

— Ἡ Χάιδω, Φῶτο μου, θέλει μνημόνεμα ! Ὁ Σπύρος ζῆ κι εἶναι μπροστά σου !

Ξαπόρεσαν ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Κουγκιοῦ μαθόντας ὅτι ὁ ἄγνωστος γούμενος ἦταν ὁ γαμπροχαμένος Σπύρος, κι ἀπὸ τότε τὸν ὀνόμασαν ἀπὸ Ἄι-Καλόγερο, πού τὸν ἔλεγαν, Καπετὰν Καλόγερο, καὶ σ' ὅλους τοὺς πολέμους πού ἔκανε τὸ Σουλι μὲ τὸν Ἄλῃ-πασά, ἦταν πρῶτος, καὶ πάντα χρησίμευε νὰ καταπαύῃ τὶς διχόνοιες πού φύτρωναν ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγούς τοῦ Σουλιοῦ.

Στὲς 18 Ἀντριῶς τοῦ 1803, λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο χαλασμὸ τοῦ Σουλιοῦ, ὁ Καπετὰν Καλόγερος, μὴ θέλοντας νὰ παραδώσῃ στὰ χέρια τοῦ τυράννου τὸν ἑαυτοῦ, τοὺς δώδεκα συντρόφους του καὶ τὸ ἀγαπημένο του Κούγκι, ἀφοῦ περικυκλώθηκε ἀπὸ χιλιάδες ὄχτροὺς καὶ δὲν εἶχε ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς σκοτώσῃ, κι ἀφοῦ μετάλαβε τοὺς συντρόφους του, ἔριξε μιὰ πιστολιά μέσα στὸ ὑπόγειο τῆς ἐκκλησίας, πού βρίσκονταν ἑκατὸ βαρέλια γεμάτα μπαρούτι, κι ἀνατινάχτηκαν στὸν ἀέρα ἀνακατωμένοι μὲ φωτιά, καπνὸ, ἄρματα, πέτρες, ξύλα, αἶματα, βόγγους, κλάματα, λαχτάρια καὶ κOURνιαχτό. Κι ἡ Ἱστορία στὸ πλάι τοῦ Σουλιοῦ ἔγραψε μὲ ἄσβεστα χρυσὰ γράμματα τὸ ὄνομα τοῦ Καπετὰν Καλόγερου : « Σαμουήλης » !

Χρ. Χρηστοβασίλης

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Τρία πουλιά ἀπ' τὴν Πρέβεζα διαβήκανε στὴν Πάργα,
τὸ ἕνα κοιτάει τὴν ξενιτιά, τ' ἄλλο τὸν Ἄι-Γιαννάκη,
τὸ τρίτο τὸ κατὰμαυρο μοιρολογεῖ καὶ λέει :
« Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγυρίζει.
δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει.
βεζίρης δὲν σὲ νίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια.

Ἔφευγαν Τοῦρκοι σὰ λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
 κι οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νὰ ἴτουν νὰ πολεμήσουν.
 Εἶχες λεβέντες σὰ θεριά, γυναικῆς ἀντρειωμένες,
 πῶτρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαρούτι γιὰ προσφάγι.
 Τ' ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τ' ἄσπρα πουλοῦν καὶ σένα».

Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιὰ, παπάδες, τοὺς ἀγίους.
 Ἄστε, λεβέντες, τ' ἄρματα, κι ἀφήστε τὸ τουφέκι,
 σκάψτε πλατιά, σκάψτε βαθιά, ἔλα σας τὰ κιβούρια,
 καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τοῦρκους δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν.

Ν. Γ. Πολίτου «Ἐκλογαί», 1914

Δημοτικὸ

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

...Ὁ Ἄλῃ-πασὰς στέλνει, αὐτὸν τὸν καιρὸ, ἐπίτηδες, στὴ Ζάκυθο τὸ γραμματικὸ του Μάνθο Οἰκονόμου ! Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πάῃ στὰ Γιάννινα, νὰ πάρῃ στὴν αὐλὴ του ἔπαια θέσῃ θέλει. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ «μεγάλο θεριὸ» τῆς Ἡπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν Ἄλῃ. Ὁ πόθος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ μονάχα γι αὐτὴν, θέριεψε κάθε μέρα πῶς ζωντανὸς κι ἀκράτητος μέσα του.

Ἐπαιρνε πολλὰς φορὰς τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολίνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ κάστρου. Τοῦ ἴδεινε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μοριά μὲ τίς σταχτογάλαζες κορφές :

— Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦ ἴλεγε. Αὐτὸς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ' τὸ ζυγὸ.

Τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τίς στιγμὲς καὶ τὴ σιωπηλῇ, βαθιὰ συγκίνησή τους :

- Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαριαναστενάζεις ;
- Βλέπω τὴ θάλασσα πλατιά καὶ τὸν Μοριὰν ἀλόραγα,
 μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι...

Δὲν ἀπελιπζόταν ὅμως ποτέ. Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορὰ ἢ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη, πὼς μιὰ μέρα θ' ἄστραφε α' αὐτὰ τὰ βουνὰ

ἡ ρομφαία τῆς λευτεριάς. Μὰ πῶς ; Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποὺ ἦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος ἀπόκριση ἕνα πρῶτὸ τοῦ 1818.

Ἐὶς τὸ Ἀναγνωσταρᾶς, ἀπὸ τοὺς καπεταναίους ποὺ εἶχαν ἀνέβει στὴν Πετρούπολι νὰ γυρέψουν ἀπὸ τὸν τσάρο μισθοὺς, εἶχε γυρίσει τώρα μαζί μὲ τὸ Χρυσοσπάθη καὶ τὸ Δημητρακόπουλο κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς, νὰ κατηχήσῃ κι ἄλλους.

Εἶχαν βγῆ κρυφὰ στὴν Ὑδρα κι ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπίτι τοῦ Καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποὺ ἦταν δάσκαλος στὸ ὕδραϊκὸ σχολεῖο. Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκαν ἦτανε νὰ μπάσουν στὴ Φιλικὴ τὸν Κολοκοτρώνη. Τοῦ ἔστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. Ἦταν αὐτός, ποὺ εἶχε μπάσει τὸν Ἀναγνωσταρᾶ τὸ 1804 στὸ ρούσικο στρατὸ καὶ τώρα γύριζε μυστικὰ στὴν Ἑλλάδα, τῆς Φιλικῆς ἀπόστολος καὶ αὐτός. Τὸν εἶχαν γιὰ τοὺς καπεταναίους. Ἐὶς τὸ Ἀναγνωσταρᾶς τοῦ εἶχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κι ἕνα γράμμα.

Ἐὶς τὸν Κολοκοτρώνη τὸν θυμόταν κάπως. Ἐαφνιάστηκε ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ' ἕνα ἐξοχικὸ περίπατο. Ὅταν ἄρχισε νὰ τοῦ κἀνὴ τὸ συνηθισμένο ψάρεμα στοὺς κατηχούμενους, ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἔκοψεν ἀνυπόμονα.

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα ! Δὲν ταιριάζουν σὲ μένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια ποὺ προσμένω τέτοιο χαμπέρι.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. Ἡ ἰδέα μιᾶς πανελληνιας συνωμοσίας, ποὺ νὰ ἐνώνῃ πολιτικούς κι ἱερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὀπλαρχηγούς καὶ προεστούς—μιᾶς συνωμοσίας, ποὺ θὰ χτυποῦσε μ' ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, μὲ δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιὰ ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτήρια. Εἶδε μπροστά του ζωντανὸ τὸ δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴ στιγμή νὰ ὀρκιστῆ.

— Ἐγώ, ἡ φαμίλια μου, τ' ἄρματά μου, τὸ αἷμα μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τράβηξαν, κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο, τὸ δρόμο τῆς Μπόχαλης μὲ τίς μύριες ὀμορφιές. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρυδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές καὶ λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια εἶναι ἕνα ἐκκλησάκι : Ἐὶς τὸ Ἀγι-Γιώργη τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τοὺς δυτικούς... Λατίνοι λέγονταν ἡ φαμίλια ποὺ τὸ ἔχτισε. Ἦτανε τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρώνη.

Σ' αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιά εἶχε ἀποχτήσει στὴ Ζάκυθο.

Στους Ίσκιους του, στο πλάτωμά του είχαν καθίσει σταυροπάδι πολλές φορές να κλάψουν τις συμφορές των Χριστιανών. Κάτω από τις πορτοκαλιές και τις κυτριές του είχαν στρωθή επίσημες ανοιζιάτικες μέρες, όπως ή Λαμπρή, να φάνε το σουβλιστό αρνί. Στην πλάτη του είχαν μαντέψει αΐματα τουρκικά, και ψυχωμένοι από τὰ καλά μαντέματα έσπερναν τὸ λεβέντικο χορό.

Σὲ τοῦτο τὸ ἐκκλησάκι, πὺ εἶχε δεθῆ τόσο μὲ τὴν ἱστορία τῆς φαμίλιας του, τῆς ξενιτιάς του καὶ τῶν πῶθων του γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τράβηξε ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νὰ δώση μπροστά του τὸν μεγάλο ὄρο τῆς Φιλικῆς. Ὁ παπὰς ἦταν δικός τους. Ἦταν ὁ Ἡπειρώτης Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στὴ Ζάκυθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἄλῃ - πασά. Αὐτὸς ὄρκιζε τοὺς φιλικούς καὶ κρατοῦσε ταχτικό ἀρχεῖο.

Ἀπάνω σ' ἓνα σκεβρωμένο, παλιὸ εἰκονισματάκι μὲ τρεῖς σβησμένες μορφές ἔβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὁ λευτερωτῆς τῶν ραγιαδῶν νὰ δώση τὸν ὄρο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος, μπροστά στὸ μεγαλεῖο τῆς ιδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαυλώνει τις τρεῖς μορφές. Κορμιὰ δὲν ὑπάρχουν. Ψυχὲς λειτουργᾶνε.

Μιά - μιὰ ξαναγυρίζουν τις φοβερὲς λέξεις τοῦ ὄρκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τις γωνιές, πὺ εἶναι γεμάτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τις μεγαλώνουν, τις πληθαίνουν. Σὰ νὰ εἶναι μπροστά ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιαδῶν καὶ νὰ ὀρκίζωνται μαζί του.

Ἀνήσυχοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, πὺ γυρεύουν ἀνοιχτὸ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ κρᾶζουν σὲ συναγεμῶ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὑστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμούς κι ἀναφιλητά. —

Καὶ τὴν ὥρᾳ σιωπῆ βαθιὰ καὶ κατανοητικῆ. Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γυρίζει ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος πετάει, καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογὴ Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερ' ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάζη, νὰ συγυρίζη τ' ἄρματά του. Κατεβαίνει στὸ κατώι κι ἐξετάζει μὴ λείπη τίποτε ἀπὸ τὴ σέλα του. Δὲν εἶναι ἡσυχος πιά. Ὀνειρεύεται ντουφεκί, σπαθί, μάχες, νίκες, θάνατο.

«Ὁ Γέρος τοῦ Μοριά», 1932

Σπ. Μελάς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνά κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκαδία,
 λάμπουν καὶ τ' ἀλαφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
 πόχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
 τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ σαπράζια·
 ὁποῦ δὲν καταδέχονται τῆ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
 Καβάλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλα πολεμᾶνε,
 καβάλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλα προσκυνᾶνε,
 καβάλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
 Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἄγριους,
 καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
 « Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».
 Κι ὁ Θεωράκης μίλησε, κι ὁ Θεωράκης λέει :
 « Τοῦτ' οἱ χαρὲς ποὺ κάνουμε σὲ λύπη θὰ μᾶς βγάλουν.
 Ἀπόψ' εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὴν ὑπνοφαντασιά μου,
 θολὸ ποτάμι πέραγα καὶ πέρα δὲν ἐβγήκα.
 Ἐλᾶτε νὰ σκορπίσουμε, μπουλούκια νὰ γενοῦμε.
 Σύρε, Γιῶργο μ', στὸν τόπο σου, Νικήτα, στὸ Λοντάρι·
 ἐγὼ πάου στὴν Καρύταινα, πάου στοὺς ἐδικούς μου,
 ν' ἀφήκω τῆ διαθήκη μου καὶ τὶς παραγγολές μου,
 τὶ θὰ περάσω θάλασσα, στὴ Ζάκυθο θὰ πάω ».

Ν. Γ. Πολίτου «Ἐκλογαί», 1914

Δημοτικὸ

ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΚΑΙ ΝΕΛΣΩΝ

Ὁ καθένas φαντάζεται μὲ τί πείσμα κυνηγοῦσε ὁ Νέλσων τοὺς Ὑδραίους, ποὺ τοῦ ἴσπαζαν τοὺς μπλόκουσ. Μιὰ μέρα εἶδε ἕνα μεγάλο καὶ γοργὸ καράβι. Καμιὰ σημαία. Σὰν νὰ τὸ ἔξεραν ὅμως. Σὰν νὰ τὸ ξανάχαν κυνηγήσει. Ἦταν τὸ καράβι τοῦ Μιαούλη. Ὁ Νέλσων πρόσταξε μιὰ φρεγάδα καὶ μιὰ κορβέτα νὰ τὸ πιάσουν. Σινιάλα, τρουμπέτες, κανόνια. Αὐτὸς φεύγει πάντα καὶ τέλος γλιστρᾷ στὸ λιμάνι.

Λυσασμένοι τοῦ φυλᾶν καρτέρι μέρᾳ νύχτα. Τέλος, νὰ τος ποὺ ξαναβγαίνει. Τοῦ ρίχνονται, τὸν παίρνουν τὸ κατόπι μὲ γεμάτα πανιά· μὰ ποῦ νὰ τὸν φτάσουν· χαλοῦν τὸ μπαρούτι τους ἄδικα στὶς κανονιές. Ἄξαφνα ὁ ἄνεμος τὸν προδίδει· ἡ πνοὴ κόβεται, τὰ παντὰ λάσκαρουν, τρέμουν. Οἱ μπάλες βυθοῦν ὀλόγυρα στὸ καράβι. Ἡ φρεγάδα κι ἡ κορβέτα ζυγώνουν· δυὸ βάρκες φτάνουν μ' ἀξιωματικούς καὶ ναῦτες ἀρμά-

τωμένους, άνεβαίνουν, χύνονται στην κορβέτα, πιάνουν τὸ Μιαούλη. Ἄταραχος. Τὸν κατεβάζουν. Σὲ λίγο ἡ μοίρα ὀλάκερη ἔχει πλακώσει κοπάδι ὄρνια, πελώρια, πού ρίχνονται ἄξαφνα σὲ περαστικό κυνήγι. Αὐτὰ ἔχουν ἀκόμα τὸ ρέμα τοῦ ἀέρα στὰ πανιά τους.

Σὲ λίγο ἀνεβάζουν τὸ Μιαούλη στὸ πλοῖο τοῦ Νέλσωνος καὶ τὸν μπάζουν στὴν κάμαρά του. Ὁ Νέλσων δὲν γυρίζει νὰ τὸν κοιτάξῃ. Περιπατεῖ βουβὸς πάνω κάτω, ἀγριεμένος. Ὁ Μιαούλης τοῦ ρίχνει μιὰ ματιά.

Αὐτὸς εἶναι, λοιπόν, ὁ τρομερὸς Νέλσων ;

Τὸ κορμί του φαγωμένο ἀπὸ τοὺς ἀφάνταστους κόπους, τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν ἀνησυχία, τσακισμένο ἀπὸ τὸ ξεροβολητὸ — τὸν ἔπιανε ἡ θάλασσα — εἶχε σουρώσει. Ἦταν σκέλεθρο, σωστὸ φάντασμα. Στὸ μακρουλὸ κεφάλι του ἄγρια κι ἄκουρα τὰ μαλλιά του κατέβαιναν μπροστά, στὰ μάγουλά του καὶ τὸ σβέρο του. Ἡ μορφή του στεγνή, ἀδύνατη, ξυρισμένη, μὲ μιὰ μύτη μεγάλη, ἐκφραστική, μαυρισμένη ἀπὸ τὸν ἥλιο, ψημένη ἀπὸ τὴν ἄρμη, ἔμοιαζε μὲ γριά. Δὲν ἦταν ἀκόμη σαράντα πέντε χρονῶν, κι ὅμως ἔδειχνε πολὺ μεγαλύτερος. Τὸ δεξιὸ βγαλμένο μάτι, μὲ τὴν κλεισμένη βαθιὰ πληγή, μὲ τὸ πετσί τραβηγμένο ἕνα γύρο, ἔκανε τὴν ἀσκήμια του ἐπιβλητική. Καθὼς περπατοῦσε πάνω κάτω, τὸ δεξιὸ μανίκι τῆς στολῆς του ἄδειο πήγαινε πέρα δῶθε· εἶχε χάσει τὸ χέρι στὶς ἐπιχειρήσεις. Ἀνθρώπινο κουρέλι κοντολογίης, πού εἶχε ἀφήσει τὰ κομμάτια του ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὲ τόπους δοξασμένων πολέμων. Ἄρρωστος βαριά θὰ φαινόταν, ἀν τὸ γερό του μάτι δὲν ἄστραφτε ἀπὸ ζωὴ καὶ θέληση.

Σέβας βαθὺ στὸν ἥρωα πλημύρισε τὴν καρδιά τοῦ Μιαούλη. Τοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση καὶ ἡ ἀπλότητα τῆς ναυαρχικῆς κάμαρης. Ἐνα τραπέζι μὲ χάρτες καὶ βιβλία. Ἀπὸ πάνω ἡ ἐγγλέζικη κορόνα. Εἰκόνες τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Κάποια φορὰ ὁ Νέλσων στάθηκε μπροστά του. Χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ πάλι, τὸν ρώτησε ἀπότομα :

— Εἶσαι Ἕλληνας ;

— Ναί, κύριε ναύαρχε !

Αὐτὴ τῇ γλώσσα, ὅπως μᾶς βεβαιώνει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ λόρδος Κόχραν, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἄγγλου ναύαρχου, πού εἶχε κατεβῆ στὸν ἀγῶνα τοῦ Εἰκοσιένα, μιλοῦσε κάπως ὁ Μιαούλης. Τὴν εἶχε μάθει στὰ ταξίδια του καὶ τὴν μεταχειριζόταν πάντα μὲ τοὺς ξένους. Ἦταν, νὰ ποῦμε, ἡ διπλωματική του γλώσσα. Ὁ Νέλσων τὴν καταλάβαινε καὶ τὴν μιλοῦσε κι αὐτὸς λίγο.

— Ξέρεις, ρώτησε πάλι, πὼς κρατῶ μπλόκο σ' αὐτὰ τὰ μέρη ;
 — Τὸ ξέρω, ἀποκρίθηκε ὁ ἄλλος ἀτάραχα, χωρὶς φωνές, χωρὶς μα-
 σημένα λόγια, σὰν ἄντρας ποὺ μιλάει σ' ἄντρα.

— Καὶ γιατί τὸν βιάζεσαι ;

— Γιὰ τὸ κέρδος, εἶπεν ὁ Μιαούλης ὠμά.

ἽΟ Νέλσων ἀποστρεφόμενος τὸν κυνισμό· μὰ ἀγαποῦσε ὥστόσο τὴν
 εὐκρίνεια. Ἄρχισε νὰ περπατᾷ πάλι ἀμίλητος πάνω κάτω. Ἐξαφνα
 στάθηκε ἀντίκρου στὸ Μιαούλη.

— Ἄν ἦμιον ἐγὼ στὴ θέση σου καὶ σὺ στὴ δική μου, τί θὰ ἔκανες ;

— Θὰ σὲ κρεμοῦσα, τοῦ ἀποκρίθη ὁ Μιαούλης, χωρὶς νὰ κομπιάσει
 καθόλου.

Γιὰ πρώτη φορά γύρισε καὶ τὸν κοίταξε ὁ Νέλσων. Εἶδε τὰ μάτια
 τοῦ Μιαούλη φλογερά καὶ ἄφοβα νὰ τὸν βλέπουν κατάμουτρα· καὶ στὴν
 τραχιὰ μορφή του — ἦταν τότε στὰ τριάντα ἕνα — χυμένη γαλλήνη ἀπό-
 λυτη. Ἦταν σὰν νὰ τοῦ ἔλεγε ἡσυχᾶ : « Θάνατος εἶναι ἡ ποινή μου·
 θὰ τὸν δεχτῶ ἄφοβα ».

ἽΟ Νέλσων λάτρευε τὴν παλληκαριά. Ἐνίωσε πὼς ἔχει μπροστά
 του ἕναν ἄντρα — ἕναν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ποὺ εἶ-
 χαν τὸ θάνατο πρῶτο φίλο. Ἄρχισε νὰ περπατᾷ πάλι πάνω κάτω. Ἄπο
 τὴν ἔκφρασή του, ὅμως, καταλάβαινε ὁ Μιαούλης πὼς θὰ τοῦ χάριζε
 τὴ ζωὴ. Μέσα στὴν καρδιά τοῦ Νέλσωνος δὲν συνηγοροῦσε τώρα μονά-
 χα ὁ κλασικὸς ἐλληνισμός, ποὺ τὸν εἶχε πλημμυρίσει μεμιᾶς ἡ θύ-
 μηση του. Μὰ καὶ οἱ ζωντανοὶ Ἑλληνας τοῦ καιροῦ. Τοὺς συμπαθοῦσε.
 Ἦταν ἀπὸ τὰ λίγα ξένα ἔθνη, ποὺ τοῦ ἔδειξαν πὼς συγκινήθηκαν γιὰ
 τὶς μεγάλες του νίκες. Δὲν μποροῦσε νὰ ξεχάσει τὸ « κομψὸ κοπλιμέν-
 το », ποὺ τοῦ εἶχε κάμει ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ ἡ Ζάκυνθος. Τοῦ εἶχε χα-
 ρίσει ἕνα πολύτιμο σπαθὶ καὶ τοῦ ἔστειλε ἕνα πολὺ κολακευτικὸ γράμμα.

Αὐτὰ ὅλα γύριζαν τώρα στὸ κεφάλι του. Καὶ δυναμώνουν τὴ βα-
 θιά ἐντύπωση, ποὺ τοῦ εἶχε κάνει ἐδῶ καὶ λίγες στιγμὲς ἡ ἀτρόμητη
 στάση τοῦ Μιαούλη. Τέλος κάθεται σ' ἕνα μικρὸ καναπέ, ποὺ εἶναι
 ἀντίκρου ἀπὸ τὸ τραπέζι, καὶ ἀπλώνοντας τὸ χέρι τοῦ λέει :

— Πήγαινε.

ἽΟ Μιαούλης χαιρετᾶει καὶ ἀνεβαίνει ἀργὰ τὶς σκάλες. Ἐχει γλυτώ-
 σει ἀπὸ μιὰ τρίχα.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΟΥ ΓΗ

Κάν σάλπισμα, πού πέρασε ἀπ' ἀνατολή σὲ δύση,
κάν μιὰ κραυγή, κάν μιὰ στριγγιά φωνή μὲ εἶχε ξυπνήσει
τὸν ὄρθρο τὸ βαθύ.

« Σήκω », μοῦ φώναζε, « ζανά μὲ τ' ἄρματα ζωσμένα,
βγῆκαν καὶ πᾶν κοπαδιαστὲς οἱ σκιές τοῦ Εἰκοσιένα
κι ὁ κόσμος ἀκλουθεῖ ».

Κι ἔτρεξα μὲς στὸ ἡμίφωτο τοῦ λόγγου. Κρύφιο μέρος.
Στὴ συνοδεία, πού στάθηκε, τώρα μιλεῖ ἕνας γέρος,
πού ἄμφια χρυσὰ φορεῖ.

Καὶ λέει : « Ψηλὰ τὸ λάβαρο πού δίνω σας κρατῆστε,
παιδιά εἶστε τῶν προγόνων σας. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὀρμηστε,
πού χρόνους καρτερεῖ ».

Κι οἱ σκιές στὸν κάμπο, νά, ὀρμησαν σὰ χείμαρρος πού ἀφρίζει.
Κι αὐτὸν μὲ τ' ἄμφια τὰ χρυσὰ τὸν εἶδα νά δακρῶζει
καὶ νά τις εὐλογῇ.

Κι ἄκουσα τὸ μαρτυρικό πουλὶ νά τραγουδάη :
« Χαρῆτε μιὰν ἀνάσταση τὰ ἐλεύθερα πελάη
κι εὐαγγελίζου γῆ ».

« Γαλάζιες ρίμες », 1947

Στ. Σπεράντζας

ΤΟΥ ΝΙΚΟΤΣΑΡΑ
(1807)

Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν μαραμένα ;
Μῆνα χαλάζι τὰ βαρεῖ, μῆνα βαρὺς χειμῶνας ;
Οὐδὲ χαλάζι τὰ βαρεῖ, οὐδὲ βαρὺς χειμῶνας,
ὁ Νικοτσάρας πολεμᾷ μὲ τρία βιλαέτια,
τὴ Ζίχνα καὶ τὸ Χάντακα, τὸ ἔρημο τὸ Πράβι.
Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο στὸ μάτι.
Χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καὶ τὴ φωτιά βαστοῦσαν.

Τὰ παλληκάρια φώναζε στὶς τέσσερες ὁ Νίκος.
 «Ἄκουστε, παλληκάρια μου, λίγα κι ἀντρειωμένα,
 βάλτε τσελίκι στὴν καρδιά καὶ σίδερο στὰ πόδια
 κι ἀφήστε τὰ τουφέκια σας καὶ βγάλτε τὰ σπαθιά σας,
 γυροῦσι γιὰ νὰ κάμωμε, νὰ φτάσωμε στὸ Πράβι».
 Τὸ δρόμο πῆραν σύνταχα κι ἔφτασαν στὸ γιοφύρι,
 ὁ Νίκος μὲ τὸ δαμασκί τὴν ἄλυσό του κόφτει.
 Φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σὰν τραγιά, πίσω τὸ Πράβι ἀφήνουν.

Ν. Γ. Πολίτου «Ἐκλογαί», 1914

Δημοτικὸ

ΥΔΡΑΙΟΙ, ΣΠΕΤΣΙΩΤΑΙ, ΨΑΡΙΑΝΟΙ

Κατὰ τὸ ἔτος 1826, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, τόσον κατεπλάγησαν ἐκ τοῦ ἀτυχήματος τούτου οἱ Ἕλληνες, ὥστε μεταξὺ αὐτῶν γενικὴ ἐπεκράτησεν ἡ πεποίθησις, ὅτι ὁ Ἰμβραήμ πασάς, συμπληρῶν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς του, θὰ ἐπιπέσῃ μετ' ὀλίγον κατὰ τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὑδρας καὶ θὰ γίνῃ εὐκόλως κύριος αὐτῶν. Οἱ Σπετσιῶται βλέποντες τότε ὅτι δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς ἐπὶ τῆς νήσου των, διότι ἦτο λίαν εὐπρόσβλητος, ἐνόμισαν ἀπαραίτητον χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας νὰ ἐγκαταλείβουν αὐτὴν καὶ μετοικοῦντες εἰς τὴν γειτονικὴν Ὑδραν νὰ συνενώσων ἐπὶ τὸ αὐτὸ μετὰ τῶν Ψαριανῶν ἀπάσας τὰς ναυτικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις. Οἱ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας, προεξάρχοντος τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου, μόλις ἔμαθον τὰς τριαύτας σκέψεις καὶ προθέσεις τῶν γειτόνων των παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Σπετσιωτῶν, ἔγραψαν πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς :

«Τὰ ὅσα ζητήματα οἱ ἀπεσταλμένοι σας μᾶς ἐπρότειναν, ἐνεκρίθησαν ὅλα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τὸν λαόν μας, τὸν ὅποιον ἐπροσκαλέσαμεν εἰς συνέλευσιν ἐνώπιόν των καὶ τοιουτοτρόπως οὗτοι εἶδον καὶ ἤκουσαν τὰς ἀποφάσεις του. Πρῶτον δηλ. ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας εἰς τὴν στενὴν ἔνωσιν καὶ ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν, καὶ δεῦτερον εἰς τὸ νὰ σᾶς παράσχωμεν τ' ἀναγκαῖα καταλύματα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας, εἰς τὰ ὅποια χωρὶς νὰ πληρῶντε ἐνοίκιον νὰ μείνετε ὅσον καιρὸν θέλετε. Ὅσαι διαφοραὶ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σας καὶ τῶν ἰδικῶν μας, θὰ λησμονηθοῦν καὶ δὲν θὰ ἀναφέρονται ὅσον καιρὸν συγκατοικήσωμεν. Ταχύνετε λοιπόν, ἀδελφοί, τὸν πανοικεῖ ἐρχομόν σας,

διὰ νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον ἡ γενικὴ ἐκστρατεία. "Ὅταν φθάσουν ἐδῶ αἱ οἰκογένειαι σας, θὰ εὔρουν ἑτοιμα καὶ εὐκαιρα τὰ σπίτια τῶν Καμινίων, καθὼς καὶ ἀδελφικὴν δεξίωσιν ἐκ μέρους ὅλων μας ».

Τὰ ἴδια ἔγραψαν καὶ πρὸς τοὺς Ψαριανοὺς.

Καὶ οἱ μὲν Ψαριανοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἡ « μετοίκησις τοῦ λαοῦ τῶν ἤτο ἀδύνατος, ἀλλ' εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐκπλεύσουν εἰς οἵανδήποτε στιγμὴν μάθουν παρ' αὐτῶν ὅτι εἶναι ἑτοιμοὶ ». Οἱ δὲ Σπετσιῶται μετόκησαν τῷ ὄντι εἰς Ἰδραν καὶ ἔτυχον ἀδελφικωτάτης δεξιώσεως καὶ πολλῶν περιποιήσεων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μετοικεσίας τῶν.

« Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους », 1862

Κ. Παπαρηγόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γεναμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

« Ἀπαντα », 1955

Δ. Σολωμός

10. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΙΣ

(Περιγραφή)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

"Ηλιε, καλὲ πατέρα, βασιλιά,
πού μέσ' ἀπ' τὸν ἀπέραντον αἰθέρα
στέλνεις στὴ γῆ χρυσόφτερα φιλιὰ,
πού δίνεις τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἡμέρα,
μεγάλε, ἀστραφτερὲ καὶ δυνατέ,
καλοῦς, κακοῦς ἢ λαύρα σου θερμαίνει
καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ φῶς σου νικηταὶ
καὶ νικημένοι.

Κανένα δὲν ἀδίκησες ποτὲ
μέσα στὴν ἄπειρή σου καλοσύνη.
Καλὲ καὶ ἐκλεκτὲ καὶ δοξαστέ,
κάνεις καὶ στὸν κακὸ ἔλεημοσύνη,
γιατὶ κι ἐκεῖνος κάποτε μπορεῖ
μὲ δάκρυα τὸ κρίμα του νὰ πλύνη
καὶ τότε τὴν παρηγοριὰ νὰ βρῆ
καὶ τὴ γαλήνη.

Μὰ στὸν ἀδικημένο, τὸ φτωχό,
στὸν ἄρρωστο, στὸ δοῦλο καὶ στὸν ξένο
γιὰ δῶρο ἀτίμητο καὶ μοναχό
δίνεις τὸ φῶς τὸ τρισευλογημένο.
Κι ὅταν βαθιὰ μέσα στὴ φυλακὴ
καμιὰ ψυχὴ διψᾷ φωτὸς ἀχτίδα,
μπαίνεις κρυφὰ καὶ φέρνεις μυστικὴ
καλὴν ἐλπίδα.

"Ὅταν προβάλλης, "Ηλιε βασιλιά,
γεμίζει ἡ δόξα σου τὸν κόσμον πέρα,
καὶ φαίνεται πὸς βάζεις πυρκαϊὰ
στὸν οὐρανό, τὸ γέρο σου πατέρα.
Τότε κι ὁ κόσμος σὲ δοξολογεῖ
λαχταριστὴ σὲ χαιρετᾷ ἢ πλάση,
πουλιὰ, λουλούδια, θάλασσα καὶ γῆ,
λίμνες καὶ δάση !

Κι όταν ψηλά τ' άμάξι σου άνεβή
 στα μεσουράνια, στ' άπαρατα παλάτια,
 χτυπᾶς και τιμωρεῖς τόν άσεβή,
 όπου τολμήση νά σε ιδῆ στα μάτια.
 Τότε τρισφωτεινός και δυνατός,
 όλόλαμπρος άστράφτεις όργισμένος
 και μένει εύθύς ό δόλιος ταπεινός
 και τυφλωμένος !

Μά στο βασίλειμα και σύ νά 'ρθῆς,
 κανείς δέν ήμπορεῖ νά σε βαστήξει.
 Μέσα στη θάλασσα ν' άφανιστῆς,
 ό ωκεανός τᾶ κάλλη σου θά πνίξει.
 Και κάνει ό νοῦς μιᾶ σκέψη άληθινή :
 πού ἔχει τέλος κάθε βασιλεία
 και πώς περνούν και δόξα φωτεινή
 και μεγαλεῖα !

Μά δέν απέθανες, γιατί οί καλοί
 δέ χάνονται στους άλλους τόπους.
 Αὔριο θά φέρης πάλι τῆ ζωή
 στη γῆ, στη θάλασσα, τους ἴδιους χώρους.
 Κι όσο τᾶ χείλια μου ἔχουν τῆ μιλιᾶ,
 θά τραγουδῆ ή καρδιά μου κάθε μέρα
 χαῖρε, αφέντη, "Ηλιε βασιλιά,
 χαῖρε πατέρα !

K. Μάρος

Η ΚΟΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

Μή ζητήσετε περιγραφάς τῶν Τεμπῶν· μή άφεθῆτε εἰς άλλο-
 τρίας έντυπώσεις. Οὐδεὶς δύναται νά αντιπροσωπεύση τὴν ψυχὴν, τὴν
 άντίληψιν, τὴν φαντασίαν σας ἐκεῖ. Ἀπόξειζις τούτου, ὅτι οὐδενὸς
 τῶν ὅσοι ἔγραψαν περὶ τῶν Τεμπῶν ὁ κάλαμος, ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων
 χρόνων μέχρι σήμερον, ἠδυνήθη νά παράσχη εἰς τὸν ἀναγνώστην σύμ-
 φωνον περὶ τῶν Τεμπῶν εἰκόνα. Ἄς φαντασθῆ τις ἐν πρώτοις τοὺς

δύο γίγαντας, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὅσσαν, τὰ δύο πανύψηλα ὄρη, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν δημοτικὴν ποίησιν, πάντοτε μαλώνουν, ἀποτελοῦντα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ἡ γῆ ἀνεπλάττετο ἔτι καὶ ἀνεδημιουργεῖτο, ἐν καὶ μόνον ὄρος.

Ἄλλὰ τὸ ἐν τούτῳ καὶ μόνον ὄρος τὸ εἶχε πλήξει διὰ τῆς τρομερᾶς τριαίνης τοῦ ὁ θαλάσσιος θεός, οἰκτεῖρας τοὺς Θεσσαλοὺς, τῶν ὁποίων τὴν γῆν εἶχε καταστήσει Θεσσαλικὴν θάλασσαν ὁ Πηγνεῖος, διὰ τὴν δῶση διέξοδον εἰς τὰ ὕδατά του πρὸς τὴν θάλασσαν.

Καὶ ἄς τὰ ἴδη σήμερον καθέτως ἀπεσχισμένα, μὲ τοὺς πανυψηλοὺς, τοὺς κατακορύφους βράχους των, μεταξύ τῶν ὁποίων ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, διαφαίνεται ταινία τις τοῦ οὐρανοῦ, θυνάμενα νὰ προσαρμωθοῦν καὶ πάλιν, ἐὰν ὑπερτάτη τις δύναμις ἀνελάμβανε νὰ τὰ προσεγγίση· καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρομακτικῆς, τῆς ἀγρίας ταύτης εἰκόνας, καθ' ἣν οἱ ὀλύμπιοι ἀετοί, οἱ περιπτάμενοι τοῦ χεῖλους τῆς ἀβύσσου ταύτης, φαίνονται κάτωθεν ὡς χελιδόνες, ἄς προσβλέψῃ εἰς ἄλλην εἰκόνα ἀπολύτως ἀντιθέτου καλλονῆς, ἡμερον, διεγείρουσαν εἰς τὴν ψυχὴν μεταγχολικὴν ἔκστασιν.

Ὁ Πηγνεῖος διαρρέει διὰ τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος, στενῆς ὅσον μόλις νὰ διέρχεται παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην ἢ ἄμαξα. Καὶ ποῦ μὲν ἢ παρὰ τὴν ὄχθην ὁδὸς ὑψοῦται ἐλάχιστα ἄνωθεν τοῦ ἐπιπέδου ποταμοῦ, ποῦ δὲ ἀνέρχεται εἰς ἰκανὸν ὕψος. Ἄλλ' ὅσον ὑψηλά καὶ ἀνφθάνη, πάντοτε ὑπερύψηλα θὰ βλέπῃ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ διαβάτης τὰ τρομακτικά, τὰ ἰλιγγιώδη τοιχώματα, τὰ ὁποῖα ἤγειρεν ἡ ἐργασία τῆς τριαίνης τοῦ Ποσειδῶνος ἀποσχίσασα καθέτως καὶ ἀπομακρύνασα τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὅσσαν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπισκοποῦν τὰ ὑψηλά, τῶν βράχων τούτων ἢ ἐπιβάλλουσα μορφή γενεᾶ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα μόνον πρὸς αἴσθημα θρησκευτικοῦ δέους δύνανται νὰ παραβληθοῦν. Βράχοι κατακυλισθέντες ποτὲ ἀπέμειναν τρομακτικῶς αἰωρούμενοι ἐν τῇ ἀβύσσῳ καὶ σχισμοὶ καὶ σπηλαιώδεις ρωγμαὶ καὶ χαράδραι ὑπομιμνήσκουν ἀρχαίας λατρείας βωμῶς. Καὶ ἀπὸ τῶν ρωγμῶν τούτων τῶν βαθυτεφροχρῶων βράχων αἰωροῦνται δένδρα καὶ θάμνοι οἰοεὶ ἀνακρεμάμενα πρὸς τὴν ἄβυσσον καὶ ἀντηχοῦν διάτοροι οἱ κροαμοὶ τῶν ἱεράκων καὶ τῶν κίρκων καὶ τοῦ χαραδριοῦ αἰ γοεραὶ στοναχαί. Ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, ἀπρόσιτα εἰς τὸ ἀνθρώπινον βῆμα καὶ σχεδὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὑψοῦνται ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ἀβύσσου τὰ ἐρείπια τοῦ Κάστρου τῆς

Ἵδραίας, περὶ τὰ ὅποια περιδινούνται οἱ μεγαλοπρεπεῖς ὀλύμπιοι ἄετοί.

Πανταχόθεν ἀπὸ τῶν παρειῶν τῆς Ὀσσης ἀναπηδοῦν ὕδατα ἀφθονα, ἀνεξάντλητα, διαυγῆ ὡς κρύσταλλα καὶ ψυχρὰ ὡς πάγος. Εἰκὼν ἀποτόμου ἀντιθέσεως ἐκτυλίσσεται εἰς τὸ βάθος τῆς στενῆς κοιλάδος, τῆς ὁποίας σχεδὸν ὅλον τὸ πλάτος καταλαμβάνουν τὰ ρεῖθρα τοῦ Πηγειοῦ, μόλις ὑπολειπομένοι πλάτους ἀμαξίτις ὁδοῦ πρὸς δεξιὰ ἐπὶ τῆς Ὀσσης.

Τὴν εἰκόνα ταύτην μόνον ἐκεῖ, ἐκ τοῦ φυσικοῦ, δύνανται νὰ ἀπολαύσουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου.

« Γύρω εἰς τὸν τόπον μας »

Ἐμμ. Λυκούδης

ΗΛΙΟΦΩΤΑ ΜΕΣΑΝΥΚΤΑ

Ὅταν πλέωμεν εἰς τὰς θαλάσσας τῶν πόλων, συναντῶμεν αἰφνιδίως τοὺς αἰώνιους παγετῶνας καὶ βλαστήσεις ἀπιστεύτου ἀκμῆς καὶ χάριτος. Καὶ ἡ ὠραιότης των εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἡ πένα δὲν ἔχει θέσιν πλέον. Μόνος ὁ χρωστήρ τοῦ ζωγράφου εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποδώσῃ τὴν ποικιλίαν τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος.

Δὲν βραδυάζει, δὲν νυκτώνει τώρα τὸ θέρος εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Μετὰ τὰς ἑνδεκα τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ρόδα δύσεως καὶ ρόδα ἀνατολῆς συγχρόνως.

Ὁ ἀήρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι κρυστάλλινος· ὁ ὀρίζων καλύπτεται ἀπὸ νέφη. Ἀμφιβάλλει κανεὶς ἂν εἶναι νέφη ἑαρινὰ ἢ φθινοπωρινὰ. Εἶναι περίπου 12 ἡ ὥρα καὶ εὐτυχοῦμεν νὰ ἴδωμεν τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου.

Βλέπομεν τὸ πανόραμα ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς. Εἶναι τόσον φωτεινὸς εἰς τὴν δύσιν καὶ τὴν ἀνατολήν του ὁ ἥλιος, ὥστε θαμβώνει τὴν ὄρασιν. Δὲν εἶναι ἡμέρα, ἂν καὶ ἔχῃ τόσον χρυσοῦν φῶς. Ἡ φύσις φαίνεται, ὡς νὰ θέλῃ νὰ κοιμηθῇ, παρ' ὅλον ὅτι μετὰ τὴν δύσιν ἀμέσως ἀκολουθεῖ πανηγυρικὴ ἢ ἀνατολή.

Τὸ ὄραμα εἶναι πρωτοφανές· τὸ πλοῖον πλέει ὡς φάντασμα εἰς νύκτα ἀλλόκοτον, νύκτα μὲ ἐκτυφλωτικὸν τὸν φλογώδη δίσκον τοῦ ἡλίου.

Φαίνεται τώρα ὅτι δὲν ἠμπορεῖ ἴσως ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ ἴδῃ εἰς κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Αἱ χαμηλαὶ βουνοσειραὶ, περὶ τὴν

ἀκτὴν αἱ κοιλάδες των, τὰ ὀπισθεν αὐτῶν ὑψηλά, ὑψηλότερα, ἀνισομεγέθη βουνά, σχηματίζουν πύργους φανταστικούς, θαυμαστάς πυραμίδας, ἀσυνήθεις ἐπάλλξεις, ἀγερώχους ἀκροπόλεις, πελωρίους λόφους, ἀποτόμους αἰχμάς, τρομεροὺς κώνους ! Κάθε σχῆμα ὑπάρχει ἐκεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἀρμονίας.

Ἡ θάλασσα εἶναι μαύρη καὶ ἀργυρόχρους καὶ εἰς τὸ μέσον της ἀντανακλᾶται ὁ ἥλιος ὡς χρυσοὺς ὄφις. Εἰς τὸ βάθος τῆς μαγευτικῆς εἰκόνας ὑψοῦνται ὄρη πυραμιδοειδῆ, τόσον βαθυκίχνα, ὅπως ἴσως δὲν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ παρόμοιον κυανοῦν.

Καὶ ἐπ' αὐτῶν διαφαίνονται πελώρια λευκαὶ κηλίδες, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν ὀλοκλήρους πλαγιάς. Εἶναι ὄγκοι χιόνων.

Ἄλλα ὄρη εἶναι κατάλευκα μὲ κορυφὰς τριαταφυλλένιας· ἄλλα ἔχουν λευκὸν καὶ πράσινον χροῶμα, ἄλλα βαθὺν πράσινον μὲ καφεοκίχινους ραβδώσεις ἢ μὲ ζωηροτάτους κιτρίνους τόνους.

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ χρώματα παραμένουν ἐκεῖ ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς σταθερότητα μοναδικήν. Τὸ φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου τὰ ζωογονεῖ, ἀλλὰ δὲν τὰ παραλλάσσει. Ἡ στιγμὴ φαίνεται αἰωνιότης ὀλόκληρος. Μόνον μετὰ πολλὴν ὥραν παραλλάσσουν οἱ τόνοι· ἀλλ' ἡ παραλλαγὴ των εἶναι μία συνεχῆς ἀναγέννησις. Ὅ,τι συνέβη σιγὰ - σιγὰ ἀναζωογονεῖται συγχρόνως. Καὶ μετὰ τῶν τεσσάρων σταθερωτέρων χρωματισμῶν — τοῦ κυανοῦ τῶν βουνῶν, τοῦ λευκοῦ τῶν χιόνων, τοῦ πρασίνου τῶν δασῶν καὶ ἀγρῶν καὶ τοῦ ἀργυροχρόου τῆς θαλάσσης — συναμειγνύονται ἀνταύγειαι χρυσαῖ, κίτρινοι, ρόδινοι, ἰώδεις, αἱ ὁποῖαι ἀντανακλῶνται εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὰ νέφη !

Σμήνη ἀλλοκότων πτηνῶν πετοῦν ἄνωθεν. Πλήθη παραδόξων ἰχθύων ὑψοῦνται καὶ βυθίζονται μὲ ἀλλοκότους ἤχους· κήτη θαλάσσια ἀναπηδοῦν.

Καὶ ἡ θάλασσα φρίσσει ἀπὸ τὰ σκιρτήματά των καὶ φαίνεται ὡς νὰ γεμίξῃ ἀπὸ ἄπειρα λεπτὰ μαργαριτάρια κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸν χρυσὸν φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου.

Ἄν. Πεζοπόρος

Η ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

... Ένθουμούμαι τὴν νύκτα, καθ' ἣν ἔφθασα τὸ πρῶτον εἰς Λαύραν, ἄγνωστος προσκυνητῆς τοῦ ἱεροῦ Σινᾶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Μόλις ἐβάδιζον ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τῶν ἀθρόων συγκινήσεων, αἵτινες ἐπλήρουν τὴν ψυχὴν μου. Διάστερον ἐξετείετο ὑπεράνω τῆς μονῆς τὸ στερέωμα, καὶ ὁ Γαλαξίας μὲ τὰς μυριάδας τῶν ἀστέρων αὐτοῦ ἐφαίνετο στέφον τὸν ἅγιον τόπον, ἔνθα τὸ πρῶτον ἤχησεν ἡ πρόσκλησις τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Μόλις ὁ Γαλαξίας μοι ἐφάνη στέμμα ἀντάξιον νὰ περιβάλλῃ τὴν κορυφὴν τοῦ ἐγκαταλειμμένου ναῦσκου, ἐν ᾧ μετὰ τῆς τελετῆς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπίσεως ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ τὸ μυστήριον τῆς Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως.

Εἰσῆλθον περιδεῶς εἰς τὸν περίβολον τῆς μονῆς. Τὰ γόνατά μου συνεκάμπτοντο καὶ πολλάκις ἐπίεσα ἰσχυρῶς τὸ στήθος μου προσπαθῶν ματαίως νὰ καταστειλῶ τὴν ἀχαλίνωτον ἐπανάστασιν, ἣτις ἐμαίνετο ἔνδον μου. Ἦτο ἡ ὥρα καθ' ἣν οἱ μοναχοὶ ἔψαλλον τὸ ἀπόδειπνον.

Ἄμυδρὸν ἔφεγγε φῶς ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς. Εἰς τὰς θέσεις δ' αὐτῶν τεταγμένοι προσήχοντο οἱ μοναχοὶ ἐν μέσῳ τῆς βαθυτάτης καὶ μυστηριώδους σιωπῆς τῆς ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ βαθὺ αἶσθημα τῆς εὐλαβείας, ὑπ' ἧς κατελήφθην, προσετέθη καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ θαυμασμοῦ, ὅταν ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ περιορισμένῳ ἐκείνῳ χώρῳ 964 ἐμόναζον μοναχοὶ εἰς χρόνους παρωχημένους, ὅτε τὸ βαθὺ τῆς δουλείας σκότος διέσχιζε μόνῃ ἡ ἀκτίς τῆς θρησκείας καὶ ἡ γλυκεῖα ἐλπίς μιᾶς ἀορίστου προσδοκίας ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Εἰς τοὺς ἀσβεστοκτίστους τοίχους τοῦ ἐγκαταλειμμένου ἱεροῦ καὶ καταρρέοντος οἰκοδομήματος, παρὰ τὰς ἀκθμψους ὑδατογραφίας, ἀνέγνων σημειώσεις ἃς προθύμως ἀντέγραψα. Εἶς τινὰ γωνίαν ἐνδὸς τῶν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ἐξωγραφημένων κοίλων τοίχων ἀνέγνων:

«1826, Μαΐου 4, ἐπέρασεν ὁ Ἰμβραῆμ πασάς ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα, λεηλατῶν καὶ αἰχμαλωτίζων, καὶ κατέκαυσε τὴν Ἁγίαν Λαύραν ὁ Μερχαμετσηὶς Τοῦρκος».

Καὶ περαιτέρω ἔτι ἀνέγνων τὰ ἑξῆς:

«1827, Ἰουλίου 4, πάλιν ἐπέρασεν ὁ ἐπάρατος καὶ ἔκαμεν ἡμέρας 9 εἰς Ξηροκάμπιον καὶ ἠφάνισε τότε παλλοῦς».

Ἡ παλαιὰ Λαύρα, ἡ μονὴ δηλονότι ἔνθα ἐμόναζον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ καλόγηροι, δὲν ὑφίσταται πλέον, δηρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ. Σφύζεται, ὅμως, ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς, αὐτὴ αὐτῇ ἔνθα ἱερούργησε καὶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐκήρυξε τὴν ἐπαναστασιν ὁ Γερμανός.

Ἡνέωξα τὴν ἄνευ κλειδῶς θύραν καὶ εἰσέχωρησα μικρὸν ἐντός. Ἡ θύρα, κλείσασα ἐκ νέου ἀφ' ἑαυτῆς, μὲ ἀφῆκε κατάμονον ἐντός, σκότους, μόλις διασκεδαζομένου ὑπὸ ἀκτίνων τινῶν εἰσδουσῶν, οἶνοι. λάθρα, εἰς τὸν κενὸν τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῶν ρωγμῶν τῶν παραθύρων καὶ τινῶν ρυπαρῶν φεγγιτῶν.

Ἐνητένισα πρὸς τὴν Ὁραίαν Πύλιν, πρὸς τὸν θόλον τοῦ ἡμελημένου ναοῦ καὶ τὸ ὑγρὸν ἔδαφος, ἀφ' οὗ κατὰ μέρος ἀφηρέθησαν αἱ πλάκες. Ἐδῶ λοιπὸν ἱερούργησεν ὁ φιλόπατρις κληρικός! Καὶ ἀπὸ τῆς πύλης αὐτῆς τῆς ἱερᾶς κεραυνοβόλον ὑψώσας φωνὴν ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τὸ δοῦλον ἔθνος τῶν Ἑλλήνων! Μυρίας μαρμαρυγὰς ἀνέδωσαν τὰ στίλβοντα ὄπλα τῶν πολεμιστῶν, ὑψωθέντα εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἱεράρχου, ἐνῶ τὰ γόνατα ἐκάμφθησαν καὶ ἡ κλίνασα κεφαλὴ ἐδέχθη τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας!

Σέλας ἀκτινοβόλον καταγαῖζει αἴφνης τὸν θόλον τοῦ ναοῦ. Οὐρανία μολπὴ ἤχεῖ εἰς τὸ κενόν καὶ ἄγγελος, φωτεινὸν ἱμάτιον περιβεβλημένος καὶ ρομφαίαν πυρίνην πάλλων ἐν ταῖς χερσίν, ὀδηγεῖ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων!

Ἴδου ὁ Ἱεράρχης ἀναλαμβάνων τὴν σημαίαν! Ἴδου κατερχόμενος ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης καὶ ἐν μέσῳ ὕμνων χωρῶν ἀπὸ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας πρὸς τὴν αἱμάτηράν, ἐν ἧ' ἐπέπρωτο νὰ θεμελιωθῇ τὸ ἔνδοξον καὶ εὐγενέστατον ἔργον...

Ἡνέωξα τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξῆλθον. Εἰς τὰ ὠτά μου ἀντήχουν, εἰσέτι ψαλμοὶ καὶ παιᾶνες...

Διατί νὰ μὴ ἐμπνεώμεθα πάντοτε οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ἅτινα συνετάρασσον καὶ ἐμὲ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἐξηρχόμην τοῦ δεδοξασμένου ναοῦ τῆς ἱερᾶς καὶ Ἑθνικῆς Λαύρας.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Πέντε φίλοι άπεφασίσαμεν νά έορτάσωμεν τὸ Πάσχα εἰς τὸ "Άγιον Όρος.

Έξεκινήσαμεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὴν έσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀτμοπλοϊκῶς καὶ τὴν αὐγὴν ἐξυπνήσαμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Δάφνης. Αὕτη εἶναι τὸ ἐπίνειον τοῦ "Άγίου Όρους. Έμπρὸς μας ὀρθώνεται ὁ "Αθως, ἐν βουνόν, τὸ ὅποσον προβάλλει κατ' εὐθειαν ἀπὸ τὰ κύματα, δλόρθον, ἀπαιμον, ὑπερήφανον, ὡς νά θέλη νά ὑψωθῆ πρὸς τὸν οὐρανόν.

Καταλήγει εἰς μίαν ὁμαλὴν σχετικῶς κορυφὴν μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν τελευταίαν ἄκραν τῆς. Πλούσιον δάσος ἀπὸ καστανέας τὸ σκεπάζει. Εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ εἶναι διασκορπισμένα « κελιά », « καλύβαι », ὕπου πνευματικαὶ οἰκογένειαι ἀπ' ὀλίγους καλογήρους καλλιεργοῦν ὀλίγα στρέμματα ἐλαιῶν καὶ ἀμπέλων.

Χαμηλότερα καὶ πλησίον τῆς παραλίας φαντάζουσι τὰ μοναστήρια. Ἀπὸ τὸ ἀτμόπλοιον χαιρετίζομεν τὰς μονὰς Γρηγορίου, Διονυσίου, Ἁγίου Παύλου, Ξηροποτάμου μὲ τοὺς τρούλλους, τοὺς πύργους, τοὺς παλαιοὺς τοίχους των. Τὴν προσοχὴν μας ἰδιαιτέρως συγκεντρώνει ἡ Σιμωνόπετρα. Εἶναι μία σωστὴ ἀετοφωλιά, στημένῃ τοιμηρότατα μὲ τοὺς πανυψηλοὺς πύργους καὶ τὰ ἑπτὰ πατώματά τῆς εἰς ἓνα γιγαντιαῖον βράχον. Ἀριστερά μας προβάλλει ὁ ἀκατέργαστος ὄγκος τῆς ρωσικῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, κάτι μεταξὺ φρουρίου, στρατῶνος καὶ ἀνακτόρου.

Εἰς τὴν Δάφνην μᾶς ἐπερίμεναν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας μὲ δύο ἡμίονους καὶ δύο φύλακας.

Ἰππεύσαμεν καὶ ἔτραβήξαμεν διὰ τὰς Καρυῖς, διὰ νά ὑποβάλωμεν τὰ σέβη μας εἰς τὴν Ἱερὰν Σύναξιν, ὡσάν νά εἴπωμεν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ἁγίου Όρους, καὶ νά ἐφοδιασθῶμεν μὲ συστατικὰς ἐπιστολάς.

Αἱ Καρυαὶ εἶναι ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ Ἁγίου Όρους. Μία πολίχνη ἀπὸ τὰς πλέον περιέργους, ὅπως ὅλαι αἱ ἄλλαι. Οἰκίαι παλαιαὶ καὶ νέαι, πτωχικαί, μεγαλοπρεπῆ καταστήματα, ἐργαστήρια, φοῦρνοι κ.τ.τ. Ἄλλ' ὅταν πλησιάσῃ τις, ἐννοεῖ ὅτι εὐρίσκειται εἰς ἓνα κόσμον διαφορετικόν, ἄγνωστον, πρωτοφανῆ. Καλογήρους συναντᾷτε παντοῦ. Ἀμίλητοι, σοβαροί, ἤσυχοι σᾶς χαιρετοῦν μὲ τὸ « εὐλογεῖτε ».

Εἰς τὰς ὀλίγας διαθεσίμους ἡμέρας ἐπεσκέφθημεν τὸν Ἐηροπόταμον καὶ τὰς Βασιλικὰς μονὰς Βατοπεδίου, Ἰβήρων καὶ Λαύρας, τὸν Ἅγιον Παντελεήμονα καὶ τὴν ρουμανικὴν Σκήτην. Τὸ Βατοπέδιον εἶναι ἡ Εὐρώπη τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἔχει καὶ ἠλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν. Οἱ πατέρες του εἶναι προοδευτικώτεροι καὶ πλουσιώτεροι ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Τὰ θαυμάσια προπύλαιά του καὶ τὸ ὕψος τῶν οἰκοδομῶν του ὑπερβαίνουν καὶ τὰς ρωσικὰς μονὰς. Ὅμοιάζει μὲ ὠχυρωμένην πόλιν.

Εἰς τὸ Βατοπέδιον ἐμείναμεν τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως. Καί, ἂν καὶ διήλθαμεν πέντε ὁλοκλήρους ὥρας ἐν ὀρθοστασίᾳ καὶ προσευχῇ, ἐφύγαμεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἀκούραστοι καὶ περισσώτερον Χριστιανοί.

Εἰς τὸν Ἐηροπόταμον ἠκούσαμεν κάτι περιέργον.

Μᾶς ἐπέδειξαν σουλτανικὸν φερμάνιον, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ σουλτάνος ἀνοικοδόμησε τὴν ἡρειπωμένην μονήν, διότι οἱ Ἅγιοι ΤαξίARCHAI τὸν ἐβοήθησαν εἰς μίαν του ἐκστρατείαν εἰς Αἴγυπτον.

Εἰς τὴν Λαύραν συνεζήσαμεν ὀλίγας ὥρας μὲ τοὺς ἐνδόξους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρον Φωκᾶν καὶ Τσιμισκῆν. Εἰς τὰς δεήσεις κάθε ἡμέραν σήμερον ἐπαναλαμβάνεται ἡ εὐχή: « καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων ἡμῶν Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου Τσιμισκῆ ». Εἰς τὸν νάρθηκα ὑπάρχουν δύο εἰκόνες τῶν, ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης. Εἷς πύργος φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Τσιμισκῆ. Μία χαλκίνη πύλη τῆς μονῆς εἶναι λάφυρον τοῦ Φωκᾶ ἀπὸ ἐν ἀραβικὸν παλάτιον τῆς Κρήτης. Τὰ μανουάλια ἐπίσης. Διασφύζονται ἐν στέμμα τοῦ Νικηφόρου, μία γλαμὺς τοῦ Τσιμισκῆ, ἐν χειρόγραφον Εὐαγγέλιον μὲ τεραστίους πολυτίμους λίθους, τὸ ὅποιον εἰς τὰς ἐκστρατείας του ἔγραφε καὶ ἐδιάβαζεν ὁ ἥρωικὸς Φωκᾶς, εἷς σταυρὸς τοῦ Τσιμισκῆ κ.ά.

Μὲ ἐν μικρὸν βενζινοκίνητον πλοῖον τῆς Λαύρας περιεπλεύσαμεν τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁθω. Ἀπὸ τὴν ἰδίαν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐφοβήθη ὁ Ξέρξης, ἀντικρίζαμεν τὰς « καλύβας ». Εἶναι σκῆται σφηνωμένα εἰς κρημνοὺς, ὅπου δυσκολώτατα δύνανται τις νὰ μεταβῇ εἴτε ἀπὸ τὴν ξηρὰν εἴτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Εἰς αὐτὰς ζοῦν οἱ « ἀναχωρηταί », καλόγηροι χωρισμένοι ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον. Μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα τοῦ ἐπισκέπτεται ἀπεσταλμένος τῆς μονῆς τῶν καὶ φέρει εἰς αὐτοὺς ξηρὸν ἄρτον καὶ ὕδωρ.

Ἐφύγαμεν ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Δάφνης μὲ τὴν ψυχὴν γεμάτην
ἀπὸ ὠραίας ἐντυπώσεις καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπανέλθωμεν κάποτε
πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν πολυτίμων θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Γ. Μοδης

Ο Α Θ Ω Σ

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα ! τὸ ὕψος σου θαυμάζω
καὶ βλέπων σε τὴν δεξιὰν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω.
Τὸ φῶς λαμβάνει τ' οὐρανοῦ ἢ κορυφῆ σου πρώτη
καὶ εἰς τοῦ Ἄδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.

Διάδημ' ἀδαμάντινον τὴν κεφαλὴν σου στέφει,
τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.
Ἡ ἀστραπὴ τὸ βλέμμα σου, ὁ χεῖμαρρος φωνὴ σου
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἢ βροντερὴ πνοὴ σου.

Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς κτίσεως ἀρχαῖος,
σύ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν καὶ θέλεις τελευταῖος
προσφέρει τὸν αὐχένα σου στὸν αἰμοβόρον χρόνον·
νὰ τρέχη βλέπεις ὑπὸ σὲ ἢ κόνις τῶν αἰώνων.

Κατακλυσμός δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου·
ἀσπάζεταιται ἢ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.
Ἦ φύσις, τόσα τέχνα σου χωρὶς ψυχὴν καὶ αἰσθήσεις
αἰῶνας ζῶσι κελῶς σύ, ὦ αἰωνία φύσις.

«Ὁδοιπóρος»

Η. Σούτσος

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟΝ

Πλησιάζομεν ἤδη πρὸς τὴν Κάλυμνον, βραχὴν νῆσον, ζῶσαν ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τῶν βυθῶν, ὅπως ἡ γειτονικὴ αὐτῆς Σύμη, ἀπὸ ἐν ζωόφυτον, τὸν σπόγγον.

Ἀπέχομεν ἔτι μίλιον σχεδὸν ἐκ τοῦ ἀγκυροβολίου, ὅτε ἐνόμισα, ὅτι εἶδον ἐπὶ τῆς γαληνιαίας θαλάσσης νήσους σκιεροῦ χρωματισμοῦ, αἰτινες, ὅμως, στιγμιαίως ὡς ἐπὶ πρόσταγμα, ἐξηφανίσθησαν βυθισθεῖσαι.

Ἀφυπνίσθη μέσα μου τοῦ κυνηγοῦ τὸ ἔνστικτον καὶ εἶπον μονολογῶν μεγαλοφώνως χωρὶς νὰ τὸ ἐνοήσω :

— Μπά, βουτηχτέλια ! Μὰ περίεργο, ἐγὼ δὲν ξέρω νὰ πηγαίνουν κοπαδιαστὰ τὰ βουτηχτέλια !

Ἄλλὰ τότε εἷς Καλύμνιος, ἰστάμενος παρὰ τὸ πλευρόν μου, τὸν ὁποῖον κατὰ παράκλησίν του εἶχομεν παραλάβει ἐπιβάτην ἐκ Λέρου, μοῦ εἶπε μειδιῶν :

— Δὲν εἶναι, κύριε, οὔτε βουτηχτέλια οὔτε κανενὸς εἶδους πάπιες.

— Τί εἶναι λοιπόν ;

— Ἀφήστε νὰ ζυγώσωμε λίγο καὶ θὰ τὸ ἰδῆτε μόνος σας.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τὰ παραδάξα πτηνὰ εἶχον ἤδη ἀναδύσει καὶ ἔπλεον ἐν τάξει.

Ἦρπασα τότε τὰς ἰσχυρὰς διόπτρας καὶ ἀμέσως ἐφώναξα με ἐκπληξίν.

— Καλὲ εἶναι παιδιὰ, μικρὰ παιδιὰ, ἔξω στὸ πέλαγος !

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον ἐπλησιάσαμεν.

Μικρὰ παιδιὰ καὶ δὲν ἤρκοῦντο εἰς τὸν λιμένα διὰ τοὺς κολυμβητικούς των ἄθλους. Ἦσαν ἀμφίβια, τὸ ὀλιγώτερον ! Ἐβυθίζοντο συγχρόνως, ἄλλοτε ἔπλεον κατὰ γραμμὴν, ἄλλοτε τὸ ἐν ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, ὡς εἰς πρόσταγμα. Πρὶν πλησιάσωμεν, ἐτράπησαν πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος καὶ, ἐνῶ ἡ « Σαλαμινία » ἔπλεε βραδέως, διὰ τι διάστημα ἀπετέλεσαν ἐκατέρωθεν τὴν τιμητικὴν ἡμῶν προπομπήν. Τότε ὁ Καλύμνιος ἐπιβάτης μᾶς ἐξήγησεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἱστορία γίνεται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας με διαδοχικὰς ἀναπαύλας εἰς τοὺς βράχους τῆς παραλίας. Τοῦτο ἐξήγει καὶ τὸ βαθύ κεραμόχρουν τοῦ χρωματισμοῦ τῶν σωμάτων αὐτῶν. Ἐπροπονοῦντο, ὅμως, οἱ μικροὶ ὑποψήφιοι διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δύτου.

Ἄλλὰ τί ἐπάγγελμα !

Δὲν θὰ κάμω λόγον περὶ τῶν δυτῶν τῆς σπογγαλιείας διὰ σκαφάνδρων. Ἄν καὶ ταῦτα εἶναι κινδυνωδέστερα, ἰδίως διὰ τὰς ἐκ γενικῆς παραλύσεως προσβολάς, ὥστόσο, ὅμως, δὲν εἶναι τόσο φρικιαστικά, ὅσον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γυμνοῦ δύτου.

Γυμνὸς ἐναγκαλίζεται λίθον βάρους 8 - 9 ὀκάδων, εἰς ὁπῆν τοῦ ὁποῖου διαπερᾶται λεπτὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἐκτυλίξουν οἱ ἐν τῇ λέμβῳ. Οὕτω διὰ τοῦ βάρους τούτου καταβυθίζεται τάχιστα μέχρι βάθους 20 ὀργυιῶν. Ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ βυθοῦ σπόγγους, ὅσους ἤθελε προφθάσει, τοὺς ὁποίους ρίπτει ἐντὸς δικτυωτῆς ἀπόχνης ἐξηρημένης ἀπὸ τοῦ λαίμοῦ. Σύρει τὸ σχοινίον, οἱ δὲ ἐν τῇ λέμβῳ τὸν ἀνέλκουν τάχιστα. Καὶ ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τελειῶνουν ἐντὸς τριῶν τῶν πολὺ λεπτῶν.

Ἐὰν διὰ τινος κυλινδρικοῦ σωλῆνος, κλειομένου ἐκ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας μὲ κρύσταλλον καὶ βυθιζομένου δακτύλους τινὰς εἰς τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπιτυγχάνεται διαφάνεια τῶν βυθῶν, κύψετε νὰ ἴδετε δύτην ἐργαζόμενον, θὰ σᾶς δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν παραδόξου ζώου, μεγάλου βατράχου. Κινεῖται μεταξὺ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ πυθμένου καὶ ἀποκρύπτεται καὶ ἀναφαίνεται μεταξὺ τῶν σκιῶν τῆς θαλασσίας βλαστήσεως. Ἀπὸ πόσων συνθηκῶν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἐκείνας τὰς στιγμὰς τῶν τραγικῶν τούτων βιοπαλαιστῶν !

Ἦδη τὸ καλλίμορφον πλοῖόν μας ποντίζει ὑπερήφανον εἰς τὸν λιμένα τῆς προκουμαίας.

Οὐχὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλ' οἰουδήποτε ὁ κάλαμος θὰ ἦτο ἀνεπαρκής, ὅπως ἀποδώσῃ καὶ ὠχρότατα τὴν ἀποθέωσιν τῆς ὁποίας σκάφος τῆς πατρίδος ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς φιλοπατρίας τῶν Καλυμνίων. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτὰ προκειμένου περὶ τῆς μεταβάσεως ἡμῶν εἰς τὴν Σύμην, τοῦτο δηλῶ ἀπὸ τώρα. Θὰ μοῦ ἦτο δύσκολον νὰ καθορίσω, τίς τῶν δύο τούτων σπογγαλιευτικῶν ἐλληνίδων νήσων ὑπερέβαλε τὴν ἄλλην εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πατριωτικοῦ συγκλονισμοῦ, ὅστις ἐδόνει τὰς ψυχὰς τῶν Καλυμνίων καὶ τῶν Συμναίων. Διότι εἰς ἀμφοτέρας τὸ ἔδαφος τῆς « Σαλαμίνιας », ἡ σημαία, τὰ δύο μικρὰ αὐτῆς πυροβόλα, τὸ πρῶραϊον καὶ τὸ πρυμνήσιον, εἶχον γίνεαι ἀντικείμενον προσκυνήματος καὶ γονυκλισιῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας αἱ ἀρχαὶ αἰ κοινωτικάί, ὁ κλῆρος φέρων τὴν ἱεράν ἀμφίεσιν, σύμπας ὁ λαός, μᾶς ὑπεδέχοντο μετὰ λυγμῶν πατριωτικῆς

συγκινήσεως. "Ὅλαι αἱ οἰκίαι, ὅλα τὰ καταστήματα νὰ παρακαλοῦν, ὡς ὑπερτάτην τιμὴν, ὡς εἶδος ἐθνικοῦ ἀγιασμοῦ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν πρὸς φιλοξενίαν. Οὐτε τὸ πλήρωμα ἐδαπάνησε λεπτὸν εἰς τινὰ τῶν δύο τούτων νήσων οὔτε ἤτο δυνατόν ἢ ὑπηρεσία τοῦ πλοίου νὰ στείλῃ λέμβον πρὸς ἀγορὰν τροφίμων, διότι τὰ πάντα προσεφέροντο, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχτο ἀντίτιμον. Ἀλλὰ καὶ οὐδὲ ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἀνάγκη. Διότι κατέκλυζαν τὸ πλοῖον δῶρα παντοσειδῆ, μόσχοι, ἀμνοί, βαρέλια οἴνου, τυροί, ὀπώραι καὶ μέλι τῆς Καλύμνου, εἰς τὸ ὅποιον ὁ Στράβων παρέχει τὰ πρωτεῖα ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ. Περὶ τῶν ἀνθέων, διὰ τῶν ὁποίων κατάφορτοι λέμβοι ἀπεστέλλοντο, διὰ νὰ κοσμοῦν τὸ πλοῖον, οὐδὲν λέγω, ἀφοῦ, ὡς εἶπον, ὁ κατάλογός μου ἀφορᾷ μόνον τροφίμα.

Εἰς τὴν Κάλυμνον ἐδοκίμασα καὶ μίαν φαιδρὰν ἔκπληξιν, ἣ ὁποία ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως τοὺς ὀρνιθολόγους καὶ τοὺς κυνηγούς. Ἐκυνήγησα ἄσπρες πέρδικες εἰς τὴν παρακειμένην νησιδα Ψέρημον, ἑπτὰ μίλια ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Καλύμνου.

Πρὸ τῆς αὐγῆς μετὰ Καλυμνίου κυνηγοῦ ἀπεβιβαζόμεθα τὴν ἐπομένην εἰς τὸν ὁμώνυμον ὄρμον. Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ θήρα μετὰ δύο ἐξαιρετικούς κυνηγετικούς κύνες. Διηρχόμεθα μικρὰς κοιλάδας καὶ λόφους, ὅπου ἐκυριάρχουν τὰ σχοῖνα καὶ τὸ θυμάρι. Δὲν παρῆλθον ὀλίγα λεπτά, ὅτε οἱ κύνες ἐσήκωσαν ἀπὸ τοὺς θάμνους κοπάδι περδίκων τοῦ αὐτοῦ σχήματος, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τῆς αὐτῆς πτήσεως μετὰ τὰς γνωστάς.

Ἄλλ' ἦσαν λευκαί.

Ἀμφότεροι ἐφονεύσαμεν ἀνά μίαν.

Δὲν ἐπίστευον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Αἱ πέρδικες εἶχον τὸ χρῶμα λευκόν, ὡς τοῦ παγωτοῦ κρέμας ἐκ γάλακτος, μετὰ ἐρυθρὸν τὸ ράμφος, ἐρυθροὺς τοὺς πόδας, μετὰ τὸ αὐτὸ μέλαν καὶ φαιὸν στικτὸν περιδέραιον περὶ τὸν λαιμόν, ὡς αἱ κοιναὶ πέρδικες.

Ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε δι' ἐμὲ μυστήριον, πῶς εὐρίσκεται εἰς τὴν νησιδα αὐτὴν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πέρδικος, τὸ ὅποιον, ὡς ἔμαθον κατόπιν, μόνον εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιχωριάζει.

« Γύρω εἰς τὸν τόπον μας »

Ἐμμ. Λυκούδης

11. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ
(Διηγήσεις - Περιγραφαι)

Ο ΚΡΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Καθόμουν στον ίσκιο τῆς καλύβας καὶ περίμενα νὰ δροσίση γιὰ ἐνὰ κινήσω. Κοντά μου ὁ δραγάτης καθάριζε μὲ τὸ μαχαιράκι του ἕνα κλαδάκι, γιὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του. Ἀντίκρου μου τ' ἀμπέλι ἀπλωνε τὰ κλαδιά του πρασινοντυμένα κι ἔδειχνε ἀπὸ κάτω τὰ χοντρά μελωμένα σταφύλια του. Ὁ ἥλιος ἔριχνε τὶς ἀκτίνες του παντοῦ κι ἔχυνε νύστα σὲ ἀνθρώπους, σὲ ζῶα καὶ σὲ φυτά. Φύλλο δὲ σάλεινε.

— Καλὰ καὶ σύ, εἶπε ἔξαφνα ὁ δραγάτης, «τρεῖς, τρεῖς, τρεῖς παράδες τὸ κρασί!». Λέγε το, ἂν δὲ βαριέσαι, ὡς τὸ βράδῳ!

— Γιὰ ποιὸν μιλάς; τὸν ρώτησα.

— Γιὰ τὸν ἀμπελουργό. Δὲν ἀκούεις;

Ἄπλωσε τὸ χέρι κι ἔδειξε λίγο μακριὰ μας ἕνα πουλάκι μὲ φτερά μαῦρα καὶ οὐρά ἀσπρόμαυρη.

Ἡ κορυφή τοῦ κεφαλιοῦ, ὁ λαιμός, ἡ ράχη καὶ τὸ κάτω μέρος ἦταν κόκκινα. Δὲ φαινόταν μεγαλύτερο ἀπὸ σπουργίτη. Ἀπάνω σ' ἕνα σβῶλο ἀπὸ χῶμα γύριζε τὴν κίτρινη μυτίτσα του πὸτ' ἔδῳ καὶ πὸτ' ἔκει, κι ἀδιάκριπα ἔχυνε ἀπὸ τὸ λαρύγγι του τὸ ἴδιο κι ἀπαράλλαχτο τραγοῦδι!

— Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί! Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί!

— Ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδῳ αὐτὸ θὰ λήθῃ ἔξακολούθησε ὁ δραγάτης. Δὲν παύει νὰ μᾶς διαλαλῇ τὸ κρασί του.

— Ἐχει καὶ κρασί; ρώτησα μὲ χαμόγελο.

— Ἀφοῦ τὸν λένε κρασοπούλο!

— Ἐσὺ μοῦ τὸν εἶπες ἀμπελουργό.

Ἀμπελουργός, κρασοπούλος τὸ ἴδιο εἶναι. Μάλιστα στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου τὸν λένε καὶ πετρουλίδα, γιὰτὶ συνηθίζει νὰ στέκεται στὴν πέτρα. Μιὰ φορά κι ἕναν καιρὸ λένε πῶς ἦταν ἄνθρωπος. Στὴν ἀρχὴ φύτεψε λίγα ἀμπέλια καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ὁ πρῶτος νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ χρονιὰ ἔτυχε νὰ μὴν κάνουν σταφύλια τ' ἀμπέλια. Ἄλλοι πῆραν τὴ μισὴ σοδειὰ κι οἱ περισσότεροι οὔτε τσαμπί. Μὰ τοῦ ἀμπελουργοῦ τ' ἀμπέλια παραφορτώθηκαν. Τί τοῦ ἤρθε τότε στὸ νοῦ. Νὰ γίνῃ καὶ κρασοπούλος. Ὅταν ἔφτασε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου κι ἤρθαν νὰ ἀγοράσουν τὸ μούστο του ὅσο κι ὅσο, δὲν πούλησε οὔτε φόρτωμα. Ἐβαλε ὅλο τὸ μούστο στὰ βαρέλια του κι ἀφοῦ ψήθηκε κί ἔγινε κρασί, δὲν ἤθελε νὰ πουλήσῃ οὔτε κρασί.

— Δὲν θὰ πουλήσω, παρὰ ὅταν φτάσῃ ὀκτὰ καὶ λίρα, ἔλεγε μὲ πείσμα.
 — Στὴ μισὴ ὀκτὰ σοῦ δίνω δέκα ὀκάδες τοῦ χρόνου, τοῦ εἶπε κάποιος.
 — Γιὰ νὰ δοῦμε ἂν θὰ ἔχῃς καὶ τοῦ χρόνου ! ἀποκρίθηκε ὁ ἀμπε-
 λουργός.

Ἔτσι ἤρθε ὁ χειμώνας, ἤρθε ἡ ἀνοιξὴ καὶ ἀνθίσαν τ' ἀμπέλια.

— Ὅλα τ' ἀμπέλια εἶναι γεμάτα ἀνθό, τοῦ εἶπε κάποιος φίλος του. Τώρα ποὺ σκαλίζου καὶ βλαστολογοῦν, πούλησε τὸ κρασί σου νὰ τὸ πιοῦν οἱ ἐργάτες.

— Ἄφησε νὰ μποῦμε στὸν τρύγο καὶ βλέπουμε, εἶπε ὁ ἀμπελουργός.

Ὅταν ἤρθε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, ὁ μοῦστος ἔγινε τόσο ἀφθονος, ποὺ ἔφτασε νὰ πουληθῇ μιὰ δεκάρα τὴν ὀκτὰ.

— Μιὰ δραχμὴ τὴν ὀκτὰ μπορεῖς τώρα νὰ τὸ πουλήσῃς τὸ ψημένο κρασί, εἶπε πάλι ὁ φίλος του στὸν ἀμπελουργό. Ὁ κόσμος δουλεύει πολὺ καὶ τὸ θέλει τὸ κρασί.

— Ἐννοια σου, καὶ τοῦ χρόνου θὰ πουλιέται δυὸ λίρες τὴν ὀκτὰ, εἶπε ὁ ἀμπελουργός. Κι ἔφτιασε καὶ ἄλλα βαρέλια νὰ βάλῃ τὸ νέο μοῦστο.

Τὸν ἄλλο χρόνο ἔγινε πιδὸ πολλὴ ἐσοδεία. Καὶ τὸ χειρότερο, ὅταν δοκίμασε τὰ κρασιά του, τὰ περισσότερα τὰ βρῆκε μισόξινα. Καὶ στὰ δυὸ χρόνια ξόδεψε τόσα χρήματα γιὰ τὴν καλλιέργεια χωρὶς νὰ πάρῃ πεντάρια ! Τώρα φοβήθηκε. Ἐβαλε νὰ διαλαλήσουν στὸ χωριὸ πῶς πουλεῖ παλιὸ κρασί. Φτηνὸ τὸ ἔβαλε, τρεῖς παράδες τὴν ὀκτὰ.

Μὰ ποιὸς ἀγόραζε τώρα κρασί; Τὰ ὑπόγεια ἦταν γεμάτα. Λίγοι πῆγαν νὰ δοκιμάσουν, μὰ, ἀφοῦ τὸ βρῆκαν ξινό, δὲν ξαναπῆγαν.

— Γιὰ τουρσί, κουμπάρε, δὲ βρίσκει ταίρι, τοῦ εἶπε ἓνας περι-
 παιχτικά.

Τί τὸν θέλεις τὸν καλὸ σου κρασοπούλο ! Σ' ἂν τρελὸς βγῆκε στὴν ἀγορὰ καὶ στὶς γειτονιὲς καὶ φώναζε :

— Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς... παράδες τὸ κρασί ! Τρεῖς... τρεῖς... παρά-
 δεσ τὸ κρασί !

Οὔτε τρεῖς οὔτε καὶ χάρισμα. Κανεὶς δὲν τὸ ἤθελε. Ὅπου περ-
 νοῦσε, ὁ κόσμος τὸν κορόιδευε.

— Ὅκτὰ καὶ λίρα ! Ὅκτὰ καὶ λίρα ! φώναζε ὁ ἓνας ἀπὸ δῶ.

— Δὲ σὲ συμφέρει, ζημιώνεσαι, κουμπάρε ! τοῦ φώναζε ἄλλος. Δυὸ
 λίρες τὴν ὀκτὰ ! Δυὸ λίρες τὴν ὀκτὰ !

Ὁ ἀμπελουργός ἀπελπίστηκε. Δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει πιά καὶ πα-
 ρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τέτοια ζωὴ. Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε

καὶ τὸν ἔκαμε πουλί. Μὰ καὶ πουλί ποῦ εἶναι, ὅταν πλησιάσῃ ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, θυμᾶται τὴν παλιά του κατάστασι, γυρίζει στ' ἀμπέλια, ἀνεβαίνει στὶς ψηλὰς πέτρες καὶ φωνάζει ἀδιάκοπα : « Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί ! ».

— Νόστιμο παραμῦθι, εἶπα.

— Νόστιμο, ξενόστιμο, αὐτὸ εἶναι, εἶπε ὁ δραγάτης. Καὶ πρὶν προφτάσω νὰ τὸν ἐμποδίσω ἔριξε στὸ πουλί μὲ δύναμη ἓνα λιθάρι. Καλὰ ποῦ δὲν τὸ πέτυχε. Τὸ πουλί, ἐκεῖ ποῦ κελαηδοῦσε, λὲς κι ἔβλεπε τὰ κινήματα τοῦ δραγάτη καὶ πέταξε μακριά.

— Τί σοῦ φταίει τὸ ἀθῶο τὸ πουλάκι ; τοῦ λέω.

— Ἀλήθεια, τί μοῦ φταίει ; ρώτησε κι ἐκεῖνος καὶ χαμήλωσε τὸ κεφάλι ντροπιασμένος. Κι ἐγὼ δὲν τὸ συλλογίστηκα γιατί τὸ ἔκαμα !

Λαϊκὴ παράδοσι

Ἄνθο. Κουκαβίτσας

ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΙ

Εἶναι αὐτοὶ τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά.

Νομίζω ὅτι εἶναι πρόβλημα ἄλυτον — καὶ ὄχι μόνον δι' ἐμὲ — διατί, ἐνῶ ὅλα τὰ μαστοφόρα τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἀποθνήσκουν ὅπου γεννηθοῦν, χωρὶς νὰ ζητοῦν τὴν εὐτυχίαν περιπλανώμενα κατ' ἔτος εἰς τὰς διαφόρους ἡπείρους, τὰ περισσότερα πουλιά δὲν ἔμποροῦν νὰ ζήσουν, χωρὶς νὰ ἐπιχειροῦν κάθε χρόνον τὰ ἐναέρια ταξίδια πολλῶν χιλιάδων μιλίων.

Εἰς ἄλλα πάντοτε εἶναι ἀπαραίτητος ἡ θερμοκρασία τῶν τροπικῶν. Εἰς ἄλλα ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν γένει τῆς γραμμῆς ὅλης τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μαρόκου. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν τὸ καλοκαίρι ζητοῦν τὴν ἴδια θερμοκρασία εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλα εἰς τὴν μέσην καὶ ἄλλα εἰς τὴν βορείαν.

Εἰς τὸν τόπον μας μάλιστα πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ πουλιά, τὰ ὅποια — ὅπως ἡ πέρδικα, τὸ ἀγριοπερίστερο, ὁ σπουργίτης, ὁ κατσίλιερας, καὶ ὀλίγα ἄλλα — ἐκτιμοῦν, ὅπως πρέπει, τὰ θέλητρα τῆς στέγης μονίμου ἐστίας. Διότι σχεδὸν ὅλα — ἐκτὸς ὀλίγων — τὰ πουλιά, ὅπου κунηγοῦνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πουλιά, ὅπου ἡ ἔρχονται ἀπὸ τὰ βόρεια κλίματα, ποῦ τὰ σφίγγουν τὰ μεγάλα ψύχη, διὰ νὰ ξεχειμωνιάσουν ἐδῶ, ἢ περοῦν ἀπὸ τὸν τόπον μας ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ νότια τὴν

άνοιξιν διὰ βορειότερα κλίματα καὶ κατεβαίνουν τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου μὲ ἀντίθετο δρομολόγιο.

Ἄλλὰ κανεὶς νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὰ ταξίδια αὐτὰ τοῦ φτερωτοῦ κόσμου γίνονται χωρὶς περιπέτειες, χωρὶς κινδύνους, χωρὶς καταστροφάς. Πολλὲς φορές πέφτουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ ἐξάντλησιν, ἄλλοτε τοὺς δίνουν συνολικὸν θάνατον ἢ γάλαζα, αἱ κατ'αἰγίδες, οἱ τυφῶνες, πότε ἐπάνω στὰ κύματα τῶν θαλασσῶν καὶ πότε ἐπάνω σὲ βράχους, ποὺ τὰ περιδινοῦν μέσα εἰς σίφωνας καὶ τὰ συντρίβουν. Ἄλλοτε πάλιν πέφτουν σὰν πυκνὸ σύγνεφο ἐξάντλημένα ἐπάνω σὲ καράβια, στὶς κεραιῆς των, στὶς κορυφές, στὸ κατὰστρομα, στὰ τσιμπούκια, ὅπου βροῦν.

Καὶ διὰ μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς καταστροφὰς ἤμπορῶ νὰ προσφέρω τὴν μαρτυρίαν μου ὡς αὐτόπτης μάρτυς.

Εὐρισκόμην ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ « Σαλαμὶς » ὡς ἀνακριτῆς. Ἐπλέομεν μεταξὺ Ρόδου καὶ Καρπάθου. Ἦτο πρωὶ τῆς 31ης Αὐγούστου. Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἡμέραν, διότι τὴν ἐσημείωσα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου. Ἦμην ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν, ὅπου εἶδα τὸν ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας κελουστὴν νὰ παρατηρῇ μὲ προσοχὴ τὴ θάλασσα ἐμπρός. Ἐπῆρε τὰς διόπτρας καὶ ἀφοῦ ἐκοίταζε καλὰ, μοῦ εἶπε :

— Περίεργον ! Ἡ θάλασσα σὲ ἀρκετὴ ἔκτασιν εἶναι κίτρινη, σὰν νὰ εἶναι στρωμένη μὲ ψάθες.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν, ἐπλέομεν ἀνάμεσα σὲ μυριάδες πνιγμένα ὀρυκτῆρια ποὺ ἐπέπλεαν. Ἐρριψαν κουβάδες καὶ ἀνέσυραν μερικά. Εἶχεν ἀρχίσει ἡ σῆψις των. Ἀνέδιδαν τρομερὴ δυσσομίαν, ὅσο νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτὴν, ποὺ δὲν ἦτο μικρά. Τότε ἐνεθυμήθην ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Ρόδον, ὅπου ἤμεθα ἀγκυροβολημένοι, ἔλην τὴν νύκτα ἔπνεε σφοδρότατος ἄνεμος μὲ ἀτέλειωτὴ βροχὴ—

Ἄλλὰ δι' ἐμὲ τὸ μεγαλύτερον μυστήριον τῆς φύσεως τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τόσον τὰ μεγάλα, τὰ δυνατὰ πουλιά.

Μοῦ γεννοῦν ἀπορίαν, μοῦ ἐμπνέουν θαυμασμὸν οἱ μικροσκοπικοὶ ταξιδιώτες τοῦ ἀέρος, ὅπου περνοῦν βουρὰ καὶ κορυφές καὶ σχίζου τὸν ἀέρα ὑπερπόντιοι, ἐπάνω ἀπ' τὰ κύματα τῶν θαλασσῶν χιλιάδων μιλίων, ὅπου τὸν Αὐγούστον ἕως τὸν Ὀκτώβριον πετοῦν στὸν τόπο μας σὲ δένδρα, σὲ θάμνους, σὲ ἀγκάθια. Ἀποδημητικὰ εἶναι ἐπίσης μερικά μικροσκοπικὰ χειμωνιάτικα πουλιά, ἔμψυχα μικρὰ χρωματιστὰ λουλουδάκια, ὅπου νομίζεις ὅτι φθάνει ἢ πλέον ἀδύνατη αὔρα, μιὰ ἀνασάμιὰ ἐλαφρὴ ἀέρος, διὰ νὰ τὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ σὰν πούπουλα.

Πῶς ταξιδεύουν ὁ δρυοκολάπτης, ὁ κοκκινολαίμηξ καὶ τόσα ἄλλα πουλάκια, ὅπου χωροῦν μέσα εἰς ἓνα καρῦδι, καὶ πρὸ πάντων τὰ πρασινοκίτρινα πουλάκια, πού συχνάζουν στ' ἀγκάθια, μικρότερα καὶ ἀπὸ τὸ λουλούδι τοῦ ἀγκασθοῦ καὶ ὅπου μοιάζουν σὺν πεταλουδίτσες μὲ πούπουλα, ἀβρὰ παιγνιδάκια τῆς δημιουργίας :

Καὶ ὅμως καὶ αὐτά, χαριτωμένα μικρὰ στολίδια τῶν πράσινων κλαδιῶν, ὅπου λικνίζονται μὲ τὸ ἑλαφρὸ φύσημα—λουλούδια καὶ αὐτά—διασχίζουν ἠπείρους καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ἀπὸ ψηλά καρφοβούνια καὶ ἀπὸ τῆ βοή μανιασμένων κυμάτων, σὲ ἀπέραντα πελάγη μὲ ὀλόμαυρον οὐρανὸ καὶ κάτω ἀπὸ τῆ λάμψι τῶν ἀστραπῶν γιὰ νὰ φθάσουν στὸ ἀγνωστο τέρμα τοῦ δρόμου, ὅπου τοὺς δείχνει ἐμπρὸς εἰς τὰ ματάκια τους, μάτια σὺν ψιλῆς χανδρίτσες, τὸ ἔνστικτον !

«Γύρω εἰς τὸν τόπον μας»

Ἐμμ. Αὐκοῦδης

Ο Κ Ο Σ Σ Υ Φ Α Σ

Πολλοὶ πιστεῖουν πῶς στοὺς μεγάλους λόγγους εἶναι τὰ καλύτερα πουλιά. Ἄλλοίμονον ἂν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ κόσσυφας. Ὁ λόγγος θὰ ἦταν ἓνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγγῶν. Χρῶματα; ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λόγου χάριν ἡ τριγκλιτάρα (δρυοκολάπτης), ὁ σαλαπετεινὸς (ἔποψ) καὶ ὁ συκοφαγὰς, πού εἶναι σὺν πολὺχρωμοὶ ἐφημερίδες, ἂν ὅμως πρόκειται νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὐχεσθε νὰ μὴν εἴσθε ἐκεῖ. Ὅ,τι καιρικὸν ἤμποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ εἰς φωνήν ὁ Ὑψιστος, τὸ ἔδωκεν εἰς τὰ λαρύγγια των.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῆ ὁ σκέτος κόσσυφας, αὐστηρὸς, σοβαρὸς, μαῦρος ὡς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίτρινο ράμφος του, ὡς νὰ κρατῆ χειριμπαρένια πίπα. Ἡ σύντροφός του, ὅμως, δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλαν τῶν πτερῶν του οὔτε τὸ χρυσάφι τοῦ ράμφους του. Ὅ,τι εἶναι ἡ ἀμυγδαλιὰ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν πτερωτὸν τὸ λάλημά του θὰ πρωτοχαιρετίσῃ τὴν ἀνοιξιν ἓνα δύο μῆνες ἐνωρίτερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τὸ ἀηδόνι. Πρωτολαλεῖ, πρωτοξευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει.

Πότε αὐτὸ τὸ πουλί, τὸ ὅποιον δὲν παύει τὸ τραγοῦδι, εὕρισκε καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς φιλοδουλειᾶς, πού εἶναι ἡ φωλιά του ; Ποτέ, ποτέ δὲν ἔμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ

κανείς ότι ἐν ράμφος εἶναι δυνατὸν νὰ λεπτοουργήσῃ τὸ καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πῆλινον τάσι, τὸ καλοδεμένον ἀπ' ἔξω μὲ πολυτρίχια καὶ ρίζες, τὸ γαρνιρισμένον ἐπάνω σὲ χαλίγια, τὸ γαλακτωμένον ἀπὸ μέσα ἀπὸ καθαρὸν χρῶμα καὶ στρωμένον μὲ φρύγανα, χνουδία καὶ φτερά.

Τί περίεργον φαινόμενον ἡ τέχνη τοῦ ἔχουν αἱ φαλαεὶ τῶν περισσοτέρων ὀδιδκῶν πτηνῶν ! Μερικὰ ἀηδόνια ὑφαίνουν τὴν ἰδικὴν των κρεμαστὴν ἀπὸ ἓνα κλωνάρι ὡς κούνιαν, ἡ δὲ ποταμίδα (ὑπολαεὶς) ἐνώνει ἐνὸς κλαδιοῦ κατεβατὰ φύλλα καὶ τὰ ράβει κάτω κάτω κατὰ τρόπον, πού θὰ ἐζήλευε καὶ χεῖρ γυμνασμένη εἰς τὴν βελόνην. Φαίνεται ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἐκλεκτὰ πουλιά ὅ,τι λέγει ὁ Πλούταρχος διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους : « οὐδὲν εἶδος παιδείας ἀτιμᾶζουσι ». Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται λαμπροί, νοικοκυραῖοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακοι, μεγαλόψυχοι, πάντοτε καλόκαρδοι.

Κάμετε τὸν κόπον νὰ διαβάσετε αὐτὴν τὴν ἀφήγησιν, πού κάνει φίλος λοχαγός :

—« Ὅτε διέμενον πρὸ ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον ἕνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον κόσσυφον ἐν κλωβίῳ. Ἡμέραν τινὰ παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ' ὁδὸν νὰ ἀγοράσω μικρὸν τι πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀκόμη ἄνευ πτερῶν. Ἐνεκα τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καὶ διότι ἐλυπήθην τὸ ἀτυχὲς πτηνόν, τὸ ἠγόρασα.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχον πού νὰ τὸ βάλω, τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωβίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον τὸν κόσσυφον. Ἐνῶ δὲ περιέμενον νὰ ἴδω αὐτὸν ἀνησυχοῦντα, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὰ πτηνά, ὅταν θέτωσιν εἰς τὸ κλωβίον αὐτῶν ἕτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὗτος τουναντίον ηὐχαριστήθη, ἐπλησίασε τὸ μικρὸν, τὸ ἐθώπευσε καὶ δὲν ἤξευρε τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαρὰν του διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοῦ ἔθεσα καὶ τροφήν, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται ἐκ κρέατος, ἀμέσως ἔλαβεν ἐκ τούτου μερικὰ τεμάχια καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ μικρὸν ὄρφανόν, τὸ ὁποῖον τὸ ἔφαγε μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἐπέινα.

Ἐξηκολούθησε δὲ καὶ κατόπιν νὰ τὸ τρέφῃ μετὰ στοργῆς, μέχρις οὗ τὸ μικρὸν πτηνόν ἤρχισε νὰ τρώγῃ μόνον. Ἀφοῦ δὲ ἐμεγάλωσε καὶ ἐπτερώθη, διέκρινα ὅτι ἦτο ἀηδὼν, ἡ ὁποία ἔζησεν πολὺν καιρὸν μετὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ θεοῦ πατρός της ἐν ἄκρᾳ ἀγάπῃ καὶ ἀρμονίᾳ, ἡδὸν δὲ ἀμφοτέρα, ὡς νὰ ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν ».

Ἀπὸ τὸν μῆνα Ἰούλιον, ὅμως, ὁ κόσσυφας γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ

κήπου καὶ τοῦ ἀμπελιοῦ. Οἱ ἐρευνῆται τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τὸ ὅποσον λέγεται « ἀφέλιμα καὶ ἐπιβλαβῆ πτηνά », ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως, διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παστρεύει τὴν γῆν ἀπὸ ἔντομα τὰ ὅποια λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ ράμφους τοῦ μόνου αὐτὸς δύναται νὰ συγυρίσῃ. Ἄλλ' οἱ γεωργοί, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ἔντομολογίαν, δὲν βλέπουν κατὰ τί τοὺς ὠφελεῖ αὐτὴ ἢ συνδρομὴ, τὴν ὁποίαν τοὺς δίδει προστατεύων τὰ σύκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, διὰ νὰ τὰ καταπιῇ ὁ ἴδιος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔρχεται χρονιά, ὅτε ὁ περιπαθὴς αὐτὸς τραγουδιστὴς μαζί με τὸν ἄλλον ἐκεῖνον σατανάν, ὁ ὁποῖος λέγεται συκοφαγός, ἀφήνει στ' ἀμπέλια καὶ στοὺς κήπους μόνον συκοφλουδες καὶ τσάμπουρα.

Ἄλλὰ καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἐνῶ ἐκεῖνη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῆ πουλιά φαίνονται ὡς νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος, ἀξιοπρεπὴς, κύριος, μαυρογυαλίζων σὰν ἀτσάλι μετ' τὴν κεχριμπαρένιαν πίπαν του, κατακάθαρος. Ὅλα καὶ ὅλα, ἀλλ' ἔννοεῖ νὰ κάμῃ τὸ λουτρόν του κάθε μέρα.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερὰ
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921

Στ. Γρανίτσας

ΟΙ ΠΟΝΗΡΙΕΣ ΤΗΣ ΣΟΥΠΙΑΣ

Μόλις ἄρχισε νὰ χαράζῃ, βγῆκε ἡ σουπιὰ νὰ κυνηγήσῃ, γιατί πεινοῦσε πολὺ. Ὁ βοριάς, ποὺ φυσοῦσε δυνατὸς τόσες μέρες, δὲν τὴν ἄφησε νὰ προβάλλῃ ἀπὸ τὸ θαλάμι της. Μετὰ τὰ ὄχτῶ πλοκάμια, ποὺ φυτρώνουν γύρω στὸ κεφάλι της, ἔσπρωξε διὸ τρεῖς φορές τὸ νερὸ μπροστὰ καὶ ἔτρεξε γρήγορα πρὸς τὰ πίσω κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά. Ἐκεῖ στάθηκε καὶ γύρισε νὰ κοιτάξῃ τοὺς βράχους.

— Νά ἓνα μύδι, εἶπε.

Ἄπλωσε ἀμέσως τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ μεγαλύτερα πλοκάμια της, ποὺ φυτρώνουν καὶ ἐκεῖνα γύρω στὸ κεφάλι της καὶ εἶναι στὶς ἄκρες πλατιά σὰ φυτάρια, καὶ ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ βράχο τὸ μύδι. Ἐπειτα ἀπὸ πλοκάμι σὲ πλοκάμι τὸ ἔφερε στὸ στόμα της, ποὺ μοιάζει μετ' τοῦ παπαγάλου, καὶ τοῦ ἔσπασε τὸ ὄστρακο, ὅπως σπάζουμε ἐμεῖς τὰ μύγδαλα. Ἦστερα μετ' τὴ γλώσσα της, ποὺ εἶναι σωστὸς τρίφυρος, ἐγκλείψε τὸ κρέας καὶ τὸ κατάπιε.

— Νόστιμο φαί, μὰ λίγο, εἶπε. Κίνησε τὰ μικρὰ πλοκάμια της καὶ ἄρχισε νὰ ἀργοπλέη ἐμπρός. Σὲ λίγο ἄρπαξε δυὸ στρεΐδια.

— Τὰ στρεΐδια εἶναι πιὸ νόστιμα, εἶπε, ἀφοῦ τὰ ἔφαγε καὶ αὐτὰ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ἔνας κάβουρας ἐκεῖ κοντὰ πρόβαλε ἀπὸ τὸ θαλάμι του. Μὰ κατῶς εἶδε τὴ σουπιὰ τραβήχτηκε πάλι μέσα.

— Θὰ πεινάσουμε σήμερα, εἶπε στοὺς συντρόφους του. Ἐξω φυλάγει ἡ σουπιὰ.

— Ἐννοια σου, καὶ δὲ θὰ μοῦ γλυτώσης, εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ σταμάτησε.

Ἄπὸ τὸ θυμὸ της ἄλλαζε χρώματα. Ἐγινε κίτρινη, κόκκινη, γαλάζια, ὅσο ποὺ πῆρε τὸ χρῶμα τοῦ βράχου καὶ δὲν ξεχώριζε καθόλου.

Ἦστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα βγήκε πάλι προσεχτικὰ ὁ κάβουρας. Κοίταξε καλὰ, μὰ δὲν εἶδε τίποτα κακό.

— Ἐφυγε ! φώναξε δυνατὰ μὲ χαρὰ, βγήγτε, ἔφυγε !

Τρία τέσσερα καβούρια βγήκαν κι ἄρχισαν νὰ κοιτάζουν κι ἐκεῖνα μὲ προσοχὴ τὸ βράχο.

— Περίεργο ! εἶπε ἕνας. Κοίταξε πῶς ἀλλάζει χρώματα ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ βράχου.

— Θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ φῶς, πρόσθεσε ἄλλος.

— Ἄπ' ὅ,τι κι ἂν εἶναι, θὰ πάω νὰ δῶ, εἶπε ἄλλος. Δὲ βλέπω παρά δέκα σκουλήκια μεγάλα καὶ παχιά, φώναξε σὲ λίγο.

Καὶ ἄπλωσε τὶς δαγκάνες του νὰ τσακώσῃ ἕνα. Μὰ τὴν ἴδια στιγμή ἐνίωσε κάτι νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃ καὶ νὰ τὸν σφίγγῃ. Ἦταν τὰ δυὸ μεγάλα πλοκάμια τῆς σουπιᾶς. Γρήγορα τὸν παράδωσαν στὰ μικρότερα πλοκάμια, κι ὥσπου νὰ καταλάβῃ τὸ ξαφνικὸ ποὺ τὸν βρήκε ἦταν στὸ στόμα της.

— Ἡ σουπιὰ ! φώναζαν τ' ἄλλα καβούρια καὶ ἔτρεξαν σπρώχνοντας τὸ ἕνα τὸ ἄλλο νὰ ξαναμποῦν στὴν τρύπα τους. Ἐνα δυὸ ἀπ' αὐτὰ τσακώθηκαν ἀπὸ τὰ πλοκάμια τοῦ χταποδιοῦ.

— Μὰ μοῦ παίρνεις τὸ κυνήγι, ξάδερφε ! εἶπε μὲ παράπονο ἡ σουπιὰ.

— Νὰ μὴν κυνηγᾷς ἔξω ἀπὸ τὸ θαλάμι μου, εἶπε τὸ χταπόδι μὲ φόβρα. Ἐγὼ τὰ περίμενα τόσον καιρὸ τὰ καβούρια !

Καὶ ἄπλωσε τὰ κλωνάρια του νὰ τὴν ἀρπάξῃ. Ἐκεῖνη, ὅμως, μὲ δυὸ σπρωξιές τοῦ νεροῦ βρέθηκε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀρογαλιά.

— Τί νά σοῦ κάμω, εἶπε τὸ χταπόδι, πού δὲν μπορῶ νά κολυμπήσω στὰ βαθιά !

Καὶ γιὰ νά παρηγορηθῆ, ἄρπαξε ἓνα μὲ τ' ἄλλο πολλά σαλιγκάρια, πού ἤθελαν νά δοῦν τί ἔχει γίνεи.

Στὸ μεταξὺ βάρηκαν ρόδινα τὰ νερά ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ χρυσώθηκαν οἱ ἀκρογιαλιές. Μέσα στή θάλασσα ζύπνησε ὁ κόσμος της. Τὰ μεγάλα ψάρια κυνηγοῦσαν τὰ μικρά, καὶ αὐτὰ ἄλλα μικρότερα, καὶ τὰ μικρότερα κυνηγοῦσαν τὰ σαλιγκάρια, πού ζοῦν ἄφθονα στὰ πράσινα λιβάδια τῆς θάλασσας.

Ἡ σουπιὰ ἔφαγε ἀκόμη μερικά μύδια καὶ στρείδια, κατάπιε ὀλόκληρα ἓνα δυὸ ψαράκια, καὶ ἔπειτα χορτασμένη ἀποφάσισε νά γυρίσῃ στὸ θαλάμι της.

Ἐξαφνα ἔπεσε μπροστά της ἓνας ἴσκιος. Ἀπὸ τὰ νερά πού ταραχτήκαν κατάλαβε πὼς πλησίαζε κάποιον μεγάλο ψάρι, καὶ ἀλήθεια ἦταν ἓνα μεγάλο λαβράκι. Ἡ σουπιὰ κατάλαβε τὸν κίνδυνον καὶ δίνοντας μιὰ ἔτρεξε στοὺς βράχους ὅσο μποροῦσε γρηγορότερα. Μὰ τὸ λαβράκι ἦταν γοργοκίνητο καὶ σὲ λίγο τὴν ἔφτασε.

Κεφαλόποδο μὲ λένε,
καὶ ἂν μὲ χάσης, γύρευέ με,

εἶπε ἡ σουπιὰ, καὶ μονομιᾶς χύνει τὸ μελάνι της στὸ κεφάλι τοῦ ψαριοῦ. Ἀμέσως θόλωσαν τὰ νερά καὶ ἡ σουπιὰ βρέθηκε στὸ βυθό, λίγο πρὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ θολούρα, καὶ ἔμεινε ἀκίνητη. Τὸ λαβράκι θαμπώθηκε, σὰν νά τοῦ ἔριξαν στάχτη στὰ μάτια. Γιὰ κάμποση ὥρα κολυμποῦσε στὰ στραβά, καὶ εἶδε καὶ ἔπαθε νά βγῆ ἀπὸ τὴ θολούρα. Κοίταξε δεξιὰ, ἀριστερά, γύρω, πουθενὰ σουπιὰ !

— Μοῦ ξέφυγε, εἶπε, μὰ δὲν εἶναι καιρὸς νά ψάχνω... Ἐφαγα ἀρκετά. Καὶ ὅμως πεινῶ ἀκόμη, πρόσθεσε.

Καὶ ρίχτηκε σ' ἓνα κοπάδι μαρίδες, πού περνοῦσε μπροστά του σὰ σύννεφο.

Ἡ σουπιὰ σὲ λίγο ἀνέβηκε πάλι ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ σιγά-σιγά τραβήχτηκε στὸ βράχο. Ἐξαφνα βλέπει ἓνα σκουληκάκι, μὰ δὲν ἄργησε νά δῆ πὼς ἦταν περασμένο σὲ ἀγκίστρι. Παραμέρισε λίγο καὶ παραφύλαγε. Ἐνας χάνος πιάστηκε σ' αὐτό, ἐκεῖ πού πῆγε ἡ σουπιὰ νά τὸν ἀρπάξῃ, ὁ ψαράς τράβηξε τ' ἀγκίστρι καὶ τῆς ξέφυγε. Πάλι ξα-

νάπεσε τὸ ἀγκίστρι καὶ πιάστηκε μιὰ πέρκα. Ὁ ψαράς τὴν πῆρε κι αὐτή. Ὅταν ξανάριξε τὸ ἀγκίστρι, πέρασε πολὺς καιρὸς νὰ ξαναπιαστῆ ἄλλο ψάρι κι ὁ ψαράς ἄρχισε νὰ τραγουδῆ :

Χάνος εἶμαι, χάνομαι,
πέρκα εἶμαι, πιάνομαι,*
γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

Κι ἀλήθεια πλησίασε ἓνα ὄμορφο ψαράκι μὲ πράσινα, κόκκινα, κίτρινα καὶ μαῦρα χρώματα. Πλησίασε τὸ σκουληκάκι καὶ τσιμποῦσε μὲ προφύλαξη λίγο λίγο, ὥσπου ἄφησε γυμνὸ τὸ ἀγκίστρι. Ὁ ψαράς ἔνωσε τὸ τσίμπημα καὶ τράβηξε τὸ ἀγκίστρι ἀπάνω μὲ ὀρμή. Τὸ ψαράκι ἦταν γύλος κι ἄρχισε νὰ γυρίζη χαρούμενο καὶ νὰ τραγουδῆ :

Γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

— Τὸν ψαρά τὸν γελᾶς, μὰ ὄχι καὶ μένα ! εἶπε ἡ σουπιὰ.

Ἀπλῶσε τὰ πλοκάμια της κι ἄρπαξε τὸ παιγνιδιάρικο ψαράκι. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἔπιασε δυὸ τρεῖς ἄλλους γύλους, ἓνα χάνο καὶ μιὰ μικρούλα πέρκα.

Τῆς κεντήθηκε πάλι ἡ ὄρεξη καὶ δὲν ἤθελε νὰ γυρίσῃ στὸ θαλάμι της. Μὰ τὴν ὥρα πού ἐτοιμαζόταν ν' ἀρπάξῃ ἓνα μπαρμποῦνι χρυσοκόκκινο, πέρασε ἀπὸ πάνω της μιὰ βάρκα. Ἐνας ψαράς ὀρθὸς μὲ τὸ καμάκι στὰ χέρια κοίταξε προσεχτικὰ τὸ βυθό. Τσάκ ! ἀκούστηκε, μὰ τὴν ἴδια ὥρα ἡ σουπιὰ ἔχυσε ἄλλο μελάνι καὶ γλύτωσε, κι ἔτσι τὸ καμάκι μπήχτηκε στὰ χαλίκια. Ἀπὸ τὸν κρότο ταραχτήκε τὸ χπαπὸδι μέσα στὸ θαλάμι του, τὸ εἶδε ὁ ψαράς καί, πρὶν προφτάσῃ νὰ χύσῃ κι αὐτὸ τὸ μελάνι του, τὸ καμάκωσε καὶ τὸ τράβηξε ἀπάνω.

— Πάει ὁ ξάδερφος ! εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ γύρισε στὸ θαλάμι της χαρούμενη.

Ἐκεῖ γύρω κατοικοῦσαν κι ἄλλες σουπιές. Ἦταν ἡ ὥρα ποὺ ἔπρεπε νὰ γυρίσουν ὅλες. Μὰ ἔλειπαν οἱ περισσότερες.

— Τί ἔγιναν οἱ ἄλλες ; ρώτησε.

— Μὴν τὰ ρωτᾶς, ἀποκρίθηκε μιὰ. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, βρεθήκαμε μέσα στὰ δίχτυα.

— Καὶ πῶς γλυτώσατε ;

— Μαζὶ μὲ μᾶς μπερδεύτηκε κι ἓνα δελφίνι. Τί κακὸ ἔκαμε τὸ θη-
ρίο ! Ἔφαγε ψάρια, σουπιές και καλαμάρια, κι ἀφοῦ χόρτασε ἄρχισε
νὰ σκίζη τὰ δίστυα. Ἔτσι βρήκαμε κι ἐμεῖς καιρὸ και φύγαμε.

— Καὶ ἀπὸ φαγὶ ;

— Ποῦ εἶχαμε τὸ νοῦ μας, καημένη, γιὰ φαγὶ ; Μὰ ἐδῶ κοντὰ ἦταν
κάτι μικροὶ ἀστακοὶ ἀρματωμένοι. Ἐξαφνα παρουσιάστηκε ἓνα χτα-
πόδι και μὲ μιᾶς λιγοθύμησαν ὅλοι τους. Χόρτασε κι αὐτό, μὰ και
μεῖς πήραμε τὸ μερτικό μας.

Περιοδικὸ « Νεοελληνικὴ ἀγωγή »

Ἄνθρ. Καραβίτσα :

ΤΟ ΑΓΡΙΟΜΕΛΙΣΣΙ

Σχεδὸν τὰ περισσότερα σπήλαια τῶν εὐρυτανικῶν ὄχθων τοῦ
Ἀσπροποτάμου εἶναι κυψέλαι ἀγριομελισσῶν.

Παρακολουθοῦμεν πρωὶ και βράδν τὸ θέαμα τῆς καταδιώξεως των.
Σύννεφα πουλιῶν, τὰ ὁποῖα λέγονται μελισσοφάγοι, περιφέρονται
αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐπάνω εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰς σχισμά-
δας τῶν ὁποίων εἶναι ριζωμένα τ' ἀγριομελίσινα.

Οἱ μελισσοφάγοι ἀναμένουν τὴν πρωινὴν ἔξοδον ἢ τὴν βραδυνὴν
ἐπιστροφὴν τῶν μελισσῶν ἀπὸ τὴν βοσκὴν των. Ἡ ἀγριομέλισσα ἀλ-
λάσσει τακτικὰ δρόμον, ἀλλὰ και οἱ μελισσοφάγοι εὐρίσκονται παντοῦ
ἐμπρὸς της. Καταλαμβάνουν τὰ κατάλληλα σημεῖα τῆς διαβάσεως της
και ἐκεῖ τῆς ἐπιτίθενται καταστρεπτικῶς.

Δύο πλάσματα τοῦ Θεοῦ, τὸ πρόβατον και ἡ μέλισσα, ἔχουν τὸν
ἀλτροῦισμόν ἢ τὴν παραφροσύνην τόσοσ ἰσχυράν, ὥστε ἐκεῖ, ὅπου ὤρ-
μησεν ὁ ἀρχηγός, ν' ἀκολουθοῦν πιστά, ἔστω και ἂν βλέπουν τὸν θά-
νατον ἐμπρὸς των.

Ἐπήδησεν ὁ ἀρχηγός τῶν προβάτων (γκεσέμι) εἰς ἓνα γκρεμόν ;
Τὸν ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ πρόβατα και πρέπει νὰ σπάσῃ γ κ λ ἰ τ σ ε ς
ἐπάνω των ὁ τσοπάνης, διὰ ν' ἀνακόψῃ τὸ πήδημά των. Ἐπῆρε μιὰ
μέλισσα αὐτὸν τὸν δρόμον ; Σχηματίζεται ὀπισθεν της ἀλυσίδα, ὅλο-
τὸ μελίσι δὲν πλαγιδρομεῖ, χίλιοι μελισσοφάγοι νὰ εἶναι παφατε-
ταγμένοι δεξιὰ και ἀριστερά.

Οἱ μελισσοκόμοι γνωρίζουν τὴν ἡλιθίαν αὐτὴν ἀφοσίωσιν τῶν

μελισσῶν πρὸς τὸν ἀρχηγόν των καί, ἅμα τὸ πρῶν πρόκειται νὰ ἐκκινήσουν τὰ μελίσσια των διὰ τὴν βοσκήν, θὰ τουφεκίσουν εἰς τὸν ἀέρα, διὰ νὰ διώξουν τοὺς μελισσοφάγους, οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν γύρω ἀπὸ τὰ μελισσομάνδρια, διὰ νὰ πιᾶσουν τὴν μελισσογραμμὴν.

“Ὅταν αἱ μέλισσαι φθάσουν εἰς τὴν βοσκήν, οἱ μελισσοφάγοι δὲν ματαιοπονοῦν, διότι ἐκεῖ τὸ σμῆνος σκορπίζεται ἐπάνω εἰς τὰ ἔλατα νὰ βυζᾶξῃ τὸ μ ἄ ν ν α, τὴν καλυτέραν δηλαδὴ μελισσοτροφήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται τὸ τραχανιστὸ μέλι, ποῦ ὀνομάζεται ζ α χ α ρ ὀ μ ε λ ο.

Ἄλλὰ τὰ κακόμοιρα τ' ἀγριομελίσσια δὲν ἔχουν μόνον τὸν μελισσοφάγον ἐχθρόν. Τὰ καταδιώκουν κατ' ἐξοχὴν τὰ κουνάβια. Αὐτὰ εἶναι ἡ μεγάλη καταστροφή των. Ἀναρριχῶνται εἰς τὰς ἀποκορήμους φωλεὰς των καὶ καταστρέφουν τὸ μέλι των, χωρὶς ν' ἀφήνουν οὔτε κηρήθρας. Κατὰ δεύτερον λόγον τὰ κυνηγᾶ ἡ ἄλεπού, ἀλλ' αὐτὴ διὰ πολλοὺς λόγους ἀποφεύγει αὐτὰς τὰς ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις καὶ προτιμᾷ τὰ χαμηλὰ κοτέτσια.

Εἰς μίαν καταδιώξιν ἀγριομελισσιῶ ἔπεσον εἰς τὸν ποταμὸν. “Ὅταν εἶδε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰς ἀποτόμους ὄχθας, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἦτο μάταιον νὰ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀναρριχηθῆ, ἐστρογγυλοκάθισεν ἐπάνω εἰς τὰ νερά καὶ εἶπε φιλοσοφικῶς :

— Ἐέρω τώρα πὼς στὸ Αἰτωλικὸ θὰ μὲ βγάλῃ τὸ ποτάμι, ἀλλὰ βαριοῦμαι τὰ κλωθογυρίσματα...

Ἐκτοτε, λέγει ὁ μῦθος, ἡ ἄλεπού μόνον ἂν τὴν πάρῃ καμιὰ μεγάλη πείνα, κινδυνεύει εἰς ἡρωισμοὺς κατὰ τῶν ἀγριομελισσιῶν, τὰ ὁποῖα ἄλλωστε τὴν μάχονται τόσον φοβερὰ, ὥστε πρέπει ν' ἀπουσιάζουν, διὰ νὰ ἐπιτεθῆ εἰς τὸ μέλι των.

Οἱ ἄνθρωποι, τολμηρότεροι τῆς ἄλεπούς, καταδιώκουν τὰ ἀγριομελίσσια, τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἰς τὰ μέρη μας εἶναι τὸ ἐπικερδέστερον κυνήγι, ὅσον σχεδὸν τὰ κουνάβια καὶ τ' ἄλεπουδέρματα. Διότι πρῶτον τ' ἀγριομελίσσια, ὡς εὐρισκόμενα πλησίον τῶν ἐλατιῶν, κάνουν τὸ ζ α χ α ρ ὀ μ ε λ ο, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ἀκριβώτερον μέλι. Δεύτερον ἐπειδὴ δὲν τὰ τρυγοῦν τακτικά, ὅπως τὰ ἡμερα μελίσσια, ἔχουν ἄφθονο μέλι ἡμπορεῖ λόγου χάριν νὰ φθάσῃ ἐβδομηῆντα ὀκάδες μέλι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ βγάλῃ πέντε ὀκάδες κερὶ.

Ἄλλοτε τὸ κυνήγι τῶν ἀγριομελισσῶν ἦτο ἀνοργάνωτον, ἐγένετο δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς τυχόντας καὶ ἔνεκα τούτου ὀλιγότεψαν πολὺ τ' ἀγριομελίσσια. Οἱ αὐτοσχέδιοι ἀγριομελισσοκυνηγοὶ ἐνδιαφερόμενοι μόνον

πῶς θὰ πάρουν περισσότερο μέλι, τὰ ἐρήμαζαν ἢ ἀφήνοντες τὶς φωλιές των δίχως σταλιὰ μέλι εἰς ὥραν χειμῶνος ἤ, τὸ βαρβαρώτερον ἀκόμη, πνίγοντες τὰς μελίσσας διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἐξαγωγήν τοῦ μέλιτος.

Εὐτυχῶς τώρα τελευταῖα, διότι συνέβησαν πολλὰ δυστυχήματα, τ' ἀγριομελίτσια ἀφέθησαν εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος κυνηγούς των. Αὐτοὶ εἶναι ὄχι μόνον τολμηροὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τέλειοι τεχνῖται. Δένονται μὲ τριχιές καὶ κατεβαίνουν στοὺς γκρεμούς, ὅπου τ' ἀγριομελίτσια, τὰ ὅποια πρῶτα - πρῶτα δὲν σκοτάνουν, ἀλλὰ τὰ ναρκώνουν προσωρινὰ μὲ ἰσσοκαπνὸν καὶ τοιουτοτρόπως παίρνουν τὸ μέλι ἡσυχοί, ἀφήνοντας ἀνάλογον ποσότητα, διὰ νὰ μὴ ψοφήσῃ τὸ μελίτσι ἀπὸ τὴν πείναν.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ ἄνθρωπος προσέχει ὡσὰν τὰ μάτια του τ' ἀγριομελίτσια, ποὺ κατέφυγαν εἰς ἱεροὺς τόπους, δηλαδὴ περιοχὰς ἐξωκκλησιῶν, μοναστηρίων καὶ προσκυνηταριῶν. Δὲν τὰ πειράζει, διότι κατὰ γενικὴν λαϊκὴν πεποίθησιν ἐκεῖνα « κάνουν τὸ κερί τοῦ ἁγίου ».

Ὡσαύτως δὲν κρούει τ' ἀγριομελίτσια, τὰ ὅποια εἶναι εἰς μέρη στοιχειωμένα, διότι αὐτὰ τρέφουν « τὰ στοιχειά ».

Πρὸ ἐτῶν εἰς μίαν ὄχθην τοῦ Πλαταναῖ, παραποτάμου τοῦ Ἀγελῶφου, κάποιος παπὰς ἤθελε νὰ παραβῇ τὴν κοινὴν πρόληψιν καὶ νὰ τρυγήσῃ ἓνα ἀγριομελίτσι, τὸ ὁποῖον παλαιὰ παράδοσις τὸ ἔφερον ὡς « στοιχειωμένο ». Ἐδέθη λοιπὸν μὲ μίαν τριχιὰν καὶ ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μυθικὴν σπηλιάν, ὅπου τὸ ἀγριομελίτσι ἐδοῦλευσεν αἰῶνας τόσον, ὥστε νὰ κρέμονται τὰ μέλια κάτω εἰς τὸν βράχον ὡς ξανθὸς καταρράκτης.

Λέγεται ὅτι τὸν μελιτώδη αὐτὸν καταρράκτην κάποτε ἐτουφέκισε μὲ συρματοδεμένα βόλια ἑνας ἀμαρτωλὸς, γιὰ νὰ τὸν ρίψῃ κάτω, ἀλλ' ἔσκασε τὸ τουφέκι του καί, ἀντὶ νὰ κοποῦν τὰ μέλια, ἐκόπη τὸ χέρι του. Ἐκτοτε κανεὶς δὲν ἐπάτησεν ἐκεῖ πλην τοῦ παπαῖ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἤρχισε νὰ τρυγᾷ τὸ μέλι, ἤκουσε μίαν φωνήν :

— Σώνει ἄλλο τώρα.

Ὁ παπὰς ἐνόμισε πῶς τοῦ φωνάζουν οἱ σύντροφοὶ του ἐπάνω ἀπὸ τὸν βράχον, ἐνῶ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐφάναξε τὸ στοιχεῖο μέσα ἀπὸ τὴ σπηλιά. Ἐγύρισε λοιπὸν καὶ ἀπήνητσε στοὺς συντρόφους του :

— Τώρα νὰ πάψω ποὺ μπῆκα στὸ παχὺ στρῶμα :

Ἄλλὰ μόλις ἐκρίταξε πρὸς τὰ ἐπάνω, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν καλύτερα, εἶδε δίπλα του ἓνα φίδι καὶ στρέψας ἀμέσως τὸ μαχαίρι, μὲ τὸ

ὁποῖον ἐμελισσοῦργοῦσε, τὸ ἔκοψε εἰς δύο. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐξέλαβε γιὰ φίδι, ἦταν ἡ τριχιά πού τὸν εἶχαν δεμένο. Καὶ ὁ ἀτυχῆς παπᾶς ἐπλήρωσε τὴν παράδοσιν γιγρεμισθεὶς κάτω κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἤμποροῦν νὰ τὸν περισυλλέξουν ἀπ' ἐκεῖ.

Ἐκτοτε αἱ χωρικοὶ περνοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ στοιχειωμένο μελίσσι, τὸ ὁποῖον τώρα γεμίζει μὲ τὰ χρυσᾶ μέλια του καὶ τὰ χεῖλη τῆς σπηλιᾶς.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921

Στ. Γρανίτσας

Ο ΤΑΛΑΙΠΩΡΟΣ ΑΠΟΜΑΧΟΣ

Ἐνῶ ἐβάδιζον πρωῖαν τινὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων, συνήντησα ἔφιππον ἱερέα κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἐκεῖ ἔθεν στροφή πρὸς δεξιὰ ἄγει εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως.

Οἶκτον βαθὺν ἐνέπνεε τοῦ ἵππου τούτου ἡ θεά. Λιπόσαρκος, μὲ ὀφθαλμοὺς ἐσβεσμένους, μὲ τὰς πλευρὰς μετρουμένας ὑπὸ τὸ δέρμα, ἔσυρε μὲ δυσκολίαν τοὺς τρέμοντας πόδας του ἀδιάφορος πρὸς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν καὶ ἀναίσθητος εἰς τὰ σκληρὰ κυπήματα τῆς ὀζώδους ράβδου τοῦ ἀναβάτου του.

Αἴφνης μακρόθεν, ἐκ τοῦ βάθους τοῦ πεδίου, ἠκούσθησαν ἤχοι στρατιωτικοῦ σαλπίσματος. Ἦσκειτο ἐκεῖ μία ἵππαρχία, ὡς ὠνομάζοντο τότε τὰ ἵππικὰ συντάγματα. Ἡ σάλπιγξ ἐσήμαινε προσβολήν, ἡ δὲ πυκνὴ φάλαγξ ὡς ἓν σῶμα ἔβαινε ἀκάθεκτος.

Ὁ κατεσκληρὸς ἵππος ἐστόλωσεν ἀμέσως τοὺς πόδας αἰγλή σφρίγγους καὶ στρατιωτικοῦ μένους διεχύθη ἐπὶ τῆς ἐσβεσμένης μορφῆς του. Ὑψωσε τὴν κεφαλὴν, ἔκαμψεν ὑπερηφάνως τὸν αὐχένα καὶ ὠσφράνθη διὰ τῶν μυκτῆρων τὸν ἀέρα, τανύσας δὲ τοὺς πόδας ἔορξε παρατεταμένον χρεμετισμὸν καὶ ὡς βέλος ὤρμησε πρὸς τὴν πεδιάδα, χωρὶς ὁ ἀναβάτης του νὰ δυνηθῆ νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Δὲν ἦτο χρεμετισμὸς ἐκεῖνος, ὄχι ἦτο κραυγὴ ὀδύνης καὶ χαρμύσινος μουσικῆ, ἐν ταῦτῳ θρῆνος καὶ λυγμὸς παραμυθίας, δακρύελας. Τὸν εἶδον ἔπειτα λαμβάνοντα θέσιν εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς φάλαγγος, ὑπερήφανον, σφριγῶντα καὶ μετέχοντα μετὰ σθένους τοῦ φρενιτώδους καλπασμοῦ. Ὁ μοναχὸς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε διορισθῆ ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ ἵππου του ἱερέως τοῦ συντάγματος.

Ἐγέλων οἱ παρεστῶτες διὰ τὸ πάθημα τοῦ ἱερέως, ἐμοῦ δέ, ὁμολογῶ τοῦτο μεθ' ὅλον τὸν ἀσφαλῆ κίνδυνον τοῦ γελοίου, ἐπληρώθησαν δακρύων οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὸν γέροντα ἵππον.

Ταλαίπωρος ἀπόμαχος ! Ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐπέρασε μετὰ τῶν συντρόφων του τὸν εὐθυμον βίον τοῦ στρατῶνος, τῶν στρατιωτικῶν πορειῶν, τῶν τερπνῶν καταυλισμῶν τῆς ἐσπέρας, ὅτε αἱ τρυφερὰί θωπεῖαι τοῦ στρατιώτου τὸν ἀπεζημίωσον δαφιλῶς διὰ τοὺς μόχθους τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν πορειῶν. Τὸν ἐμέθυσον ἐπὶ μακρὸν τῆς σπάθης ἢ κλαγγῆς, τὰ σαλπίσματα. Ὅταν δὲ τὰ ἔτη ἐβάρυναν ἐπ' αὐτοῦ, ὅταν κατέστη ἀχρηστος, ἐχάραξαν διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὸ στίγμα τῆς ἀχρησίας, ὡς ἀδικον στρατιωτικὴν καθαίρεσιν εἰς τὸν ἔμιον στρατιώτην, καὶ τὸν παρέδωκαν εἰς τὴν σφύραν τῆς δημοπρασίας, ἢ ὅποια μετέβαλε αὐτὸν εἰς ἀχθοφόρον ἐξαγοράζοντα διὰ σκληρῶν μόχθων τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του, μέχρις οὗ μεταπωληθῆ διὰ μόνον τὸ δέσμα του...

« Διηγήματα »

Ἐμμ. Λυκούδης

ΤΟ ΕΛΑΦΙ

Εἰς τὸ Γεωργικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν Μεδεΐτην τὸ 1920, κάποιος ἐνθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σατωβριάνδου :

« Προπορεύονται τὰ δάση, ἀκολουθεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔπεται ἡ ἐρήμωσις ».

Ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι, ἂν θέλετε νὰ μάθετε πόσον ἐπροχώρησεν εἰς ἓνα τόπον ὁ ἄνθρωπος, πόσον δηλαδὴ τὸ δεῖνα μέρος εἶναι πυκνοκατοικημένον, ἄρα δασοπετσοκομμένον, ἡμπορεῖτε νὰ ἐρωτήσετε :

— Ἔχει ἐλάφια ;

Ὅπου ἐπάτησεν ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἐλάφι ἔφυγε. Τὸ ἐλάφι ἐνόησεν ὅτι τὸ δάσος ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἀνήκη εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀφοῦ εἰσῆλθεν ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ Εὐρυτανία εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πυκνοτέρα δασικὴ ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος. Δάσος ὅπως ὁ Κελαινᾶς (ἐπειδὴ εἶναι κατάμαυρον ἀπὸ τὴν πολλὴν πυκνότητά του, ἔχει τὸ ὀμηρικὸν αὐτὸ ὄνυμα Κελαινὸς - Κελαινᾶς), ὅπως ἡ Τσοῦκα τῆς Γρανίτσας, ὅπως τὰ τῶν Δολόπων, τὰ τῶν Ἀγράφων, τῆς Στεφανάδος, εἶναι σπάνια φαινόμενα εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα. Μ' όλα ταῦτα οὔτε ἓνα ἐλάφι δὲν βλέπομεν, ὄχι ἡμεῖς οἱ κυνηγοί, ἀλλ' οὔτε οἱ δασόβιοι ποιμένες τῆς Εὐρυτανίας.

Ἐχομεν, ὅμως, ἓνα πλήθος ὀνομασιῶν : « Λαφοπατησιά », « Λαφοπήδημα », « Λαφοδιάσελο » καὶ ἀφθόνοους παραδόσεις, ὅτι τὰ μέρη μας πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἦσαν λιβάδια ἐλαφιῶν. Αὐτὸ ἀλλοίωσε ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐλαφοκεράτων, ποὺ ἔχει κάθε σπίτι μεταξὺ τῶν διαφόρων βοτάνων, ποὺ νὰ « βρῖσκωνται κι ἀγύρευτα νὰ ἴναι », ὅπως λέγουν οἱ γερόντισσες.

Τὸ ἐλαφοκέρατο εἶναι τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει ἀλεξικέραυνον κατὰ τῶν φιδιῶν. Ἄμα σπίτι ἢ στάνη νιώση φίδια εἰς τὴν περιοχὴν τῆς, καίει ὀλίγον ἐλαφοκέρατο κι ἔπειτα ἐξαφανίζονται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν τὸ κατορθώνομεν διαφορετικὰ μὲ ὅλα τὰ « μαντολογήματα » ποὺ κάνομεν.

Λέγουν ὅτι τὰ φίδια φεύγουν, ἅμα μυρίσουν ἐλαφοκέρατο, διότι τὰ ἐλάφια τὰ μάχονται πολὺ. Ἄλλὰ πῶς ἤμπορεῖ νὰ διαβεβαιώσῃ αὐτὸ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦντας τὴν χώραν, ἢ ὁποῖα ἄλλοτε ἦτο βασιλεῖον τῶν ἐλαφιῶν ;

Ἡμεῖς ἐλάφι δὲν βλέπομεν, ὅπως εἶπα. Ἀκούομεν μόνον παραδόσεις, μύθους καὶ τραγούδια ἄφθονα γύρω ἀπὸ τὰ ἐλάφια καὶ τὰ ἀρκούδια, ποὺ ἀφθονοῦσαν ἄλλοτε καὶ τώρα ἐξαφανίσθησαν καὶ αὐτά. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσκότωσαν εἰς ἓνα μελισσομάντρι γειτονικοῦ χωριοῦ μίαν ἀρκούδαν καὶ ἔμεινε θαῦμα θαυμάτων.

Τὸ θρυλικὸν πλέον αὐτὸ ζῆον ἔχει μίαν συγκινητικὴν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Μὲ αὐτὸ ἐσυμβόλισαν οἱ Ἕλληνες τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παθήματά τῆς.

Ἡ πνιγεῖσα ἐπανάστασις τοῦ Λάμπρου Κατσῶν ἐτραγουδήθη μὲ αὐτοὺς τοὺς ὠραίους στίχους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς συμβολίζεται μὲ τὴν λαφίνα καὶ ἡ ὀργανωθεῖσα ἀπὸ τὴν Αἰκατερίνην τῆς Ρωσίας ἀπόπειρα τοῦ Κατσῶνι παρουσιάζεται ὡς « ἐλαφομούσια » (μωσχάρι ἐλαφιοῦ) :

Μὲ γέλασε μιὰ χαραυγὴ τ' ἀστρὶ καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγήκα νύχτα στὰ βουνά, νύχτα στὰ κορφοβούνια
κι ἀκούω τὰ πεῦκα ποὺ βογγοῦν καὶ τίς ὀξυὲς ποὺ τρίζουν,
κι ἀκούω τὰ λάφια ποὺ βογγοῦν μ' ὅλα τὰ λαφομούσια
καὶ μιὰ λαφίνα ταπεινὴ δὲν πάει μαζί μὲ τ' ἄλλα,

ὄλο τ' ἀπόσκια περπατεῖ καὶ τὰ ζερβὰ γυρίζει
κι ὅπ' εὖρη γάργαρο νερὸ θελώνει καὶ τὸ πίνει.

- Ἦ Ἡλῖος τὴν ἀπάντησε, στέκει καὶ τὴ ρωτᾷ :
- Τί ἔχεις, λαφίνα ταπεινή, καὶ τὰ ζερβὰ γυρίζεις
κι ὅπ' εὖρης γάργαρο νερὸ θελώνεις καὶ τὸ πίνεις ;
- Ἦλιε μου, σὰ μὲ ρώτησες, νὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσω.
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στέρφη, χωρὶς μοσχάρι,
κι ἀπὸ τοὺς δώδεκα κι ἐμπρὸς ἀπόχτησα μοσχάρι
κι ὁ κυνηγὸς τ' ἀπάντησε, ρίχνει καὶ τὸ σιστώνει
ἀνάθεμά σε, κυνηγέ, καὶ σὺ καὶ τὸ καλὸ σου,
πού μ' ἔκαμες κι ὀρφάνεψα κι ἀπὸ παιδιὰ κι ἀπ' ἄντρα.

Ἴδου καὶ ἄλλο, ὅπου ὁ Ἕλληνα συμβολίζεται μὲ ἐλάφι, ὁ κλέφτης
μὲ ζαριὰδι καὶ οἱ Τοῦρκοι μὲ σκυλιά :

Πέρα ἐκεῖ στὸν Ὀλυμπο
καὶ στὰ κοντοέλατα
βόσκει ἓνας γερόλαφος
κι ὄλο κλαῖν τὰ μάτια του,
βγάζει δάκρυα γαλάζια,
κι ὄλο καταγάλαζα.

- Ζάρκαδος ἐδιάβαινε,
στέκει τὸν ρωτᾷ :
- Τί ἔχεις, βρὲ γερόλαφε,
κι ὄλο κλαῖν τὰ μάτια σου ;
- Μπῆκαν σκύλοι στὸ χωριὸ
κι ὄλα κλαῖν τὰ μάτια μου.
- Ἴγὼ τὰ παίρνω τὰ σκυλιά
καὶ τὰ πάγω στὰ βουνά.
Ὡς τὸ γιόμα τὸ καλὸ
σκότωσαν τὸ ζάρκαδο,
κι ὡς τὸ δειλινὸ
πιάσανε τὸν ἔλαφο.

Καὶ ἀφοῦ σκότωσαν τὸ ζάρακδο (τὸν κλέφτη), τὸ τραγούδι συν-
εχίζει τὰ βάζανα τοῦ "Ἑλλήνας :

Δυὸ παιδιὰ Ρωμιόπουλα
καὶ Γρεβενιτόπουλα
χήρα Τούρκα δούλευαν
μὲ βουβαλοζεύγαρο,
ὅλη μέρα στὴ δουλειὰ
καὶ τὸ βράδυ στὸ σκιντιλί.

— Βρὲ παιδιὰ Ρωμιόπουλα,
γίνεστε τουρκόπουλα,
νὰ χαρῆτε τὴν Τουρκιὰ
καὶ τὰ γρίβα τ' ἄλογα ;

— Γίνεσαι κυρά, Ρωμιὰ
νὰ χαρῆς τὴν Παναγιὰ,
νὰ χαρῆς καὶ τὴ Λαμπρά
μὲ τὰ κόκκινα τ' αὐγά ;

Ἄδύνατον νὰ φαντασθῆτε πόσα συμβολικὰ τραγούδια τῆς Ἐπα-
ναστάσεως γύρω ἀπὸ τὰ ἐλάχια ἔχει ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἡ ἀγνωστος
ἀκόμη κατὰ 80 τοῖς ἑκατὸν καὶ τὴν ὁποῖαν τώρα ἐγγίζω εἰς τὴν λα-
γαρῆν καὶ ἀφθονον πηγὴν τῆς, εἰς τοὺς Ἀγραφιώτας σκηνίτας. Τί
εἶναι οἱ ξανθοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ; Καταρράκται στίχου, ρυθμοῦ, ἤχου,
θρύλου, μύθου, παραδόσεως.

Οἱ σκηνῖται Σαρακατσάνοι εἶναι οἱ καταλαγαρώτεροι "Ἑλλήνες.
Τοὺς παρακολοῦθῶ δύο μῆνας εἰς τὰ εὐρυτανικὰ βουνὰ καὶ δὲν χορ-
ταίνω τὴν ὁμορφίαν τῶν τραγουδιῶν των, τῆς χειρονομίας των. Ἡ
ράτσα αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τὴν τουρκοκρατομένην Ἑλλάδα τὸν Κατσαν-
τώνην, τὸν Λεπενιώτην, τὸν Στουρνάραν, τὸν Χασιώτην, τὸν Λιακα-
τᾶν, τὸν Τσάγκαν, τὸν Δίπλαν καὶ χίλιους ἄλλους τουρκομάχους, ἐπὶ
πλέον δὲ διέσωσε τὴν ἑλληνικὴν κτηνοτροφίαν κατὰ τὸ Εἰκοσιένα.
Διαφορετικὰ οἱ Σαρακατσάνοι θὰ ἦσαν μετ' ὀλίγον γνωστοὶ ἐκ τῆς
παραδόσεως, ὅπως καὶ τὰ ἐλάχια, μὲ τὰ ὅπευα ἔχει νὰ κάμῃ τὸ πολύ-
τροπὸν τραγούδι των.

Μοῦ διηγοῦντο ὅτι πέρυσι, πού ἐπλήγωσαν ἓνα στά πλάγια τοῦ Κόζιανα, τὸ ἔβλεπαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πού ἔζησε νὰ κλαίῃ, νὰ χύνη δάκρυα « σὰν κορόμηλα ». Οἱ πολύπαθοι Ἕλληνες δὲν ἤμποροῦσαν νὰ συμβολίσουν τὸν ἑαυτὸν τους μὲ ζῶον ἄλλο ἀπὸ τὸ ἐλάφι, τὸ ὅποῖον μέσα ἀπ' ὄλας τὰς διηγήσεις καὶ τὰ τραγούδια παρουσιάζεται ὡς ἓνα ποίημα πόνου.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921

Στ. Γεανίτσας

ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ ΜΑΝΑΣ

Εἶχαν θερίσει πιά, καὶ οἱ χωρικοὶ ἄφηναν ἐλεύθερα στὴν ἐξοχῆ τὰ ζῶα τους νὰ βόσκουν νύχτα μέρα, βόδια καὶ ἄλογα καὶ μουλάρια μαζί.

— Ἐμεῖς νὰ μὴν ἀφήσουμε ἔξω τὴ γοῦδουρίτσα μας, εἶπε ἡ Σμαράγδα στὸν ἄντρα της τὸν χαλικιά, τὸν Ζαφεῖρη τὸν Τσιρίμπαση.

— Ὅλος ὁ κόσμος τ' ἀφήνει ἔξω. Γιατί ἐμεῖς ὄχι ;

— Οἱ ἄλλοι ἂν πάθουν τίποτα, ἔχουν ν' ἀγοράσουν κι ἄλλα. Ἐμεῖς ; Πέρσι, θυμᾶσαι, πού μᾶς ψόφησε τὸ μουλάρι, χρεωθήκαμε γιὰ νὰ πάρουμε τὴ γαῖδουρίτσα. Ἐχει καὶ τὸ πουλαράκι της, δὲν κάνει νὰ μείνη ἔξω. Ποιὸς ξέρει ἂν κανένας λύκος δὲν τὴ βρῆ ἀδύνατη καὶ μᾶς τὴ φάη.

— Λύκος !... Ποῦ βρέθηκε λύκος ;

— Ναί. Στοῦ Λάλα ἔκοψε κάμποσα πρόβατα κι ἐπνιξε μιὰ φορᾶδα.

— Ἐ, τόσο μακριὰ μπορεῖ. Μὰ στὸ χωριὸ μας χρόνια τώρα πού δὲ φάνηκε.

Ποῦ νὰ ἔξερε ὁ Τσιρίμπασης πὼς ὁ λύκος μπορεῖ νὰ βραδιάσῃ στὴ Ροῦμελῆ καὶ περνώντας τὸ γεφύρι τοῦ Ἴσθμου νὰ ξημερωθῆ στά βουνὰ τοῦ Μοριᾶ.

Ἀλήθεια, τὸ χωριὸ, πού ὀνόμασε ἡ Σμαράγδα, τὸ ρήμαξαν δυὸ λύκοι. Εἶχαν βγῆ συντροφιά νὰ κυνηγήσουν. Κρύβονταν τὴν ἡμέρα στὸ δάσος ἢ σὲ καμιὰ ἀπόμωρη σπηλιά καὶ τὴ νύχτα ρίχνονταν στά κοπάδια. Ὡσπου νὰ ποῦν : « λύκος τριγυρνάει στίς στάνες μας », οὔτε λύκος φαίνονταν οὔτε τ' ἀχνάρια του.

Σ' ένα βουνό οι δυο λύκοι, τήν ώρα που σκοτεινίαζε, απάντησαν μιάν άλεπού. Ήταν βιαστική, μα κοντοστάθηκε και τους κοίταζε. Τήν κοίταξαν κι εκείνοι φιλικά, σά να τής έλεγαν πώς είναι ξένοι και δέν ξέρουν πού έχει καλό κυνήγι. Ή άλεπού όσμίστηκε τριγύρω και σταμάτησε κάπου τó κεφάλι της, σά να τους έδειχνε κάτι σπουδαίο. Οι λύκοι κατάλαβαν τί ήθελε να τους πη :

— Πιό εύκολα θα κυνηγήσετε στού Τάση τή στάνη. Σκυλιά δέν έχει και ό τσοπάνης αγαπά τόν ύπνο. Είχε κάμπουσες κότες και τις πήρα όλες τή μιá με τήν άλλη.

Οί δυό λύκοι προχώρησαν. Πήγαιναν σκυμμένοι στη γη και με τά ποδάρια τους άνοιχτά, σά να πηδοῦσαν κι όχι περπατοῦσαν. Τά ρουθούνια τους ήταν υγρὰ και μύριζαν τó χῶμα και τόν άέρα από μακριά. Τά αυτιά τους άκουαν και τόν παραμικρό ήχο. Ή μακριά φωνητάτῃ ούρά τους ήταν μισοσηκωμέγη, για να μην κάνη θόρυβο στά κλαριά και στά χορτάρια. Έφτασαν έτσι σ' ένα ψήλωμα και στάθηκαν να δοῦν, πριν να βγούνε στ' άνοιχτά. Άπ' εκεί πότε κοίταξαν γύρω, πότε κοίταζε ό ένας τόν άλλο σά να κρυφομιλοῦσαν.

Ή άστροφεγγιά φώτιζε τή στάνη σάν ήμέρα. Ό ούρανός ήταν βαθιά γαλανός. Ό Γαλαξίας τόν χώριζε τόν ούρανό στη μέση σάν απέ- ραντο άσημόστρωτο ποτάμι.

Μέσα στο μαντρί τά πρόβατα πλαγιασμένα καταγής, τó ένα κοντά στο άλλο, φαίνονταν σά μεγάλη φλοκάτα άπλωμένη στην άστροφεγγιά. Ή πόρτα τού μαντριού ήταν κλειστή, δεξιά κι άριστερά γυάλιζαν οι μεγάλες πέτρες, που κάθονται οι τσοπάνηδες τήν αύγη και άρμέγουν. Άπάνω στά ξύλα φαίνονταν οι ξύλινες καρδάρες-άνάποδα σάν καπέλα στραβοβαλμένα. Παραέξω τó γήλι. Και βαθιά μέσα στο μαντρί ξεχώριζε ή καλυβούλα τού τσοπάνη με τή στρογγυλή μικρή πορτούλα της, σά μεγάλο μάτι όρθάνοιχτο. Φωνή, μιλιá, τίποτα. Μόνο κάπου κάπου ένα κουδουνάκι ζυπνοῦσε τή νύχτα με τή φωνίτσα του : ντίν ! ντίν ! ντίν !...

Τέλος οι δυό λύκοι σηκώθηκαν, όσμίστηκαν τó δρόμο και πλησίασαν πάλι τά κεφάλια τους να συνεννοηθοῦν. Ήθελαν να πούν στη γλώσσα τους να μην έχουν έμπιστοσύνη στά λόγια τής άλεπούς, να ριχτῇ ό ένας στο μαντρί, και, αν τύχη να είναι σκυλιά, να τά βάλῃ μαζί τους. Έτσι ό άλλος θα κατορθώση ν' άρπάξῃ ένα πρόβατο, θα πάρῃ τή ρεματιά και θα βγῇ στο Γεροντόβραχο. Εκεί ν' άναταμώσουν να

τὸ φᾶνε. Ἔπεσαν ἔπειτα χάμω κι ἄρχισαν νὰ σέρνονται κατὰ τὸ μαντρί. Τόσο ἀπαλὰ σέρνονταν, ποὺ οὔτε λιθάρι κυλοῦσε οὔτε ξύλο σάλευε στὸ πέρασμά τους. Μὰ μὲ ὅλη τὴν προφύλαξη ἀκουστήκε κάποιο γρούξιμο στὸ μαντρί. Ἐκεῖνος ποὺ προχωροῦσε λίγο ἐμπρός, γύρισε καὶ κοίταξε γιὰ τελευταία φορά τὸ σύντροφό του. Ἦθελε νὰ τοῦ πῆ: « Ὑέματα μᾶς εἶπε ἡ ξαδέλφη μας ἡ ἀλεπού... Ὅπως εἶπαμε ».

Καὶ ἀμέσως τινάχτηκε στὰ λιγνὰ ψηλὰ πόδια του, λύγισε τὸ κορμί του, τέντωσε ἴσα ἐμπρός τὸ λαιμό του καὶ τὸ κεφάλι του χάθηκε σὰ σφήνα στὸ σκοτάδι. Τὴν ἴδια στιγμή δυὸ στοργηλοὶ καὶ μαλλιαροὶ ἴσκιοι ὄρμησαν ἀπὸ τὸ μαντρί καὶ μὲ φοβερὰ γαυγίσματα ρίχτηκαν ἀπάνω του. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Ὁ ἄλλος λύκος πήδησε στὸ μαντρί καὶ πρὶν καλά νὰ τὸν νιώσουν τὰ πρόβατα, ἄλλου ξέσκισε τὴν κοιλιά, ἄλλου ἔσπασε τὴ ραχοκοκαλιά. Ἐκεῖνα πετάχτηκαν ἀπὸ τὸν ὕπνο τρομαγμένα καὶ στριμώχτηκαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ μαντριοῦ ὅσα μπόρεσαν πήδησαν τὸ φράχτη καὶ σκόρπισαν στὸ σκοτάδι. Τὰ περισσότερα στάθηκαν ἐκεῖ τρέμοντας, μὲ τὸ κεφάλι κρυμμένο στὰ πόδια τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου. Ὁ λύκος, ἄμα χόρτασε ἀπὸ αἷμα, ἄρπαξε ἓνα πρόβατο στὰ δόντια του, πήδησε τὸ μαντρί καὶ πῆρε τὴ ρεματιά.

Στὸ μεταξὺ ξύπνησε ὁ βοσκός, ἄρπαξε τὸ ὄπλο του καὶ ἄρχισε νὰ πυροβολῆ. Πυροβολοῦσε στὸν ἀέρα καὶ φώναζε δυνατὰ, γιὰ νὰ δώσῃ εἶδηση καὶ στ' ἄλλα τὰ μαντριά. Δὲν ἄργησαν ν' ἀκουστοῦν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τουφεκιές, φωνές καὶ γαυγίσματα. Τὰ βουνὰ ἀντιλαλοῦσαν γύρω.

Καθὼς ἔτρεχε ὁ λύκος, ἔξαφνα εἶδε μαῦρον ἴσκιον νὰ κατακυλλᾶ ἀπὸ τὸ βουνὸ κι ἔνωσε τὸ ζεστὸ χνῶτο ἐνὸς σκύλου νὰ τοῦ καίῃ τὴν πλάτη. Χωρὶς νὰ θέλῃ παράτησε καταγῆς τὸ πρόβατο κι ἐξακολούθησε νὰ τρέχῃ μὲ πιὸ ἀνοιχτὰ πηδήματα. Ὅσο, ὅμως, κι ἂν ἔτρεχε δὲν ἄργησε νὰ αἰσθανθῆ στὰ πίσω πόδια του ἄγριες δαγκωματιές. Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ, κατόρθωσε νὰ ξεφύγῃ καὶ νὰ φτάσῃ στὸ Γεροντόβραχο. Ἔμεινε ἐκεῖ κάμποσες μέρες, ὥσπου νὰ γιάνουν οἱ πληγές του. Ἀναγκάστηκε νὰ τρέφεται μὲ σκουλήκια. Τοῦ κάκου περίμενε τὸ σύντροφό του.

Ἐπειτα, μόλις ἔνωσε πὼς μποροῦσε νὰ περπατήσῃ, βγῆκε πάλι στὸ κунήγι. Στὶς ρεματιές ἔκανε ἀκόμη ζέστη. Ἀρχισε κι ἀνέβαινε στὰ ψηλά. Κάτι ὄψιμα λαγουδάκια κι ἓνα κατσικάκι, ποὺ ἔμεινε πίσω ἀπὸ τὴ συντροφιά του, τὸν ἔθρεψαν στὸ δρόμο καὶ τὸν δυνάμωσαν.

Καθώς βγήκε σέ μιὰ ράχη, μύρισε ψοφίμι. Τὰ ὄρνια, πού εἶδε συναγμένα στό ψῆλωμα, καί τὰ ρουθούνια του τὸν ὀδήγησαν γρήγορα κοντὰ σ' ἓνα κέδρο. Τὰ ὄρνια πέταξαν σκούζοντας, ὅταν εἶδαν νὰ πλησιάξῃ ὁ λύκος, σὰ νὰ θύμωσαν πού τοὺς χάλασε τὸ φαγί τους. Κοιτάζει καί τί βλέπει ; Τὸ σύντροφό του ἐλεεινὸ καὶ ἄθλιο πτώμα. Οὔτε ὁ μισὸς δὲν εἶχε μείνει.

Ἐξαφνα βλέπει ἓνα λαγό. Ἐτρεξε νὰ τὸν κυνηγήσῃ. Τὸν ἔπιασε καί τὸν ἔφαγε.

Ἀπὸ βουνὸ σέ βουνὸ βρέθηκε μιὰ βραδιά στό λιβάδι, πού ἔβοσκαν τὰ ζῶα τοῦ χωριοῦ. Τὸ λιβάδι ἀνέβαινε σιγὰ-σιγὰ σ' ἓνα βουνὸ σκεπασμένο μ' ἔλατα, μὲ κέδρα καὶ πουρνάρια. Κάπου κάπου φούντωναν καί μερικές γέρικες βελανιδιές.

Ὁ λύκος, καθὼς εἶδε τὰ ζῶα νὰ βόσκουν στὴ μοναξιά, στάθηκε. Τοῦ κεντήθηκε ἡ ὄρεξη νὰ τὰ βάλῃ μὲ τὰ μεγάλα ζῶα.

Ἐπесе χάμω καὶ ἄρχισε νὰ σέρνεται ἀπάνω στὴν ψηλὴ καὶ δροσερὴ χλόη. Σερνόταν ἤσυχα σὰ φίδι, μὰ ὅσο προσεκτικὰ κι ἂν πλησίαζε, τὰ ζῶα τὸν ἐνωσαν. Τ' ἄλογα χλιμίντρισαν ἀνῆσυχα καί τὰ βόδια μούγκρισαν. Καί στὴ στιγμὴ ἔλα τ' ἄλογα μαζεύτηκαν σ' ἓνα μέρος, ἔσμιζαν τὰ κεφάλια τους, σὰ νὰ ἦταν δεμένα σ' ἓνα στύλο, καί μὲ τὰ κορμιά τους ἔκαμαν κύκλο. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καί τὰ βόδια. Συναχτήκαν, ἔβαλαν στὴ μέση τὰ μοσχάρια καί τίς ἀδύνατες ἀγελάδες κι ἐκεῖνα στάθηκαν ὀλόγυρα μὲ τὰ κεφάλια πρὸς τὰ ἔξω, σκυμμένα κάτω, καί τὰ κέρατα ἔτοιμα. Ὁ λύκος σύρθηκε πρῶτα μιὰ δυὸ φορές γύρω στὰ ἄλογα καί δοκίμασε νὰ πηδήσῃ στὴ ράχη κανενός. Μὰ τὰ ἄλογα ἄρχισαν τίς κλωτσιές μὲ τὰ πίσω πόδια τους, πού γιὰ πολλὴν ὥρα δὲν ἔβλεπεσ παρά ἀτσάλενιες ὀπλές μέσα σέ φούντωτὲς οὐρές. Πῶ νὰ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ ὁ λύκος ! Σύρθηκε ἔπειτα γύρω στὰ βόδια καί δοκίμασε μ' ἓνα πῆδημα ν' ἀνοίξῃ τὸ λαιμὸ κανενός. Μὰ κάθε φορὰ πού δοκίμαζε, ἀντὶ τὸ λαιμὸ εὗρισκε μπρὸς του κάτω κέρατα μυτερά καὶ δυνατά, ἔτοιμα νὰ τοῦ στίσουν τὴν κοιλιά.

Μάχρυνε λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖ γιὰ νὰ συλλογισθῇ καλύτερα τί νὰ κάνῃ. Ἐξαφνα βλέπει τὴ γαϊδουρίτσα τοῦ Τσιρίμπασῃ μὲ τὸ πουλαράκι της. Ἦταν ξεχασμένη σέ κάποιο ψῆλωμα καί τώρα πού ἐνωσε τὸν κίνδυνον ἔτρεξε τὸν κατήφορο γιὰ νὰ χωθῇ ἀνάμεσα στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔτρεξε νὰ τῆς κόψῃ τὸ δρόμο.

Ἐνα σκυλάκι βρέθηκε συμμαζεμένο σέ μιὰ κουφάλα πουρναριοῦ

κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο του. Μὰ ὅταν εἶδε τὸ λύκο νὰ χυθῆ ἀπάνω στὴ γαίδουρίτσα, βγγῆκε κι ἔτρεξε γιὰ τὸ χωριό.

Ὁ λύκος ἄρχισε νὰ φέρνῃ γύρους τῆ γαίδουρίτσα, ὅλο και στενότερους γύρους, νὰ τῆς δείχνῃ τὰ δόντια του. Ἐκεῖνη στάθηκε ἀπελπισμένη. Ἔτρεμε ὀλόκληρη. Ἀδύνατο νὰ φτάσῃ στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔβαλε σημάδι τὸ πουλαράκι και χύθηκε ἀπάνω του.

Μὰ τώρα ἦρθε ἡ σειρά τῆς μάνας. Ἡ γαίδουρίτσα πῆρε θάρρος και μπῆκε ἀνάμεσα στὸ λύκο και τὸ παιδί της. Μὲ τὰ πίσω πόδια της ἄρχισε νὰ κλωτσᾷ και μὲ τὸ στήθος της νὰ σπρώχνῃ τὸ πουλαράκι της στὴν κουφάλα ἐνὸς ἑλατου. Μὰ ἐκεῖνο δὲν τὴν βοηθοῦσε καθόλου. Ἔτρεμε κι ἔστεκε ἀκίνητο. Πολλὲς φορές τέντωσε τὸ κεφάλι του, περίεργο νὰ δῆ τί γίνεται πίσω ἀπὸ τὴ μάνα του. Τέλος ἡ γαίδουρίτσα κατάφερε νὰ βάλῃ μέσα τὸ πουλαράκι, ἔκλεισε μὲ τὸ στήθος της τὴν κουφάλα και μὲ τὰ πίσω πόδια της ἔδινε κλωτσιεὲς ἀδιάκοπα.

Ὁ λύκος ἄφρισε ἀπὸ τὴ λύσσα του. Πολλὲς φορές κατόρθωσε νὰ μπῆξῃ τὰ δόντια του στ' ἀφύλαχτα πλευρὰ τῆς γαίδουρίτσας. Μὰ στὸ τέλος ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὶς κλωτσιεὲς της. Τὰ αἷματα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ πλευρὰ τῆς γαίδουρίτσας. Μὰ δὲν ἔτρεχαν λιγώτερα ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ λύκου. Ἡ ἄμοιρη μάνα προστάτευε και μὲ τὸ αἷμα της τὸ παιδί της.

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν μακριὰ βραχνὰ γαυγίσματα. Ἦταν ὁ Ἀράπης τοῦ γύφτου, ἕνα κατάμαυρο μεγάλο μαντρόσκυλο. Τὸ σκυλάκι, ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ λιβάδι, ἦρθε λαχανιασμένο στὸ σπίτι τοῦ Τσιρίμπασης και μὲ νοήματα ἔδωσε νὰ καταλάβῃ πὼς ἡ γαίδουρίτσα τους κινδύνευε.

Ὁ Τσιρίμπασης κοιμόταν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ Ἀράπης τὸν τράβηξε ἀπὸ τὰ ρούχα, τὸν ξύπνησε και τοῦ ἔδειξε πὼς ἔπρεπε νὰ πάρῃ τὸ τουφεκί του και νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Τὸν τράξῃξε ἄλλη μιὰ φορὰ και ἔτρεξε μπρὸς μαζί μὲ τὸ σκυλάκι.

Ἀπὸ τὰ γαυγίσματα τοῦ Ἀράπῃ ξύπνησε και ἡ Σπαράγδα.

— Πάει ἡ γαίδουρίτσα μου ! εἶπε.

Ὁ λύκος στὸ μεταξύ εἶχε καιρὸ νὰ φύγῃ. Κατάλαβε πὼς καθὼς ἦταν κουρασμένος δύσκολα θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Ἀράπῃ. Πῆρε λοιπὸν τὸν κατήφορο. Μὰ κι ὁ σκύλος τὸν πῆρε ἀπὸ κορτὰ και τὸν ἔριξε στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Σὲ μιὰ στροφή τὸν ἀντίκρισε ὁ Τσιρίμπασης και μὲ μιὰ τουφεκιά τὸν ξάπλωσε κάτω.

Ὁ Ἀράπῃς ἔτρεξε, τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ λαιμό, τὸν σῆκωσε ψηλά,

τὸν τίναξε, τὸν ξανατίναξε κι ἀφοῦ βεβαιώθηκε πὼς ἦταν νεκρός, τὸν πῆρε κι ἔτρεξε μὲ χαρὰ στὸν ἀφέντη του.

Στὸ μεταξὺ ξημέρωσε. Ἐπὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων καὶ τὶς φωνὲς τῶν τσοπάνηδων οἱ χωρικοὶ ἔμαθαν πὼς φάνηκε λύκος κι ἔτρεξαν στὰ χωράφια νὰ δοῦν τὰ ζῶα τους.

Σὲ λίγο μαζεύτηκαν γύρω ἀπὸ τὸ ἔλατο. Ἡ γαϊδουρίτσα ζοῦσε ἀκόμη, μὰ τὸ αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τὶς πληγές. Ἀγκομαχοῦσε τόσο θλιβερὰ, ποὺ ράγιζε τοῦ καθενὸς τὴν καρδιά. Μόλις εἶδε τὸν Ἀράπη νὰ σέρνῃ τὸ λύκο, χάιδεψε μὲ τὸ κεφάλι της τὸ πουλαράκι, ἔριξε μιὰ ματιὰ εὐχαριστημένη στὸ σκύλο καὶ ξεψύχησε. Τὸ πουλαράκι δὲν εἶχε καταλάβει τίποτε, μὰ δύσκολα κατόρθωσαν νὰ τὸ βγάλουν ἀπ' ἐκεῖ. Τόσο ἦταν τρομαγμένο.

Κάποιος εἶπε μὲ συγκίνηση :

— Τέτοια μάνα δὲν πρέπει νὰ τῆ φᾶνε τὰ κοράκια κι οἱ ἀλεπούδες. Λέω νὰ τῆ θάψουμε.

Ἄλλοι τὸ δέχτηκαν, ἔσκιασαν ἕνα λάκκο καὶ τὴν ἔθαψαν ἐκεῖ. Ἐπὶ τότε τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔμεινε νὰ λέγεται : « Τὸ μνημὲν τῆς μάνας ».

Περιοδικὸ « Νεοελληνικὴ ἀγωγή »

Ἄνδρ. Καρκαβίτσας

12. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ - ΜΥΘΟΙ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΑΔΙΑΚΡΙΣΙΑ

Δῶσ' κι ἐμὲ καὶ τοῦ παιδιοῦ μου,
εἶναι κι ὁ ἄντρας μου στὴ θύρα.

ΑΛΗΘΕΙΑ

Ἐξ ἀνοήτου καὶ μεθύοντος μαθήση τ' ἀληθές.

*

Ἡ ἀλήθεια εἶν' τοῦ Θεοῦ, τὸ ψέμα τοῦ διαβόλου.

*

Λέγε τὴν ἀλήθεια, νά 'χης τὸ Θεὸ βοήθεια.

*

Ἄπὸ παιδί, τρελὸ καὶ μεθυσμένο μαθαίνει τὴν ἀλήθεια.

ΑΠΡΙΛΗΣ

Ἄν βρέξει ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά κι ὁ Μάης πέντε δέκα,
νά ἰδῆς τὸ κοντοκρίθαρὸ πῶς στρίβει τὸ μουστάκι,
νά ἰδῆς καὶ τίς ἀρχόντισσες πῶς φιλοκρησαρίζουν,
νά ἰδῆς καὶ τὴ φτωχολογιά πῶς φιλοκοσκινάει.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ἄπὸ Αὐγούστο χειμῶνα καὶ ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι.

*

Αὐγούστος ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος.

*

Αὐγούστε, καλὲ μου μήνα, νά 'σούν δυὸ φορές τὸ χρόνο !

*

Ἦρθ' ὁ Αὐγούστος, πάρ' τὴν κάπα σου.

*

Οὔτ' ὁ Αὐγούστος χειμῶνας οὔτ' Ἀπρίλης καλοκαίρι.

ΑΧΑΡΙΣΤΙΑ

Αυχάριστος στο ένα,
χίλια νά τοῦ δώσης δὲ σοῦ λέει σπολλάτη.

*

Ἡ θάλασσα κι ὁ αυχάριστος ποτέ τους δὲν χορταίνουν.

*

Τοῦ αυχάριστου τὴ χάρη, ὅποιος κάνει τήνε χάνει.

ΓΕΙΤΟΝΑΣ

Κρείττων ὁ κακὸς τοῦ πονηροῦ γείτονας.

(Βυζαντινὴ)

*

Κάλλιον κακὸν χρόνον, παρὰ κακὸν γείτον.

(Κύπρου)

*

Ὅ,τι ἀκοῦς στοῦ γείτονά σου, πάντεχε καὶ στὰ δικὰ σου.

*

Ὅταν πιάση φωτιά τὸ σπίτι τοῦ γείτονά σου,
κοντὰ 'ν' καὶ τὸ δικό σου.

*

Γείτονα ἔχεις, Θεὸν ἔχεις.

*

Ἄντάν νά θέλ' ὁ γείτοσ σου, παντρεύεις τὸ παιδί σου.

(Κύπρου)

*

Ἄζωστος τρέχει ὁ γείτονας, κι ὁ συγγενὴς ζωσμένος.

*

Κάλλιο μιὰ κακὴ ἀρρώστια, παρὰ γείτονας κακός.

ΓΕΝΑΡΗΣ

Γενάρη μὴνα κλάδευε, φεγγάρι μὴ γυρεύης.

*

Τοῦ Γενάρη τὸ ζευγάρι διάβολος θεὸ νά τὸ πάρη.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἐκατσε ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα κι ἐκυνήγησε τὴ φτώχεια.

*

Ἡ δουλειὰ νικάει τὴ φτώχεια.

*

Ὅποιος περπατεῖ μυρίζει, κι ὅποιος κάθεται βρωμάει.

ΠΑΛΕΟΝΕΞΙΑ

Καὶ τοῦτα δικά μου κι ἐκεῖνα δικά μου
κι ὅσα σκεπάζει ἡ κάπα μου
κι ὅσα θωροῦν τὰ μάτια μου.

ΠΡΟΝΟΙΑ

Δεμένος ὁ γάιδαρος, ἀναπαμένος ὁ νοικοκύρης.

*

Σφάλα τὸ σπίτι σου, γιὰ νὰ μὴν κάνης κλέφτη τὸ γείτονά σου.

*

Ἀφραγὸς κῆπος, ἔρμα τὰ λάχανα.

*

Στερνή μου γνώση, νὰ σ' εἶχα πρῶτα.

ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑ

Ποτέ του αὐγὸ δὲν ἔδωκε, μήτε τ' Ἀγιοῦ Λαζάρου.

*

Δὲν δίνει τ' ἀγγέλου του νερό.

Ν. Γ. Πολίτου « Παροιμίες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ », 1899 - 1904

Ο ΠΕΖΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Στὸν κάμπο τοῦ Μαραθῶνα ἔγινε μιὰ φορὰ μεγάλη μάχη. Τοῦρκοι πολλοὶ μὲ ἄρματα πολλὰ ἤρθαν νὰ σκλαβώσουν τὴ χώρα καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ περάσουν στὴν Ἀθήνα. Δὲν πῆγαν γραμμὴ στὴν Ἀθήνα, γιατί οἱ Ἕλληνες φύλαγαν μὲ πολλὰ πλεούμενα καὶ τρικάρτα τὸν Πειραιά. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν λίγοι ἐμπρὸς στὴν ἀμέτρητη δύναμη τοῦ ἐχτροῦ. Συνάχτηκαν ἀπ' ὅλα τὰ περίγυρα χωριά καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κι ἔπιασαν πόλεμο φριχτό. Ἄν τοὺς νικήσουμε, σοῦ λέγει, ἐδῶ, πάει, τοὺς σπάσαμε· δὲ θὰ δοῦν τὴ σφάτα νὰ φύγουν.

Πολέμησαν ἀπὸ τὴν αὐγὴ ὡς τὸ βράδυ. Ἀπελπισμένα πολέμησαν οἱ ἐχτροί, ἀλλὰ πλέον ἀπελπισμένα πολέμησαν οἱ Ἕλληνες. Τὸ αἶμα πῆγε ποτάμι· ἔφτασεν ὡς τὰ ριζὰ τοῦ Βρανοῦ καὶ ὡς τὸ Μαραθῶνα ἀντίκρου. Ἔσυρε ὡς τὴ θάλασσα κι ἔβαψε κατακόκκινα τὰ κύματα. Θρῆνος καὶ κακὸ ἔγινε. Τέλος νίκησαν οἱ Ἕλληνες. Οἱ Τοῦρκοι ἔτρεξαν νὰ γλυτώσουν στὰ καράβια. Οἱ Ἕλληνες τοὺς κυνήγησαν, κι ἐκεῖ τοὺς κατάσφαζαν, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς δὲν γύρισε πίσω.

Ἐτρεξαν τότε δυὸ νὰ φέρουν τὴν εἶδηση στὴν Ἀθήνα. Ὁ ἕνας ἔτρεξε καβαλάρης, ὁ ἄλλος πεζὸς κι ἄρματωμένος. Ὁ καβαλάρης ἀνέβηκε τὸν Ἀφορεσμὸ καὶ κατέβηκε στὸ χωριό. Καθὼς τὸν εἶδαν οἱ γυναῖκες ἔτρεξαν κοντὰ του :

« Σταμάτα », τοῦ φώναζαν, « σταμάτα ! ».

Ἦθελαν νὰ τὸν ρωτήσουν τί ἀπόγινε ἡ μάχη. Στάθηκε μιὰ στιγμή νὰ πάρη φύσημα, κι ἔπειτα πάλι δρόμο. Τέλος φτάνει στὸ Ψυχικό· ἐκεῖ πῆγε νὰ ξεψυχήσει, πιάστηκε ἡ ἀναπνοή του, τὰ πόδια του ἔτρεμαν· τώρα ἔλεγε νὰ πέσει. Ἀντρειεύεται τότε καὶ παίρνει βαθιὸ ἀνασασμό, καὶ μιὰ καὶ δυὸ ἔφτασε στὸ τέλος στὴν Ἀθήνα.

« Νικήσαμε ! » εἶπε, κι ἔπεσε αὐτὸς καὶ ξεψύχησε. Ὁ καβαλάρης ταχυδρόμος ἀκόμα δὲν φάνηκε !

Ἐκεῖ ποὺ σταμάτησε ὁ πεζοδρόμος κι ἐκεῖ ποὺ πῆρε ἀνάσα ἄφησε τ' ὄνομα τοῦ καμώματός του.

Τὸ πρῶτο χωριὸ τ' ὀνόμασαν Σταμάτα, τὸ δεύτερο Ψυχικό.

Ν. Γ. Πολίτου « Παραδόσεις », 1904

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΥ

Ἀμπελουργὸς βαριαρρωστῆ καὶ πέφτει τοῦ θανάτου
καὶ γύρω του συνάζονται τὰ πέντε τὰ παιδιὰ του
καὶ δέρονται καὶ κλαῖνε
κι ἀπελπισμένα λένε :

- « Πατέρα, πῶς θὰ ζήσωμε ἐμεῖς χωρὶς ἐσένα,
ἔρημα κι ἀπροστάτευτα, φτωχὰ κι ὀρφανεμένα ! ».
Κι ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε : — « Κάπου βαθιὰ στ' ἀμπέλι
σᾶς ἔχω κρύψει θησαυρό. Κι ἐκεῖνος ποὺ τὸν θέλει,
ἂς πάη νὰ ψάξῃ νὰ τὸν βρῇ,
γιατὶ ἔτσι εἶν' ὅλοι οἱ θησαυροί ».

Πέθανε καὶ τὸν ἔθαψαν κι ἀρχίνισαν νὰ σκάβουν
χωρὶς νὰ ξεκουράζωνται, χωρὶς στιγμή νὰ χάνουν.
Κι ἀφοῦ δὲ βροῦσαν τίποτα, εἶπαν : — « Οἱ κόποι πᾶνε !
Μᾶς γέλασ' ὁ πατέρας μας, συχωρεμένος νὰ 'ναι ! ».

Μὰ ὅταν ὁ τρύγος ἔφτασε, τ' ἀμπέλι ἐπάνω ὡς κάτω
ἀπ' τὸ πολὺ τὸ σκάψιμο σταφύλια ἦταν γεμάτο.

I. Πολέμης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

ἄβυσσος	— βράθυρον, μέγα βάθος.
ἀγέρωχος	— ὑπερήφανος, ἀκατόδεκτος.
ἄδω	— ψάλλω, τραγουδῶ.
αἰγλή	— λάμπις, ἀκτινοβολία, δόξα, φήμη, μεγαλοπρέπεια.
αἰθρία	— ξαστεριά.
αἰνίττομαι	— ὑπνοῶ, ὁμιλῶ αἰνιγματωδῶς, ἀσαφῶς.
αἰωροῦμαι	— εἶμαι μετέωρος, ἀνέρχομαι ἢ ταλαντεύομαι εἰς τὸν ἄέρα.
ἀκάθεκτος	— ἀσυγκράτητος, ὄρμητικός.
ἀκαρῆς	— ἐν ἀκαρ. ἢ, εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα, ἀμέσως, ἐντὸς δευτερολέπτου.
ἀλαζονεία	— ὑπερηφάνεια.
ἀλαλάζω	— φωνάζω ἰσχυρῶς.
ἀλάργα	— μακρὰν (ἰταλ.).
ἀλώβητος	— ὁ μὴ βλαβεῖς, ἀβλαβής.
ἀμαυρός	— σκοτεινός, ὁ μὴ λάμπων.
ἀμαυρώνω	— κάμνω τι σκοτεινόν, ἐλαττώνω τὴν λάμπιν, θαμπώνω.
ἄμμουδα	— βυθὸς θαλάσσης ἀμώδης.
ἀμφιθέατρον	— θέατρον κυκλοτερές ἢ αἶθουσα διαλέξεων με κλιμακωτὰ ἐδῶλια.
ἀναγέρνω	— ξαπλώνω προχείρως πρὸς ἀνάπαυσιν.
ἀνάγομαι	— ἀπομακρύνομαι.
ἀναδεύω	— ἀνακατεύω.
ἀναρριχῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀπιθώνω	— ἀποθέτω, τοποθετῶ.
ἀποδέλοιοπο	— ὑπόλοιπον, τὸ ἀπομένον.
ἀποφθεγματικὸς	— ὁ ἐκφραζόμενος με συντόμους ἐκφράσεις.
ἀπρόσιτος	— μὴ προσιτὸς (πρὸς — εἶμι), ἀπροσέγγιστος, ἀπλησίαστος, ἀπροσπέλαστος.
ἀργιλῆς	— καπνοσῦριγξ με μακρὸν σωλήνα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθη ἀπὸ φιάλης ὕδατος (τουρκ.).
ἄρωγός	— βοηθός, ὑπερασπιστής.
ἄσθμα	— λαχάνισμα.

ἀσπαίρω	— σπαρταρῶ.
Ἄσπρὸπότημος	— ὁ Ἄχελῶς.
αὐτανδρός	— μετ' αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν, μὲ ὄλον τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου καὶ τοὺς ἐπιβάτας.
αὐτόπτης	— ὁ βλέπων μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια του.
αὐχμηρὸς	— πλήρης αὐχοῦ, ἀπεξηραμμένος, στεγνός, πνιγρός.
αὐχάριστος	— ἀχάριστος (διαλεκτ.).
ἄφάτνωτον	— χωρὶς φατνώματα, ἡμιτελές.
ἄφορία	— ἔλλειψις παραγωγῆς, σπάνις.

B

βαργομισμένος	— βαρύγνωμος, ὠργισμένος κατὰ τινος, δύσθυμος.
βδελύσσομαι	— ἀποστρέφομαι, κοινῶς σιχάινομαι.
Βεγγάζη	— παραλιακὴ πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς.
βολίς	— βῆμα ἢ ὄργανον βαλλόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης πρὸς καταμέτρησιν.
βόλτα	— στροφή, ἀλλαγὴ πορείας ἱστιοφόρου.
βρατσέρα	— ἱστιοφόρον πλοῖον μικροῦ ἐκτοπίσματος.
βρίκιον	— ἱστιοφόρον μὲ δύο ἴστους καὶ τετράγωνα ἴστια.
βρυασμὸς	— τέρψις, πολλὴ εὐφροσύνη.
βυθῶ	— βυθίζομαι εἰς τὴν θάλασσαν.

Γ

γδοῦπος	— βαρὺς κτύπος, βρόντος.
γήλοφος	— λοφίσκος ἀπὸ χῶμα.
γλαυκός	— γαλανός.

Δ

δαψιλής	— ἄφθονος, πλοσυσιπάρωχος, ἐλευθέριος, μεγαλόδωρος, μέγας, ἄφθονος.
δέος	— φόβος, ἀνησυχία, τρόμος, ψυχικὴ ταραχή.
διάτορος	— διαπεραστικός, ὀξύφωνος (διά — τὸρῶ = τρυπῶ).
δίη	— σπειροειδῆς κίνησις ὕδατος, κοινῶς ρουφήχτρα.
δῶμα	— δωμάτιον, οἶκος, κατοικία.

E

ἔβενος	— ξύλον συμπαγές, μαῦρον καὶ σκληρόν.
εἰκαστικός	— ὁ ἱκανὸς νὰ ἀπεικονίζῃ, παραστατικός· εἰκαστικὰ τέχνηαι = αἱ καλὰ τέχνηαι.

ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐλλανοδίκτης	— κριτῆς ἀγώνων, ἀγωνοδίκης.
ἐλλοχεύω	— παραμονεύω.
ἐνάλιος χλωρίς	— σύνολον φυτῶν θαλασσίων.
ἔρπω	— σύρομαι μέ τήν κοιλιάν, σύρομαι.
ἐφέστιος	— ὁ ἐπὶ τῆς ἐστίας κείμενος.

Ζ

ζεῦξις	— ἡ σύνδεσις διὰ ζεύγματος, διὰ προχείρου γεφύρας.
Ζέφυρος	— ὁ δυτικὸς ἄνεμος.

Η

ἡμιολία	— ἴστιοφόρον πλοῖον μέ δύο ἴστους ἐλαφρῶς κεκλιμένους πρὸς τήν πρύμνην, κοινῶς γολέτα.
---------	--

Θ

θάλλπος	— θερμότης, ζέστη (μάλλον εὐάρεστος), περίθαλπις, ἐμφύχωσις, ἐγκαρδίωσις.
θηλυπρεπής	— ὁ μέ τρόπους γυναικείους.
θημωνιά	— ὁ ἐκ δεματίων σιτηρῶν ἢ χόρτων σωρός.

Ι

ἴβις	— πτηνὸν ἱερὸν διὰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους μέ ράμφος μακρὸν καὶ κεκαμμένον.
ἰλιγγιώδης	— ποὺ προκαλεῖ ἰλιγγον.
ἰλιγγος	— ζάλη, σκοτούρα, διατάραξις τῶν φρενῶν.

Κ

καλάρω	— ρίπτω εἰς τήν θάλασσαν δίκτυα ἢ παραγάδι.
καμπτήρ	— ἡ καμπή τοῦ στίβου εἰς τὰ ἀρχαία στάδια.
καπούλια	— τὰ νῶτα τῶν μεγάλων τετραπόδων ζώων.
καραδοκῶ	— καιροφυλακτῶ.
κασσία	— ἀρωματῶδες φυτόν, φλοιὸς ἀρωματώδης (περὶ που ὡς ἡ κανέλα).
κατεσκλημῶς	— (μετοχή ἀχρήστου ρ. κατασκελλῶ) κάτισχνος, σκελετώδης, ἀπεξηραμμένος (πετσὶ καὶ κόκαλο).
κέλυφος	— τὸ ξυλῶδες περίβλημα τοῦ καρποῦ, τὸ κοινῶς λεγόμενον τσῶφλι.

κιοτής	— άνανδρος, δειλός (τουρκ.).
κλιτύς	— πλευρά βουνοῦ, κατωφέρεια.
κομάντος	— στρατιώται διὰ δυσκόλους ἐπιχειρήσεις.
κορβέτα	— πλοῖον ἰστιοφόρον τρίστιον.
κόρκωμα	— γείσον γεφύρας.
κότινος	— ἀγριελαία· μεταφορικῶς βραβεῖον.
κουπαστή	— τὸ ἀνώτατον χεῖλος τῶν τοιχωμάτων τοῦ πλοίου.
κράσπεδον	— τὸ ἀκρότατον μέρος ἐνὸς πράγματος, ὃ ἐξέχων γύρος.

Λ

λάβαρον	— εἶδος σημαίας εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς· σημαία σωματείου.
λιπόσαρκος	— χωρὶς πολλὰς σάρκας, ἰσχνός, κοκαλιάρης (λέιπω — σάρξ).

Μ

μάνδαλος	— τεμάχιον ξύλου ἢ σιδήρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀσφαλίζεται ἐσωτερικῶς ἡ θύρα.
μάνα	— τὸ σχοινίον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀναρτῶνται τὰ ἄγκιστρα τοῦ παραγαδιοῦ.
μαρμαρυγή	— λάμψις, ἀκτινοβολία.
μελίφθογγος	— μελίφωνος, γλυκύφωνος.
μένος	— ὄρμη ψυχῆς, ἀκράτητος δύναμις, ἀκάθεκτος ὄρμη.
μεσαίων	— τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ Ε' μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μ. Χ.
μετάφρενον	— τὸ μεταξύ τῶν δύο ὠμοπλατῶν μέρος τῆς ράχως.
μῆ γὰρ	— μήπως, μὴ τάχα.
μολπή	— χορός, ἄσμα μετὰ χοροῦ πρὸς τιμὴν θεοῦ ἢ ἡρώως.
μόχος	— κόπος, ταλαιπωρία, βασανισμός, ἀγωνία.
μπαλκόνι	— ἐξώστης (ἰταλ.).

Ν

νάρθηξ	— πρόναος τῆς ἐκκλησίας.
νωδός	— ἐστερημένος ὀδόντων.

Ο

ὄζώδης	— ὁ ἔχων ὄζον ἢ ὄζους (ἐξόγκωμα), κόμβον, ἐξοχήν.
οἰηματίας	— ἀλαζών, ματαιόδοξος, καυχησιάρης.
οἰμωγή	— στεναγμός, θρήνος, ὄδυρμός.
ὀλίσθημα	— παραπάτημα.
ὀλοφύρομαι	— κλαίω, θρηνῶ.

Π

παγκρατής	— κυρίαρχος.
πάλλω	— σείω ἰσχυρά, κινῶ ταχύτατα, κραδαίνω, δονῶ, θέτω εἰς παλινδρομικὴν κίνησιν.
πανοικει	— μὲ ὄλην τὴν οἰκογένειαν.
παράμαλλο	— ἕκαστον τῶν νημάτων τοῦ παραγαδιοῦ τῶν φερόντων τὰ ἄγκιστρα.
πάρωρα	— πέραν τῆς κανονικῆς ὥρας.
περιδινοῦμαι	— περιστρέφομαι κυκλοτερώς καὶ ταχέως, στροβιλίζομαι, στριφογυρίζομαι.
περίτεχνος	— ὁ κατεσκευασμένος μὲ μεγάλην τέχνην.
πιχάει	— ἐπιχύνει, ρίπτει πηλὸν ἢ ἄσβεστον.
πόρος	— πέρασμα, διαβατὸν μέρος ποταμοῦ.
προαίρεσις	— πρόθεσις, θέλησις, ἐπιθυμία.
πυρίκαυστος	— πεπυρακτωμένος, ἐν πυρὶ κεκαυμένος.

Ρ

ράκος	— ἔνδυμα ἐφθαρμένον.
ραμαζάνι	— νηστεία τῶν μωαμεθανῶν κατὰ τὴν ἡμέραν.
ρίψασις	— ὁ ἀπορρίψας τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν μάχην καὶ τρεπόμενος εἰς φυγὴν, φυγόμενος.
ρομφαία	— εἶδος εὐθείας, μεγάλης καὶ πλατείας σπάθης.
ρωγμή	— σχισμὴ εἰς μῆκος καὶ βάθος, ρήγμα, σπάσιμο, ἀνοιγμα.

Σ

σαλαγῶ	— κατευθύνω μὲ φωνὰς τὰ βοσκήματα.
σέλας	— φῶς, φεγγοβολία, λάμψις.
σθεναρὸς	— πλήρης σθένους, πλήρης ἠθικοῦ, δυνατός, ρωμαλέος, ψυχωμένος,
σιέλεθρον	— σκελετός.

σκήπτρον	— ράβδος δηλοῦσα ἀξίωμα ἢ ἀρχήν.
σκήτη	— μικρά μονή, ἐρημητήριοι μοναχῶν.
σικουτέλα	— (ἰταλ.) πιατέλα, γαβάθα, πινάκιον (παροψίς).
σικῶμμα	— πείραγμα.
σμηῆνος	— πλῆθος πτερωτῶν ἐντόμων, ἰδίως μελισσῶν.
σούρουπο	— λυκόφως, ὅταν ἀρχίζει νὰ ὑκτώνη.
σπαράζω	— (ὡς ἀμετάβατον) κινουῖμαι.
σπάραχνα	— βράγχια, τὰ ἀναπνευστικά ὄργανα τῶν ἰχθύων.
σπινθήρ	— σπίθα.
στόμφος	— πομπῶδες ὕψος κατὰ τὴν ὁμιλίαν, καυχησιολογία.
στριγγιά	— ὄξεια, διαπεραστική φωνή.
σνταχα	— λίγο πρὶν φέξη.
σνωρις	— ζεύγος ἵππων ὡς καὶ προσώπων.
Σίφάξ	— πόλις τῆς Τύνιδος.
σφρίγος	— εὐρωστία, ζωηρότης.
σφριγῶ	— ἔχω σφρίγος, ἔχω ζωηρότητα.

T

τανύω	— τείνω, τευτώνω, ἀπλώνω ὅσο μπορῶ, ἀπλώνω διάπλατα.
ταχιά	— αὔριον, λίαν πρωί.
τὶ ἢ τ'	— διότι.
τορπιλλάκατος	— πλοιάριον ὠπλισμένον μὲ τορπίλλας.
τραγάνα	— ἔδαφος πετρῶδες, εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.
τρυφηλὸς	— ὁ διάγων βίον γεμάτον ἀπὸ ἀνέσεις, ὁ ἔχων τρυφήν, δηλ. καλοπέρασιν.
τσελίκι	— (τουρκ.) χάλυψ, ἀτσάλι, ἄνθρωπος ρωμαλέος, ὑγιέστατος.

Υ

ὑπέρμαχος	— ὑπερασπιστής, προστάτης.
ὑπεροψία	— ἀλαζονεία, ἀδικαιολόγητος ὑπερηφάνεια.
ὑπηχῶ	— ἀντηχῶ βαθιά.
ὑποφώσκω	— φέγγω ἀμυδρῶς, ἀρχίζω νὰ φέγγω, νὰ ξεφωτίζω (χαραυγή).

Φ

φιλαυτία	— ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ἐγωϊστικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτόν μας.
φιλέδικος	— ἐκδικητικός.

φιλοσκώμων	— ὁ ἀγαπῶν τὸ σκῶμμα, τὰ ἀστεῖα.
φιρμάνιον	— διάταγμα βασιλέως ἢ σουλτάνου.
φλοκάτα	— παχὺ μάλλινον ἔπανωφόρι τῶν ποιμένων, ἔχει ἀφθονοὺς χνούδι καὶ φλόκους, φουντωτοὺς θυσάνους, λέγεται ἄλλως καὶ κάττα.
φρεγάδα	— πολεμικὸν πλοῖον.
φουκιάδες	— μέρη γεμάτα ἀπὸ φύκη.

Χ

χλαμὺς	— κοντὸς μανδύας.
--------	-------------------

Ω

ὠμόσα	— (τοῦ ρ. ὄμνυμι) ὠρκίσθη.
-------	------------------------------

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ὑπῆρξε καθηγητῆς τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ Γεώργιος. Εἶναι τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γ. Ἀθανασιάδου - Νόβα. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1894. Διετέλεσε καὶ ὑπουργός. Ἐγραψε διάφορα ποιήματα.

ΑΝΝΙΝΟΣ Μπάμπης. Ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς τὸ Ἀργοστόλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1934. Ἦσυχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης τὸ 1848 καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητῆς γυμνασίου. Ἐγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Σῦρον τὸ 1835. Κατέγινεν εἰς τὸ ἐμπόριον ζήσας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἐγίνεν ἰδρυτῆς τοῦ « Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ». Ἀπέθανε τὸ 1908. Ἐγραψε ταξιδιωτικὰς ἀναμνησεις, διηγήματα, ἐν οἷς καὶ τὸν « Λουκῆν Λάραν » κ.λ.π.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ Στέφανος. Ἐγεννήθη ἐν Γρανίτση τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Διάφορα πεζὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον : « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου ».

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ κυριώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον : « Οἱ Κρήτές μου ».

ΔΑΦΝΗΣ Στέφανος. Εἶναι φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυβούλου Ζωιπούλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος τὸ 1882 καὶ ἀπέθανε τὸ 1947. Συνέθεσε ποιήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1859 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζά.

ΕΛΑΤΟΣ Νώντας. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ παιδαγωγοῦ Ἐπαμεινώνδου Παπαμιχαήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1871 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα διὰ τὰ παιδιὰ.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ Χρίστος. Έγεννήθη εν Ἀθήναις τὸ 1895. Ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα ὑπὸ τίτλους: «Ἡ Πίνδος», «Τὸ Ροῦπελ» κλπ.

ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ Δημήτριος. Ἑλλην διπλωμάτης. Ἔγεννήθη τὸ 1872. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά. Ἀρχισυντάκτης καὶ διευθυντὴς πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔγραψε φιλολογικὰ ἄρθρα καὶ μελέτας.

ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ Ἰωάννης. Ἔγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1873. Ἔγραψε ποιήματα.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Ἀνδρέας. Ἔγεννήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανε τὸ 1922. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν καὶ κυρίως μὲ τὸ διήγημα. Ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα «Ὁ Ζητιάνος», «Λόγια τῆς πλώρης» κ.ά.

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Ἀντώνιος. Καθηγητὴς ἀρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀκαδημαϊκός. Ἔγεννήθη ἐν Βλάστη τῆς Δ. Μακεδονίας τὸ 1870 καὶ ἀπέθανε τὸ 1960.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ Διονύσιος. Ἔγεννήθη τὸ 1884. Ἐξέδωκε τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἔπαναστάσεως. Ἀκαδημαϊκός.

ΚΟΡΑΗΣ Ἀδαμάντιος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Χίον. Ἔγεννήθη τὸ 1748 εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους, ὅπου ἔζησε. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ πλῆθος ἄλλων συγγραμμάτων. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ ἐπέδρασε πολὺ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νέας γραφομένης γλώσσης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ Ἀριστοτέλης. Ἔγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης τὸ 1858 καὶ ἀπέθανε τὸ 1918. Ἔσπούδασε εἰς Γερμανίαν φιλοσοφίαν καὶ παιδαγωγικὴν. Ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς διδασκαλείου. Ἔγραψε κυρίως διηγήματα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ Κωνσταντῖνος. Ἔγεννήθη εἰς Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1894. Ἔγραψε περὶ καὶ ποιήματα, διὰ τῶν ὁποίων ὕμνησε τὴν ἀγροτικὴν καὶ ποιμενικὴν ζωὴν.

ΚΥΡΟΥ Ἀχιλλεύς. Ἔγεννήθη τὸ 1898 καὶ ἀπέθανε τὸ 1950. Διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα «Ἔστία». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν λογοτεχνίαν.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ Ἐμμανουήλ. Ἔγεννήθη εἰς Ναύπλιον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἐκαλλιέργησε τὸ διήγημα.

ΜΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος. Πολεμιστὴς καὶ ποιητὴς (1869 - 1913). Μετέσχε τῆς

Κρητικής επανάστασεως 1896. Ἀρχηγὸς σώματος, μέλος τοῦ Μακεδονικοῦ κοιμιτάτου (1904). Συνετέλεσεν ἐπὶ κεφαλῆς 300 Κρητῶν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πρεβέζης (1912). Ἐγραψε ποιήματα.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ Γεράσιμος. Ἐγεννήθη εἰς Κεφαλληνίαν (1828 - 1911). Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσεν ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ Λέων. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης. Ἀπέθανε τὸ 1879. Συνέγραψε πεζογραφήματα. Τὸ κυριώτερον τούτων «Ὁ Γεροστάθης» ἐχρησίμευσεν ἐπὶ δεκάδας ὡς ἐτών προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τῶν Ἑλληνοπαίδων.

ΜΕΛΑΣ Σπυριδίων. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Εἶναι ἐκ τῶν καλυτέρων ζώντων χρονογράφων, βιογράφων, θεατρικῶν συγγραφέων καὶ κριτικῶν. Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν πλείστα ἔργα : «Ὁ μπαμπὰς ἐκπαιδεύεται», «Ὁ Παπαφλέσσας», «Ὁ Γέρος τοῦ Μοριά», «Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης», «Ματωμένα ράσα» κ.ἄ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ Μιχαήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Κύριον ἔργον του ἦτο ἡ δημοσιογραφία. Ἐδημοσίευσεν χρονογραφήματα, ἐντυπώσεις, διηγήματα.

ΜΟΔΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Μοναστήριον τῆς Μακεδονίας τὸ 1890. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν.

ΜΩΡΑ·Ι·ΤΙΔΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς Σκίαθον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν. Φίλος τοῦ Παπαδιαμάντη, μετὰ τοῦ ὁποίου συνέβαλεν ἐνίοτε εἰς ναὸν τῶν Ἀθηνῶν. Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν διηγήματα θρησκευτικά, πατριωτικά, ἠθογραφικὰ καὶ ταξιδευτικὰς ἐντυπώσεις ὑπὸ τὸν τίτλον : «Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα».

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ Παναγιώτης. Παιδαγωγὸς γεννηθεὶς τὸ 1852. Διηύθυνε πολλὰ διδασκαλεῖα τοῦ Κράτους καὶ διετέλεσε Διευθυντὴς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς παιδαγωγικὰς πραγματείας. Ἀπέθανε τὸ 1931.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ Σπύρος. Ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος ἀθηναϊκοῦ τύπου. Ἐγεννήθη τὸ 1856 καὶ ἀπέθανε τὸ 1933.

ΠΑΛΑΜΑΣ Κωστής. Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859 καὶ ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ὑπηρετήσεν ὡς γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ποίησιν. Ἐγραψεν, ὅμως, καὶ διηγήματα, δράματα καὶ κριτικὰς μελέτας. «Τραγούδι τῆς πατρίδος μου», «Ὁ τάφος», «Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου», «Η

«φλογέρα του βασιλιά», «Η Ἀσάλευτη Ζωή» κλπ. Θεωρείται μετὰ τὸν Σολωμὸν ὁ καλύτερος τῶν συγχρόνων ποιητῶν.

ΠΑΛΛΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Ἔχει μεταφράσει τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἔγραψε πολλὰ πρωτότυπα ποιήματα.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς Σκιάθον τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Ἔσπουδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων διηγηματογράφων. Τὰ ἔργα του εἶναι πολλά. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ Φόνισσα», «Χριστουγεννιάτικα διηγήματα», «Πασχαλινὰ διηγήματα» κ.ά.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1815. Ὁ πατὴρ του ἔθανατώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, μόλις ξεερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ἐξαετῆς τότε ὁ Κωνσταντῖνος κατέφυγε μετὰ τῆς μητρός του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐξεπαιδεύθη κατ' ἀρχὰς ὡς ὑπότροφος τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α'. Τὸ 1830 συνέχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ σχολὴν τοῦ Γενναδίου καὶ ἔπειτα εἰς εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια. Τὸ 1851 ἐξελέγη καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐξέδωκε τὸ μνημειῶδες ἔργον του, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἰς 5 τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1891. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

ΠΑΡΑΣΧΟΣ Ἀχιλλεύς. Ποιητῆς (1838 - 1895).

ΠΕΖΟΠΟΡΟΣ Ἀναστάσιος. Ψευδώνυμον τοῦ λογογράφου καὶ δημοσιογράφου Μήτσου Χατζόπουλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργίριον τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1936.

ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ Γιάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1866 καὶ ἀπέθανε τὸ 1945. Ὑπῆρξεν ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός. Ἔγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ—ΛΑΥΡΑΣ Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1873 καὶ ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΠΟΛΕΜΗΣ Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν καὶ κυρίως μὲ τὴν ποίησιν. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ ἔργα ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Σπασμένα μάρμαρα», «Παλιὸ βιολί», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Ἐσπερινὸς» κ.ά.

ΠΟΛΙΤΗΣ Νικόλαος. Ἐγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1921. Ὑπῆρξε καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Εἰσήγαγε πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν λαογραφίαν ὡς ἐπιστήμην. Ἀπέκτισε διεθνῆ φήμην

μεγάλου ἐπιστήμονος. Ἔργα του εἶναι : « Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ », « Παροιμιαί », « Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ », « Λαογραφικὰ σύμμεικτα ».

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935. Διετέλεσε βουλευτὴς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσε ποιήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα : « Φαίδρα », « Νικηφόρος Φωκᾶς » κ.ἄ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικὰ του « Ἄπαντα » ἐξεδόθησαν εἰς 20 τόμους.

ΡΟΪΔΗΣ Ἐμμανουήλ. Λογογράφος (1835 - 1904). Ἐγραψε ἱστορικὰ μυθιστορήματα, διηγήματα, μελέτας. Ὑπῆρξεν ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων.

ΣΚΙΠΗΣ Σωτήριος. Ἐγεννήθη τὸ 1881. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΣΟΛΩΜΟΣ Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς Ζάκυνθον τὸ 1798 καὶ ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1857. Ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐγραψεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸν « Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν », ὅστις ὠρίσθη ὡς ὁ ἔθνικὸς μας ὕμνος μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσικοῦ Μαντζάρου. Τὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ φίλος του καὶ λόγιος Ἰάκωβος Πολυλάς μὲ βιογραφικὰς καὶ κριτικὰς σημειώσεις. Ἐκ τῶν ποιημάτων του μνημονευτέα τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους : « Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν », « Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι », « Ὠδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Μπάρον », « Ὁ Λάμπρος ».

ΣΟΥΡΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1853 εἰς Σῦρον. Ἠκολούθησε φιλολογικὰ μαθήματα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπέδθη εἰς τὴν ποίησιν, μάλιστα τὴν σατιρικὴν. Ἐπὶ 35 ἔτη ἐδημοσίευσεν τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐμμέτρως συντασσόμενον ἑβδομαδιαῖον « Ρωμίον », εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαυτηρίαζεν ὅλα τὰ κοινωνικὰ τραπὰ τῆς ἐποχῆς του. Ἀπέθανε τὸ 1919.

ΣΟΥΤΣΟΣ Παναγιώτης. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1806. Διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος καὶ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων καὶ δράματα Ἀπέθανε τὸ 1868.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ Στέλιος. Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888 καὶ ἀπέθανε τὸ 1962. Τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας καὶ πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ Γεώργιος. Έγεννήθη τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διετέλεσε δημοσίος ὑπάλληλος. Ἐγραψε ποιήματα, διηγήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ Ἀγγέλως. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδου. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα : «Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» κ.ά.

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ Σπυρίδων. Λόγιος, ἐκ τῶν μᾶλλον μορφωμένων ἀνδρῶν τῆς πρώτης μετὰ τὸ 1830 πεντηκονταετίας. Διετέλεσε πολιτικός, συγγραφεὺς, ἐπιστήμων, ἱστορικός. Ἦτο πατὴρ τοῦ ἐξόχου πολιτικοῦ Χαριλάου Τρικούπη. Κυριώτερον ἔργον του : «Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως».

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος. Έγεννήθη τὸ 1871 καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Ἐγραψε θεατρικὰ ἔργα, ἱστορικὰς μελέτας κ.ά.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ Χρῖστος (1857 - 1934). Ἀκαδημαϊκὸς Ἕλληνας ἀρχαιολόγος ἐκ Στενυμάχου, Καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐνήργησε πολλὰς ἀνασκαφάς, ἐδημοσίευσεν δὲ ἀρκετὰς διατριβὰς ἀρχαιολογικοῦ περιεχομένου.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ἀλέξανδρος. Έγεννήθη τὸ 1870 εἰς τὴν Ἀλεξανδρεῖαν καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν. Ἀπέθανε τὸ 1942.

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ Νικόλαος. Έγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΗΣ Χρῖστος. Έγεννήθη τὸ 1861. Ἦτο σουλιωτικῆς καταγωγῆς καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Εκ τῆς Συλλογῆς Χ. Δημητρακοπούλου

1. Πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἔθνους, Ἐδ. Κοραῆ	7
2. Μεγάλοι ἄνδρες, μεγάλοι λόγοι, μεγάλα ἔργα, Π. Π. Οἰκονόμου	8
3. Τρεῖς γενεαὶ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	10
4. Αὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1940 - 41, Στάνλεϋ Κάσσο	19
5. Οἱ νέοι τριακόσιοι, Ἐμ. Κύρου	20
6. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	33
7. Τὸ σπίτι μου (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	45
8. Συζύγου ἐγκαρτέρησις, Ἐμμ. Λυκούδη	47
9. Ἐσπερινὸς (ποίημα), Ἄρ. Προβελεγγίου	69
10. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἐμ. Παράσχου	79
11. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	81
12. Ἐξοχικὴ Λαμπρῆ, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	86
13. Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ, Ἐμμ. Ροῖδου	93
14. Ἡ βαρκούλα (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη	100
15. Στὸ ψαρολιμάνο (ποίημα), Γ. Δροσίνη	101
16. Ὁ Φοῖνιξ, Ἐμμ. Λυκούδη	121
17. Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	131
18. Ἡ Ἀθηνᾶ προστάτις, Κ. Παλαμᾶ	131
19. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν ἡρώων τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, μετὰφρασις Μ. Κωνσταντινίδου	133
20. Ἀγῶνες πανελληνιοὶ καὶ αἱ διεθνεῖς Ὀλυμπιάδες, Ἄντ. Κεραμοπούλου	150
21. Ὁ Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	153
22. Ὁ στέφανος τῆς νίκης (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	153
23. Ὁ Λουδοβίκος Παστέρ, Δ. Κακλαμάνου	187
24. Ἡ χαρὰ (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	191
25. Τὸ μάγο σας φῶς (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	205
26. Ὁ καπετὰν καλόγερος, Χρ. Χρηστοβασίλη	205
27. Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάργας (δημοτικὸ)	207
28. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημοτικὸ)	211
29. Τοῦ Νικοτσάρα (δημοτικὸ)	214
30. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἦλιου (ποίημα), Κ. Μάνου	221
31. Ἡ κοιλάς τῶν Τεμπῶν, Ἐμμ. Λυκούδη	222
32. Ἡλιόφωτα μεσάνυκτα, Ἄν. Πεζοπόρου	224
33. Ἡ Ἁγία Λαύρα, Σπ. Παγανέλη	226
34. Ὁ ταλαίπωρος ἀπόμαχος, Ἐμμ. Λυκούδη	242
35. Τὸ ἐλάφι, Στ. Γρανίτσα	243

B'. Εκ τῆς Συλλογῆς Θ. Παρασκευοπούλου

1. Αἱ διχόνοιαι δὲν φέρουν ἐλευθερίαν, Ἰ. Κοραῖ	12
2. Ἡ διχόνοια (ποίημα), Διον. Σολωμοῦ	14
3. Ἕμνος πρὸς τὴν σημαίαν (ποίημα), Στ. Δάφνη	19
4. Στὴ Δωδεκάνησο (ποίημα), Σωτ. Σκίπη	25
5. Τὰ πῆραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα), Γ. Σουρῆ	34
6. Ὁ παπᾶς, Ν. Πετιμεζᾶ	35
7. Τῆς Κοκῶνας τὸ σπίτι, Ἰ. Παπαδιαμάντη	48
8. Ἀποχωρισμός. Ἡ μάνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	56
9. Τὸ παιδί (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	56
10. Ἄρατε πύλας, Ἰ. Μωραϊτίδου	69
11. Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, Ἰ. Δαμβέργη	75
12. Νύχτα Χριστουγενιιάτικη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	80
13. Εἰς τὸν Γολγοθᾶν (ποίημα), Ἰ. Προβλεγγίου	82
14. Παιδικὴ Πασχαλιά, Ἰ. Παπαδιαμάντη	83
15. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἰ. Τανάγρα	97
16. Ἡ ψαρόβαρα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	99
17. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ναυτῆ (ποίημα), Ἰ. Προβλεγγίου	106
18. Τὸ ἄλώνισμα, Ἰ. Μωραϊτίδου	107
19. Ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	109
20. Ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, μετάφρασις Μ. Στασινοπούλου	139
21. Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου, Χρ. Τσοῦντα	173
22. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἰ. Κουρτίδου	189
23. Ὁ Κολοκοτρώνης μέλος τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελά	202
24. Μιαούλης καὶ Νέλσον, Σπ. Μελά	205
25. Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Γ. Μόδη	220
26. Ὁ κόσσυφας, Στ. Γρανίτσα	233
27. Τὸ ἀγριομελίσι, Στ. Γρανίτσα	239
28. Παροιμίαι, Ν. Γ. Πολίτου	255
29. Ὁ πεζοδρόμος τοῦ Μαραθῶνα, Ν. Γ. Πολίτου	258
30. Ὁ θάνατος τοῦ ἀμπελοουργοῦ (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	259

Γ'. Εκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου

1. Τυρταίον : Πολεμιστήριον σάλπισμα (ποίημα), μετάφρ. Σπ. Τρικούπη	7
2. Ἡ νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	23
3. Πρὸς τὸ μέτωπον, Γ. Τσοκοπούλου	28
4. Γράμμα στὸ μέτωπο (ποίημα), Γ. Ἀθίνα	30
5. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης, Χαρ. Ἀννίνου	31
6. Ἡ σημαία ἐνὸς συντάγματος, Χρ. Ζαλοκώστα	40
7. Μητρικὴ ἀυταπάρνησις, Γ. Βιζυηνοῦ	45

8. Νανούρισμα (δημοτικὸ)	57
9. Κοιμᾶται (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	57
10. Νὰ ἤμουνα παπποῦς (ποίημα), Γ. Σουρῆ	58
11. Γιὰ τὴν προίκα τῆς ἀδερφῆς, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	61
12. Μεταμορφώσεις (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	64
13. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	93
14. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	97
15. Τὸ χωριὸ μας (ποίημα), Γ. Δροσίνη	99
16. Τὸ χωριὸ (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	99
17. Οἱ δύο μικροί, Μ. Μητσάκη	114
18. Ἡ ὥραιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς φορεσιὰς, Ἄρ. Κουρτίδου	118
19. Ἡ σταφίδα τοῦ γείτονα, Ν. Ἐλατου	123
20. Ἡ ἔρις Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος, Ἄλ. Ραγκαβῆ	158
21. Φαέθων, υἱὸς Ἀπόλλωνος, Ἄλ. Ραγκαβῆ	162
22. Εἰς τὴν Κάλυμνον, Ἐμμ. Λυκούδη	223
23. Ὁ κρασοποῦλος, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	229
24. Πτερωτοὶ μετανάσται, Ἐμμ. Λυκούδη	231
25. Οἱ πονηριεὲς τῆς σουπιᾶς, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	235
26. Αὐτοθυσία μάνας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	247

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα—Σ. Δουφεξῆ

1. Ἡ γαλανόλευκη στὰ Δωδεκάνησα, Ἀχ. Κύρου	23
2. Ὁ πνιγμὸς τοῦ Κορδῆ, Στ. Μελά	29
3. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας (ποίημα), Κ. Μάνου	27
4. Ἀποχαιρετισμὸς, Δ. Κοκκίνου	38
5. Τραγοῦδι μου, φτερούγισε (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	39
6. Τὸ ἀτιμητὸ μου φυλαχτὸ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	42
7. Ἀθῶι φόβου (ποίημα), Γερ. Μαρκοῦ	59
8. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη (δημοτικὸ)	60
9. Ἡ καμπάνα (ποίημα), Ἄλ. Φωτιάδου	75
10. Ὁ Αἰνείας καὶ ὁ πατὴρ του, Λ. Μελά	81
11. Θεὸς καὶ θάνατος (ποίημα), Ἰω. Καρασούτσα	89
12. Στὴ φουρτούνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	101
13. Μὲ τὸ παραγάδι, Ἐμμ. Λυκούδη	102
14. Ἡ θημωνιά (ποίημα), Γ. Στρατήγη	109
15. Ἄετὸς στὸ κοιτέτσι (ποίημα), Ἄλ. Φωτιάδου	123
16. Ὁ ἀναποδιασμένους, Ἄλ. Μωραϊτίδου	123
17. Ἀγὼν ἀρματοδρομίας εἰς τὴν Τροάδα, Π. Ι. Θεοδοροπούλου	141
18. Ἐκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη (ποίημα), μετάφρ. Ἄλ. Πάλλη	146
19. Ἡ ἀρχαία Ὀλυμπία, Δ. Βικέλα	148
20. Λυκοῦργος, Λ. Μελά	163

21. Ὁ Βόσπυρος καὶ τὸ Βυζάντιον, Ἄδ. Ἀδαμαντίου	167
22. Ὁ Βυζαντινὸς στρατιώτης, Ἄδ. Ἀδαμαντίου	169
23. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	172
24. Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι (δημοτικὸ)	175
25. Νικόλαος Γύζης, Στ. Σπεράντσα	193
26. Εὐαγγελίζου γῆ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	208
27. Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται, Ψαριανοί, Κ. Παπαρρηγοπούλου	209
28. Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν, Δ. Σολωμοῦ	210
29. Ὁ Ἄθως (ποίημα), Π. Σούτσου	222

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΥΠΟΘΗΚΑΙ

1. Τυρταίου : Πολεμιστήριον σάλπισμα (ποίημα), μετάφρ. Σπ. Τρικούπη	7
2. Πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἔθνους, Ἄδ. Κοραῖ	7
3. Μεγάλοι ἄνδρες, μεγάλοι λόγοι, μεγάλα ἔργα, Π. Δ. Οἰκονόμου . . .	8
4. Τρεῖς γενεαὶ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	10
5. Αἱ διχόνοιαὶ δὲν φέρουν ἐλευθερίαν, Ἄδ. Κοραῖ	12
6. Ἡ διχόνοια (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	14

2. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. Ὕμνος πρὸς τὴν σημαίαν (ποίημα), Στ. Δάφνη	19
2. Αὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1940 - 41, Στράνλεϋ Κάσσο	19
3. Οἱ νέοι τριακόσιοι, Ἀχ. Κύρου	20
4. Ἡ νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμιᾶ	23
5. Ἡ γαλανόλευκη στὰ Δωδεκάνησα, Ἀχ. Κύρου	23
6. Στὴ Δωδεκάνησο (ποίημα), Σωτ. Σκίπη	25
7. Ὁ πνιγμὸς τοῦ Κορδῆ, Σπ. Μελά	26
8. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας (ποίημα), Κ. Μάνου	27
9. Πρὸς τὸ μέτωπον, Γ. Τσοκοπούλου	28
10. Γράμμα στὸ μέτωπο (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	30
11. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης, Χαρ. Ἀννίνου	31
12. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	33
13. Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα), Γ. Σουρῆ	34
14. Ὁ παπᾶς, Ν. Πετιμεζᾶ	35
15. Ἀποχαρетиσμός, Δ. Κοκκίνου	38
16. Τραγοῦδι μου, φτερουγίσε (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	39
17. Ἡ σημαία ἐνὸς συντάγματος, Χρ. Ζαλοκώστα	40
18. Τὸ ἀτίμητό μου φυλαχτό (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	42

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Τὸ σπίτι μου (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	45
2. Μητρικὴ ἀνταπάρνησις, Γ. Βιζυηνοῦ	45
3. Συζύγου ἐγκαρτέρησις, Ἐμμ. Λυκούδης	47
4. Τῆς Κοκώνας τὸ σπίτι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	48
5. Ἀποχαρισμός. Ἡ μάνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	56
6. Τὸ παιδί (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	56
7. Νανούρισμα (δημοτικὸ)	57

9. Κοιμᾶται (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	57
10. Νὰ ἤμουνα παππούς (ποίημα), Γ. Σουρῆ	58
11. Ἐθῶσι φόβοι (ποίημα), Γερ. Μαρκοῦ	59
12. Ἡ ἀδελφική ἀγάπη (δημοτικό)	60
13. Γιὰ τὴν προίκα τῆς ἀδερφῆς, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	61
14. Μεταμορφώσεις (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	64

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Ἐσπερινὸς (ποίημα), Ἄρ. Προβελεγγίου	69
2. Ἄρατε πύλας, Ἄλ. Μωραϊτίδου	69
3. Ἡ καμπάνα (ποίημα), Ἄλ. Φωτιάδου	75
4. Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, Ἰω. Δαμβέργη	75
5. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἄγ. Παράσχου	79
6. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	80
7. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	81
8. Ὁ Αἰνεῖας καὶ ὁ πατὴρ του, Λ. Μελά	81
9. Εἰς τὸν Γολγοθᾶν (ποίημα), Ἄρ. Προβελεγγίου	82
10. Παιδικὴ Πασχαλιά, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	83
11. Ἐξοχικὴ Λαμπρῆ, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	86
12. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	89
13. Θεὸς καὶ θάνατος (ποίημα), Ἰω. Καρασούτσα	89

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

(οἰκονομικὸς - γεωργικὸς - ναυτικὸς)

1. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	93
2. Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ, Ἐμμ. Ροῖδου	93
3. Τὸ χωριὸ μας (ποίημα), Γ. Δροσίνη	95
4. Τὸ χωριὸ (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	95
5. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἄγγ. Τανάγρα	97
6. Ἡ ψαρόβαρκα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	99
7. Ἡ βαρκοῦλα (ποίημα), Γ. Περιγαλίτη	100
8. Στὸ ψαρολίμανο (ποίημα), Γ. Δροσίνη	101
9. Στὴ φουρτούνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	101
10. Μὲ τὸ παραγάδι, Ἐμμ. Λυκούδη	102
11. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ναυτῆ (ποίημα), Ἄρ. Προβελεγγίου	106
12. Τὸ ἀλώνισμα, Ἄλ. Μωραϊτίδου	107
13. Ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	109
14. Ἡ θημωνιά (ποίημα), Σ. Στρατήγη	109
15. Οἱ δύο μικροί, Μ. Μητσάκη	110
16. Ἡ ὠραιότερα ἀπὸ ἄλλας τὰς φορεσιὰς, Ἄρ. Κουρτίδου	114
17. Ἡ σταφίδα τοῦ γέιτονα, Ν. Ἐλατου	119
18. Ὁ Φοῖνιξ, Ἐμμ. Λυκούδη	121

19. Ἄετός στό κοτέτσι (ποίημα), Ἄλ. Φωτιάδῃ	123
20. Ὁ Ἀναποδιασμένος, Ἄλ. Μωραϊτίδου	123

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	131
2. Ἡ Ἀθηνᾶ προστάτις, Κ. Παλαμᾶ	131
3. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν ἡρώων τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, μετάφρ. Μ. Κωνσταντινίδου	133
4. Ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Ἀχιλλεύς (ποίημα), μετάφρ. Μ. Στασινοπούλου	139
5. Ἀγὼν ἀρματοδρομίας εἰς τὴν Τρωάδα, Π. Ι. Θεοδοροπούλου	141
6. Ἐκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη, μετάφρ. Ἄλ. Πάλλῃ	146
7. Ἡ ἀρχαία Ὀλυμπία, Δ. Βικέλα	148
8. Ἀγῶνες πανελλήνιοι καὶ αἱ διεθνεῖς Ὀλυμπιάδες, Ἀντ. Κερραμοπούλου	150
9. Ὁ Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	153
10. Ὁ στέφανος τῆς νίκης (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	153
11. Ἡ ἔρις Ἀθηνᾶς καὶ Περσειδῶνος, Ἄλ. Ραγκαβῆ	154
12. Φαέθων, υἱὸς Ἀπόλλωνος, Ἄλ. Ραγκαβῆ	158
13. Λυκοῦργος, Δ. Μελά	163
14. Ὁ Βόσπορος καὶ τὸ Βυζάντιον, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	167
15. Ὁ Βυζαντινὸς στρατιώτης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	169
16. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	172
17. Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου, Χρ. Τσούντα	173
18. Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι, (δημοτικὸ)	175

7. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

1. Ὁ Λουδοβίκος Παστέρ, Δ. Κακλαμάνου	181
2. Ἡ χαρὰ (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	185

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

1. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἄρ. Κουρτίδου	189
2. Νικόλαος Γύζης, Στ. Σπεράντσα	193

9. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Τὸ μάγο σας τὸ φῶς (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	199
2. Ὁ καπετὰν καλόγερος, Χρ. Χρηστοβασιλῆ	199
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάρρας (δραμ. τικὸ)	201
4. Ὁ Κολοκοτρώνης μέλος τῆς Φιλικῆς, Στ. Μελά	202
5. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημ. τικὸ)	205
6. Μιαούλης καὶ Νέλσον, Στ. Μελά	205
7. Εὐαγγελίζου γῆ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	208

8. Τοῦ Νικοτσάρα (δημοτικό)	208
10. Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται, Ψαριανοί, Κ. Παπαρρηγοπούλου	209
11. Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	210

10. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ

(Περιγραφαί)

1. Τὸ τραγούδι τοῦ ἡλιου (ποίημα), Κ. Μάνου	213
2. Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν, Ἐμμ. Λυκούδη	214
3. Ἡλιόφωτα μεσάνυχτα, Ἄν. Πεζοπόρου	216
4. Ἡ Ἁγία Λαύρα, Στ. Παχανέλη	218
5. Τὸ Ἁγίου Ὄρος, Γ. Μόδη	220
6. Ὁ Ἄθως (ποίημα), Π. Σούτσου	222
7. Εἰς τὴν Κάλυμνον, Ἐμμ. Λυκούδη	223

11. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ

(Διηγήσεις — Περιγραφαί)

1. Ὁ κρασοπούλος, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	229
2. Πτερωτοὶ μετανάσται, Ἐμμ. Λυκούδη	231
3. Ὁ κόσσυφας, Στ. Γρανίτσα	233
4. Οἱ πονηριὲς τῆς σουπιᾶς, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	235
5. Τὸ ἀγριομελίτσι, Στ. Γρανίτσα	239
6. Ὁ ταλαίπωρος ἀτόμαχος, Ἐμμ. Λυκούδη	242
7. Τὸ ἐλάφι, Στ. Γρανίτσα	243
8. Αὐτοθυσία μάνας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	247

12. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ — ΜΥΘΟΙ

1. Παροιμίαι, Ν. Γ. Πολίτου	255
2. Ὁ πεζοδρόμος τοῦ Μαραθώνα, Ν. Γ. Πολίτου	258
3. Ὁ θάνατος τοῦ ἀμπελοφυγοῦ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	259
Λεξιλόγιον	261
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	269
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς	275
Πίναξ περιεχομένων	279

Ἐξῶφ. ΕΛΕΝΗΣ Δ. ΖΗΚΑ

Ἐπιμελητὴς ἐκδόσεως Μαρία Γιαννακοπούλου (ἀπ. Δ.Σ. 7404/12.9.64).

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουσι τὸ κάτωθι βιβλιοσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντύπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ', 1964 (IX) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 40.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1246/31.8.64

Ἐκτύπωσις — Βιβλιοδεσία : ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο. Ε. Φιλαδελφείας 4 — Ἀθήναι

